T.C.
VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İNŞAAT MÜHENDİSLİĞİ ANABİLİM DALI

GELENEKSEL ERCİŞ SİVİL MİMARİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN: Ali Basri ÇAKIR
DANIŞMAN: Doç. Dr. Şahabettin ÖZTÜRK

VAN-2022

T.C.
VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İNŞAAT MÜHENDİSLİĞİ ANABİLİM DALI

GELENEKSEL ERCİŞ SİVİL MİMARİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN: Ali Basri ÇAKIR

VAN-2022

KABUL VE ONAY SAYFASI

İnşaat Mühendisliği Anabilim Dalı'nda Doç. Dr. Şahabettin ÖZTÜRK danışmanlığında, Ali Basri ÇAKIR tarafından sunulan "GELENEKSEL ERCİŞ SİVİL MİMARİSİ" isimli bu çalışma Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği'nin ilgili hükümleri gereğince 20/04/2022 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile başarılı bulunmuş ve Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Doç. Dr. Şahabettin ÖZTÜRK İmza:

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Yaşar Subaşı DİREK İmza:

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Muhammet KURUCU İmza:

Fen Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun 17.05.2022 tarih ve 2022/23-1 sayılı kararı ile onaylanmıştır.

İmza

……..……..

Enstitü Müdürü

TEZ BİLDİRİMİ

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

Ali Basri ÇAKIR

ÖZET

GELENEKSEL ERCİŞ SİVİL MİMARİSİ

ÇAKIR, Ali Basri
Yüksek Lisans Tezi, İnşaat Mühendisliği Anabilim Dalı
Tez Danışmanı: Doç. Dr. Şahabettin ÖZTÜRK
Mayıs 2022, 205 sayfa

Geleneksel sivil mimari, çevresel etkiler, yapı malzemesi ve yapı tekniği gibi etkenler etkisiyle inşa edilirken, uzun süreli gözlemlerin sonucunda mimari eserlerde karakteristik özellik kazandırmaktadır. Geleneksel sivil mimarinin karakteristik özelliğini oluştururken önemli fonksiyonel çözümlerde oluşturmaktadır.

Geleneksel sivil mimari yapıları küreselleşmenin etkisiyle, yapılarda birçok olumsuz gelişmelere sebep vermektedir. Söz konusu bu değişimin önüne geçilemediği ve her geçen gün artmaktadır. Ayrıca küreselleşmenin yanında, göçlerden ve mevcut nüfus artışının olması sebebiyle de olumsuz etkilemektedir. İklim, doğal afet gibi durumların etkisiyle geleneksel sivil mimari yapıları ciddi tahriplere sebep vermekte hatta yok etmektedir.

Van ilin Erciş ilçesi hakkında birçok bilimsel araştırmalar yapılmasına rağmen geleneksel sivil mimari hakkında çok fazla bilimsel araştırmaya rastlanılmamıştır. Bu doğrultuda geleneksel Erciş sivil mimarisi değerlendirilmeye alınarak, kullanılan yapı malzemesi, yapı elemanın, birbirleriyle birlikte kulanım durumu ele alınarak, sivil mimari özelliği ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu çalışmada, geleneksel Erciş sivil mimari dokusu olan, 12 adet sivil mimari örneği üzerinden, inceleme yapılarak, mimari özelliği ve tipoloji durumu araştırılmıştır.

Anahtar kelimeler: Düz toprak dam**,** Erciş, Geleneksel mimari, Kerpiç, Yapı malzemesi.

ABSTRACT

TRADITIONAL ERCİŞ CIVIL ARCHITECTURE

ÇAKIR, Ali Basri
M. Sc. Thesis, Department Civil Engineering
Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Şahabettin ÖZTÜRK
May 2022, 205 pages

While traditional civil architecture is built under the influence of factors such as environmental effects, building materials and construction techniques, it gains a characteristic feature in architectural works as a result of long-term observations. While creating the characteristic feature of traditional civil architecture, it also creates important functional solutions.

With the effect of globalization, traditional civil architectural structures cause many negative developments in buildings. This change cannot be prevented and it is increasing day by day. In addition to globalization, it also affects negatively due to migration and current population growth. With the effect of climate and natural disasters, traditional civil architectural structures cause serious damage and even destroy them.

Although many scientific researches have been made about Erciş district of Van province, there has not been much scientific research on traditional civil architecture. In this direction, the traditional Erciş civil architecture was evaluated, the building material used, the use of the building element together with each other, and the civil architectural feature was tried to be revealed. In this study, the architectural features and typology were investigated by examining 12 examples of civil architecture, which are the traditional Erciş civil architectural texture.

Keywords: Flat earthen roof, Erciş, Traditional architecture, Adobe brick, Building material.

ÖN SÖZ

İnşaat Mühendisliği Anabilim Dalı'nda hazırlanan “Geleneksel Erciş Sivil Mimarisi” konulu tez çalışmamda, her türlü bilgi ve desteklerini esirgemeyen danışmanım Sayın Doç. Dr. Şahabettin ÖZTÜRK'e başta olmak üzere, Dr. Öğr. Ü. Yaşar SUBAŞI DİREK'e ve Dr. Öğr. Ü. Muhammet KURUCU'ya sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Alan çalışması süresince, Erciş sivil mimarisi konusunda beni bilgilendiren Evren BİNGÖL’e ve rölöve çalışmalarında bana yardımcı olan Erdoğan ÇAKIR teşekkür ederim. Ayrıca bu sürede inceleme gittiğim konutlarda anlayışla evlerini açan ve bilgilendiren tüm ev sahipleri teşekkür ederim.

Bütün hayatım boyunca desteğini hissettiğim aileme ve arkadaşlarıma teşekkür ederim.

2022

Ali Basri ÇAKIR

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET i
ABSTRACT iii
ÖN SÖZ v
İÇİNDEKİLER vii
ÇİZELGELER LİSTESİ xi
ŞEKİLLER LİSTESİ xiii
SİMGELER VE KISALTMALAR xxv
EKLER DİZİNİ xxvii
1. GİRİŞ 1
2. KAYNAK BİLDİRİŞLERİ 3
2.1. Geleneksel Sivil Mimarinin Oluşumunda Etkili Olan Veriler 5
2.1.1. Fiziksel çevre etkileri 6
2.1.2. Sosyal-kültürel ve ekonomik etkenler 9
2.2. Geleneksel Sivil Mimari 10
2.2.1. Anadolu sivil mimari 10
2.2.2. Van sivil mimari 15
3. MATERYAL VE YÖNTEM 19
3.1. Materyal 19
3.2. Yöntem 19
4. BULGULAR 23
4.1. Erciş İlçesinin Tarihi ve Coğrafi Özellikleri 23
4.1.1. Erciş ilçesinin tarihi 23
4.1.2. Erciş ilçesinin coğrafi özellikleri 34
4.2. Geleneksel Erciş Sivil Mimari Örnekleri 38
4.2.1. Sait Kaya Ağa Evi 39
4.2.2. Mehmet Yılmaz Evi 49
4.2.3. Hüseyin Işık Evi 58
4.2.4. Hacı Refik Yılmaz Evi 67
4.2.5. Mehmet Akyol Evi 77

Sayfa

4.2.6. Hurşit Bağdaş Ağa Evi....88
4.2.7. Ali Karataş Evi....97
4.2.8. Ahmet Bayram Evi....107
4.2.9. Abdülhadi Bayram Evi....116
4.2.10. Burhan Kırca Evi....126
4.2.11. Hamza Eken Evi....136
4.2.12. Ercişli Emrah-Selvi Kültür Evi....145
5. TARTIŞMA....163
5.1. Tek Katlı Evler....165
5.1.1. İç sofalı, iki yüzlü, iki odalı plan tipi....165
5.1.2. İç sofalı, iki yüzlü, ikiden fazla odalı plan tipi....166
5.2. İki Katlı Evler....167
5.2.1. İç sofalı, iki yüzlü, ikiden fazla odalı, köşksüz plan tipi....167
5.2.2. İç sofalı, iki yüzlü, iki odalı, köşksüz plan tipi....168
5.2.3. İç sofalı, iki odalı, köşklü plan tipi....169
5.2.4. Farklı mimari özellikteki, iç sofalı, iki ve daha fazla odalı, köşksüz plan tipi....170
5.3. Mimari Elemanları....171
5.3.1. Plan elemanları....171
5.3.1.1. Avlu....171
5.3.1.2. Sofalar....171
5.3.1.3. Odalar....172
5.3.1.4. Cumbalar (Köşk)....173
5.3.1.5. Banyolar....173
5.3.1.6. Çal (Gusülhane)....174
5.3.1.7. Mutfaklar....174
5.3.1.9. Helalar....175
5.3.1.10. Kiler ve Depolar....175
5.3.1.11. Bahçeler....176
5.4. Yapı Elemanları....177
5.4.1. Dış yapı elemanları....177

Sayfa

5.4.1.1. Temeller....177
5.4.1.2. Dış duvar....177
5.4.1.3. Üst örtü (Düz toprak dam)....177
5.4.1.4. Çörtenler (Şoratan)....179
5.4.1.5. Saçak ve ahşap alınlıklar....179
5.4.1.6. Dış kapılar....179
5.4.1.8. Pencereler....181
5.4.1.9. Bacalar....182
5.4.2. İç yapı elemanları....183
5.4.1.1. Döşemeler....183
5.4.1.1.1. Taş döşeme....183
5.4.1.1.2. Ahşap döşeme....183
5.4.1.2. Tavanlar....184
5.4.1.3. Dolaplar....184
5.4.1.4. Nişler....185
5.4.1.5. Merdivenler....185
5.4.1.6. İç kapılar....186
5.5. Cephe düzenlemesi....188
5.6. Malzemeler....189
5.6.1. Taş....189
5.6.1.1. Kayrak sal taşı....189
5.6.1.2. Kalker taşı....190
5.6.1.3. Moloz taşı....190
5.6.1.4. Kum taşı....190
5.6.2. Kerpiç....191
5.6.3. Ahşap....193
5.6.4. Metal....194
5.7. Dış ve İç süslemeler....194
6. SONUÇ....195
EKLER....199
KAYNAKLAR....201

Sayfa

ÖZ GEÇMİŞ.....205

ÇİZELGELER LİSTESİ

Çizelge **Sayfa**

Çizelge 2.1. Konut biçiminin belirleyicileri (Batur ve Öymen Gür, 2005).....5

Çizelge 2.2. Anadolu'da, bölgelere göre yapı malzemesi kullanımı (Delibaş, 2016'dan alınan bilgiler çerçevesinde yazar tarafından güncellenmiştir) 8

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil **Sayfa**

Şekil 2.1. Anadolu'da Paleolitik Döneme (a.) beldibi mağarası ve (b.) karain mağarası ait kalıntılar. 11

Şekil 2.2. Anadolu'da kullanılan yapı malzemelerinin bölgelere dağılımı. 12

Şekil 2.3. Konut mimarisinde ahşabın kullanım örnekleri: (a.) Tokat (Akın & Özen, 2010), (b.) Uzungöl, Trabzon (Çobancaoğlu, 2016), (c.) Sürmene, Trabzon (Fidan, 2016).....13

Şekil 2.4. Konut mimarisinde taşın kullanım örnekleri: (a.) Kayseri (Tali, 2005), (b.) Mardin (Kaya, 2012), (c.) Kapadokya (Gülyaz, 2015). 13

Şekil 2.5. Şekil 2. 3-4. Konut mimarisinde tuğlanın kullanım örnekleri: (a.) Şarköy, Tekirdağ (Uludağ, 2017), (b.) Boyabat, Sinop (Yurtseven, 2018), (c.) Hendek, Sakarya (Gülyaz, 2015). 13

Şekil 2.6. Konut mimarisinde kerpicin kullanım örnekleri: (a.) Malatya (Tuztaşı & Çobancaoğlu, 2016), (b.) Amasya, (Çobancaoğlu, 1998), (c.) Van (Erdoğan, 2007). 14

Şekil 2.7. S. Hakkı Eldem'in Türk Evi tipolojisi (Işık, 2017). 15

Şekil 2.8. Eski Van Şehri genel görünüşü (Anonim). 16

Şekil 2.9. Van Evi (Cemal Efendi Evi)'ne ait kat planları (Öztürk, 2006). 17

Şekil 2.10. Van Evleri'ne ait (a.) Cemal Efendi Evi ve (b.) Hilmi Güler Evi cephe çizimleri (Öztürk, 2006). 17

Şekil 3.1. Çalışmada izlenen yöntem.....20

Şekil 4.1. Gürgürbaba Tepesi'nde bulunan levallois çekirdekler (Baykara, 2019).....24

Şekil 4.2. Evditepe Nekropolü'nden çıkarılan demir malzemeler- Van Müzesi. 25

Şekil 4. 3. Erciş ilçesinde yer alan zernaki tepe yerleşim yeri 26

Şekil 4.4. Çelebibağı Mahallesindeki Selçuklu ve Karakoyunlu Mezarlığı (Koşar, 2008). 27

Şekil 4.5. Erciş minyatürü (Koşar, 2008). 29

Şekil 4.6. 1896 yılına ait bir Erciş fotoğrafı (Koşar, 2008) 30

Şekil **Sayfa**

Şekil 4.7. Cumhuriyet Dönemi Erciş'te yapılan ilkokul (Koşar, 2008). 31

Şekil 4.8. 1960'lı yıllarına ait bir Erciş fotoğrafı (Koşar, 2008). 32

Şekil 4.9. 1935'lı yıllarına ait bir Erciş fotoğrafı (Koşar, 2008). 32

Şekil 4.10. 2011 yılındaki deprem öncesine ait bir Erciş fotoğrafı (Koşar, 2008). 33

Şekil 4.11. Erciş Ovası ve Erciş şehrinden genel görüntü. 34

Şekil 4.12. Erciş ilçesi sıcaklık ve yağış grafiği (Kaynak:1982-2017 Climate Data). 35

Şekil 4.13. Harita Genel Müdürlüğü göre Erciş Haritası. 36

Şekil 4.14. Merkez mahallerdeki Erciş Konut mimari örneklerin haritadaki konumları. 38

Şekil 4.15. Sait Kaya Ağa Evi uydu görüntüsü (08/2021 TKGM). 39

Şekil 4.16. Sait Kaya Ağa Evi rölöve vaziyet planı. 40

Şekil 4.17. Sait Kaya Ağa Evi güneydoğu görünüşü. 41

Şekil 4.18. Sait Kaya Ağa Evi zemin kat rölöve planı. 42

Şekil 4.19. Sait Kaya Ağa Evi üst kat rölöve planı. 43

Şekil 4.20. Sait Kaya Ağa Evi güney cephe rölövesi. 44

Şekil 4.21. Sait Kaya Ağa Evi kuzey cephe rölövesi. 44

Şekil 4.22. Sait Kaya Ağa Evi doğu cephe rölövesi. 45

Şekil 4.23. Sait Kaya Ağa Evi batı cephe rölövesi. 45

Şekil 4.24. Sait Kaya Ağa Evi A-A kesit rölövesi. 46

Şekil 4.25. Sait Kaya Ağa Evi B-B kesit rölövesi. 46

Şekil 4.26. Sait Kaya Ağa Evi'nin a. güneydoğu ve b. güneybatı görünüşleri. 47

Şekil 4.27. Sait Kaya Ağa Evi a. güney ve b. render görünüşleri. 48

Şekil 4.28. Sait Kaya Ağa Evi'nin (a.) ahşap tavan, (b.) iç mekân köşk ve (c.) merdiven görünüşleri. 48

Şekil **Sayfa**

Şekil 4.29. Mehmet Yılmaz Evi uydu görüntüsü (08/2021 TKGM). 49

Şekil 4.30. Mehmet Yılmaz Evi rölöve vaziyet planı. 50

Şekil 4.31. Mehmet Yılmaz Evi zemin kat rölöve planı. 51

Şekil 4.32. Mehmet Yılmaz Evi üst kat rölöve planı. 52

Şekil 4.33. Mehmet Yılmaz Evi güney cephe rölövesi. 53

Şekil 4.34. Mehmet Yılmaz Evi kuzey cephe rölövesi. 54

Şekil 4.35. Mehmet Yılmaz Evi doğu cephe rölövesi. 54

Şekil 4.36. Mehmet Yılmaz Evi batı cephe rölövesi. 54

Şekil 4.37. Mehmet Yılmaz Evi A-A kesit rölövesi. 55

Şekil 4.38. Mehmet Yılmaz Evi B-B kesit rölövesi. 55

Şekil 4.39. Mehmet Yılmaz Evi'nin (a.) kuzeybatı ve (b.) güneydoğu görünüşleri. 56

Şekil 4.40. Mehmet Yılmaz Evi'nin (a.) güney ve (b.) render görünüşleri. 57

Şekil 4.41. Mehmet Yılmaz Evi'nin (a.) ahşap tavan kaplama, (b.) üst kat sofa ve (c.) merdiven görünüşleri. 57

Şekil 4.42. Hüseyin Işık Evi uydu görüntüsü (08/2021 TKGM). 58

Şekil 4.43. Hüseyin Işık Evi rölöve vaziyet planı. 59

Şekil 4.44. Hüseyin Işık Evi zemin kat rölöve planı. 59

Şekil 4.45. Hüseyin Işık Evi üst kat rölöve planı. 61

Şekil 4.46. Hüseyin Işık Evi doğu görünüşü. 62

Şekil 4.47. Hüseyin Işık Evi kuzey cephe rölövesi. 62

Şekil 4.48. Hüseyin Işık Evi güney cephe rölövesi. 63

Şekil 4.49. Hüseyin Işık Evi doğu cephe rölövesi. 63

Şekil 4.50. Hüseyin Işık Evi batı cephe rölövesi. 63

Şekil 4.51. Hüseyin Işık Evi A-A kesit rölövesi. 64

Şekil **Sayfa**

Şekil 4.52. Hüseyin Işık Evi B-B kesit rölövesi. 64

Şekil 4.53. Hüseyin Işık Evi'nin (a.) güneydoğu ve (b.) render görünüşleri. 65

Şekil 4.54. Hüseyin Işık Evi'nin (a.) batı ve (b.) kuzeybatı görünüşleri 66

Şekil 4.55. Hüseyin Işık Evi'nin (a.) ahşap tavan ve (b.) merdiven görünüşleri. 66

Şekil 4.56. Hacı Refik Yılmaz Evi uydu görüntüsü (08/2021 TKGM).....67

Şekil 4.57. Hacı Refik Yılmaz Evi rölöve vaziyet planı. 68

Şekil 4.58. Hacı Refik Yılmaz Evi zemin kat rölöve planı. 69

Şekil 4.59. Hacı Refik Yılmaz Evi üst kat rölöve planı. 70

Şekil 4.60. Hacı Refik Yılmaz Evi güney görünüşü. 71

Şekil 4.61. Hacı Refik Yılmaz Evi güney cephe rölövesi. 72

Şekil 4.62. Hacı Refik Yılmaz Evi kuzey cephe rölövesi. 73

Şekil 4.63. Hacı Refik Yılmaz Evi doğu cephe rölövesi. 73

Şekil 4.64. Hacı Refik Yılmaz Evi batı cephe rölövesi. 73

Şekil 4.65. Hacı Refik Yılmaz Evi A-A kesit rölövesi.....74

Şekil 4.66. Hacı Refik Yılmaz Evi B-B kesit rölövesi. 74

Şekil 4.67. Hacı Refik Yılmaz Evi (a.) doğu ve (b.) batı görünüşleri. 75

Şekil 4.68. Hacı Refik Yılmaz Evi a. doğu ve b. render görünüşleri. 76

Şekil 4.69. Hacı Refik Yılmaz Evi, (a.) ahşap tavan, (b.) üst kat sofa ve (c.) merdiven görünüşleri.....76

Şekil 4.70. Mehmet Akyol Evi uydu görüntüsü (08/2021 TKGM). 77

Şekil 4.71. Mehmet Akyol Evi rölöve vaziyet planı. 78

Şekil 4.72. Mehmet Akyol Evi zemin kat rölöve planı. 79

Şekil 4.73. Hacı Refik Yılmaz Evi üst kat rölöve planı. 81

Şekil 4.74. Mehmet Akyol Evi güney görünüşü. 83

Şekil **Sayfa**

Şekil 4.75. Mehmet Akyol Evi güney cephe rölövesi. 84

Şekil 4.76. Mehmet Akyol Evi kuzey cephe rölövesi. 84

Şekil 4.77. Mehmet Akyol Evi doğu cephe rölövesi. 84

Şekil 4.78. Mehmet Akyol Evi batı cephe rölövesi. 85

Şekil 4.79. Mehmet Akyol Evi A-A kesit rölövesi.....85

Şekil 4.80. Mehmet Akyol Evi B-B kesit rölövesi. 86

Şekil 4.81. Hacı Refik Yılmaz Evi (a.) doğu, (b.) güneybatı ve (c.) kuzeydoğu görünüşleri. 87

Şekil 4.82. Mehmet Akyol Evi a. güney ve b. render görünüşleri.....87

Şekil 4.83. Mehmet Akyol Evi (a.) ahşap tavan, (b.) üst kat sofa ve (c.) merdiven görünüşleri.....87

Şekil 4.84. Hurşit Bağdaş Ağa Evi uydu görüntüsü (08/2021 TKGM). 88

Şekil 4.85. Hurşit Bağdaş Ağa Evi rölöve vaziyet planı. 89

Şekil 4.86. Hurşit Bağdaş Ağa Evi zemin kat rölöve planı. 90

Şekil 4.87. Hurşit Bağdaş Ağa Evi üst kat rölöve planı. 91

Şekil 4.88. Hurşit Bağdaş Ağa Evi güney cephe rölövesi. 93

Şekil 4.89. Hurşit Bağdaş Ağa Evi kuzey cephe rölövesi. 93

Şekil 4.90. Hurşit Bağdaş Ağa Evi doğu cephe rölövesi. 93

Şekil 4.91. Hurşit Bağdaş Ağa Evi batı cephe rölövesi. 94

Şekil 4.92. Hurşit Bağdaş Ağa Evi A-A kesit rölövesi. 94

Şekil 4.93. Hurşit Bağdaş Ağa Evi B-B kesit rölövesi. 95

Şekil 4 94. Hurşit Bağdaş Ağa Evi (a.) kuzey ve (b.) güneydoğu görünüşleri. 96

Şekil 4.95. Hurşit Bağdaş Ağa Evi (a.) güney ve (b.) render görünüşleri. 96

Şekil 4.96. Hurşit Bağdaş Ağa Evi (a.) tavan kaplama, (b.) çal ve (c.) merdiven görünüşleri. 96

Şekil **Sayfa**

Şekil 4.97. Ali Karataş Evi uydu görüntüsü (08/2021 TKGM). 97

Şekil 4.98. Ali Karataş Evi rölöve vaziyet planı. 98

Şekil 4.99. Ali Karataş Evi güney görünüşü. 99
Şekil 4.100. Ali Karataş Evi zemin kat rölöve planı. 100

Şekil 4.101. Ali Karataş Evi üst kat rölöve planı. 101

Şekil 4.102. Ali Karataş Evi güneydoğu görünüşü. 102

Şekil 4.103. Ali Karataş Evi güney cephe rölövesi. 103

Şekil 4.104. Ali Karataş Evi kuzey cephe rölövesi. 103

Şekil 4.105. Ali Karataş Evi doğu cephe rölövesi. 103

Şekil 4.106. Ali Karataş Evi batı cephe rölövesi. 104

Şekil 4.107. Ali Karataş Evi A-A kesit rölövesi. 104

Şekil 4.108. Ali Karataş Evi B-B kesit rölövesi. 105

Şekil 4.109. Ali Karataş Evi (a.) kuzeybatı ve (b.) güneybatı görünüşleri. 106

Şekil 4.110. Ali Karataş Evi (a.) güney ve (b.) render görünüşleri. 106

Şekil 4.111. Ali Karataş Evi (a.) alt ahşap tavan, (b.) üst kat ahşap tavan ve (c.) merdiven görünüşleri.....106

Şekil 4.112. Ahmet Bayram Evi uydu görüntüsü (08/2021 TKGM). 107

Şekil 4.113. Ahmet Bayram Evi rölöve vaziyet planı. 108

Şekil 4.114. Ahmet Bayram Evi zemin kat rölöve planı. 109

Şekil 4.115. Mehmet Yılmaz Evi üst kat rölöve planı. 110

Şekil 4.116. Ahmet Bayram Evi güney cephe rölövesi. 111

Şekil 4.117. Ahmet Bayram Evi doğu cephe rölövesi. 112

Şekil 4.118. Ahmet Bayram Evi batı cephe rölövesi. 112

Şekil 4.119. Ahmet Bayram Evi A-A kesit rölövesi. 113

Şekil **Sayfa**

Şekil 4.120. Ahmet Bayram Evi B-B kesit rölövesi. 113

Şekil 4.121. Ahmet Bayram Evi (a.) güneybatı ve (b.) batı görünüşleri. 114

Şekil 4.122. Ahmet Bayram Evi (a.) güney ve (b.) render görünüşleri. 115

Şekil 4.123. Ahmet Bayram Evi, (a.) giriş kapısı, (b.) pencereler ve (c.) iç mekân görünüşleri. 115

Şekil 4.124. Abdülhadi Bayram Evi uydu görüntüsü (08/2021 TKGM). 116

Şekil 4.125. Abdülhadi Bayram Evi rölöve vaziyet planı. 117

Şekil 4.126. Abdülhadi Bayram Evi güney görünüşü. 118

Şekil 4.127. Abdülhadi Bayram Evi zemin kat rölöve planı. 119

Şekil 4.128. Abdülhadi Bayram Evi üst kat rölöve planı. 120

Şekil 4.129. Abdülhadi Bayram Evi güneydoğu görünüşü. 121

Şekil 4.130. Abdülhadi Bayram Evi güney cephe rölövesi. 122

Şekil 4.131. Abdülhadi Bayram Evi kuzey cephe rölövesi. 122

Şekil 4.132. Abdülhadi Bayram Evi doğu cephe rölövesi. 122

Şekil 4.133. Abdülhadi Bayram Evi batı cephe rölövesi. 123

Şekil 4.134. Abdülhadi Bayram Evi A-A kesit rölövesi. 123

Şekil 4.135. Abdülhadi Bayram Evi B-B kesit rölövesi. 124

Şekil 4.136. Abdülhadi Bayram Evi (a.) güneydoğu ve (b.) güneybatı görünüşleri. 125

Şekil 4.137. Abdülhadi Bayram Evi (a.) güney ve (b.) render görünüşleri. 125

Şekil 4.138. Abdülhadi Bayram Evi (a.) güneydoğu ve (b.) merdiven görünüşleri. 125

Şekil 4.139. Burhan Kırca Evi uydu görüntüsü (08/2021 TKGM). 126

Şekil 4.140. Burhan Kırca Evi rölöve vaziyet planı. 127

Şekil 4.141. Burhan Kırca Evi güneybatı görünüşü. 127

Şekil 4.142. Burhan Kırca Evi zemin kat rölöve planı. 128

Şekil **Sayfa**

Şekil 4.143. Burhan Kırca Evi üst kat rölöve planı. 129

Şekil 4.144. Burhan Kırca Evi güney cephe rölövesi. 131

Şekil 4.145. Burhan Kırca Evi kuzey cephe rölövesi. 131

Şekil 4.146. Burhan Kırca Evi doğu cephe rölövesi. 132

Şekil 4.147. Burhan Kırca Evi batı cephe rölövesi. 132

Şekil 4.148. Burhan Kırca Evi A-A kesit rölövesi. 133

Şekil 4.149. Burhan Kırca Evi B-B kesit rölövesi. 133

Şekil 4.150. Burhan Kırca Evi (a.) güneydoğu ve (b.) batı görünüşleri. 134

Şekil 4.151. Burhan Kırca Evi (a.) güney ve (b.) render görünüşleri. 134

Şekil 4.152. Burhan Kırca Evi (a.) ve (b.) pencere görünüşleri. 135

Şekil 4.153. Hamza Eken Evi uydu görüntüsü (08/2021 TKGM). 136

Şekil 4.154. Hamza Eken Evi rölöve vaziyet planı. 137

Şekil 4.155. Hamza Eken Evi'nin güneydoğu görünüşleri. 137

Şekil 4.156. Hamza Eken Evi zemin kat rölöve planı. 138

Şekil 4.157. Hamza Eken Evi üst kat rölöve planı. 139

Şekil 4.158. Hamza Eken Evi güney cephe rölövesi. 141

Şekil 4.159. Hamza Eken Evi kuzey cephe rölövesi. 141

Şekil 4.160. Hamza Eken Evi doğu cephe rölövesi. 142

Şekil 4.161. Hamza Eken Evi batı cephe rölövesi. 142

Şekil 4.162. Hamza Eken Evi A-A kesit rölövesi. 143

Şekil 4.163. Hamza Eken Evi B-B kesit rölövesi. 143

Şekil 4.164. Hacı Refik Yılmaz Evi (a.) doğu ve (b.) batı görünüşleri. 144

Şekil 4.165. Hacı Refik Yılmaz Evi (a.) güney ve (b.) render görünüşleri. 144

Şekil **Sayfa**

Şekil 4.166. Emrah ve Selvi Kültür Evi uydu görüntüsü (08/2021 TKGM).....145

Şekil 4.167. Emrah ve Selvi Kültür Evi rölöve vaziyet planı (Öztürk, 2018).....146

Şekil 4.168. Emrah ve Selvi Kültür Evi zemin kat rölöve planı (Öztürk, 2018).....147

Şekil 4.169. Emrah ve Selvi Kültür Evi çevre görünüşleri (Öztürk, 2018).....147

Şekil 4.170. Emrah ve Selvi Kültür Evi vaziyet restorasyon planı (Öztürk, 2018).....148

Şekil 4.171. Emrah ve Selvi Kültür Evi dış cephe raspa görünüşleri (Öztürk, 2018)..149

Şekil 4.172. Emrah ve Selvi Kültür Evi temel sondaj kuyu görünüşleri (Öztürk, 2018). 149

Şekil 4.173. Emrah ve Selvi Kültür Evi (a.) A-A ve (b.) B-B kesitler restorasyonu (Öztürk,2018). 150

Şekil 4.174. Emrah ve Selvi Kültür Evi zemin kat restorasyon planı (Öztürk,2018). ..150

Şekil 4. 175. Emrah ve Selvi Kültür Evi üst kat restorasyon planı (Öztürk,2018).....151

Şekil 4.176. Emrah ve Selvi Kültür Evi zemin kat tavan restorasyon planı (Öztürk, 2018).....152

Şekil 4.177. Emrah ve Selvi Kültür Evi üst kat tavan restorasyon planı (Öztürk, 2018). 152

Şekil 4.178. Emrah ve Selvi Kültür Evi üst kat oda iç görünüşü (Öztürk, 2018). 154

Şekil 4.179. Emrah ve Selvi Kültür Evi güney cephe restorasyonu (Öztürk,2018). 155

Şekil 4.180. Emrah ve Selvi Kültür Evi doğu cephe restorasyonu (Öztürk,2018).....155

Şekil 4.181. Emrah ve Selvi Kültür Evi kuzey cephe restorasyonu (Öztürk,2018). 156

Şekil 4.182. Emrah ve Selvi Kültür Evi batı cephe restorasyonu (Öztürk,2018).....156

Şekil 4.183. Emrah ve Selvi Kültür Evi güney ve batı görünüşleri (Öztürk, 2018). 157

Şekil 4.184. Emrah ve Selvi Kültür Evi kuzeydoğu-güneybatı görünüşleri (Öztürk, 2018). 157

Şekil 4.185. Emrah ve Selvi Kültür Evi (a.)kuzeydoğu ve (b.) güneydoğu görünüşleri (Öztürk, 2018).....158

Şekil **Sayfa**

Şekil 4.186. Emrah ve Selvi Kültür Evi çatı restorasyon planı (Öztürk, 2018). 158

Şekil 4.187. Emrah ve Selvi Kültür Evi Kapı Detayı Restorasyonu (Öztürk, 2018). 159

Şekil 4.188. Emrah ve Selvi Kültür Evi Kapı Detayı Restorasyonu (Öztürk, 2018).....160

Şekil 4.189. Emrah ve Selvi Kültür Evi Bahçe Kamelya Restorasyon Detayı (Öztürk, 2018). 161

Şekil 4.190. Emrah ve Selvi Kültür Evi Su Kuyusu ve Çeşme Restorasyon Detayı (Öztürk, 2018).....162

Şekil 5.1 Erdem Ulu Evi zemin kat rölöve planı. 165

Şekil 5.2. Ahmet Efendi Evi zemin kat rölöve planı. 166

Şekil 5.3. Hacı Refik Yılmaz Evi üst kat rölöve planı. 167

Şekil 5.4. Mehmet Yılmaz Evi üst kat rölöve planı. 168

Şekil 5.5. Sait Kaya Ağa Evi üst kat rölöve planı. 169

Şekil 5.6. Abdülhadi Bayram Evi üst kat rölöve planı. 170

Şekil 5.7. Sait Kaya Ağa Evi güneydoğu görünüşü. 173

Şekil 5. 8. Mehmet Akyol Evi düz dam çatı detay çizimi. 178

Şekil 5.9. (a.) Sait Kaya Ağa Evi ve (b.) Mehmet Yılmaz Evi giriş dış kapı görünüşleri. 180

Şekil 5.10. (a.) Mehmet Akyol Evi ve (b.) Hurşit Bağdaş Ağa Evi giriş dış kapı görünüşleri.....180

Şekil 5.11. Sait Kaya Ağa Evi a. alt kat, b. üst kat ve c. köşk pencere görünüşleri.....181

Şekil 5.12. Mehmet Yılmaz Evi a. alt kat pencere ve b. üst kat pencere görünüşleri.....181

Şekil 5.13. Hüseyin Işık Evi (a.) alt ve (b.) üst kat pencere görünüşleri. 182

Şekil 5.14. Mehmet Akyol Evi (a.) alt ve (b.) üst kat pencere görünüşleri. 182

Şekil 5.15. Hurşit Bağdaş Ağa Evi zemin kat tavan görünüşü. 184

Şekil 5.16. Hacı Refik Yılmaz Evi üst kat odadaki dolap görünüşü. 185

Şekil **Sayfa**

Şekil 5.17. Sait Kaya Ağa Evi (a.) alt kattan ve (b.) üst kattan merdiven görünüşleri 186

Şekil 5.18. Sait Kaya Evi (a.) Alt kat ve (b.) üst kat iç kapı görünüşleri.....187

Şekil 5.19. (a.) Mehmet Yılmaz Evi ve (b.) Hacı Refik Yılmaz Evi iç kapı görünüşleri.187

Şekil 5.20. Emrah ve Selvi Kültür Evi kerpiç malzemenin iç duvarda kullanımı.....193

Şekil 5.21. Hüseyin Işık Evi'nin ahşap tavan malzemenin kullanımı.....194

SİMGELER VE KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış bazı simgeler ve kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar	**Açıklama**
cm	Santimetre
DSİ	Devlet Su İşleri
g	Gram
kg	Kilogram
m	Metre
mm	Milimetre
M.Ö.	Milattan Önce
M.S.	Milattan Sonra
İ.Ö.	İsa'dan Önce
İ.S.	İsa'dan Sonra
vb.	Ve Benzeri
yy.	Yüzyıl
Y.Y.Ü.	Yüzüncü Yıl Üniversitesi

EKLER DİZİNİ

Sayfa

Ek 1. Yerel Teknik Terimler.....5

1. GİRİŞ

Tarihten günümüz sürecine kadar insanlar temel ihtiyaçlarını gidermek için yaşam alanları oluşturmuştur. Bu yaşam alanları başta doğanın sağladığı imkânlar dâhilinde olan mağara vb. doğal alanlar iken, insanın üretme, inşa etme yeteneklerine ulaşması ve yerleşik hayata geçmesiyle birlikte kendi inşa ettiği yapıları kullanmaya başlamışlardır. Zamanla yaşam alanları belli bir düzeye ulaşmasıyla sokak, meydan ve mahalle gibi daha büyük yerleşim birimler oluşmaya başlamıştır.

Mezopotamya ve Güneydoğu Anadolu'da ilk yerleşim yeri olduğu bilinmektedir. Bu bağlamda geleneksel Türk evlerinin genel özelliklerini ilk yerleşim etkisinde oluştuğu söylenir. Güneydoğu Anadolu'da bulunan yerleşim tarihi on bin yıl öncesine dayanan Çayönü kazılarında elde edilen veriler, Anadolu evinin tipik özelliklerinden biri olan; evin, havalandırmak için yerden biraz yükseğe kaldırılarak inşa edilmesi, o dönemlerde başladığı kanıtı olarak sayılmıştır. Konya'nın güneydoğusunda bulunan ve geçmişi yaklaşık 7500 yıl öncesine dayanan Çatalhöyük'teki yerleşmede düz damlar çalışma alanı olarak kullanılması yine Anadolu'da önemli bir özeliktir (Bektaş, 1996).

Geleneksel sivil mimarinin özgünlüğünü belirleyen en önemli unsurlar; bulunduğu coğrafyaya bağlı olarak kullanılan özgün yapı malzemesi, yapı elemanları ve yapım tekniğidir. Geleneksel yapılar mimari, coğrafi, konum, iklim, gelenek-görenekler, üretim-tüketim biçimleriyle şekillenen ve deneyimle inşa edilmiş yapılardır. Özellikle geleneksel sivil mimari, geleneksel evler mimari miras içinde bulunduğu coğrafya ve yaşayan halkın tarihi, kültürü ve gelenekleri ile birlikte korunabildiğinde özgün değerini bütünsel olarak koruyabilir. Geleneksel yöntemlerle inşa edilmiş sivil yapının, sadece çağdaş yöntemler ve teknolojiler kullanılarak onarılması, tekil olarak yenilenmesi mimari mirasın korunması için yeterli değildir. Sivil mimariyi, çevresel değerler ve gelenekler değerler de yapıların karakteristik özelliği oluşturur. Öncellikle yetkili kuruluşlarca tescillenmeye gidilerek, geleneksel sivil mimarilerin belgelenmesi gerekmektedir. Sivil yapıların, plan ve malzeme analizler yapılmalı, bozulmuşluk durumları tespit edilmelidir. Yine yapıların içinde bulunduğu çevre olan kültürel değerleri, gelenekleri incelenip kaydedilmelidir. Böylelikle, sivil mimari alanında yeni bir oluşum oluşturularak sivil mimari durumu korunmuş olacaktır. Sivil mimari

mirasının özgün olarak korunması ve yaşatılması ülke genelindeki ekonomik planlamalar, sosyal süreçler ve politikalarla doğrudan etkili ve önemi büyüktür.

Medeniyetler mimari yapı tiplerini meydana getirirken, birbirleriyle olan etkileşimleri de sivil mimari dokusunun oluşmasında önemli önemli bir etkileşim durumu oluşmaktadır. Anadolu sivil mimarisi örneklerinden olan Van kentindeki geleneksel Van sivil mimari, tarih boyunca birçok medeniyete misafirlik yapmış, tarihiyle, kültürüyle ve mimari mirasıyla önemli bir yerleşim yeri olmuştur. Geleneksel Van sivil mimari ışığında Erciş sivil mimaride önemli bir etkisi olduğunu da aşikârdır.

Küreselleşme ve nüfus artışının olması sebebiyle yeni yapılar yapılması kaçınılmaz olmuştur. Ayrıca zamanın oluşturabilecek çeşitli olumsuz şartlar etkisiyle özgün yapıların bozulmaya hatta yok olmaktadır. Bundan ötürü geleneksel Erciş sivil mimarisinin özellikleri araştırılıp kayıt altına alınması önem arz edilmiştir. Bu çalışmayla, Van'ın Erciş ilçesindeki geleneksel sivil mimari dokusunu gösteren, 12 adet geleneksel sivil mimari konut örnekleri üzerinden, plan, cephe, malzeme, yapı tekniği gibi durumları değerlendirme yapılarak genel geleneksel sivil mimari özelliği ve tipoloji durumu ortaya konulmaya çalışılmıştır.

.

2. KAYNAK BİLDİRİŞLERİ

Erciş tarih boyunca birçok medeniyete ev sahibi yaparken, hakkında çeşitli kaynaklar mevcut olduğu görülmüştür. Ancak tez konusu olan geleneksel Erciş sivil mimarisi hakkında yeterince çalışmanın yapılmadığı tespit edilmiştir. Bu kapsamdaki çalışma ile sivil mimari ve Erciş ilçesi hakkında literatür araştırması yapılmıştır.

Erciş yerleşim alanı olarak Van Gölü'nün kuzeydoğusunda olup önemli stratejik konumda ve ipek yolu üzerinde yer alması önemli bir şehir konumuna getirmiştir. Göle olan kıyısı, iklim yapısı, toprak verimliği gibi özelliklerden dolayı ilk Çağ'dan günümüze kadar değişik uygarlıklara misafirlik etmiştir. İlçenin değişik yerlerinde Akkoyunlar, Urartular, Karakoyunlular, İlhanlıları, Selçuklular ve Osmanlı devleti gibi büyük devletlere misafir etmiş değerli izler bırakmıştır (Aslanapa, 1987:3-8), (Erzen, 1992: 23-32).

Yerleşim durumu en eski arkeolojik Paleolitik Çağ'a kadar gidergitmektedir. Erciş'in yaklaşık 36 km. kuzeybatısındaki Meydan Yaylası'nın bu döneme ait bir obsidyen atölyesi yaratılmıştır. Kalkolitik Çağ'da bölgede yerleşmelerin sayısı artmakla birlikte Mezopotamya ile ilişki içerisinde olduğu görülmektedir. Düzenlenmiş ticari sistem olan Halaf Kültürü halkı geniş bir coğrafi alan üzerinde yapılmıştır. Kalkolitik Çağ'ın ilerleyen evrelerinde Van - Erciş karayolu üzerinde, Adır köyü civarında Yılantepe Höyüğü iskân edilmiştir. Bundan başka bu kültürün gölün batısındaki Muş Ovası'ndan başlayarak Elazığ'ın doğusunda Kovancılar yakınındaki Çınaz'dan, Altınoova'daki Korucutepe, Çayboyu ve Tülintepe'ye doğru uzanan aks boyunca yayıldığı anlaşılmaktadır (Sevin, 2003).

Erciş Ovası'nda arkeolojik anlamda ilk araştırma 1898 yılında İngiliz bilim adamı Lynch tarafından yapılmıştır. Lynch'ın eserinde Belck ve Lehman'ın kendisinden önce Erciş'i ziyaret ettiklerini ve Alkanat Mahallesi de biri bir yılanı temsil eden, diğeri çivi yazılı karakterler içeren bronzdan eşyalar ve farklı malzemeden olan bir tür eşyalar bulduklarını açıklar. Lynch, Yılantaşlar'daki yazıtın Sayce tarafından okunabildiğini belirtmiştir. Bundan sonra 1956 yılında C. Burney Urartu Deliçay Kalesi'ni keşfetmiştir (Sevin, 1997).

Sinan Kılıç'ın (2006) yaptığı "Van 2006 Kültür ve Turizm Envanteri I" adlı kitapta; Van ili ve ilçelerinde bulunan tarihsel değerleri anlatan bir çalışma

düzenlemiştir. Bu kapsamda, kentin tarihi ve bununla ilgili kalıntılar bir arada toplanarak ilçelerde yer alan mimari yapıların envanteri çıkarılmıştır. Çalışmada, sivil mimaride plan ile cephe tipolojileri ele alınacağından konuyla ilgili benzer çalışmalar araştırılmıştır.

Anadolu geleneksel konutların sınıflandırılmasında Sedad Hakkı Eldem konutları sofa durumuna göre gruplandırmıştır. Türk Evi'nin Sedad Hakkı Eldem'e göre en karakteristik özelliği sofadır. Planlamayı altı türleri sofanın durumuna göre geliştirmiştir. Sedad Hakkı Eldem'e göre sofa tüm ev yaşamının merkezi konumundadır (Eldem, 1954).

Doğu Anadolu Bölgesi'ndeki Elazığ evleri iç ve dış sofalı plan tipleri vardır. Evler iki veya üç katlıdır. Alt katlar ahır, samanlık, ambar şeklinde kullanılırken; özellikle yaz aylarında kullanılmak üzerine alt katlarda bir oda yapılmıştır. Evlerde mekânlar yazlık-kışlık uygulamasına göre evin mekânları değişmektedir. Yaz aylarında bahçe ile iç içe olan yaşam şekline bağlı olarak alt katların daha serin olmasıyla alt katlarda oluşan odalar bulunmaktadır (Karataş, 2008).

Yakın bölgede bulunan Bitlis evleri ile ilgili hazırlanan "Geleneksel Bitlis Evleri: Koruma Sorunları ve Öneriler" adlı çalışmada plan ve cephe tipolojileri "oda modülü" olarak adlandırılan bir yöntem olduğu bunun, oda sayısına göre plan ve cephede yansıdığı görülmüştür. Modüller çalışması ile tipolojik bir çalışmanın, yapım tekniği, malzeme konusu bilgiler verilmiş, kullanıcı durumunun etkileri bahsedilmiştir (Oğuz, 2016).

Erciş ilçesine en yakın konumda olan Van evlerinin ilk örnekleri Van Kalesi'nin güneyinde oluşmuştur. Van evlerin tümü bitişik nizamda bir veya iki katlı, kerpiç ve düz toprak damlı inşa edilmiştir. 20. Yüzyıldan sonra kent, daha önce bağ ve bahçe alanı olarak geniş arazilere doğru dağılım göstermiş olup evler ayrık düzende bahçeli durumda inşa edilmeye başlanmıştır. Anonim mimari kapsamında meydana gelen geleneksel Van Evleri, yapı malzemesi olarak kerpiç, taş, ahşap, metal, tuğla gibi malzemelerin yapıda kullanıldığı anlatılmaktadır. Evler dışa dönük şekilde şematiğe edildiği giriş cephelerinde dışında genellikle pekte süsleme görülmemektedir Öztürk, 2006).

2.1. Geleneksel Sivil Mimarinin Oluşumunda Etkili Olan Veriler

Çevre, coğrafi koşullar doğrultusunda, sosyal kültürel ve ekonomik etkilerle biçimlenmesidir. Bölgeden bölgeye hatta aynı bölgedeki farklı köylerde bile yerleşme karakteri çeşitlilik gösterebilmektedir. Yerleşmeleri ayırt etmeyi sağlayan bu farklılaşmalar yerel kimlik özellikleri bağlamında açıklanabilir. Kimliğin belirlenmesi yerleşme merkezinin kendine özgü karakterinin, sahip olduğu değerlerin tespitini gerektirir (Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, 2008).

Çizelge 2.1. Konut biçiminin belirleyicileri (Batur ve Öymen Gür, 2005).

Çevresel Ekenler	Kültürel etkenler	Sosyal etkenler	Bireysel etkenler
İklim	Dünya görüşü Kültürel değer ve normlar	Aile büyüklüğü	Bireyin konutla kurduğu yararsal ilişkiler/ standartlar
Topoğrafya	Dil, din ve diğer sınıflandırma kategorileri	Ailenin sosyo-ekonomik statüsü ve toplumsal etki alanı	Bireyin konutla kurduğu duygusal ilişkiler- özdeşleşim /bağlanma vb.
Doğal örüntü ve doku	Aile akraba ve toplum ilişkileri	Ailenin dünya görüşü ve toplumsal tutumları	Bireyin kültürel normları yorumlaması- eğitim
İnsan yapısı doku	Yaşam biçimi	Aile yapısı/ ailede roller	Bireyin yaşam yoğunluğu
		Ailenin yaşam biçimi	Bireyin konut deneyimleri
Çevrede var olan malzeme vb.	Çevre/mekân kullanma normları	Ailenin öz imgesi beklentileri ve umutları	
	Konut kullanımına ilişkin normlar- konutun temel işlevleri ve anlamı	Ailenin konut deneyimleri ve konut imgesi	Bireyin öz imgesi

Mimari kimliğin tespiti için gerekli veriler hakkında dünya genelinde, çeşitli uzmanların görüşleri mevcuttur.

Rapoport'a göre; iklim ve barınma ihtiyacı, malzeme, yapım tekniği ve teknoloji, konum, ekonomi ve din, mimariyi biçimlendiren en önemli değerlerdir (Rapoport, 1969).

Sümerkan'a göre; mimari özelliğini şekillendiren; kültür, malzeme ve fiziksel çevre koşullarıdır (Sümerkan, 1990).

Kültür; yaşam biçimini, değerlerini, toplumsal ahlak kurallarını, mahremiyet durumu, özel yaşamı, başka insanlarla etkileşiminin sınırlarını belirlemekle birlikte geleneksel sivil mimariyi şekillendiren en önemli etkenlerdir. Bunlar; çevresel , kültürel etkenler, sosyal ve bireysel etkenlerdir (Çizelge 2.1), (Batur ve Öymen Gür, 2005).

2.1.1. Fiziksel çevre etkileri

Fiziksel çevresel durumların yapıya dıştan saran iklimsel parametreler ile topoğrafyanın meydana getirdiği, dünyada farklı mimari biçimlerin ortaya çıkmasındaki en önemli etkenlerdendir (Sümerkan, 1990).

Anadolu coğrafyasında olağanüstü zengin çeşitliktedir. Üzerinde var oldukları toprakların değişik özelliklerine kolayca uyum sağlayan evlerde, bu değişikliklere göre zamanla mekân kuruluşundan, malzemesine kadar etkilenme meydana gelmiştir. Kuzey Anadolu bölgesinde ahşap malzemesi kullanılırken, Orta Anadolu bölgesinde taş ve kerpiç malzemesi, Batı Anadolu'da taş malzemesi, Güney Anadolu'da taş ve ahşap malzeme kullanımı ile plan özelliği gelişmiştir (Bayındırlık ve İskân Bakanlığı,2008).

İklim:

Geleneksel mimari, yapı planlamasında iklime uyumlu yönlenmiştir. Ayrıca yerleşmedeki genel mimari doku, iklim koşullarına en uygun dolu ve boş ilişkileri çerçevesinde biçimlenmektedir. Dış yüzeyleri, ısı kaybı/kazancı, duvar kalınlıkları, kapı ve pencere boşlukları ile doğal havalandırmanın en doğru şekilde sağlanmasına elverişli şekilde planlamaya gidilmiştir. Bu durum yapını formunda kabuğunda değişimler sebep olarak mimari özelliğini etkilemiştir (Delibaş, 2016).

İklim durumu, yörenin mimari yapı formları ve açık-kapalı mekân kullanımının durumunu en önemli sebeptir. Yağışın çok olduğu Doğu Karadeniz'in bölgesinde kare ve dikdörtgen gibi dik açılı tarzda yapılaşmayı etki sağlamıştır. İklimin soğuk olan Doğu Anadolu'da böyle bir biçimlendirmeye sebep olduğu görülmektedir. Güneydoğu Anadolu'da, geniş yayılım gösteren ve açık ile yarı açık mekân kullanımının ön planda olduğu avlulu evler de iklimin sıcak oluşuyla ilgilidir (Kantar, 1998).

Topografya:

Topografik özellikler, yerleşim yerlerini şekillenmesinde etki etmekle beraber mimarinin zenginleşmesine katlı bulunmuştur. Arazi yapısındaki çeşitli özellikler Anadolu'da, mimarinin biçimlenmesinde büyük rol göstermiştir. Topoğrafya yapısı, yerleşim alanlarını toplu ya da dağınık düzende etkili oldu görülmüştür. Arazi topoğrafyası ve peyzaj, evlerin farklı katlarındaki mekânların durumlarını etkili olduğu görülmüştür (Delibaş, 2016).

Topografik özelliğini etki eden jeolojik yapısında, yerleşim düzenini şekillenmesinde etkili olmaktadır. Yapılarda kullanılacak malzemeyi belirleyen jeolojik durum yapının geleneksel mimarinin durumuna etki etmektedir. Toprak malzeme alüvyon araziler ve ovalarda kullanımı görülürken, taş malzeme dağlık alanlarda kullanımı görülmektedir (Akgün, 2013).

Bitki örtüsü.

Geleneksel mimari özelliğini oluşumu bakımından etkili olan iklim ve bitki örtüsüdür. Bunlar; Ormanlar (manzaraya değer katmasının yanında ürünleri ile de yapı malzemesi olarak kullanılmakta ve mimari kimliği belirleyici), maki ve çalılar; (makiler, görsellik açısından katkı sağlarlar. Ağaç ve çalılar ise hem görsellik hem de peyzaj öğesi), çiçek ve otsu bitkiler (manzara açısından güzellik öğesi), tarım bitkileri (ürün elde edilmesinin yanında, çevresindeki yapılarla birlikte manzaraya durumuna),süs bitkileri katkısı önemlidir (Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, 2008).

Değişen ana kaya durumuna bağlı olarak ortaya çıkan toprak özellikleri ve klimatik çeşitlilikten kaynaklı ılıman iklim kuşağında bulunan Anadolu'yu doğal bitki örtüsü yönünden zengin bir duruma taşımıştır (Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, 2008).

Geleneksel Mimari, evlerin duvarlarında çok fazla kullanımı tercih edilmeyen ağaç malzeme, birçok teknik malzeme olarak kullanımını görmekteyiz. Ormanlık alanlarda konut inşasında, bitkisel malzeme kullanımı görülürken bu durum uzaklaştıkça bu oran azaldığı görülmektedir. Taş, kerpiç ve tuğla ile ahşabın değişik durumları ile teknik malzeme olarak kullanılması önümüze çıkmaktadır (Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, 2008).

Malzeme:

Değişen iklim durumu, bitki örtüsünü etkilemekte, buna bağlı olarak yerleşimin mimari teknik özelliğinde değişim göstermektedir. Buda yapı ile doğa arasında dengeli durumunu ortaya koymaktadır (Kantar, 1998).

Çizelge 2.2. Anadolu'da, bölgelere göre yapı malzemesi kullanımı (Delibaş, 2016'dan alınan bilgiler çerçevesinde yazar tarafından güncellenmiştir)

COĞRAFİ BÖLGE	YAPI MALZEMESİ
Karadeniz Bölgesi	Ahşap Mimari
Marmara Bölgesi	Ahşap, Tuğla ve Taş
Ege Bölgesi	Ahşap, Tuğla ve Taş
Orta Anadolu Bölgesi	Kerpiç ve Taş (Destek Elemanı Olarak Ahşap)
Doğu Anadolu Bölgesi	Ahşap Hatıllı Taş- Kerpiç Mimari
Güneydoğu Anadolu Bölgesi	Taş Mimari

Ahşap, taş ve kerpiç geleneksel sivil mimarisinde kullanılan malzemelerin başında gelmektedir. İklimsel duruma göre ahşabın tercih edildiği, taş ve ormanın az görüldüğü alanlarda kerpiç malzemenin kullanıldığı görülmektedir (Çizelge 2.2), (Delibaş, 2016).

Taş, Anadolu'da anıtsal istenen yapılarda, yapı malzemesi olarak tercih edilenlerin başında gelmektedir. Taş, doğal koşullara dayanıklı olduğundan binanın zemin ile temas ettiği temel gibi durumlarda kullanıldığı görülmüştür. Taş, duvarlarında taşıyıcı işlevi kazanmakta beraber dolgu malzemesi olarak kullanıldığı görülmüştür (Kantar, 1998).

Ahşap ve taş malzemenin az bulunduğu alanlarda, toprak yapı malzemesi olan kerpiç ve tuğla kullanıldığı görülmektedir. Kerpiç, eliyle şekillenmesini sağladığı ilk malzemenin başında gelmektedir (Kantar, 1998).

Orta Anadolu ve Güneydoğu Anadolu geleneksel sivil mimarinin yaygın olarak kullanılan kerpiç, çevrede bulunan su, toprak ve samandan elde edilmektedir. Düşük maliyeti ve kısa bir sürede üretilebilir olması en büyük tercih sebebidir (Ergül, 2018).

2.1.2. Sosyal-kültürel ve ekonomik etkenler

Sosyal, kültürel değerler ile ekonomik şartları geleneksel sivil mimarinin çeşitliğinde önemli bir rol oynamaktadır. Sivil mimari, ait olduğu kültür özelliklerini, yaşam biçimlerini, çevresel tercihlerini yansıtmaktadır (Ceylan ve Bulut, 2017).

Kültüre cevap vermesi gereken mimari tasarım, "kültüre özgü" olmalıdır. Bu disiplinlerin içinde genelde sosyal bilimlerin, özelde kültürün önemi yadsınamaz bir düzeydedir (Rapoport, 2004).

Her yapılaşma bir amaç ve işleve hizmet güdümündedir. Yapılardaki doğal çevre ile birlikte, yapıların ölçekleri, birbirlerine olan mesafeleri, sokak ile olan ilişkileri, ortak mekân kullanımları ile toplumsal birliktelikteki uyum ve beraberlikte eşitliğin göstermektedir (Selvi, 2011).

İnsanı etkileyen, toplumsal alışkanlıklar, değerler ve inançlar yerleşim kültürünü üzerinde belirleyici olmaktadır. Kırsal alanlarda da, temsiliyetini gösteren dinsel örgütlenmelerin çevresinde yerleşmeler birlikte nüfus ile orantılı olarak mimari yapıları görülmektedir. Anadolu'da dinsel merkezli (Hristiyan) toplulukların yaşadığı manastırlara rastlanmaktadır (Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, 2008)

Geleneksel Sivil Mimariyi şekli, planı ve iç mekânsal düzenlemesine dinsel inançlar etki önemli olgulardır. Anadolu'da sivil mimarinin dinsel yön durumuna göre yapıda inanç değerlerinin mekân planlamasına etkili olduğu ortaya koymaktadır (Ceylan ve Bulut, 2017).

Dini inanışın getirdiği; kapının konumlanışı ile ev içinde harem ve selamlık bölümlerinin oluşu, odalarda seki altı ve seki üstü olarak iki bölümün planlanması, hacca gidenlerin kapılarının yeşile boyanması, pencerelerin iç avluya yönelmesi, kadınların görünmeden sokağı ve kapıyı görmesini sağlayacak şekilde girişin üzerindeki kafesli, cumbalı pencerelerin şekillenmesi, ailenin günlük yaşamını karşılayan odalarda gusülhanelerin bulunuşu gibi özellikler yapıda etki eden durumlardan bazı hallerdir (Delibaş, 2016).

Evden faydalanma biçimi, mimari durumunu direk etkilemiştir. Her yerleşim alnın, yaşam tarzına ve ekonomik faaliyetine göre konut biçimini oluşturmaktadır. Kırsal kullanıcının evi, tarlası, yetiştirdiği ürünü ve beslediği hayvanı arasında durum bulunmaktadır. Dolayısıyla zirai faaliyetin yoğun görüldüğü yerleşmeler ile tarım ve hayvancılığın beraber yapıldığı yerleşmelerdeki mimari organizasyon çeşitlilik göstermektedir (Ceylan ve Bulut, 2017).

Doğu Karedeniz yerleşim durumu dağınık yerleşme biçimini seçerken, İç Anadolu toplu yerleşme görülmektedir. Geçim kaynakları ile yapılan işlerin kapsamı konutlarını organize etmektedir. Evin çevresinde ahır, merek, serander, ambar, değirmen gibi tarım veya hayvancılığa yönelik çeşitli mekânlar oluşması birlikte getirmiştir (Kantar, 1998).

2.2. Geleneksel Sivil Mimari

İnsan yaşadığı zamana ve yere göre sürekli bir etki yapmıştır. Bu durum yapılarına da işlemekle birlikte sosyal ve kültürel oluşturacak farklı değerlerin oluşmasına sebep olmuştur. Bu kültürel değerde yapılarda da kendini gösterdiğini bilmekteyiz. Kültürel değerler yapılarda Geleneksel nitelikte yapılarda etkiler bırakmaktadır. Bu kültürel değerlerin Anadolu sivil mimari ve Van sivil mimari adı altında iki başlıkta atılacaktır.

2.2.1. Anadolu sivil mimari

Anadolu çeşitli coğrafi duruma sahip olması ile birlikte, ilk insan topluluklarının görülmesi Paleolitik Döneme denk gelmektedir. İlk yerleşim yeri su kaynaklarına yakın olan yerleşime uygun olan Alçak tepelere kurulmuştur (Anadolu'da Kırsal Mimarlık, 2012).

İnsanlar avcılık ve toplayıcılık tarzı yaşamını sürdürenken, Paleolitik Dönemde, Anadolu'nun doğasının zorlu şartlarından korunmak için dağınık ve seyrek biçimde mağara ve kaya kovuklarında yaşamış oldukları görülmektedir. Karain, Beldibi ve Belbaşı mağaraları çağın başında gelmektedir (Şekil 2.1) (Delibaş, 2016).

a. b.

Şekil 2.1. Anadolu'da Paleolitik Döneme (a.) beldibi mağarası ve (b.) karain mağarası ait kalıntılar.

11. yüzyıldan itibaren Anadolu'da, yerleşik ve göçebe şeklinde yerleşim olduğu bilinmektedir. Konargöçer düzeninin belirtileri olan kara çadır, alaçık ve topak ev örnekleri görülmüştür. Anadolu coğrafyasının İslamiyet ile birlikte hem Hristiyanlık hem de İslamiyet mimari eserler bir arada olduğu görülmüştür

Osmanlı Devleti fethedilen kentlerdeki evler yerleşim ve kent çevrelerinde yarı kırsal yerleşme alanları olmak üzere iki türden oluşmaktaydı. Göçebe toplulukların kent alışkanlıkları edinmesine yardımcı olan kırsal yerleşmelerdir. Erken dönem konutların ana bileşeni Osmanlı odasıdır. Ocak ise Anadolu'da sürdürülen farklı yaşam durumu olarak görülmektedir. Ocağın etrafındaki karşılıklı duvarlarda 30 cm. kadar yüksekte bulunan oturma yerleri, mimari bir gelenek olarak günümüze kadar gelmiştir (Delibaş, 2016).

Osmanlı Devleti'nin sınırları içinde var olan Geleneksel Türk Evi, kendine has mimari özelliği, 500 yıl yakın bir konut tipidir. Anadolu'da ilk olarak kimliği oluşmuş, sonrasında Osmanlı toprakları sınırları içinde Balkanlarda ve Avrupa'nın diğer yerlerde kendine bulmaya çalışmıştır. 15. ve 16. yüzyıldan itibaren yeni ev tiplerinin oluşumuyla birlikte gelişim göstermiştir (Eldem, S.H. 1995).

Plan şeması olarak sofasız, dış, iç ve orta sofalı plan tipinde görülmektedir. Odaların sofanın etrafında dizilmesiyle farklı mekânların birbirlerine bağlanması Türk evi plan tiplerinin karakteristik mimari özelliğini ortaya koymuştur (Günay, R. 1998).

Türk evi kat durumuna göre tek veya iki katlıdır. İki katlılarda alt kat genellikle servis mekânları, depo, ambar, samanlık ve bazı durumlarda ahırın bulunduğu mekânlardan oluşurken üst kat yaşama alanlarını bulunmaktadır. Fonksiyondan forma bir işleyiş görülmüştür. Bu durum Türk evinde büyük bir gelişeme bir durum olarak görülmektedir. Burada dışın önemsenmediği anlamı çıkarılmaması yalnız fonksiyonel işlevinin formdan önce geldiği durumu ortada olduğu görülmektedir (Bektaş, C. 1996).

Şekil 2.2. Anadolu'da kullanılan yapı malzemelerinin bölgelere dağılımı.

Yapım tekniği sık rastlanan ahşap çatkı arası bağdadidir. Yapım tekniği zengin ve fakir halk evlerindeki fark, yapının programın oransal büyüklüğü ve çeşitli süslemelerde ortaya çıkar. Geleneksel Türk evlerinde temel yapı malzemesi olarak ahşap, taş ve tuğladır. Anadolu'da karasal olduğu bölgelerde kerpiç, yapı malzemesi temel yapı malzemesi kullanılmıştır (Sezgin, 2006).

Yerleşim yerinin özellikleri, coğrafi ve iklimsel özellikleri, bölgede yoğunlukta bulunan yapı malzemesi (Şekil 2.2), yapım tekniği vb. geleneksel Türk evinin oluşumunu etkileyen faktörlerdir (Şekil 2.3-6).

a. b. c.

Şekil 2.3. Konut mimarisinde ahşabın kullanım örnekleri: (a.) Tokat (Akın & Özen, 2010), (b.) Uzungöl, Trabzon (Çobancaoğlu, 2016), (c.) Sürmene, Trabzon (Fidan, 2016).

a. b. c.

Şekil 2.4. Konut mimarisinde taşın kullanım örnekleri: (a.) Kayseri (Tali, 2005), (b.) Mardin (Kaya, 2012), (c.) Kapadokya (Gülyaz, 2015).

a. b. c.

Şekil 2.5. Şekil 2. 3-4. Konut mimarisinde tuğlanın kullanım örnekleri: (a.) Şarköy, Tekirdağ (Uludağ, 2017), (b.) Boyabat, Sinop (Yurtseven, 2018), (c.) Hendek, Sakarya (Gülyaz, 2015).

a. b. c.

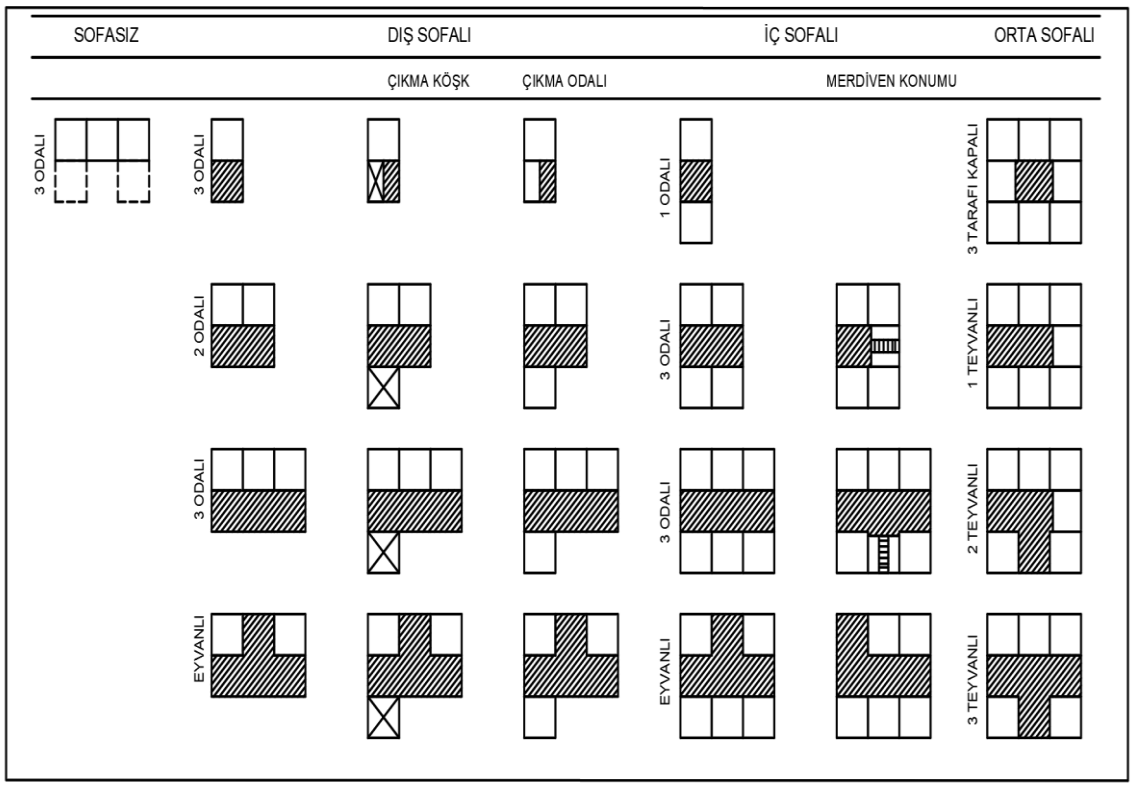
Şekil 2.6. Konut mimarisinde kerpicin kullanım örnekleri: (a.) Malatya (Tuztaşı & Çobancaoğlu, 2016), (b.) Amasya, (Çobancaoğlu, 1998), (c.) Van (Erdoğan, 2007).

Toplumun sosyal-kültürel yapısı, ihtiyaçları, coğrafi unsurları gibi durumlar yapının mimari uygulama şekli doğrudan etkiler. Coğrafi yapı ve iklim zenginliği, Anadolu'nun farklı yerlerinde farklı örneklerin oluşumunu sağlamıştır. Orta ve Doğu Anadolu bölgesinde taş ve kerpicin malzeme, Batı Anadolu'da taşın malzeme, Güney Anadolu'da ahşap ve taşın malzeme, Anadolu'nun kuzeyinde ise ahşabın malzemesinin temel yapı malzemesi olarak kullanılmasına etkili olmuştur (Sezgin, H. 2006).

Geleneksel Anadolu evinin oluşumunda etkili olan yaşama, doğaya, çevre koşullarına uygunluk, gerçekçilik, usa uyumluluk (Akılcılık) ,içten dışa çözüm, iç-dış uyuşumu, tutumsallık, kolaylık, ölçülerin insan vücudundan çıkması, iklime uygunluk, çevrenin gereçlerini kullanma, esneklik gibi belirleyici ilkeler oluşumunda büyük hak sahibidir (Cengiz Bektaş, 2018).

Türk ailesinin geleneksel yaşam biçimine bağlı kalınarak oluşturulan odalar, kendi içinde gündelik yaşama dair (oturma, dinlenme, yemek yeme, uyuma gibi) ihtiyaçları karşılayabilecek niteliktir. Mekânlar arasındaki iletişimi ve etkileşimi sağlayan ve gündüz bölümünün geçtiği, sofa ise, geleneksel Türk Anadolu'nun mekânsal organizasyonuna sağlamaktadır. Toplumsal değerlere ve kültürel dinamiklere bağlı kalınarak mekânsal özellikleri geliştirilmiş olan geleneksel Türk Evi'nde yaşam katının mekân organizasyonunu oluşturan oda ve sofa, plan tipini belirleyici ana unsurlardır. Geleneksel Anadolu Evi plan tiplerinin sınıflandırılmasına ilişkin ilk çalışmayı ortaya koyan Sedat Hakkı Eldem, bu sınıflandırmayı yaparken plan tiplerinin geçirdiği gelişmeleri dikkate almıştır. Sofasız, dış sofalı, iç sofalı ve orta sofalı olmak

üzere dört başlık altında topladığı çalışmada, en basit plan tipinden en gelişmiş plan tipine doğru uzanan bir yol göstermiştir (Şekil 2.7), (Bektaş, C. (2018)).

Şekil 2.7. S. Hakkı Eldem'in Türk Evi tipolojisi (Işık, 2017).

2.2.2. Van sivil mimari

Van Kalesi'nin güneyinde konumlanmış olan eski Van Şehri'nde gelişimini sürdürürken 1915 isyanıyla birlikte konutların çoğunun yandığı bahsedilmektedir. Eski Van şehrinden geriye kalan fotoğraflar ve kaynaklarda kentteki evlerin çoğunlukla tek katlı veya iki katlı, düz damlı olarak inşa edildiği anlaşılmaktadır. Evler, kentin küçük bir alanda konumlanmış olması nedeniyle bitişik nizamda yapılmıştır (Şekil 2.8). Yapı malzemesi büyük çoğunlukla kerpiç kullanılmıştır (Uluçam, A. 2000).

XX. Yüzyıla kadar Müslüman ve Ermeni halkı kalenin güneyinde konumlanan eski Van şehrinde birlikte yaşamışlardır. Müslüman ve Ermeni halkın arasındaki anlaşmazlıklar yaşaması ve nüfusun artmasından dolaylı şehrin arazisinin yeterli gelmemesiyle birlikte kent, bahçe olarak kullanılan şehrin etrafındaki arazilere doğru tek ya da iki katlı yapılar inşa edilmeye başlamıştır (Uluçam, A. 2000).

Ekonomik durumuma göre bazı ailelerin iki katlı ve daha büyük evler yaptığı, bazı ailelerin tek katlı ve daha küçük evler inşa edip yaşadığı bilinmektedir. Van evlerini önemli öğesi konumunda olan tandır evi, bahçe içinde ayrık veya bitişik inşa edilmiştir.

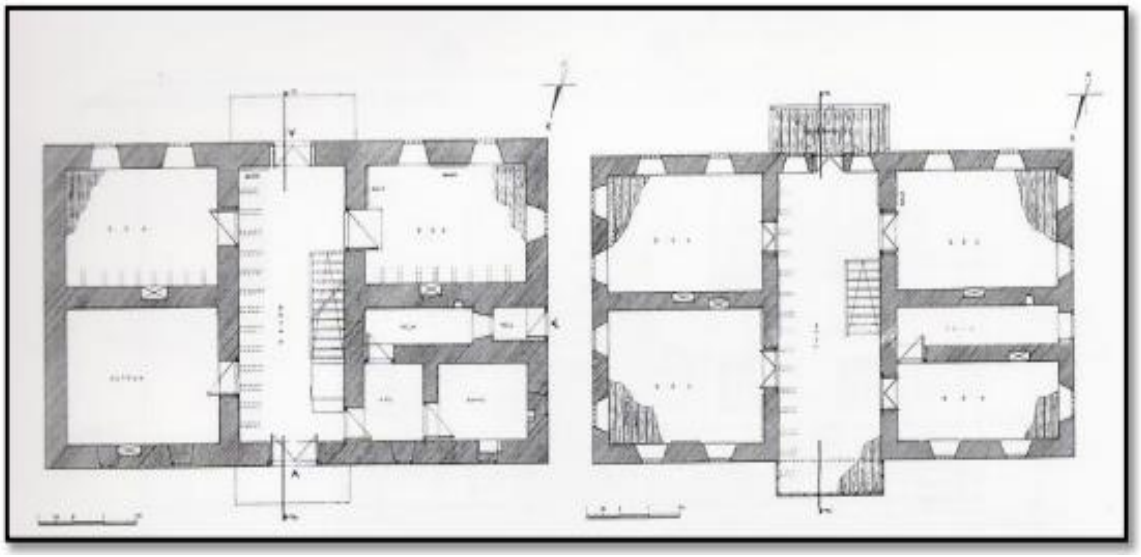
Şekil 2.8. Eski Van Şehri genel görünüşü (Anonim).

Geleneksel Van evleri genellikle iç sofalı plan tipinde yapı teknikleri ve kullanılan malzeme solarak taş ve kerpiç kullanılmıştır. Evler ahşap hatılı düz damlı olarak inşa edilmiştir. Ahşabın kullanım alanları ise döşemeler, cumbalar, balkonlar, doğramalar ve iç merdivenlerdir.

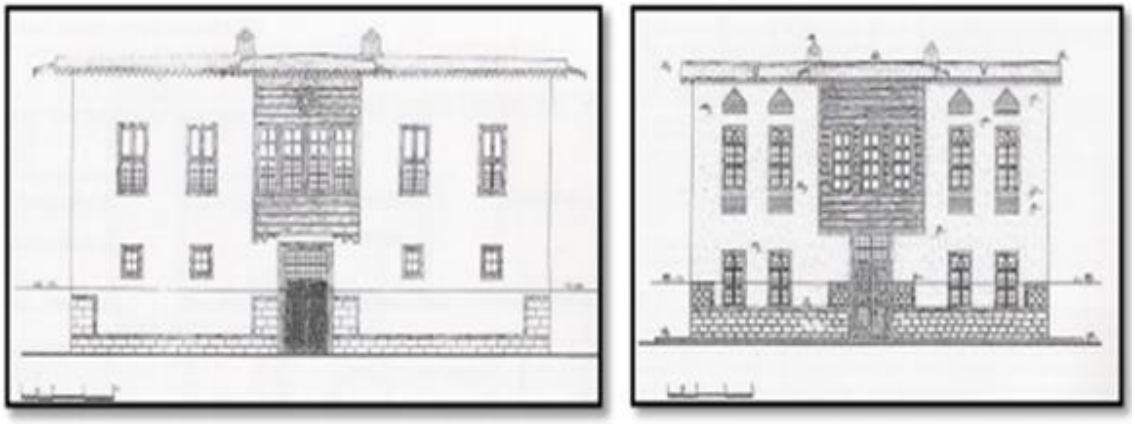
Van evlerinin yapılaşmasıyla, iklim ve doğa koşulları etkenleriyle, çoğu büyük tahribat gören ve herhangi bir koruma çalışması yapılmayan evler daha sonra çoğu yıkılmıştır.

Geleneksel Van evlerinin ilk örnekleri Van Kalesinin güneyinde oluşmuştur. Eski Van Şehri'nde arazi azlığından dolayı Ermeni ve Müslümanların birlikte yaşadığı evlerin tümü bitişik nizamda bir veya iki katlı, kerpiç ve düz toprak damlı inşa edilmiştir. 20. Yüzyıldan sonra kent, daha önce bağ ve bahçe alanı olarak geniş arazilere doğru dağılım göstermiş olup evler ayrık düzende bahçeli durumda inşa edilmeye başlanmıştır. Her ev; bahçe, hayat, tandır evi, ahır ve samanlık gibi tamamlayıcı

bölümlerden meydana gelmiş ve çevresi ihata (möhre) duvarı ile sınırı belirlenmiştir. Çizimlerde evlerin tamamına yakın iç sofalı plan tipinde yapıldığı göstermiştir. Bazı evlerin üst katında köşk denen durumunun görüldüğü bazı örneklerde görülmüştür. Yapı malzemesi olarak kerpiç, taş, ahşap, metal, tuğla gibi malzemelerin yapıda kullanıldığı anlatılmaktadır. Evler dışa dönük şekilde şematize edildiği giriş cephelerinde dışında genellikle pekte süsleme görülmemektedir. Anonim mimari kapsamında meydana gelen geleneksel Van Evleri, çevre illerin mimari özelliğine göre farklı göstermektedir (Şekil 2. 9-10) (Öztürk, 2006).

Şekil 2.9. Van Evi (Cemal Efendi Evi)'ne ait kat planları (Öztürk, 2006).

a. b.

Şekil 2.10. Van Evleri'ne ait (a.) Cemal Efendi Evi ve (b.) Hilmi Güler Evi cephe çizimleri (Öztürk, 2006).

Geleneksel Van Evlerini plan tipolojik durumunu beş grupta incelenebilir (Öztürk, 2006).

1-Tek Katlı, İç Sofalı, İkiyüzlü, İki Odalı Plan Tipi; Van evlerinden "İç sofalı, ikiyüzlü, iki odalı plan tipi" cadde ya da sokaktan çift kanatlı abir kapı ile girilir, iç sofanın her iki yanında, iki odanın bulunduğu tek katlı bir plan tipidir. Sofanın diğer ucunda yer alan bir kapı ile mutfağa açılır. Mutfağın doğusunda kiler, batısında ise mutfaktan daha düşük kotta olan tandır evi bulunur. Tandır evindeki bir kapı ile de bahçeye geçilir.

2-Tek Katlı, İç Sofalı, İkiyüzlü, İkiden Fazla Odalı Plan Tipi; Tek katlı düz toprak damlı Van evlerinde cadde ya da sokaktan çift kanatlı ahşap bir kapıyla sofaya girilir. İç sofanın her iki yanında ikiden çok odanın bulunduğu tek katlı düz toprak damlı ev plan tipidir.

3-İki Katlı, İç Sofalı, İkiyüzlü, İkiden Fazla Odalı, Köşksüz Plan Tipi; Bu tür evlerin iç sofasına, cadde ya da sokaktan çift kanatlı ahşap bir kapıyla eve girilir. Bu evler, iç sofanın her iki yanında ikiden fazla odanın bulunduğu iki katlı, düz toprak damlı, köşksüz plan tipi bir düzenlemeye bulunur. Bu tür planlı evlerde, tandır evi bazen eve bitişik bazen de evden ayrı olarak planlanmıştır.

4-İki Katlı, İç Sofalı, İki Yüzlü, İkiden Fazla Odalı, Köşklü Plan Tipi; Bu tür evlerde, cadde ya da sokaktan çift kanatlı, tokmaklı zil ya da şakşaklı ahşap bir kapı ile iç sofaya giriş yapılır. Evler, sofanın her iki yanında ikiden fazla odanın yer aldığı iki katlı, düz toprak damlı, köşklü plan tipine sahiptir.

5-İki Katlı, İç Sofalı, İkiyüzlü, İki Odalı, Köşklü Plan Tipi; Bu tür evlerin iç sofasına giriş, cadde ya da sokaktan çift kanatlı, tokmaklı ahşap bir kapıyla iç sofaya giriş sağlanır. Bu evler, iç sofanın her iki yanında iki odanın bulunduğu iki katlı, düz damlı, köşklü plan tipindedir. Zemin katı sofasının diğer ucundaki bir kapıyla servis bölümüne açılır. Servis bölümünde yer alan kapılardan biri ile avluya, diğeri ile de bahçeye çıkılır. Bu plan tipindeki evlerde tandır evi evden ayrı olarak bahçe içerisinde inşa edilmiştir (Öztürk, 2006).

3. MATERYAL VE YÖNTEM

3.1. Materyal

Erciş ilçesi ile ilgili yapılmış olan çeşitli bilimsel araştırmalar mevcut olmakla beraber geleneksel sivil mimari hakkında yeterince bilgi bulunmamaktadır. Yapılan araştırmaların, genellikle yerleşimde bulunan bazı tarihi yapılar ile doğal değerler ve coğrafya özelliklerinin ele alınmıştır. Bu tez çalışmayla, incelenen sivil mimari yapıları tüm mimari yönlerini kapsayacak şekilde hazırlanmıştır.

Erciş ilçesinde, geleneksel Erciş sivil mimari örneği olabilecek, en az tahribata uğrayan sivil mimari özelliklerini taşıyan 12 adet sivil mimari yapı üzerimde araştırma yapılmıştır. Belgeleme araçları olarak rölöve gereçleri ve fotoğraflama için gerekli teknik donanımdan faydalanmıştır. Yerleşme yerinde tespit edilen 12 adet sivil mimari örnekleri için yerinde ölçüm aletleri olan, lazer metre ve diğer metre gereçleriyle yapılıp milimetrik defterlere çizilmiştir. Rölöve çizimleri, daha sonra bilgisayar ortamında Autocad programına, teknik çizim 3d modelleme programları ile kurtlanılarak çalışma esasları uygun şekilde düzenlenmiştir. Ayrıca tez çalışması farklı kaynaklardan faydalanmıştır.

3.2. Yöntem

İlk etapta amacı doğrultusunda tez çalışmasının konusu belirlenerek çalışmaya başlanmıştır. Çalışmaya başlarken de öncelikle, konu ile ilgili detaylı literatür taraması yapılarak tipolojik çalışmanın olası yöntemleri üzerinde araştırma yapılmıştır. Bunun için Yükseköğretim Kurulu Kütüphanesi, Milli Kütüphane, Üniversite Kütüphaneleri ve hem ulusal hem de uluslararası elektronik kütüphaneler gibi toplu bilgi kaynakları taranmaya çalışılmıştır. Diğer yandan Erciş ilçesi ve yakın çevresinin coğrafi, sosyokültürel ve diğer özellikleri de araştırılmıştır. Erciş ilçesi ile ilgili araştırmalarda, Erciş ilçe Belediyesi ve Van Büyükşehir Belediyesi'nden haritalar temin edilip ve yöresel haber gazeteleri ile bilgi edilmiştir.

Erciş ilçesinde toplamda 101 mahalle bulunmaktadır. İlk etapta merkez mahallelerde gözlem çalışmaları sürdürülmüş olup incelene evlerin % 58'inin merkez

mahallelerde olduğu görülmüştür. Geleneksel Erciş sivil mimari özelliğini taşıyan on iki adet sivil mimari üzerinde veri ve rölöve çalışması yapılmıştır.

Şekil 3.1. Çalışmada izlenen yöntem.

Çalışma konusu belirlendikten sonra veri toplama süreci kapsamında, mahalle muhtarları ile iletişim girilip çalışma alanı olarak belirlenen mahallelere gidilmiştir. Yerinde incelemesi yapılarak rölöve çalışmaları yürütülmüştür. Buna ek olarak, fotoğraflama işlemi yapılmıştır. Adres ve mülkiyet bilgileri ile mümkün olan yerlerde kullanıcılara bazı sorular sorularak yapı ve tarihçesi hakkında bilgiler kaydedilmiştir. Daha sonra yerinde alınan plan ve cephe çizimlerinin, elektronik ortama aktarımı yapılarak teknik resim kurallarına uygun ölçekli rölöve çizimleri hazırlanmıştır. Her bir mahallede sayıları değişmek üzere, toplamda 12 adet yapı çalışmaya konu olmuştur. Ön inceleme ve rölöve çalışmalarından sonra konutların genel analizi ve bunun sonucunda oluşacak veriler ile tipoloji durumları ortaya çıkarılmıştır. Plan ve cephelerin analizi

yapılarak tipolojik analiz tablolarına aktarımı yapılmıştır. Aynı zamanda yerleşim özellikleri, sokak-konut ilişkisi, plan tipleri, plan elemanları, yapı elemanları, malzeme ve teknik gibi veriler şekilde ele alınmıştır. Veriler toplama ve analiz aşamasından sonra değerlendirme kısmı ile sonu kısmı tamamlanmıştır. Rölöve alınırken geleneksel Erciş sivil mimari konut yapıları ele alınıp, araştırma yapılmıştır. Böylece bölgede geleneksel Erciş sivil mimari karakteristiğinin en anlaşılır ve doğru şekilde ele alınması hedeflenmiştir (Şekil 3.1).

4. BULGULAR

Bulgular kısmında ilk olarak çalışma alanı olan Erciş ilçesi ile ilgili tarihi ve coğrafi özellikleri araştırılmıştır. Bir sonraki aşamada çalışma kapsamında ele alınan sivil mimari yapılar, ayrı başlıklar halinde incelenmiştir.

4.1. Erciş İlçesinin Tarihi ve Coğrafi Özellikleri

Doğu Anadolu Bölgesi'nin Yukarı Murat Van Bölümü'nde, Van ilinin kuzeydoğusunda yer alan Erciş ilçesi, Van Gölü kıyısı ile Muradiye Patnos ilçeleri sınır bağlantıları olan yerleşim yerimizdir. Çalışma konusu olan Erciş ilçesinin fiziksel ve tarih özellikleri hakkında bilgi verilecektir.

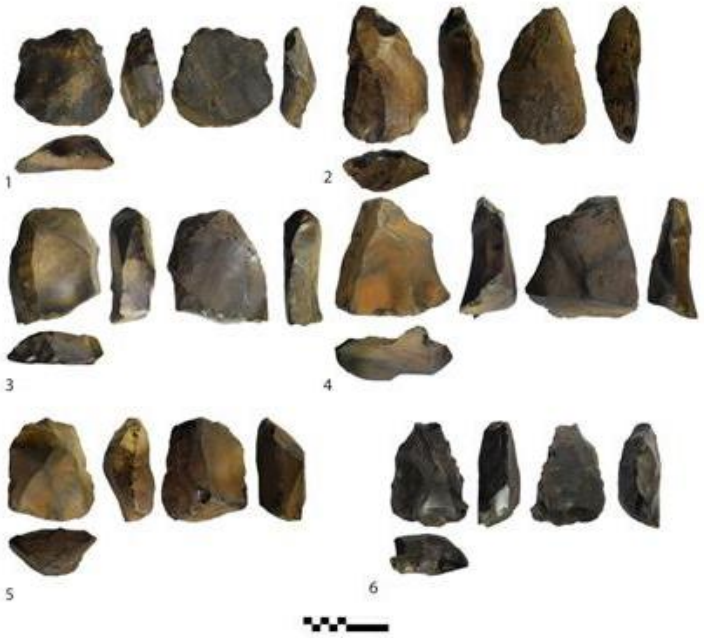
4.1.1. Erciş ilçesinin tarihi

Tarihi süreçte birçok medeniyete konaklık yapmış olan Erciş, tarihte farklı isimlerle almaktadır. Asur kaynaklarında ilk bahsedilmekte olduğunu biliyoruz. Asur kaynaklarında Arzaşkun olarak geçen Erciş isminin (İlimiz Van, 1986: 113), Roma ve Bizans dönemlerinde Luwi dilindeki "Akarsu Kenti" anlamına gelen Arsissa olarak geçtiği görülmektedir(Şemseddin, 1889). Ayrıca kaynaklarda Arsissa ismiyle bağlantılı olarak, Arsene, Arethusa (Aretissa), Areesa isimlerinin kullanıldığı (Lynch, 1965) ve Arjish, Akantz gibi isimlerle de zikredildiği görülmektedir (Cuinet, 1892: 709-711; Lynch, 1965: 25; Strange, 1905: 183). Arap kaynaklarında kullanılan Arciş isminin Urartu Kralı II. Argişti'den geldiği ve şehrin bu dönemde kurulduğu öne sürülürken (Uluçam, 2000a), Ermeniler döneminde Arceş isminin kullanıldığı görülmektedir (Andreasyan, 1972).

Paleolitik döneme ait ilçenin 30 km. kadar kuzeybatısındaki Ulupamir Mahallesi'nin hemen kuzeyinde yer alan Gürgürbaba Tepesi olarak bilinen alanda kazı çalışmalarında Paleolitik Çağ'a ait buluntu yerleri tespit edilmiştir (Şekil 4.1).

Tarihte en çok kullanılan figür grubu dağ keçisi, geyik, sığır/boğa, bizon, yaban koyunu, ceylan, köpek, yılan, yırtıcı hayvan (sırtlan/kurt), leopar/pars, gibi hayvan türlerinin oluşturduğu resimlerin yanı sıra, az sayıda insan figürü, geometrik şekiller gibi oluşmaktadır. Mezopotamya düzlüklerinde, Kafkasya ve İran'ın dağlık

kesimlerinde yer almaktadır. Bu bölgelerdeki ve Anadolu'daki diğer kültür bölgeleriyle olan ilişkisi düşünüldüğünde, Mezolitik ve Neolitik Çağ'larda Van Gölü Havzası'nın önemli bir yerleşim yeri olduğu; Bitlis çanağı, Aras, Fırat ve Dicle havzalarına derin vadiler ile olan bağlantısı sayesinde bu bölgelerde yaşayan insan toplulukları için yerleşim alanı oluşum haline geldiği görülmektedir.

Şekil 4.1. Gürgürbaba Tepesi'nde bulunan levallois çekirdekler (Baykara, 2019).

Urartu Krallığı'nın önemli yerleşim yerlerinden olan Erciş'te, Erken Demir Çağı'na (M.Ö. 1300-850) ait çok sayıda kale ve nekropol alanı bulunmaktadır. Bu kale ve nekropol alanların keşfedilenleri, Evditepe Kalesi ve Nekropolü, Uncular Nekropolü, Meydan Tepe Kalesi, Arinkar Kalesi ve Nekropolü, Ganiya Naso Kalesi ve Nekropolü ile Şar Pazar Nekropolü'dür. Bu kale ve nekropoller, Van Gölü havzasındaki Erken Demir Çağı'na ait kale ve nekropoller ile genel olarak benzerlik göstermektedir. Erciş bölgesi kale ve nekropol alanlar içinde en önemlileri Evditepe Nekropolü, Uncular Nekropolü ve Meydan Tepe Kalesi'dir. Erciş'in 18 km. doğusunda Ünseli (Ernis) yakınında bulunan Evditepe Nekropolü, Doğu Anadolu Bölgesi'ndeki Erken Demir Çağı'na ait nekropollerin en büyüğüdür. Bu çağa ait mezarların yanı sıra, Urartu Krallığı'na ait mezarların da tespit edildiği nekropol alanda, demirden dövme tekniğiyle yapılmış çeşitli eşyalar, takılar ve silah olarak kullanılan aletler bulunmuştur. Yine bu

alanda yapılan kazı çalışmalarında devetüyü renkte, el yapımı içe kapanan ağızlı, ağız kenarı ve omuz kısmı yivli, düz dipli çanaklar, “S” profilli yüksek olmayan boyunlu, ağız kenarları oluklu ve düz dipli çömlekler de bulunmuştur (Şekil 4.2) (Belli, 2011; Sevin, 2014).

Şekil 4.2. Evditepe Nekropolü’nden çıkarılan demir malzemeler- Van Müzesi.

Çelebibağı Mahallesi’nde bulunan ve sergilenmek üzere Van Müzesi’ne götürülen yazıtta (Kral II. Argişti’nin (M.Ö. 714- 680) Erciş çevresinde Taktumnia isimli bir şehir kurduğu ve çeşitli icraatlarda bulunduğu belirtilmektedir (Belli, 2011: 49).

İran merkezli bir devlet kuran Medler, daha sonra Pers İmparatorluğu’nun temellerini atmışlardır. Persler M.Ö. 529 yılından itibaren Pers Kralı I. Darius (M.Ö. 521-486) döneminde oluşturulan siyasi örgütlenmede Van ve çevresi 13 satraplık içerisinde Armenia adı ile adlandırılmıştır (Bülbül, 1995).

Anadolu ve Suriye'den Hindistan içlerine kadar Büyük İskender M.Ö. 330 askeri ve siyasi başarılarının uzanan geniş bölgede hâkimiyetini sağlamıştır (Yılmaz, 2016). Böylece M.Ö. 300 yılında Antakya merkezli olarak kurulan Selevkos Krallığı (Bahadır, 2011), Doğu Anadolu Bölgesi ve Van Gölü Havzası’nı egemenliği altına almıştır (Çiğdem, 2011.)

Sasaniler, Van Gölü Havzası'nı da kapsayacak şekilde kuzeyde Ermenistan, Gürcistan, İberya ve Azerbaycan; batıda Doğu Anadolu, Mısır, Suriye ve Irak; güneyde Yemen; doğuda Harzem, Toharistan, Çağanyan, Mekran, Talegan ve Kuzey Hindistan'a kadar ulaşan topraklarda hâkimiyetlerini sağlamışlardır (Aktaran: Altungök, 2007).

Erciş'in 2 km. kuzeyindeki Zernaki Tepe yerleşkesinin Roma döneminde kurulmaya başladığı ve Sasani Kralı I. Şapur (M.S. 241-272) döneminde tamamlandığına dair bilgiler de mevcuttur (Sevin, 1997). Hatta yöre halkı tarafından dillendirilen bir efsanede İran kralının âşık olduğu Zernişan için bir kent kurduğu ve altın madeninden (zern) bir saray yaptırdığı bilinmektedir (Şekil 4.3) (Koşar, 2008).

Şekil 4.3. Erciş ilçesinde yer alan zernaki tepe yerleşim yeri

Van Gölü Havzası'ndaki Bizans hâkimiyeti ise M.S. 5. yüzyıldan başlamış, bölge uzun bir süre kadar Bizans ile Sasaniler birbirleri arasında el değiştirmiştir (Özcan, 2010). V. yüzyılın ortalarına doğru bölgede hâkimiyetini arttıran Müslüman Araplar, 640 yılında Hz. Ömer'in komutanlarından İyaz bin Ganem tarafından Van ve çevresini fethederek İslam topraklarına katmıştır (Uluçam, 2000a: 4).

7. yüzyılın sonlarından itibaren, uzun süreli bir Hristiyan hâkimiyeti altına giren bölgeyi, Abbasiler vali olarak atadıkları Ermeni prensler vasıtası ile "Ermeniye" adı altında idare etmişler, 908 yılında Abbasi halifesi Muktedir, Van Gölü'nün güney doğusundaki Vaspurakan bölgesinde yaşayan Ardsruni Prensi Gagik'e taç giydirerek krallık unvanı vermiştir. Vastan adıyla Gevaş'ı merkez edinen Vaspurakan Prensliği; iç

işlerinde serbest, dış işlerinde Abbasilere bağlı kalmıştır. 11. yüzyılın başlarında bölgeye Bizans İmparatorluğu'nun tekrar hâkim olmasıyla Ermeni prenslikleri, Bizans egemenliğine girmiştir (Uluçam, 2000b; Özcan, 2010).

Van ve çevresinde bu döneme ait önemli mimari yapılar vardır. Akdamar Adası'ndaki Akdamar Manastır Kilisesi (915-921), Çarpanak Adası'ndaki Aziz Grégoire Kilisesi (9. yüzyıl), Adır Adası'ndaki Lim Manastırı St. Georges Kilisesi (11. yüzyıl) önemli mimari eserler.

Selçuklular, 11. yüzyılda itibaren Anadolu'ya seferler yapmaya başladıkları zaman, Van ve çevresi Vaspurakan prensliğine tabi bulunmaktaydı. Çağrı Bey komutasındaki Türk ordularının 1018 yılında bölgeye büyük akınlar düzenlemeye başlamasıyla birlikte bölgede Türk hâkimiyeti de artmaya başlamıştır. Bu dönemde son Vaspurakan Prensi Senekerim, Bisans İmparatoru II. Basil ile anlaşarak Van ve çevresini 1021 yılında Bizans'a terk etmiştir. Bölgedeki Bizans hâkimiyeti, sürekli Türk akınları yüzünden sarsılmış, Anadolu'da Türklerin ilk yerleşim yerlerinden biri olan Erciş, 1054 yılında Tuğrul Bey tarafından fethedilerek Selçuklu topraklarına katılmıştır. 1071 Malazgirt Savaşı öncesinde Sultan Alparslan'ın karargâhı olan Erciş, Anadolu kapılarının Türklere açılmasının ardından Ahlatşahlar (Sökmenliler) adıyla bölgede hüküm süren Selçuklular zamanında, altın çağlarından birini daha yaşamıştır (Şekil 4.4) (Bülbül, 1995; Uluçam, 2000a; Uluçam, 2000b; Özcan, 2010).

Şekil 4.4. Çelebibağı Mahallesindeki Selçuklu ve Karakoyunlu Mezarlığı (Koşar, 2008).

1204 ve 1208 yıllarında iki defa Ahlatşah topraklarına saldıran Gürcüler, Erciş'i yakıp yağmalayarak halkı esir almış ve birçok ganimet toplamışlardır (Turan, 1998: 103, 107). 1207 yılında Ahlatşahlar Devleti'ni ortadan kaldıran Eyyûbiler bölgeyi ele geçirmiş, 1258 yılına kadar bölgede hâkimiyetlerini sağlamışlardır. Bu süre içinde bölge 1233'te geçici olarak Anadolu Selçukluların idaresine geçmiş olsa bile, 1242 yılında tekrar Eyyûbilere intikal etmiştir (İbn-i Kesir, 1994).

Moğollar bozkır devleti olarak İlk defa 1206 yılında bir olarak ortaya çıkan 1231 yılında Bitlis, Ahlat, Erciş ve Bargiri (Muradiye) istikametinde ilerleyen Moğol ordusu, şehirleri yağmalayıp buralardan ele geçirdikleri ahalinin tamamına yakınını öldürerek geride kalanları ise büyük bir göz dağı vermişlerdir. Anadolu Selçuklu hükümdarı Alaaddin Kaykubat, 1233 yılında bölgeyi Moğol saldırılarından kurtarsa bile, 1243'teki Kösedağ Savaşı'nda Anadolu Selçuklularının yenilmesiyle birlikte Van Gölü çevresinde olduğu gibi Erciş'te de yönetim Moğolların eline geçmiştir (Durak, 2012).

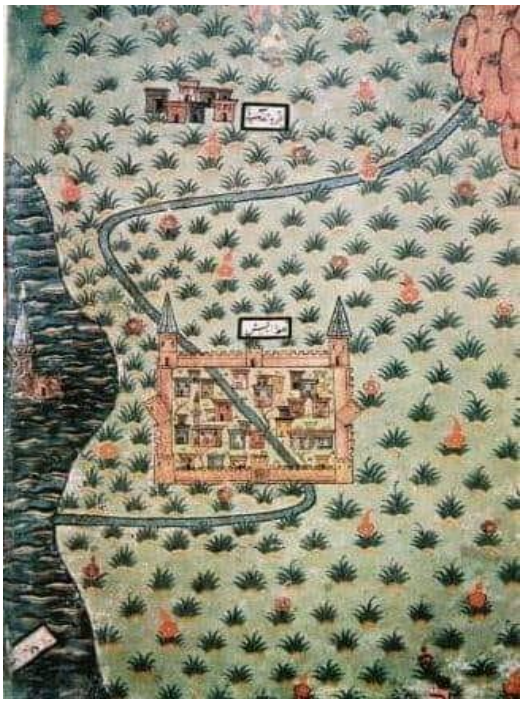
1351 yılında Bayram Hoca (?-1380) önderliğinde kurulan Karakoyunlular kısa sürede güçlenerek Van Gölü havzasından Tebriz'e kadar olan bölgeyi egemenliği altına almışlar, bir süreliğine de olsa Erciş'i başkent yapmışlardır. En önemli hükümdarları Kara Yusuf (1389-1420), Timur ile uzun yıllar mücadele etmiş ve ülke sınırlarını en geniş coğrafyaya ulaştırmıştır. Kara Yusuf öldükten sonra başa önce İskender Mirza (1420-1438), sonra da Cihanşah geçmiştir. Cihanşah döneminde (1438-1467) daha çok Akkoyunlular ile olan mücadelelere sahne olunmuştur. Cihanşah'ın 1467 yılında Akkoyunlu hükümdarı Uzun Hasan tarafından öldürülmesinin ardından devlet yıkılma sürecine girmiştir. Cihanşah'ın yerine tahta geçen oğlu Hasan Ali de bir yıl sonra girdiği bir çarpışmada öldürülmüş ve böylece Karakoyunlu Devleti, Akkoyunlular tarafından 1469 yılında tamamen ortadan kaldırılmıştır (Geyikoğlu, 2008; Çöhce, 2012; Keleş, 2012). Karakoyunlular döneminden günümüze ulaşan en önemli eserler; Van Ulu Cami (XIV-XV. yy.), Gevaş Halime Hatun Kümbeti (1335), Ahlat Erzen Hatun Kümbeti (1396), Erciş Anonim Kümbet (14-15. yüzyıl) ve Kadem Paşa Hatun Kümbeti (1458) ile Van Gölü havzasında çok sıkça karşımıza çıkan koç-koyun şeklindeki mezar taşları ile şahideli ve şahidesiz mezarlardır (Bingöl, 2020)

Akkoyunlular, En önemli hükümdarları Uzun Hasan (1425-1478) döneminde, 1467 tarihinde Karakoyunlu hükümdarı Cihanşah'ın öldürülmesinin ardından Erciş ve çevresi Akkoyunlular'ın eline geçmiş, bölgedeki Akkoyunlu egemenliği 1503 yılına

kadar devam etmiştir. Bu tarihte Safevilerle gerçekleşen savaşta Akkoyunlular yenilince bölge Safevilerin eline geçmiştir (Uluçam, 2000b: 13).

Bölgede hâkimiyet kuran Safevi hükümdarı Şah İsmail (1487-1524) katı bir Şiî politikası gütmüş, ele geçirdiği topraklarda Sünnî halka eziyet etmeye başlamıştır. Anadolu'ya gönderdiği halifeleri Anadolu halkının sadece itikadını bozmakla kalmamış, halkı Osmanlı'ya karşı da kışkırtmıştır. Bu kışkırtmalar neticesinde Anadolu'da isyanlar çıkarmıştır (Ekinci, 2002: 817-821). Bu sebepten ve bazı siyasi sebeplerden dolayı Osmanlı hükümdarı Yavuz Sultan Selim, Safeviler üzerine sefer düzenlenmiş, 1514 yılında Çaldıran Ovası'nda gerçekleşen savaşı Osmanlılar kazanmıştır. Bu tarihten sonra Erciş Osmanlı hâkimiyetine geçse bile zaman zaman Safevilerle Osmanlılar arasında el değiştirmiş; Kanuni Sultan Süleyman'ın 1534'teki Irakeyn Seferi'nden önce Osmanlı hâkimiyetine geçmiştir. Ancak, Osmanlı kuvvetlerinin bölgeyi terk etmesiyle birlikte 1536 yılında yeniden Safevilerin eline geçmiştir (Şerefhan, 1971).

Kanuni Sultan Süleyman'la birlikte Matrahçı Nasuh İran seferine katılmış Erciş'i tasvir Erciş Kalesini ve Vangölü çevresini gösteren minyatür hazırlamıştır. Matrahçı Nasuh'un Beyân-ı Menâzil-i Sefer-i Irâkeyn-i Sultan Süleyman Han adlı eserinde bulunmaktadır (Şekil 4.5) (Koşar, 2008).

Şekil 4.5. Erciş minyatürü (Koşar, 2008).

1548'de Van Kalesi'nin, Kanuni Sultan Süleyman tarafından ele geçirilmesinin ardından Van Beylerbeyliği kurulmuş, beylerbeyi olarak İstanbul Anadolu Defterdarı Çerkez İskender Paşa tayin edilmiştir. Bu tarihten itibaren de Erciş, Van Beylerbeyliği'ne bağlı bir sancak merkezi olmuştur (Kılıç, 2001).

Van Gölü suları yükselmesiyle eski Erciş yerleşim yeri 1841 yılında Çelebağı Mahallesi birlikte yöre insanı Kasımbağı, Çınarlı, Tekevler, Gölağzı, Örene, Alkanat gibi yeni yerleşim yerleri oluşturarak göçler başlamıştır. Bu göç esnasında Erciş Kalesi'ndeki Ercişlilerin bir kısmı adı geçen yerlere yerleşirken, farklı bölgelere göç etmişlerdir (Şekil 4.6) (Koşar, 2008).

Şekil 4.6. 1896 yılına ait bir Erciş fotoğrafı (Koşar, 2008).

Birinci Dünya Savaşı'nda Ermeniler, Doğu Anadolu'da bir devlet kurmak hayaliyle Osmanlı Devleti'ne karşı Rus Ordusu saflarında savaşa girmiştir. 1915 yılında Erciş'in çeşitli bölgeleri yakılıp yıkılırken, Erciş'teki Kürt ve Türk halkı göç etmek zorunda kalmış; göç edemeyenler ise Ermeni komitacılar tarafından 18 katledilmiştir (Kıranşan, 2013).

1917 yılında Rusya'da çıkan Bolşevik İhtilali'nin ardından, Osmanlı ile Rusya arasında 3 Mart 1918'de Brest-Litovsk Antlaşması imzalanmıştır. Bu antlaşmayla Bolşevikler, Karadeniz ve Doğu Anadolu'dan çekilerek, Çarlık Rusya'nın Türkiye üzerindeki iddialarından vazgeçmiş; Batum-Kars-Ardahan sancaklarını geri vererek, Doğu cephesinde Milli Mücadele için müsait bir zemin hazırlamıştır (Kodaman, 2012:

66). Bu tarihten sonra Mirliva Ali İhsan Paşa kumandasındaki 4. Kolordu birlikleri, Ermeni komitacılarını Van ve çevresinden çıkarmak için harekete geçmiş, 1 Nisan 1918 tarihinde Erciş'i tamamen kurtarmışlardır (Mercan, 1994).

Erciş işgal sonrası yerleşim yerine çeşitli eğitim ve öğretim yapıları inşa ederek eğitime açılmıştır. Cumhuriyet ilk döneminde açılan ilkokul Atatürk İlkokuludur. Okulda kesme taş ana malzeme kullanılarak, dönemin duvar ustaları olan Abdurrahman Çavuşoğlu ve Hıdır tarafında okul inşası yapılmıştır. Bölgede yaşayan yüzlerce insanın eğitim ve öğretimine katkı sağlayarak mezun etmiştir. Günümüzde yapı halen ayakta olup eğitim ve öğretim yapısı olarak kullanılmaya devam edilmektedir (Şekil 4.7) (Koşar, 2008).

Şekil 4.7. Cumhuriyet Dönemi Erciş'te yapılan ilkokul (Koşar, 2008).

Erciş zengin günümüz yerleşim halini alırken yapılaşmada çeşitli geçiş görünümleri görmekteyiz. 1960 yılların başında çekilen fotoğrafta Erciş'teki ev ve dükkânların kerpiç malzemeden inşa edilen yapılar tek ya da iki katlı ve düz toprak damlı olarak inşa edildiği görülmektedir (Şekil 4.8) (Koşar, 2008).

Şekil 4.8. 1960'lı yıllarına ait bir Erciş fotoğrafı (Koşar, 2008).

Modern malzemenin yapılara kullanılması ile birlikte bunun Erciş'teki yapılarda kullanıldığını görmekteyiz. 1980 yıllarında çekilen fotoğrafta tek ve iki katlı yapıların yerini betonarme yapıların aldığını göstermektedir (Şekil 4.9) (Koşar, 2008).

Şekil 4.9. 1935'lı yıllarına ait bir Erciş fotoğrafı (Koşar, 2008).

2011 yılında depremin hemen öncesi kadar Erciş genel olarak bugünkü yapılaşmasını durumunu tamamlamış, çarşı merkezin sirkülasyon oluşturan yollar ve caddeler belirgin bugün günkü halini almıştı. Deprem sonrası bölgesel olarak çeşitli dönüşümler olmakla birlikte büyük ölçekteki Kentsel Dönüşüm çalışmaları ile deprem sonrası enkaz halindeki bölgeler modern dönüşümler yaparak şehir büyümesine devam edecektir (Şekil 4.10)

Şekil 4.10. 2011 yılındaki deprem öncesine ait bir Erciş fotoğrafı (Koşar, 2008).

4.1.2. Erciş ilçesinin coğrafi özellikleri

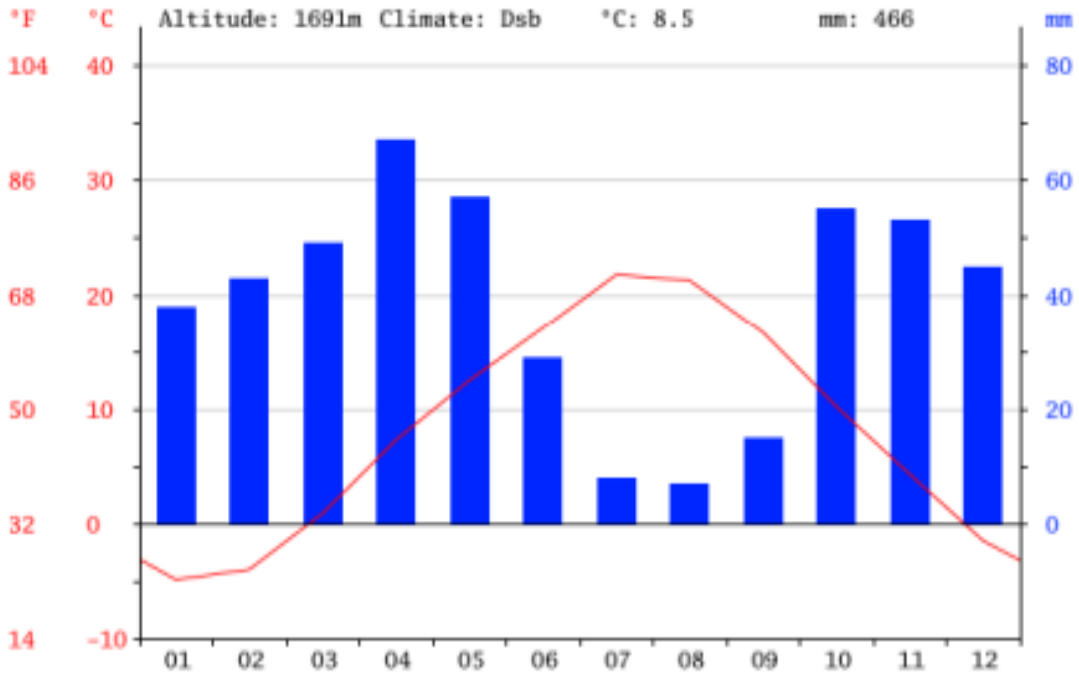
Erciş şehri, Doğu Anadolu Bölgesi'nin Yukarı Murat-Van bölümünde yer almaktadır. Van ilinin en gelişmiş ilçelerinden birisi olup Van Gölü'nün kuzeyinde bulunan Erciş Ovası üzerinde kurulmuştur (Şekil 4.11).

Erciş ovası 114 km² alana, denizden yüksekliği 1649 ile 1750 m. arasında yer aldığı bahsedilmektedir (Elmastaş, Polat, 2007: 383). Ova, batıda Pani Yaylası (1000 m.), Şikeftigan Dağı (2000 m.), Meydan Dağı (2750 m.), Dirik Yaylası (2500 m.) ve Golla Yaylası (3100 m.); kuzeyde Aladağ (3510 m.); kuzeydoğuda Hüdavendigar Dağı (3539 m.); doğuda Avgors Dağı (2900 m.), Aksorik Dağı (2814 m.) ve Deliçay Vadisi; güneyinde Van Gölü ile sınırları bevrelenmiştir(Yarıcı,2005). Ortalama 1234 km²'lik su toplama havzasına sahip olan Erciş Ovası, volkanik kökenli birtakım tepelerle çevrili bir neojen arazisidir (Yıldız, 2002). Bu tepelerin en önemlileri, Karakol Tepesi (1885 m.), Tavşan Tepe (1838 m.), Cancakpur Tepe (1877 m.), Kenge Tepe (1880 m.), Mağara Tepe (1922 m.) ve Zernaki Tepe (1889 m.) gibi yükseltilerdir (Yarıcı,2005). Önemli akarsuyu olan, havzanın kuzeybatısındaki Aladağlardan kaynağını alan ve Van Gölü'ne akan Ilıca Çayı bulunmaktadır.

Şekil 4.11. Erciş Ovası ve Erciş şehrinden genel görüntü.

Erciş, iklim özeliklerinin etkisinde olunduğu bilinmektedir. Van Gölü, Koçköprü ve Morgedik baraj göllerinden etkisiyle iklimi komşu yerleşimlerine göre daha ılımandır. Yazların sıcak ve kurak, bahar mevsimlerinin ılık ve yağışlı, kışların ise soğuk ve yağışlı geçtiği Erciş'te, yıllık ortalama sıcaklık değeri 8.3°C'dir. En yüksek ortalama sıcaklık yaşandığı Temmuz ayında (21.9°C), en düşük ortalama sıcaklık yaşandığı Ocak ayında (-5.3°C) görülmektedir. Yıllık yağış miktarının 314.03 mm. olduğu ilçede Nisan ayında (60.42 mm.) en fazla yağış, Temmuz ayında (2.04 mm.) en az yağış görülmektedir. Erciş'te ise en çok yağışın 58.58 mm. ile ilkbaharda, en az yağışın 6.54 mm. ile yaz mevsiminde düştüğü kanısına varılmaktadır (Şekil 4.12).

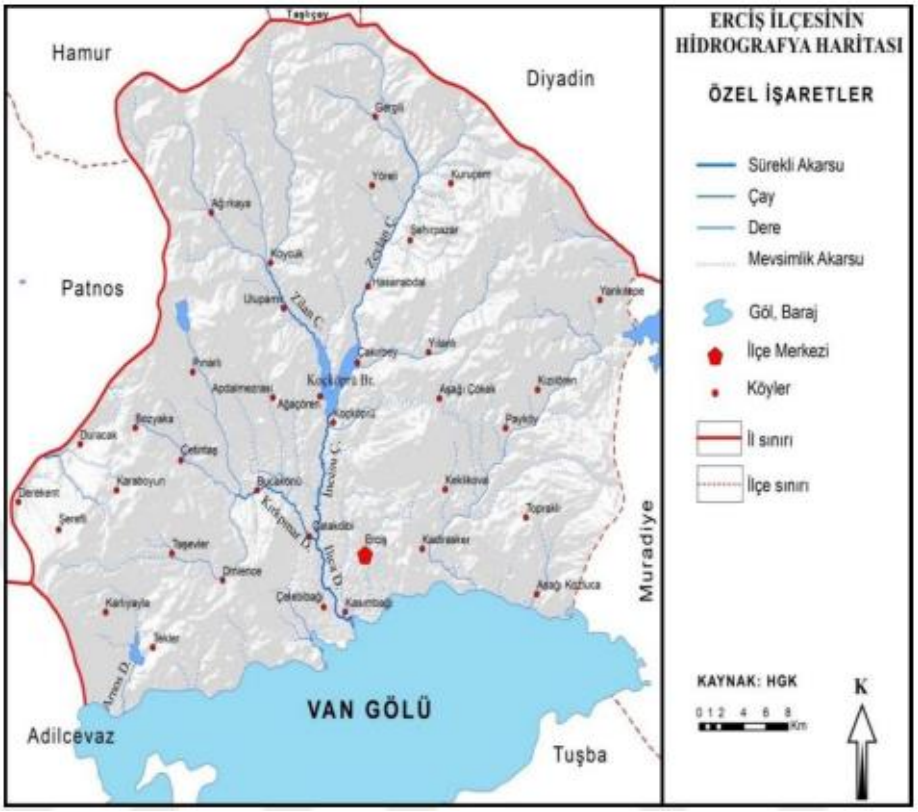

Şekil 4.12. Erciş ilçesi sıcaklık ve yağış grafiği (Kaynak:1982-2017 Climate Data).

Harita Genel Müdürlüğü verilerine göre, idari olarak 2133 km²'lik bir alana sahip olan Erciş, doğuda Muradiye, batıda Patnos, kuzeyde Taşlıçay ve Diyadin, kuzeybatıda Hamur, güneybatıda Adilcevaz ve güneyde Van Gölü ile çevrilidir (Şekil 4.13).

Aladağlar, Süphan Dağı, Van Gölü arasına yerleşim alanında bulunan sulak bir araziye sahiptir. Zilan Çayı'nın taşıdığı alüvyonların zamanla Van Göl'de birikmesiyle oluşan delta alan tarımsal alanlar oldukça verimli olduğu görülmektedir (Bakan, 2019).

Bu arazilerde yıllardır süre gelen tarımsal yetiştiriciliği ile birlikte ve hayvancılıkta kullanılan korunga ekimi de yapılmaktadır. Erciş'in bitki örtüsü incelendiğinde step (bozkır) alanların oluşturduğu bitki örtüsünün yanı sıra, sulak alanlarda sürekli yeşil kalabilen otlar ile yerleşme alanlarında ve vadi boylarında kavak ve söğüt ağaçlarının yer aldığı görülmektedir. Bozkırda geven, çoban yastığı, kekik, yavşan otu, kılıç otu, yonca, adaçayı, çayır üçgülü, kuzu dili, menekşe, deve dikeni, sığırkuyruğu ot türlerini meydana getirir (Elmastaş, 2004)

Şekil 4.13. Harita Genel Müdürlüğü göre Erciş Haritası.

Erciş Ovası'nda Alüvyonları oluşturan tabakalar silt, kum ve çakıl olup, alüvyon deponun altındaki temel arazi bazalt bulunmaktadır. Kum ve çakıl arasında kil mercekleri bulunur. Bu alüvyonların kalınlığı 50-240 m. arasında değişir. Erciş ovasındaki eski tabaka miosen yaşlı kireç taşı olduğu bununürezine miosen yaşlı andezit ve bazalt akıntıları yayılmıştır. Pliokuaterner oluşumlar ise güneyde bulunmaktadır. Alüvyal malzeme alçak kısımları doldurmuş ve ovayı plakasının oluşturmuştur (Yarıcı, 2005).

Süphan ve Tendürek volkanlarını içinde bulunduğundan volkanik kayaçlar bulunmaktadır. Paleozoikten dönemden beri süren tektonik hareketler günümüze kadar devam etmiştir. Tektonik hareketlerle kıvrılma, yükselme yer kabuğunda hareketlendirmeler görülmektedir. Tektonik hareketler kaynaklı faylar, Erciş ve yakın çevresinde oldukça yüksek deprem potansiyeli yerleşim yeri olmasına neden olmuştur (Elmastaş, 2004).

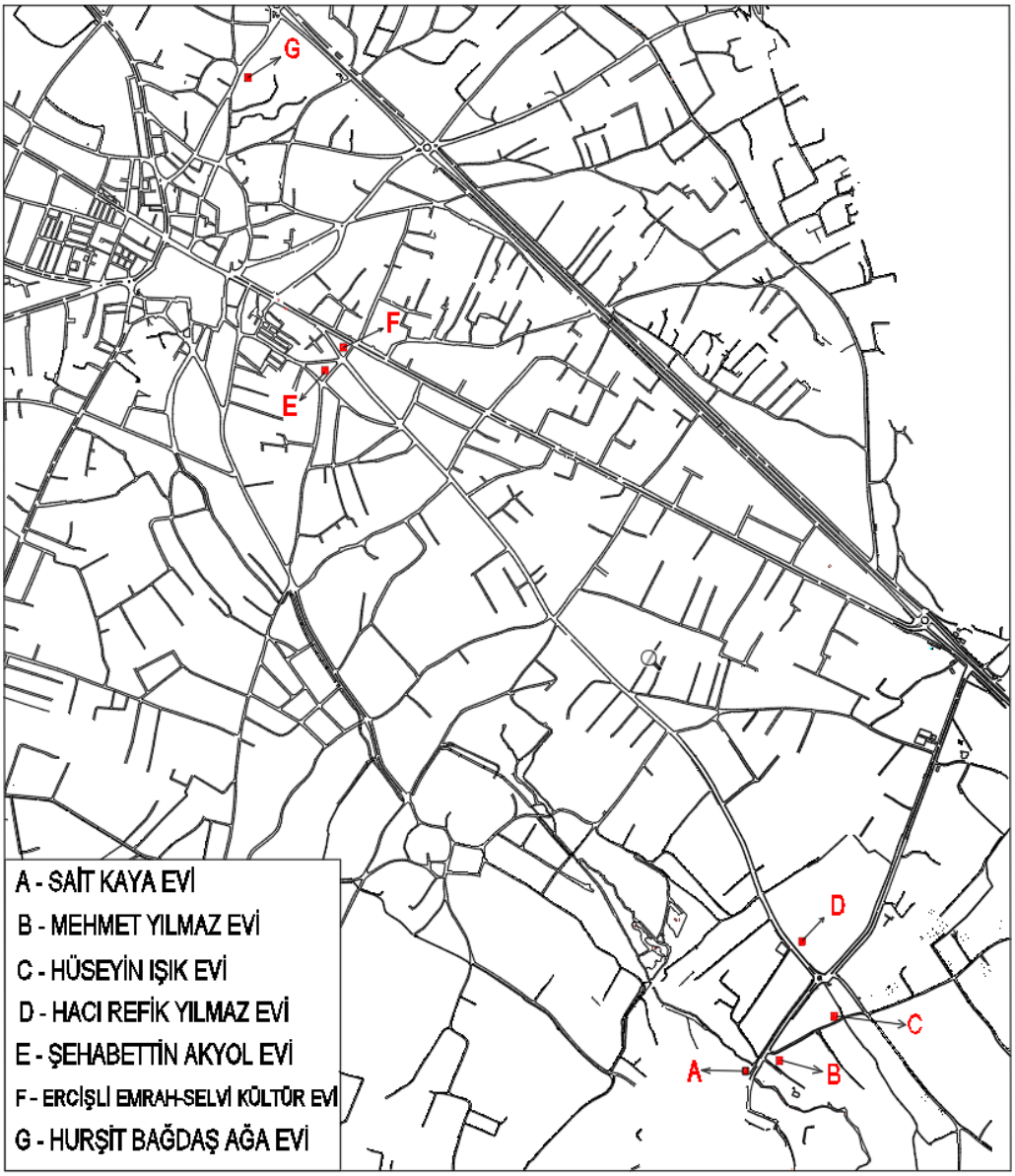
Erciş zengin akarsu bulunan her yere yayılmış birçok akarsu ve kolları bulunmaktadır. Bunlar mevsimlik ve devamlı olarak bulunan akarsular, kaynağından Van Gölü'ne dökülmektedir. Koçköprü Barajı, Zilan ve Zeylan çayları ile beslenen önemli su deposudur (Bakan, 2019).

Deliçay beslediği Morgedik Barajı ile Erciş'in simgesi olan İnci Kefali balıklarının üreme dönemindeki tersine göçünü büyük çoğunluğun Balık Bendi alanında olduğu ile bu akarsu Van Gölü'ne boşaltmaktadır. Erciş, Orta Çağ'da tarihi Cürcan-Tebriz-Erzurum ve Tebriz-Diyarbakır gibi yollarının kavşak konumundadır (Uluçam, 2000).

Bu konumu itibari ile birçok yerleşim yeri ile etkileşim halinde olan Erciş transit yolların üzerinde bulunması ilçeye ticari ve demografik canlılık katarken iklimsel şartlar ile sulak ve verimli topraklara sahip olması, ilçenin sürekli göç almasına durumunu oluşturmuştur. Van ilinin ve Doğu Anadolu Bölgesi'nin en önemli ve gelişmiş ilçelerinden birisi olan Erciş'in, TÜİK 2019 verilerine göre toplam nüfusu, 175.108 kişidir.

4.2. Geleneksel Erciş Sivil Mimari Örnekleri

Erciş çeşitli medeniyetlere ev sahipliği yaparken farklı edeniyetlere ait birçok sivil mimari yapı örnekleri görmek mümkündür. Sivil mimari yapıları olan Kadempaşa Hatun Kümbeti, Selcuklu Mezarlığı, tarihi su kaynakları, tarihi çeşmeler, Koç Köprü, Kara Yusuf Paşa Cami gibi eserler birer önemli tarihi değere sahip Erciş sivil mimari yapılarıdır. Bu çalışma Cumhuriyet Dönemi sonrası yapılan ayakta bulunan 12 adet Erciş sivil konut mimarisi inceleme yapılarak çalışma hazırlanmıştır (Şekil 4.14).

Şekil 4. 14. Merkez mahallerdeki Erciş Konut mimari örneklerin haritadaki konumları.

4.2.1. Sait Kaya Ağa Evi

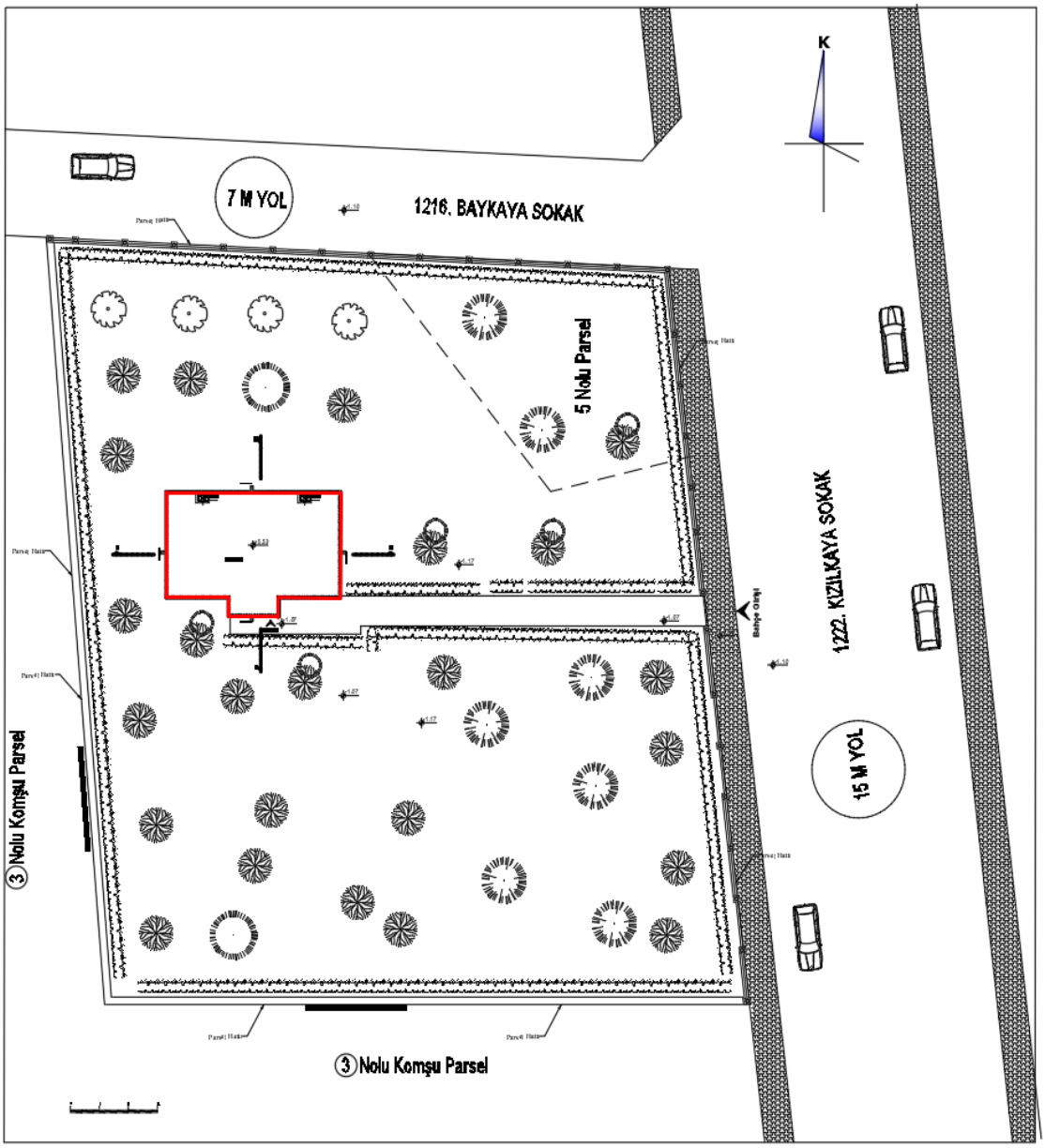
Sait Kaya Ağa Evi, Tekevler Mahallesi'nin 1212. Kızılkaya ve 1216. Baykara Sokakların kavşağını güneybatısında bulunmaktadır. Ev tapu kaydında Tekevler Mahallesi'nin 245 ada 4 parselinde olup, parsel tapu kaydında 1950 m^2 ve Osman KELEŞ mülkiyetindedir (Şekil 4.15).

Sait Kaya Ağa Evi, inşa edildiği tarih tam olarak bilinmemekle birlikte, 1932 doğumlu Bekir Kaya beyanına göre daha dünyaya gelmeden önce 1920 yılların başında Sait Kaya babası olan Ahmet Efendi tarafından yörenin yerel anonim ustası Zeyno'nun Reşidi olarak bilinen tarafından inşa edilmiştir (Kaya, 2021). Ev bölgedeki herkes tarafından Sait Kaya Ağa Evi olarak bilindiğinden yapı Sait Kaya Ağa Evi olarak ele alınmıştır. Sait Kaya Ağa Evi'ne ait herhangi bir tescil kaydı bulunmamaktadır.

Şekil 4.15. Sait Kaya Ağa Evi uydu görüntüsü (08/2021 TKGM).

Sait Kaya Ağa Evi "İki Katlı İç Sofalı, İki Yüzlü, İki Odalı, Köşklü ve Düz Toprak Damlı" olarak inşa edilmiştir. Günümüzde kullanılmayan ev oldukça tahrip durumdadır. Evden ayrı bahçe içinde inşa edilen tandır evi ve ahır günümüzde tamamen yıkılmıştır. Evin bulunduğu parsel köşe başı parsel olup kuzey ve doğu taraftan yollar çevrilidir. Bahçeye giriş doğu taraftan bulunan yoldan yapıldıktan sonra eve bahçe içinden güney cephesinden sofaya giriş yapılır (Şekil 4.16).

Şekil 4.16. Sait Kaya Ağa Evi rölöve vaziyet planı.

Sait Kaya Ağa Evi, 6.75x11.76 m. ölçülerinde doğu-batı istikametinde dikdörtgen planlı olarak zemine yerleştirilmiştir. Ev, iki katlı ve düz toprak damlı olarak inşa edilmişken, daha sonraki yıllarda üst örtü sistemi kırma çatıya dönülmüştür. Yapının ayrık nizamda inşa edilmiştir (Şekil 4.17).

Sait Kaya Ağa Evi'ne giriş güney cephesinde bulunan, 1.15 m. genişliğindeki tek kanatlı ahşap kapı sofaya girilir. Sofa, 2.94x5.35 m. ölçülerinde zemini taş kaplamalı ve dikdörtgen formlu olarak kuzey-güney istikametinde düzenlenmiştir.

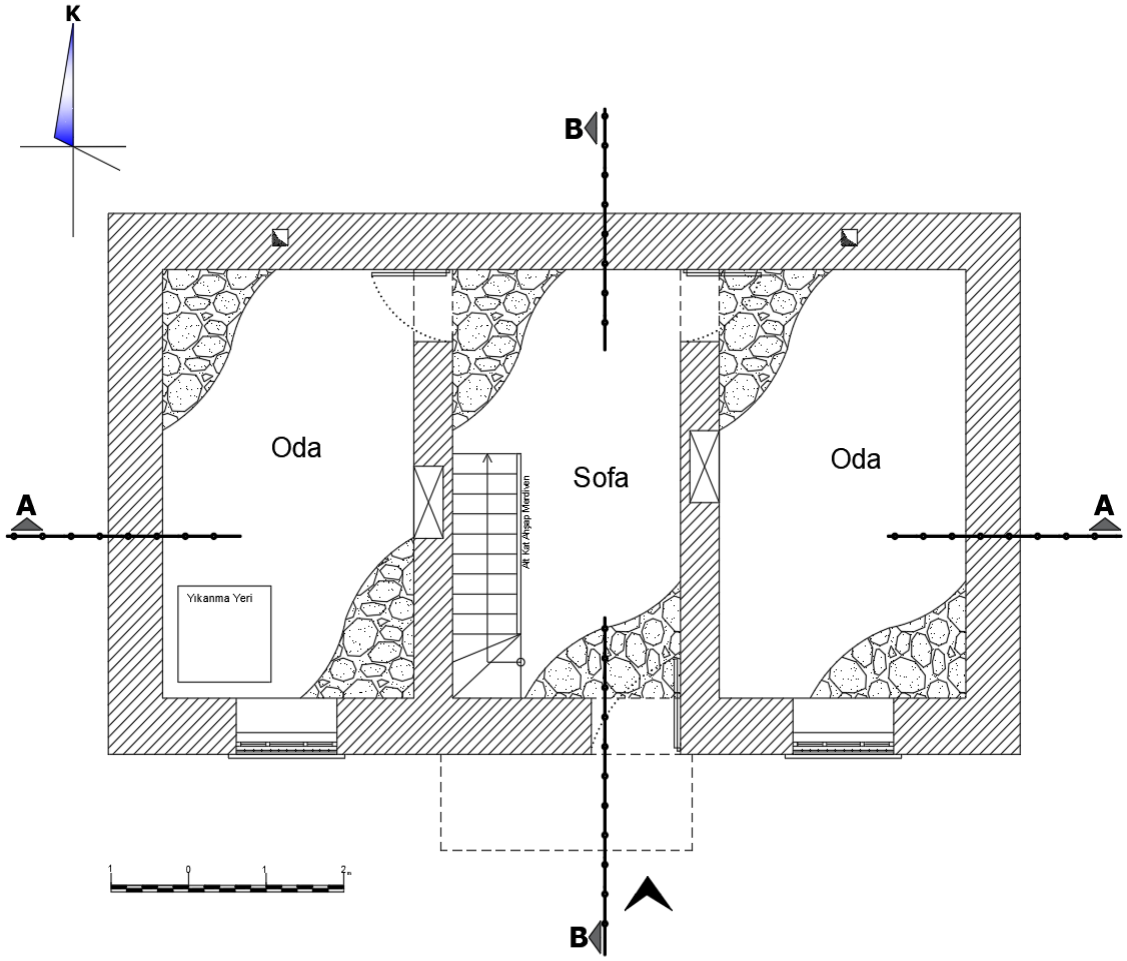

Şekil 4.17. Sait Kaya Ağa Evi güneydoğu görünüşü.

Sofanın kuzeybatı köşesinde bulunan 0.90 m. genişliğindeki ahşap tek kanatlı kapı ile odaya geçiş sağlanır. Oda, 3.24x5.35 m. ölçülerinde, zemini sıkıştırılmış toprak ve taş kaplamalı ve dikdörtgen formlu olarak kuzey-güney istikametinde düzenlenmiştir. Odanın güney beden duvarında açılan 1.30x1.10 m. dikdörtgen formlu kuşkanat mazgal pencere cephede açılmıştır. Odanın, doğu beden duvarında 0.30 m. derinliğinde ve 0.90 m. genişliğinde ahşap kapaklı bir dolap nişi yeri ve kuzey beden duvarında baca yeri bırakılmıştır.

Sofanın kuzeydoğu köşesindeki 0.90 m. genişliğindeki tek kanatlı ahşap kapı ile diğer odaya geçiş sağlanır. Oda, 3.18x5.35 m. ölçülerinde zemini taş kaplamalı ve dikdörtgen formlu olarak kuzey-güney istikametinde düzenlenmiştir. Odanın güney beden duvarında açılan 1.30x1.10 m. dikdörtgen formlu kuşkanat mazgal pencere ile batı duvarında 0.30 m. derinliğinde ve 0.90 m. genişliğinde ahşap kapaklı bir dolap nişi yer almaktadır.

Sait Kaya Ağa Evi'nin giriş sofasının batı duvarına paralel olarak yerleştirilmiş 0.88 m. genişliğindeki iki kollu merdivenle üst katın sofasına çıkış sağlanır. Sofada bulunan merdivenin alt kısmı kışlık malzemelerin konulduğu bölüm olarak ayrılmıştır. Odanın kuzey beden duvarında baca yeri bulunmaktadır (Şekil 4.18).

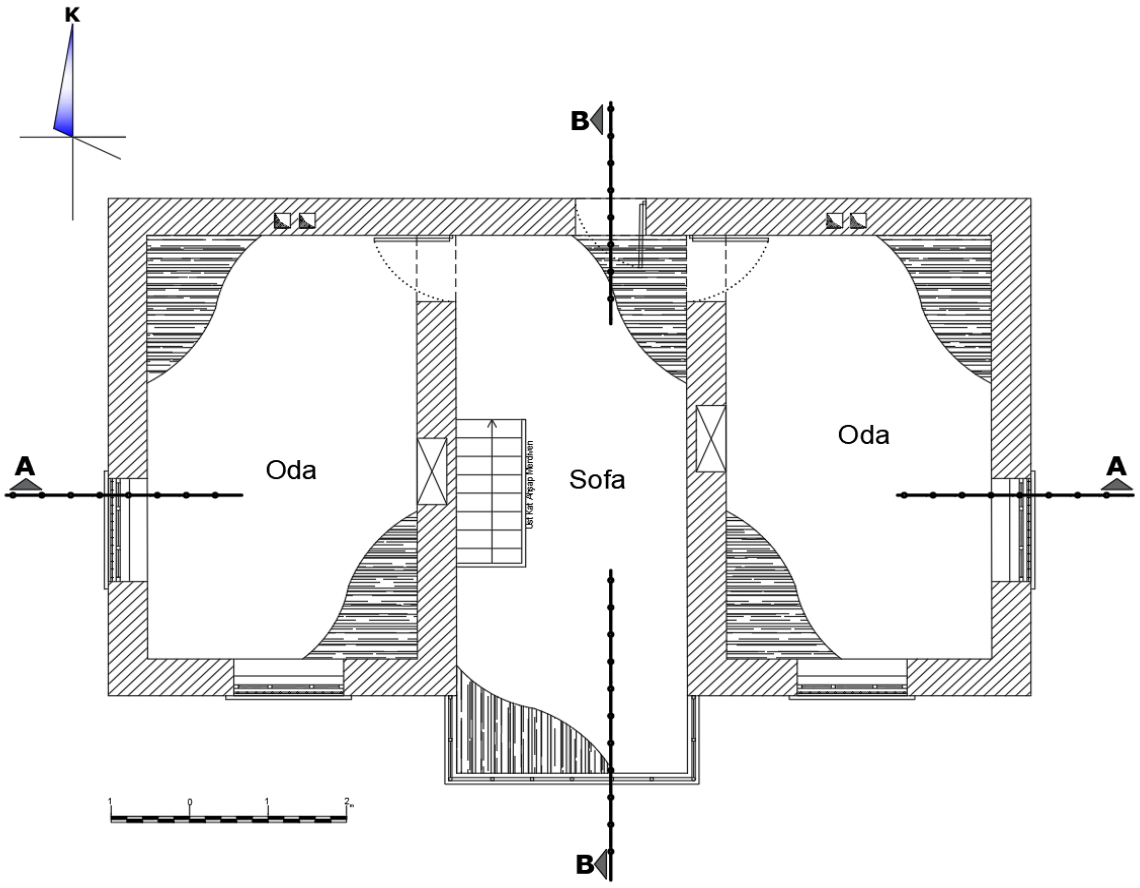

Şekil 4.18. Sait Kaya Ağa Evi zemin kat rölöve planı.

Sait Kaya Ağa Evi'nin üst kat sofası 2.94x7.30 m. ölçülerinde zemini ahşap kaplamalı ve dikdörtgen formlu olarak kuzey-güney istikametinde düzenlenmiştir. Üst kat sofanın güney beden duvarında dışa doğru 1.20 m. genişliğinde ahşap köşk çıkması bulunmaktadır. Köşkün doğu ve batı yanlarına birer, güneyinde ise üç adet benzer mimari özelikte sürgülü pencere yerleştirilmiştir. Sofanın kuzey beden duvarında 0.90 m. genişliğindeki tek kanatlı ahşap kapı bulunmaktadır.

Sofanın kuzeybatı köşesinde bulunan 0.90 m. genişliğindeki tek kanatlı kapı ile odaya geçiş sağlanır. Oda, 3.44x5.75 m. ölçülerinde zemini ahşap kaplamalı, dikdörtgen formlu olarak kuzey-güney istikametinde planlanmıştır. Odanın güney beden duvarında açılan 1.40x1.60 m. ölçülerinde dikdörtgen formlu kuşkanat mazgal pencere cephede açılmıştır. Bu odanın doğu beden duvarında 0.30 m. derinlik ve 0.90 m. genişliğinde ahşap kapaklı bir dolap nişi yer almaktadır.

Sofanın kuzeydoğu köşesindeki 0.90 m. genişliğindeki tek kanatlı ahşap kapı ile diğer odaya geçiş sağlanır. Oda, 3.38x5.75 m. ölçülerinde zemini ahşap kaplamalı, dikdörtgen formlu olarak kuzey-güney istikametinde düzenlenmiştir. Odanın güney beden duvarında açılan 1.40x1.60 m. dikdörtgen formlu kuşkanat mazgal pencere ile batı duvarında 0.30 m. derinliğinde ve 0.90 m. genişliğinde ahşap kapaklı bir dolap nişi yer almaktadır (Şekil 4.19).

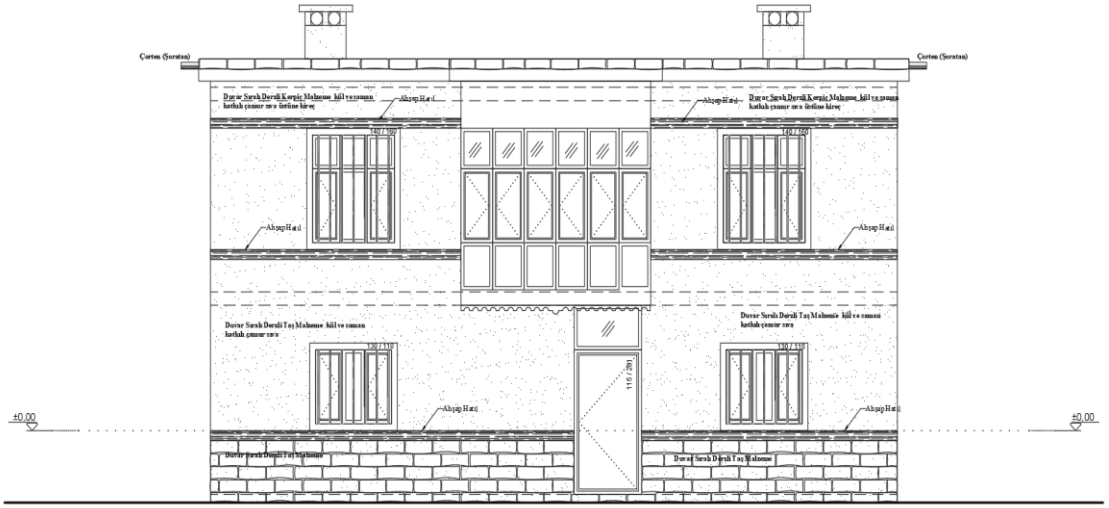
Şekil 4.19. Sait Kaya Ağa Evi üst kat rölöve planı.

Sait Kaya Ağa Evi'nin zemin kat dış cephe duvarı sıralı taş inşa edilmiş, zemin kat iç duvarları kerpiç malzemeden inşa edilmiştir. Subasman seviyesi 0.12 m. seviyesinde olup tek basamakla ulaşmaktadır.

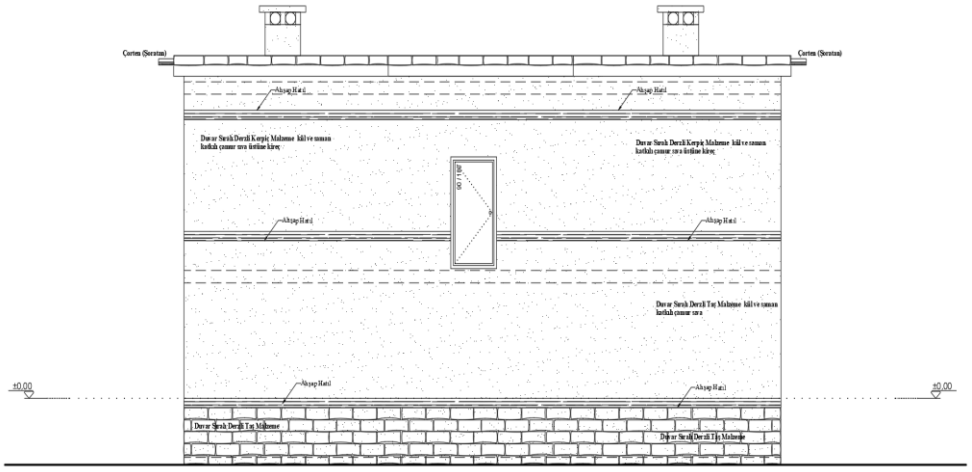
Yapının tüm cephelerinde zeminden 0.80 m. yukarıda 0.15 m. kalınlığında ahşap hatıl cephe kuşatılmıştır. Bu ahşap hatıl üzerine 2.54 m. taş ve kerpiç duvar yükselerek 0.15 m. kalınlığındaki ikinci ahşap hatıl ulaşılır. İkinci ahşap hatıl üzerine 1.80 m. kerpiç duvar yükselerek üçüncü sıra ahşap hatıla ulaşılır. Ahşap hatıl yapı tüm cephe boyunca

dışarıdan kuşatılmıştır. Üçüncü ahşap hatıl üzerine kerpiç duvar yardımıyla düz toprak dam çatıya geçilir. Cephe yüksekliği tüm cephelerde zeminden saçak üst koduna kadar 6.59 m. olarak inşa edilmiştir.

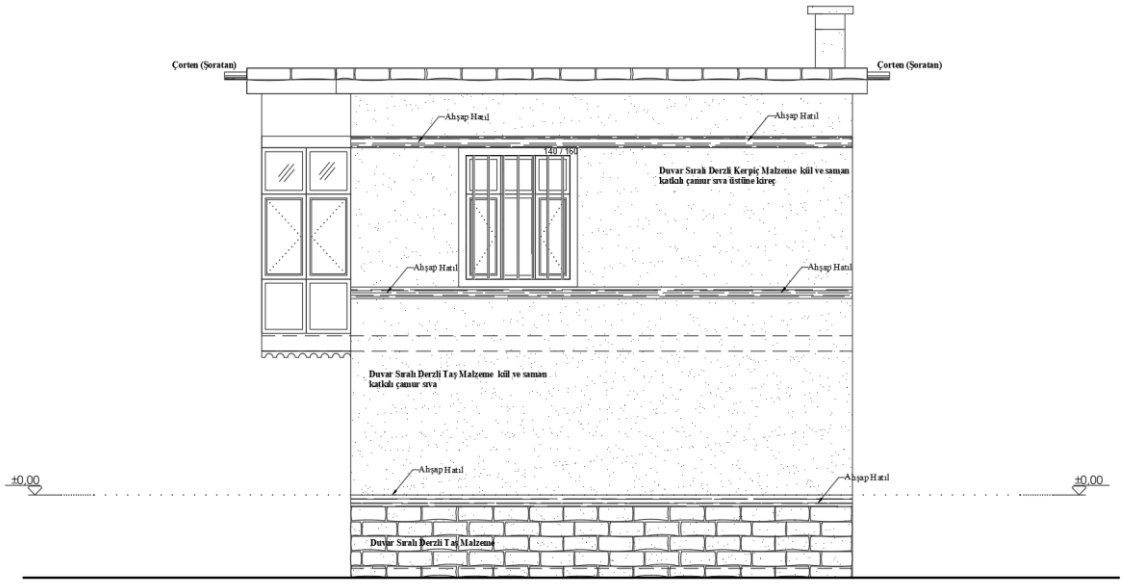
Sait Kaya Ağa Evi'nin güney cephesi 11.76 m. genişliğinde, giriş cephesi ve köşkün bulunduğu cephe olmasından dolaylı diğer cephelere göre daha cephe düzenine sahiptir. Cephedeki giriş kısmının her iki yanındaki simetriye yakın mazgal pencereler ile dışa taşkın köşk bölümü giriş cephesine hareketlendirmiştir. Alt ve üst kat bulunan dikdörtgen formlu mazgal pencerelerin alt ve üst kısmında geçen ahşap hatıllar yapıya farklı bir cephe süslemesi vermiştir (Şekil 4.20-23).

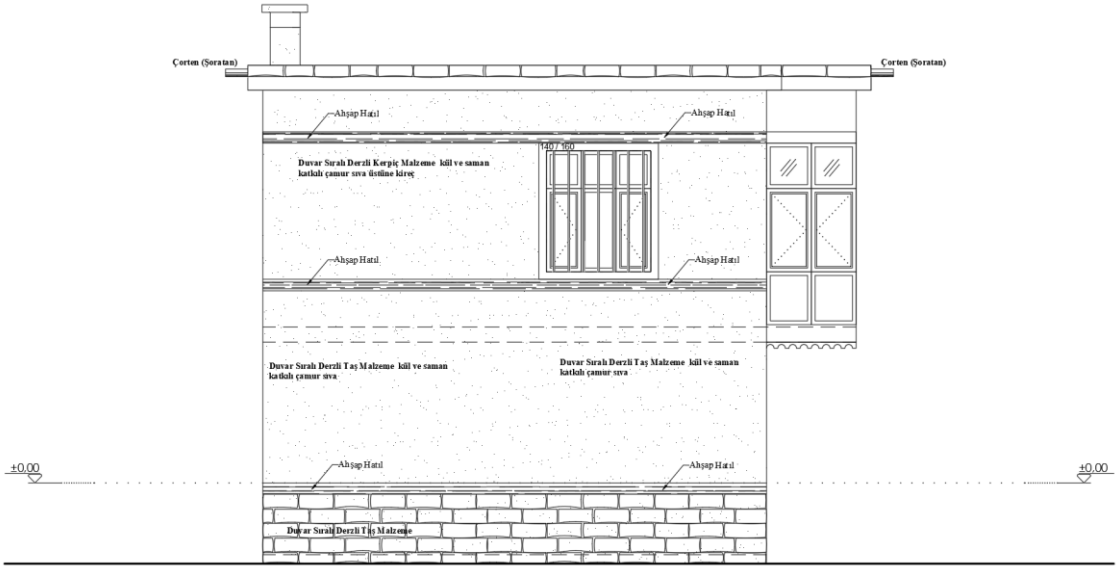
Şekil 4.20. Sait Kaya Ağa Evi güney cephe rölövesi.

Şekil 4.21. Sait Kaya Ağa Evi kuzey cephe rölövesi.

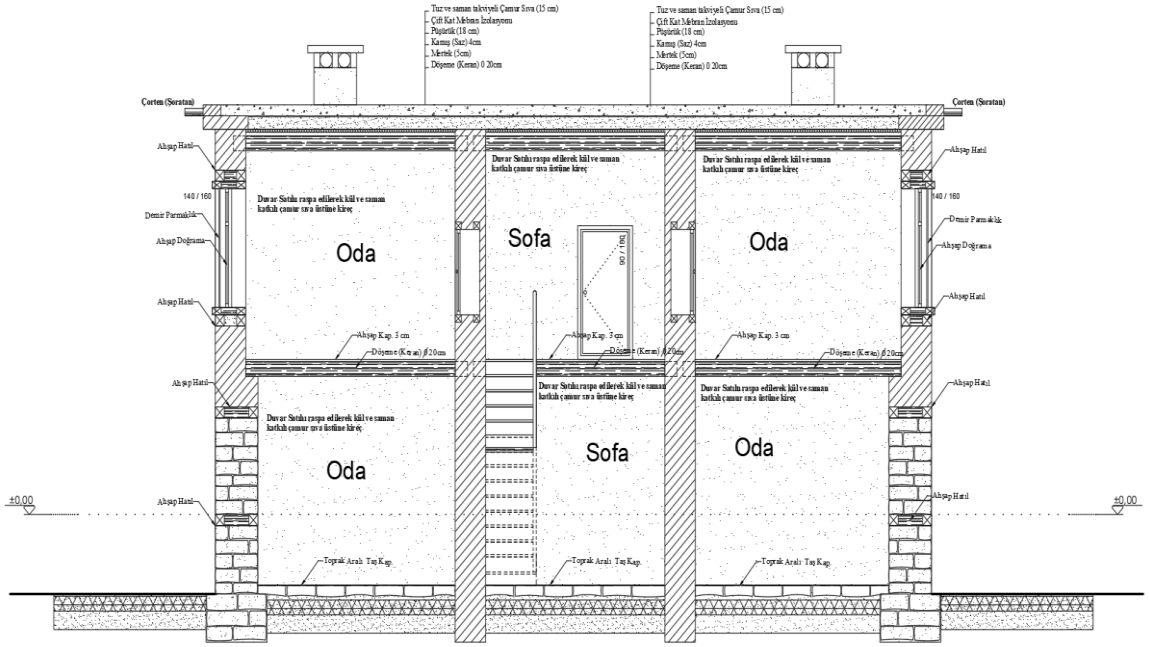
Şekil 4.22. Sait Kaya Ağa Evi doğu cephe rölövesi.

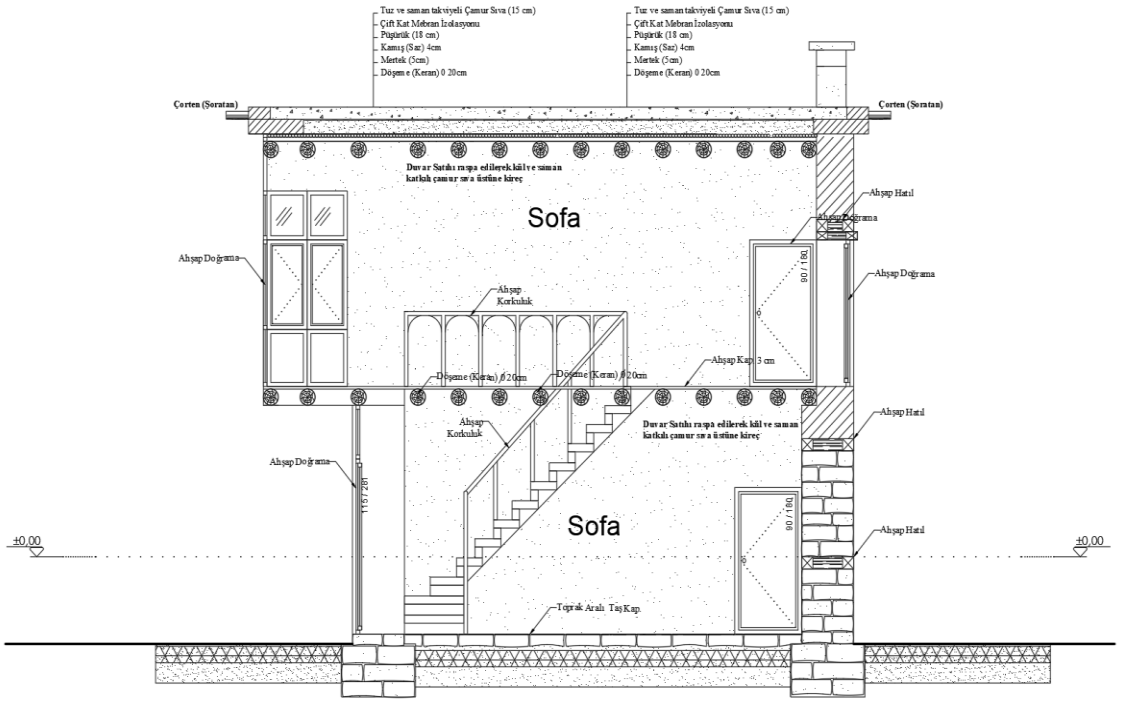
Şekil 4.23. Sait Kaya Ağa Evi batı cephe rölövesi.

Evin cephelerinde 0. 15 m. genişliğimdeki dışa taşkın saçak bulunmaktadır. Ön cephedeki, köşkün alt kısımda ahşap süslemeler olup diğer cephelerdeki saçaklar ise sadedir.

Sait Kaya Ağa Evi'nin tüm cepheleri zemin kattaki mazgal pencere alt kısmından geçen hatıl üst kısmından itibaren sıvasızken bu hatıl üstü dış cephe çamur sıvalıdır. Tüm cephelerde kapı ile pencere kasalarında 0.06 m. dışa çıkmış olarak inşa edilmiştir. Yapının cephelerin orta kısmına yakın çatı saçağında çörten bulunur (Şekil 4.24-25).

Şekil 4.24. Sait Kaya Ağa Evi A-A kesit rölövesi.

Şekil 4.25. Sait Kaya Ağa Evi B-B kesit rölövesi.

Sait Kaya Ağa Evi kerpiç malzeme kullanılarak inşa edilmiştir. Yapıda kerpiç ana malzeme, kalker taşı, kayrak sal taşı, ahşap, metal gibi malzemeler yardımcı malzeme olarak kullanılmıştır.

Kalker taş; yapının güney giriş sahanlığında, zemin taban zemin kaplamasında zemin kat iç ve dış duvarlarında bir kısmında kullanılmıştır. Moloz taş; zemin kat dış ile çevre duvar yapımında kullanılmıştır. Ahşap; yapının tüm kapı ve pencere doğramalarında, üst kat ara duvar düşey ve yatay kayıtlarında, merdivende, döşemede, köşkte, tavan ve taban kaplamasında yapımında kullanıldığı görülmüştür. Metal malzeme; yapının kapı ve pencere aksesuarlarından zemin ve kat pencere korkuluklarında kullanılmıştır. Kayrak sal taşı; yapının bahçe sirkülasyon dolaşım alanlarının zemin kaplamasında kullanılmıştır. Kerpiç malzeme; yapının zemin ara duvar ve üst kat iç-dış duvar yapımında kullanılmıştır. Yapıda bağlayıcı malzeme olarak çamur harcı ve kireç harcı kullanıldığı görülmüştür.

Sait Kaya Ağa Evi'nin zemin kat dış duvarı sıralı kalker taş malzemeden yapılmış olup belli bir seviyeden sonra, 0.70 m. kalınlığındaki iki tam bir yarım kerpiç malzemeye geçiş yapılmıştır. Üst kat iç ve dış duvarları ise 0.50. m. kalınlığındaki iki yarım kerpiçten inşa edilmiş olup içten ve dıştan çamur ile sıvalı olarak yapılmıştır. Zemin kattaki odaların ve sofa bölümlerinin zemini taş ve sıkıştırılmış toprakla, üst kat tüm bölümler ahşap zemin kaplamalıdır. Zemin ve üst kattaki bölümlerin tavanları kaplamasızdır (Şekil 4.26-28).

a. b.

Şekil 4.26. Sait Kaya Ağa Evi'nin (a.) güneydoğu ve (b.) güneybatı görünüşleri.

a. b.

Şekil 4.27. Sait Kaya Ağa Evi (a.) güney ve (b.) render görünüşleri.

a. b. c.

Şekil 4.28. Sait Kaya Ağa Evi'nin (a.) ahşap tavan, (b.) iç mekân köşk ve (c.) merdiven görünüşleri.

4.2.2. Mehmet Yılmaz Evi

Mehmet Yılmaz Evi, Tekevler Mahallesi'nin 1209. Yılmazlar 1. Sokak ve 1211 Sağlık Sokakların kavşağını kuzeydoğusunda bulunmaktadır. Ev, tapu kaydında Tekevler Mahallesi'nin 249 ada 3 parselinde olup, parsel tapu kaydında 4247 m^2 ve Mustafa Yılmaz ve Hissedarları mülkiyetindedir (Şekil 4.29).

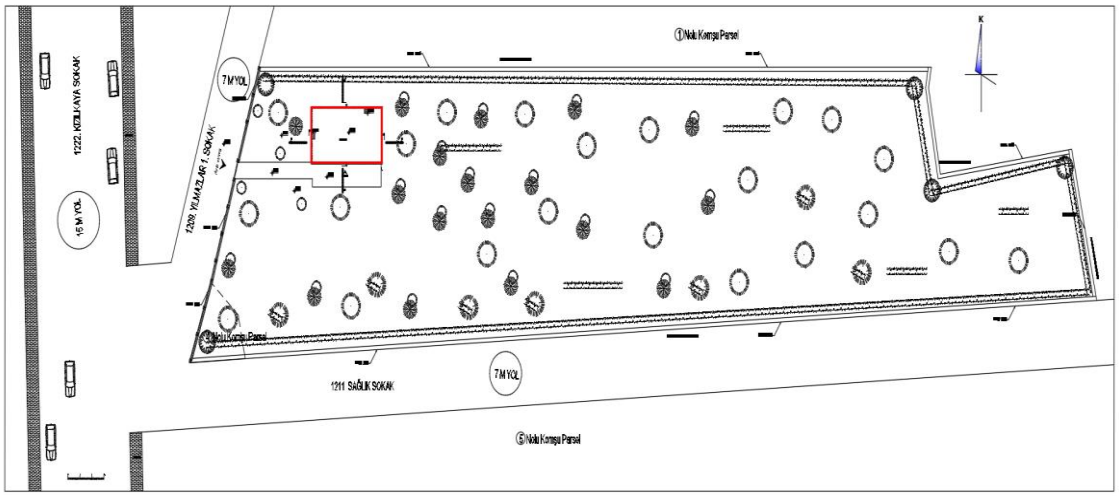
Mehmet Yılmaz Evi, inşa edildiği tarih kesin olarak bilinmemektedir. Mahalle sakinlerinden Ferit Yılmaz; beyanına göre dünyaya gelmeden önce evin 1950 yılların başında yörenin önemli anonim ustaları tarafından inşa edildiğini söylemektedir (Yılmaz, 2021). Evden ayrı bahçenin kuzeybatı köşesinde inşa edilen tandır ve ahır günümüzde oldukça tahrip durumdadır. Mehmet Yılmaz Evi'ne ait herhangi bir tescil kaydı bulunmamaktadır.

Şekil 4. 29. Mehmet Yılmaz Evi uydu görüntüsü (08/2021 TKGM).

Mehmet Yılmaz Evi, "İki Katlı, İç Sofalı, İki Yüzlü, İki Odalı, Köşksüz ve Düz Toprak Damlı" olarak inşa edilmiştir. Günümüzde kullanılmayan ev oldukça tahrip durumdadır. Evin bulunduğu parsel köşe başı parsel olup güney ve batı taraftan yollar çevrilidir. Bahçeye giriş batı cephe taraftan geçen yoldan sağlanmaktadır. (Şekil 4.30).

Mehmet Yılmaz Evi 6.56x11.49 m. ölçülerinde doğu-batı istikametinde dikdörtgen planlı olarak zemine yerleştirilmiştir. Ana yapım malzemesi kerpiç kullanılarak, iki katlı ve düz topraklı dam olarak inşa edilmişken, 1995 yıllarda çatı kırma çatıya çevrilmiş. Yapı ayrık nizamda inşa edilmiştir.

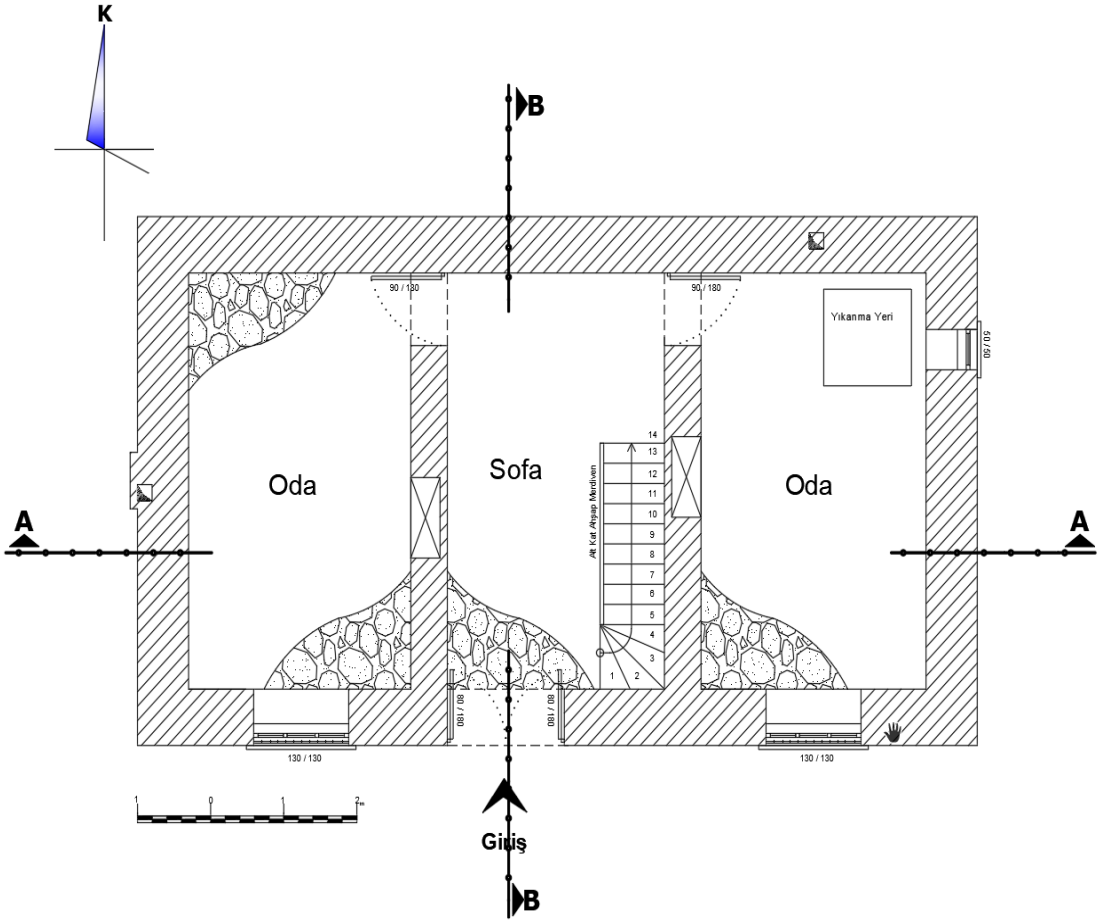
Şekil 4. 30. Mehmet Yılmaz Evi rölöve vaziyet planı.

Mehmet Yılmaz Evi'ne giriş 0.80 m. genişliğindeki çift kanatlı ahşap kapıyla sofaya girilir. Sofa, 2.97x5.16 m. ölçülerinde zemini kaplamalı ve dikdörtgen formlu olarak kuzey güney istikametinde düzenlenmiştir.

Sofanın kuzeybatı köşesinde bulunan, 0.90 m. genişliğindeki ahşap tek kanatlı kapı ile odaya geçiş sağlanır. Oda, 3.04x5.16 m. ölçülerinde zemini taş kaplamalı, dikdörtgen formlu olarak kuzey-güney istikametinde düzenlenmiştir. Odanın güney beden duvarında açılan 1.30x1.30 m. kare formlu kuşkanat mazgal pencere bulunmaktadır. Odanın doğu beden duvarında 0.30 m. derinliğinde ve 1.00 m. genişliğinde ahşap kanatlı dolap nişi yer almaktadır. Ayrıca odanın batı beden duvarında soba bacası yeri bırakılmıştır.

Sofanın kuzeydoğu köşesindeki, 0.90 m. genişliğindeki tek kanatlı kapı ile diğer odaya geçiş sağlanır. Oda, 3.08x5.16 m. ölçülerinde zemini taş kaplamalı, dikdörtgen formlu olarak kuzey-güney istikametinde düzenlenmiştir. Odanın güney beden duvarında açılan 1.30x1.30 m. ve doğu beden duvarında 0.50x0.50 m. kare formlu kuşkanat mazgal pencere bulunmaktadır. Batı beden duvarında 0.30 m. derinliğinde ve 1.00 m. genişliğinde ahşap kanatlı bir dolap nişi yer almaktadır. Odanın kuzeydoğu köşesinde kısmında yıkanma yeri bırakıldığı görülmektedir.

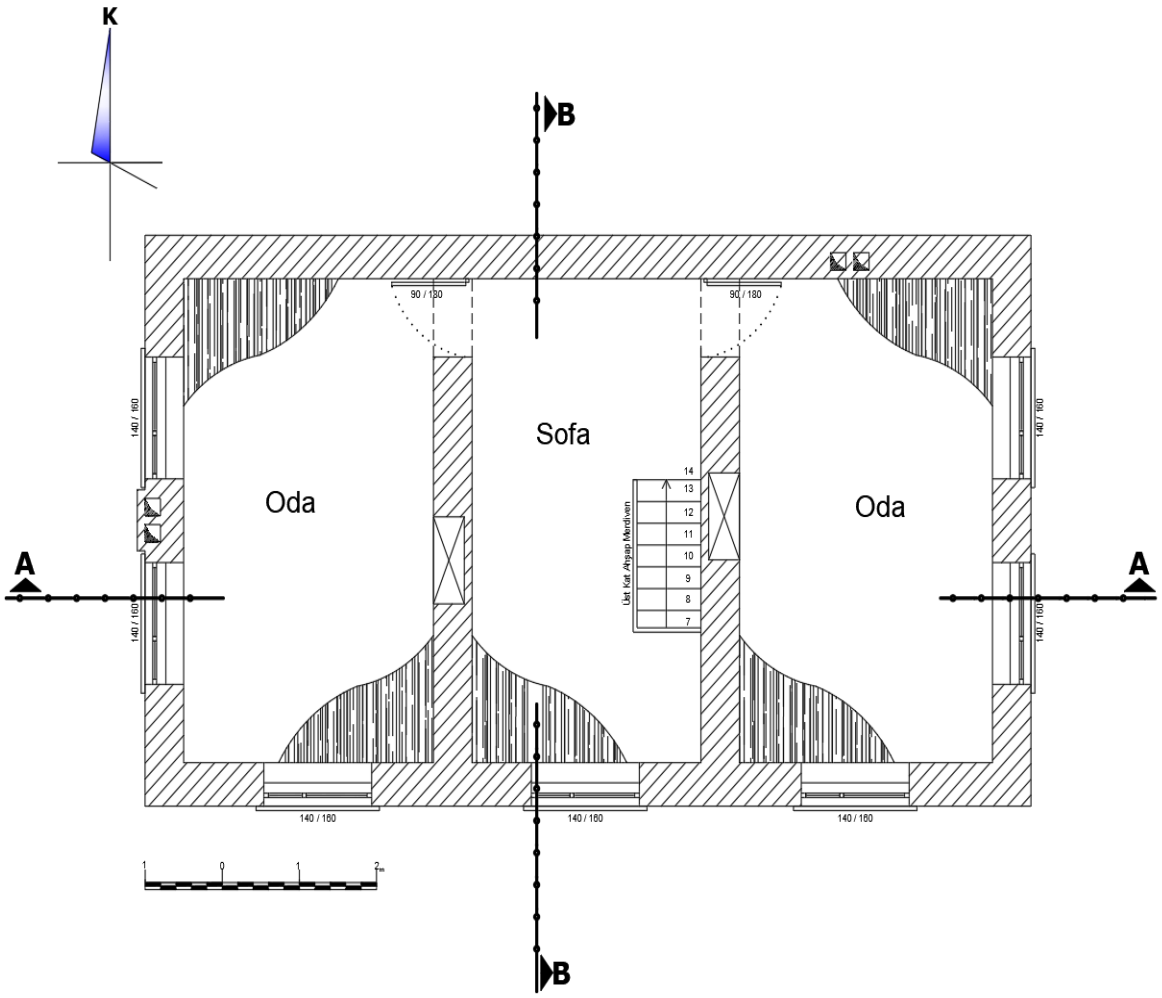
Mehmet Yılmaz Evi'nin giriş sofasının doğu duvarına paralel olarak yerleştirilmiş 14 basamaklı ve 0.88 m. genişliğindeki ahşap merdiven yardımıyla üst katın sofasına çıkış yapılır. Merdivenin alt kısmında askılık bölümü olarak ayrılmıştır (Şekil 4.31).

Şekil 4.31. Mehmet Yılmaz Evi zemin kat rölöve planı.

Mehmet Yılmaz Evi'nin üst katının sofası 2.97x5.56 m. ölçülerinde zemini ahşap kaplama ile örtülü dikdörtgen formlu olarak kuzey-güney istikametinde düzenlenmiştir. Sofanın güney beden duvarında 1.40x1.60 m. ölçülerinde dikdörtgen formlu pencere bulunmaktadır.

Sofanın kuzeybatı köşesinde bulunan 0.90 m. genişliğindeki ahşap tek kanatlı kapı ile odaya geçiş sağlanır. Oda, 3.24x5.56 m. ölçülerinde zemini ahşap kaplamalı, dikdörtgen formlu olarak kuzey-güney istikametinde düzenlenmiştir. Odanın batı beden duvarında açılan 1.40x1.60 m. ölçülerinde iki adet ve güney beden duvarında 1.40x1.60 m. ölçülerinde benzer mimari özelikteki kuşkanat mazgal pencere bulunur. Odanın doğu beden duvarında 0.30 m. derinliğinde ve 1 m. genişliğinde ahşap kanatlı bir dolap nişi yer almaktadır.

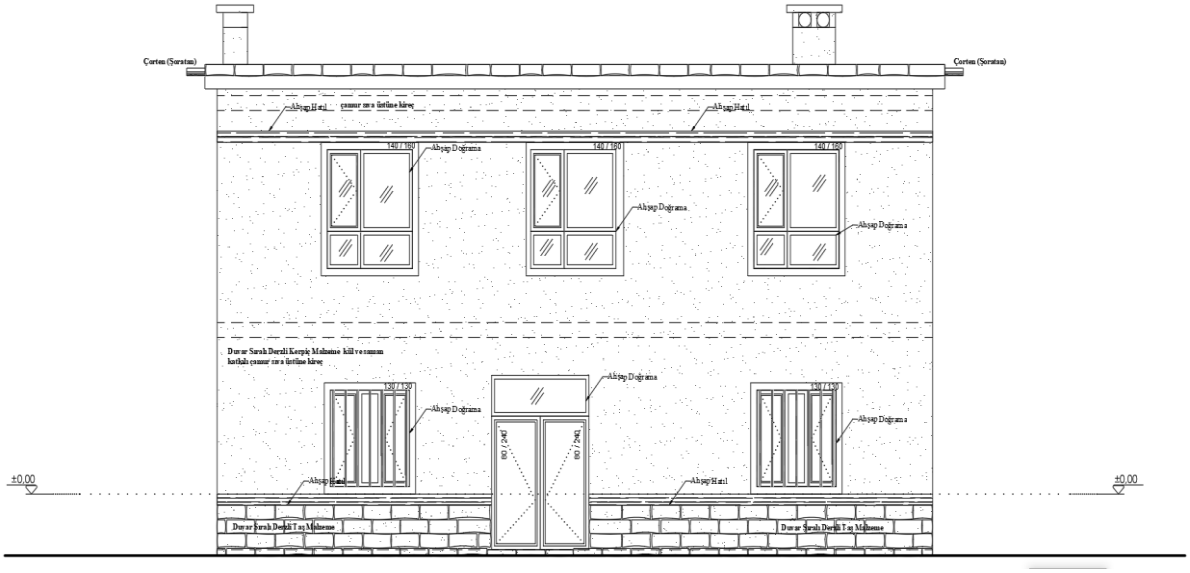
Şekil 4.32. Mehmet Yılmaz Evi üst kat rölöve planı

Sofanın kuzeydoğu köşesindeki 0.90 m. genişliğindeki tek kanatlı ahşap kapı ile diğer odaya geçiş sağlanır. Oda, 3.28x5.56 m. ölçülerinde zemini ahşap kaplamalı dikdörtgen formlu olarak kuzey-güney istikametinde düzenlenmiştir. Odanın doğu beden duvarında açılan 1.40x1.60 m. ölçülerinde iki adet, güney beden duvarında 1.40x1.60 m. ölçülerinde bir adet dikdörtgen formlu kuşkanat mazgal pencere bulunmaktadır. Doğu beden duvarında 0.30 m. derinliğinde ve 1 m. genişliğinde ahşap kanatlı bir dolap nişi yer almaktadır. Odanın batı beden duvarında soba bacası yeri bulunmaktadır (Şekil 4.32).

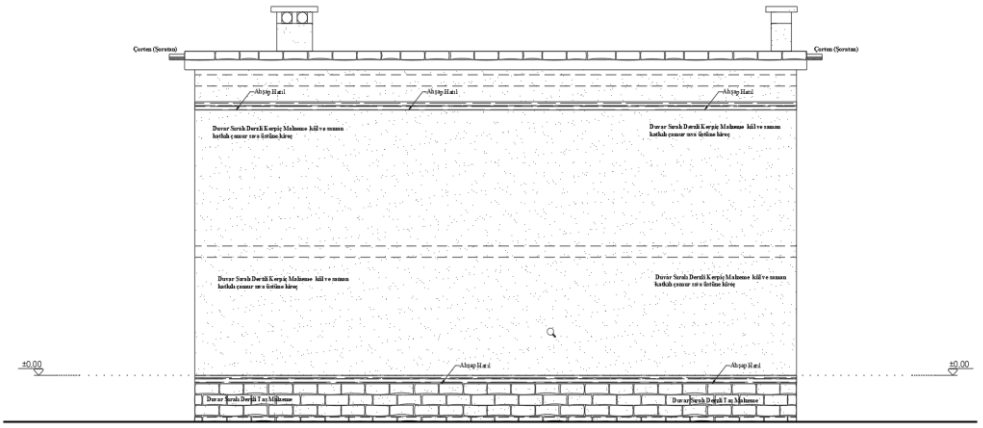
Mehmet Yılmaz Evi'nin cephelerin duvarları zeminden 0.60 m. seviyesine kadar taş malzemeden, diğer üst kısım duvarlar kerpiç malzemeden inşa edilmiştir. Subasman seviyesi 0.08 m. seviyesinde olup tek basamakla ulaşmaktadır. Yapının tüm cephelerinde subasman seviyesinden 0.60 m. yukarısında 0.15 m. kalınlığında ahşap hatıl kuşatılmıştır. Bu ahşap hatıl üzerine 4.74 m. kerpiç duvar yükselerek 0.15 m. kalınlığındaki ikinci bir

ahşap hatıl ile çevrelenmiştir. İkinci ahşap hatıl üzerine kerpiç duvar yardımıyla düz toprak dam geçiş sağlanır. Cephe yüksekliği tüm cephelerde zeminden saçak üst koduna kadar 6.62 m. olarak inşa edilmiştir.

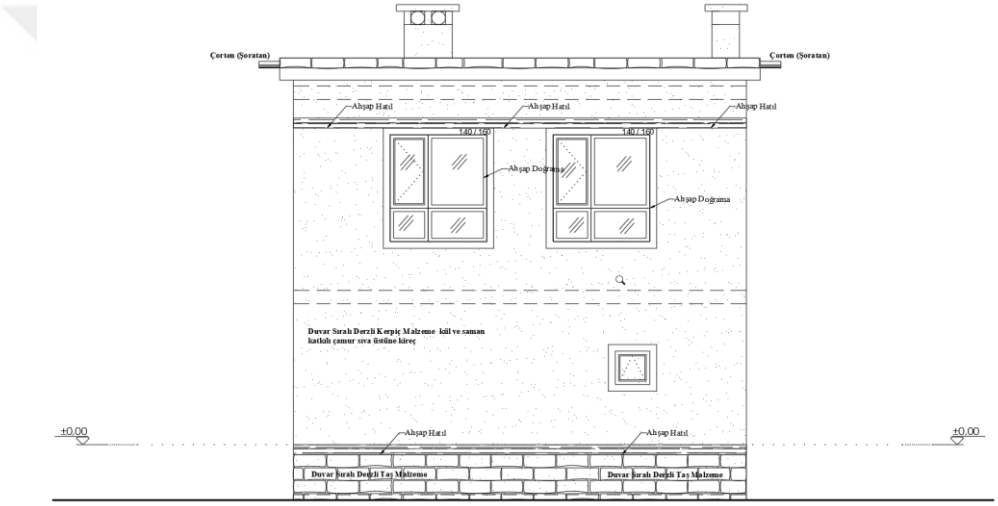
Mehmet Yılmaz Evi'nin güney cephesi diğer cephelere göre daha zengin bir cepheye sahiptir. Evin güney cephesi 11.49 m. genişliğinde 6.62 m. yüksekliğindedir. Cephedeki giriş kısmının her iki yanındaki simetriye yakın mazgal pencereler ile üst katta sofayı aydınlatan pencere ile cephede doluluk boşluklu durumu oluşturarak cepheyi hareketlendirmiştir. Alt kat bulunan kare formlu mazgal pencerelerin alt kısmından, dikdörtgen formlu mazgal pencerelerin üst kısmında geçen ahşap hatıl evi cephe boyunca çevrelemiş yapıya farklı bir cephe süslemesi vermiştir. Evin 0. 18 m. genişliğimdeki dışa taşkın saçak, bütün cepheleri çevrelenmiştir. Yapıda herhangi bir süsleme olmayıp cepheler sadedir (Şekil 4.33-36).

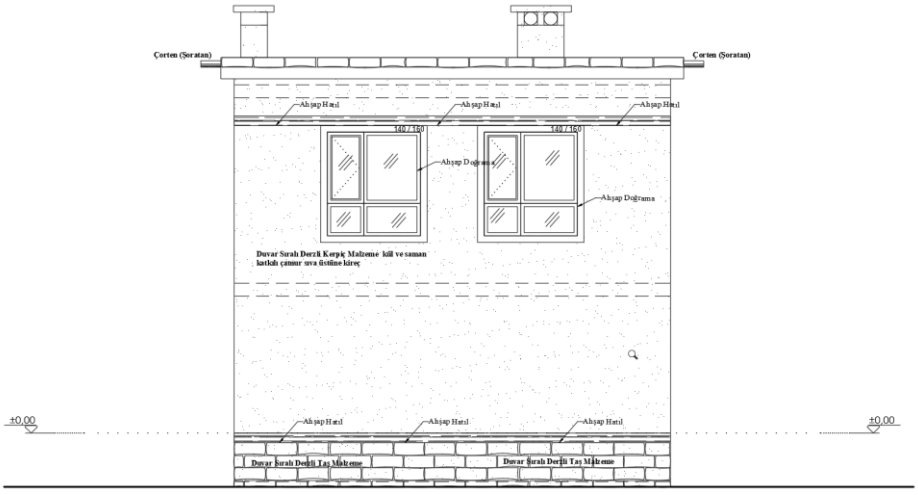
Şekil 4.33. Mehmet Yılmaz Evi güney cephe rölövesi.

Şekil 4.34. Mehmet Yılmaz Evi kuzey cephe rölövesi.

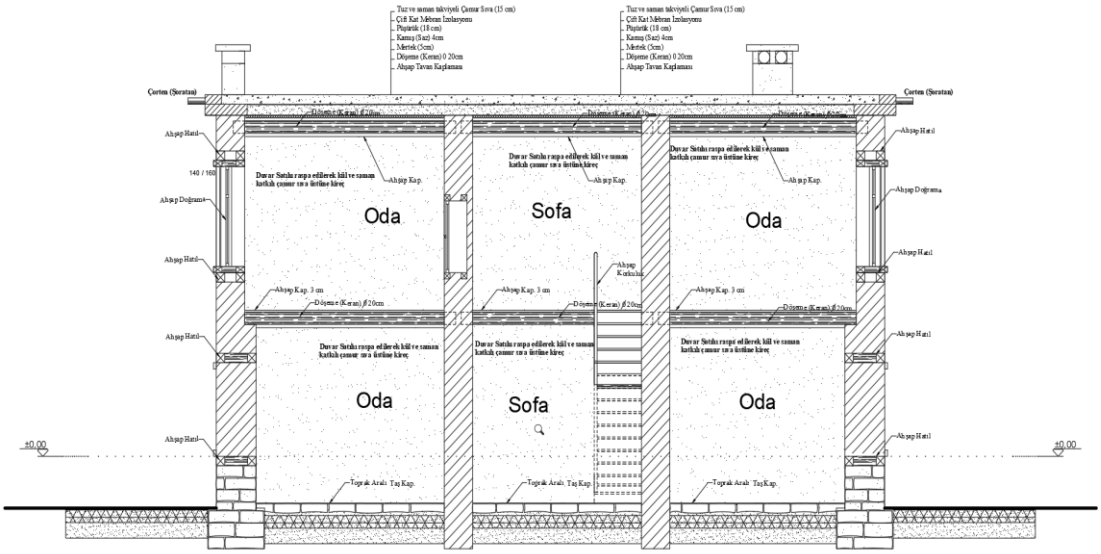

Şekil 4.35. Mehmet Yılmaz Evi doğu cephe rölövesi.

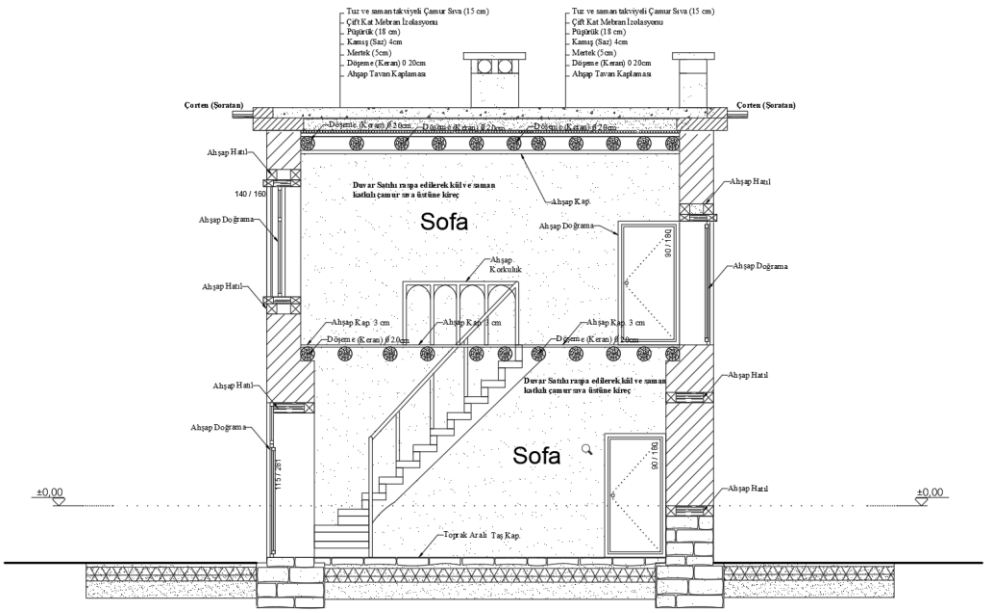

Şekil 4.36. Mehmet Yılmaz Evi batı cephe rölövesi.

Mehmet Yılmaz Evi'nin cepheleri zemin katta geçen birin hatıla kadar sıvasızken üst kısımlar saman katkılı çamur harcı ile sıvalıdır. Tüm cephelerde kapı ile pencere kasalarında 0.09 m. dışa çıkmış olarak inşa edilmiştir. Yapının dört cephenin çatı saçağında yer alan çörten (Şoratan) her cephenin ortasına yakın konumlandırılmış olup, yapıda kar ve yağmur sularını bunlar sayesinde tahliyesi yapılmaktadır (Şekil 4.37-38).

Şekil 4.37. Mehmet Yılmaz Evi A-A kesit rölövesi.

Şekil 4.38. Mehmet Yılmaz Evi B-B kesit rölövesi.

Mehmet Yılmaz Evi'de kerpiç ana malzeme, kalker taşı, moloz taş, kayrak sal taşı, ahşap, metal yardımcı malzeme olarak yapının inşasında kullanılmıştır.

Kalker taş; yapının güney giriş sahanlığında, zemin taban zemin kaplamasında kat iç ve dış duvarlarında kullanılmıştır. Kaba moloz taş; yapının zemine yakın, zemin kat dış ile çevre duvar yapımında kullanılmıştır. Kayrak sal taşı; yapının bahçe sirkülasyon dolaşım alanlarının zemin kaplamasında kullanılmıştır. Ahşap; yapının tüm kapı ve pencere doğramalarında, üst kat ara duvar düşey ve yatay kayıtlarında, merdivende, tavan ve taban kaplamasında, saçak ve çatıda yapımında kullanılmıştır. Metal malzeme; yapının kapı ve pencere korkuluklarında kullanılmıştır. Kerpiç malzeme; yapının zemin ve üst kat iç-dış duvar yapımında bulunmaktadır. Yapıda bağlayıcı malzeme olarak çamur harcı ve kireç harcı kullanılmıştır.

Mehmet Yılmaz Evi'nin zemin kat duvarları iki tam bir yarım kerpiçten 0.70 m. kalınlığında, üst kat beden duvarları ise iki yarım kerpiçten 0.50. m. kalınlığında inşa edilmiştir. Zemin kattaki odaların ve sofa bölümün zemini taş ve sıkıştırılmış toprakla, üst katın odaları ve sofası ahşap malzeme zemini kaplamalıdır. Zemin üst kattaki tüm bölümlerin tavanları kaplamasızken, üst kattaki tüm bölümlerin tavanları ahşap kaplamalıdır (Şekil 4.39-41).

a. b.

Şekil 4.39. Mehmet Yılmaz Evi'nin (a.) kuzeybatı ve (b.) güneydoğu görünüşleri.

a. b.

Şekil 4.40. Mehmet Yılmaz Evi'nin (a.) güney ve (b.) render görünüşleri.

a. b. c.

Şekil 4.41. Mehmet Yılmaz Evi'nin (a.) ahşap tavan kaplama, (b.) üst kat sofa ve (c.) merdiven görünüşleri.

4.2.3. Hüseyin Işık Evi

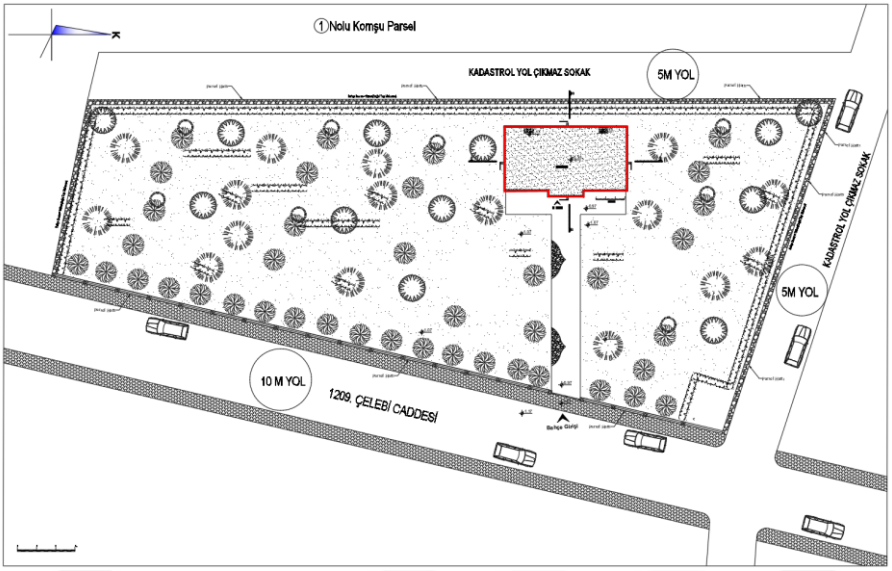
Hüseyin Işık Evi, Tekevler Mahallesi'nin 1209. Çelebiler Caddesi üzerinde bulunmaktadır. Günümüzde ev tapu kaydında Tekevler Mahallesi'nin 250 ada 3 parselinde olup, parsel tapu kaydında 2040 m^2 ve Hüseyin Işık mülkiyetindedir (Şekil 4.42).

Hüseyin Işık Evi, inşa edildiği tarih tam olarak bilinmemekle birlikte, 1972 doğumlu Ferit Yılmaz; beyanına göre 1950 yıllarda yapılan Mehmet Yılmaz dönemlerine denk gelen yıllarda bu yapının yörenin önemli ustaları tarafından inşa edildiğini söylemektedir (Yılmaz, 2021). Yapı düz toprak damlı yapılmışken sonraki yıllarda kar ve yağmur sulardan korumak amaçlı kırma çatılı yapılmıştır. Hüseyin Işık Evi herhangi tescil durumunu bulunmamaktadır.

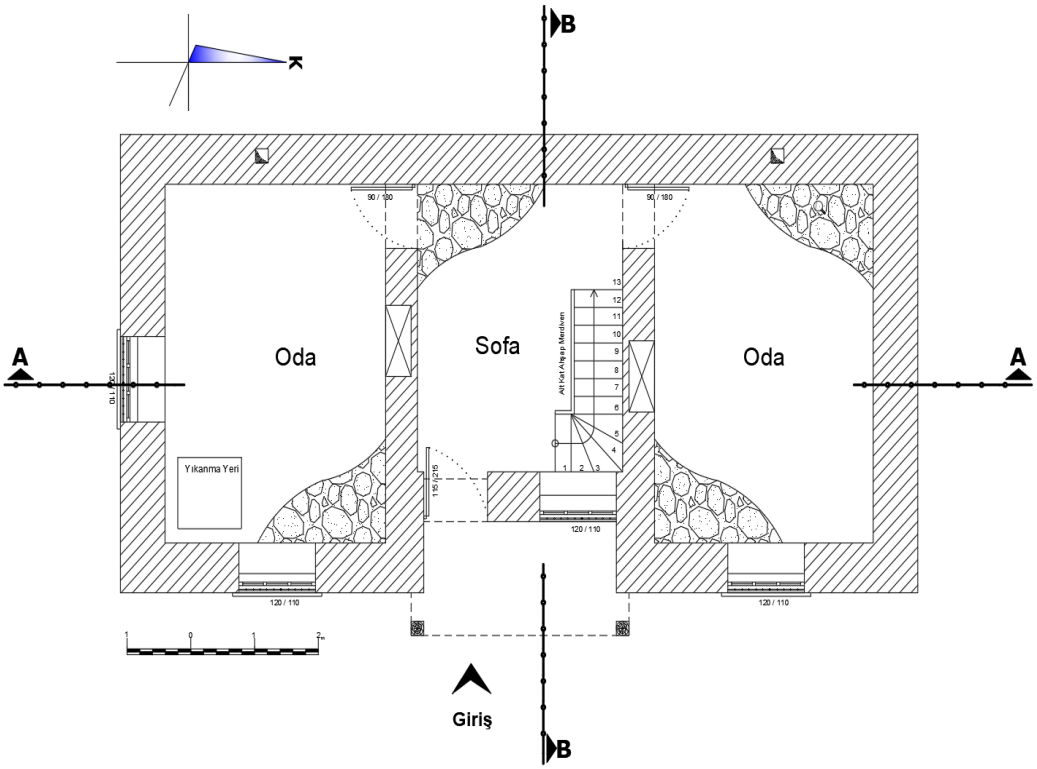
Şekil 4.42. Hüseyin Işık Evi uydu görüntüsü (08/2021 TKGM).

Hüseyin Işık Evi 'İki Katlı İç Sofalı, İki Yüzlü, İki Odalı, Köşksüz ve Düz Toprak Damlı' olarak inşa edilmiştir. Günümüzde kullanılmayan ev oldukça tahrip durumdadır. Evin bulunduğu parsel köşe başı parsel olup kuzey ve doğu taraftan yollar çevrilidir. Bahçeye giriş doğu taraftan bulunan yoldan giriş yapılmaktadır (Şekil 4.43).

Şekil 4.43. Hüseyin Işık Evi rölöve vaziyet planı.

Hüseyin Işık Evi 6.44x12.51 m. ölçülerinde kuzey-güney istikametinde dikdörtgen planlı olarak zemine yerleştirilmiştir. Ana yapım malzemesi kerpiç malzeme kullanılarak, iki katlı, düz toprak damlı olarak ayrık nizamda inşa olarak edilmiştir.

Şekil 4.44. Hüseyin Işık Evi zemin kat rölöve planı.

Hüseyin Işık Evi'ne giriş doğu cephesinde bulunan girintili yerden, 1.15 m. genişliğindeki tek kanatlı ahşap kapıyla sofaya giriş girilir. Sofa, 3.22x4.04 m. ölçülerinde zemini taş kaplamalı, dikdörtgen formlu olarak doğu-batı istikametinde düzenlenmiştir.

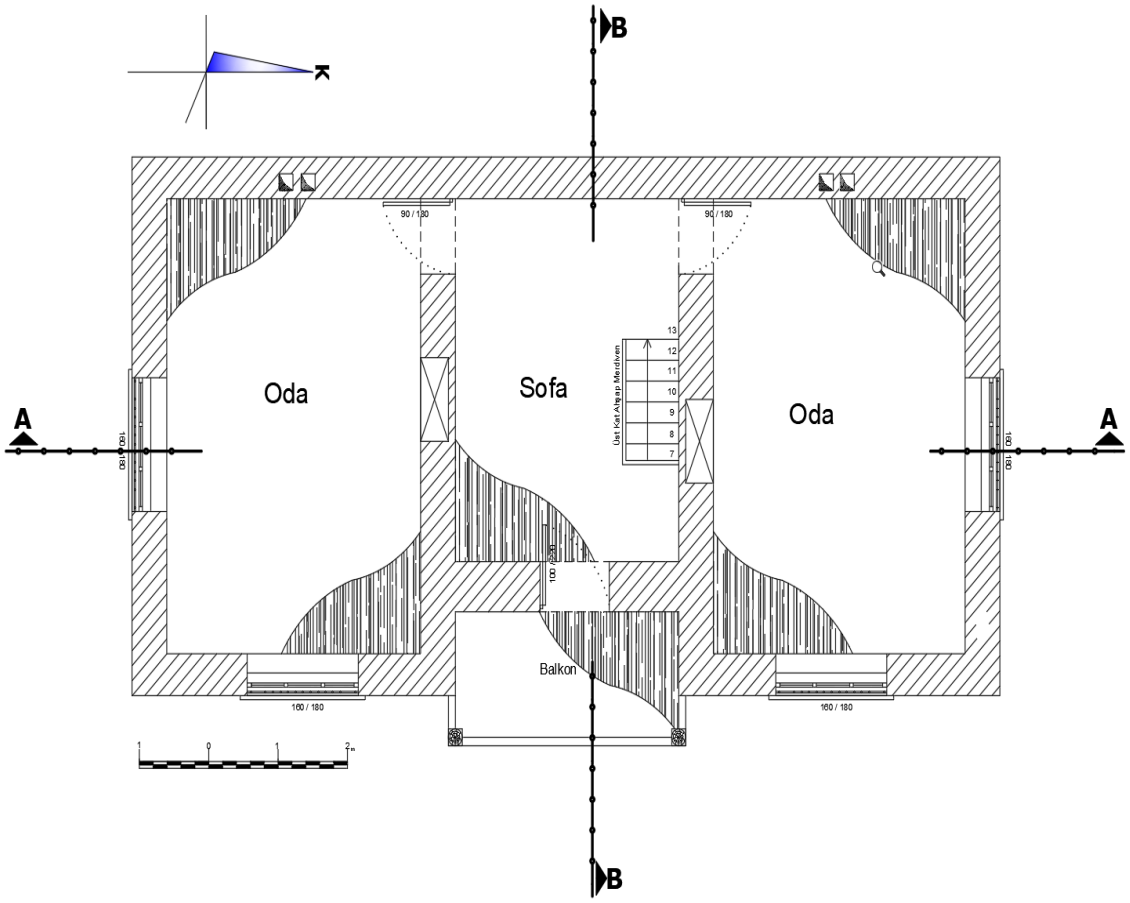
Sofanın güneybatı köşesindeki 0.90 m. genişliğindeki tek kanatlı kapı ile odaya geçiş sağlanır. Oda, 3.46x5.04 m. ölçülerinde zemini taş kaplamalı ve dikdörtgen formlu olarak doğu-batı istikametinde düzenlenmiştir. Odanın güney ve doğu beden duvarında açılan 1.20x1.10 m. ölçülerinde benzer mimari özellikteki dikdörtgen formlu kuşkanat mazgal pencereler bulunur. Odanın, kuzey duvarında 0.30 m. derinliğinde ve 1.00 m. genişliğinde ahşap kanatlı dolap nişi bulunmaktadır. Ayrıca odanın batı beden duvarında soba bacası yeri ve odanın kuzeydoğu kısmında yıkanma yeri vardır.

Sofanın kuzeybatı köşesindeki 0.90 m. genişliğindeki ahşap tek kanatlı kapıyla diğer odaya geçiş sağlanır. Oda, 3.43x5.04 m. ölçülerinde zemini taş kaplamalı, dikdörtgen formlu olarak doğu-batı istikametinde düzenlenmiştir. Odanın doğu beden duvarında 1.20x1.10 m. ölülerinde dikdörtgen formlu kuşkanat mazgal pencere ile güney duvarında 0.30 m. derinliğinde ve 1.00 m. genişliğinde dolap nişi yer almaktadır. (Şekil 4.44).

Hüseyin Işık Evi'nin giriş sofasının kuzey duvarına paralel olarak yerleştirilmiş 13 basamaklı ve 0.89 m. genişliğindeki ahşap merdivenle üst katın sofasına çıkış sağlanır. Merdivenin alt kısmı günlük ihtiyaç karşılanacak bölüm olarak ayrılmıştır.

Hüseyin Işık Evi'nin üst katının sofası 3.22x4.34 m. ölçülerinde zemini ahşap malzeme ile kaplı dikdörtgen formlu olarak doğu-batı istikametinde düzenlenmiştir. Sofanın doğu beden duvarında 1.00 m. genişliğinde kapı ile giriş kısma saçak olacak şekilde 1.60x3.22 m. ölçülerinde balkona çıkılır.

Sofanın güneybatı köşesinde yer alan 0.90 m. genişliğindeki tek kanatlı kapı ile odaya geçiş sağlanır. Oda, 3.66x5.44 m. ölçüsünde zemini ahşap kaplamalı ve dikdörtgen formlu olarak doğu-batı istikametinde düzenlenmiştir. Odanın batı ve güney beden duvarlarında 1.60x1.80 m. ölçülerinde birer adet benzer mimari özellikte dikdörtgen formlu kuşkanat mazgal pencere bulunur. Doğu beden duvarında 0.30 m. derinliğinde ve 1.00 m. genişliğinde ahşap kanatlı dolap nişi ve odanın batı beden duvarında soba bacası yeri bırakıldığı bulunmaktadır.

Şekil 4.45. Hüseyin Işık Evi üst kat rölöve planı.

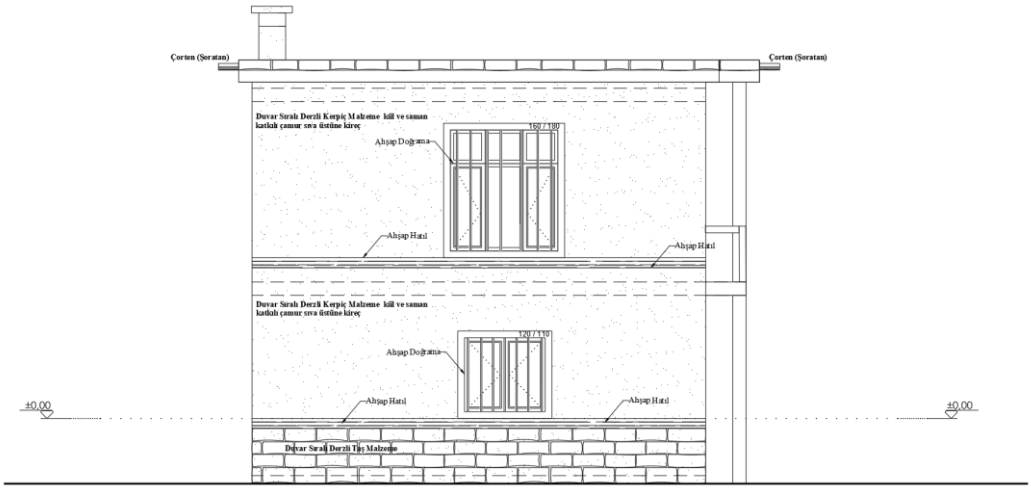
Sofanın kuzeydoğu köşesinde yer alan 0.90 m. genişliğindeki tek kanatlı ahşap kapı ile diğer odaya geçiş sağlanır. Oda, 3.63x5.44 m. ölçülerinde zemini ahşap kaplama ile örtülü dikdörtgen formlu olarak kuzey güney istikametinde düzenlenmiştir. Odanın doğu beden duvarında açılan 1.60x1.80 m. ölçülerinde bir adet dikdörtgen formlu kuşkanat mazgal pencere ile güney duvarında 0.30 m. derinliğinde ve 1 m. genişliğinde ahşap kapaklı bir dolap nişi yer almaktadır (Şekil 4.45).

Hüseyin Işık Evi'nin duvarları zemin kat pencerenin alt kısımdan geçen ahşap hatıl alt kısmı moloz taş inşa edilmiş, üst kısım duvarları kerpiç malzemeden inşa edilmiştir. Subasman seviyesi 0.12 m. seviyesinde olup tek basamakla ulaşmaktadır. Yapının tüm cephelerinde subasman seviyesinden 0.70 m. yukarısında 0.15 m. kalınlığında ahşap hatıl tüm cepheyi kuşatılmıştır. Bu ahşap hatıl üzerine 2.24 m. kerpiç duvar yükselerek 0.15 m. kalınlığındaki cepheyi çevreleyen ikinci bir ahşap hatıl ulaşılır. İkinci ahşap hatıl üzerine kerpiç duvar yardımıyla düz toprak dam geçilir. Cephe yüksekliği tüm cephelerde zeminden saçak üst koduna kadar 6.30 m. olarak inşa edilmiştir (Şekil 4.46).

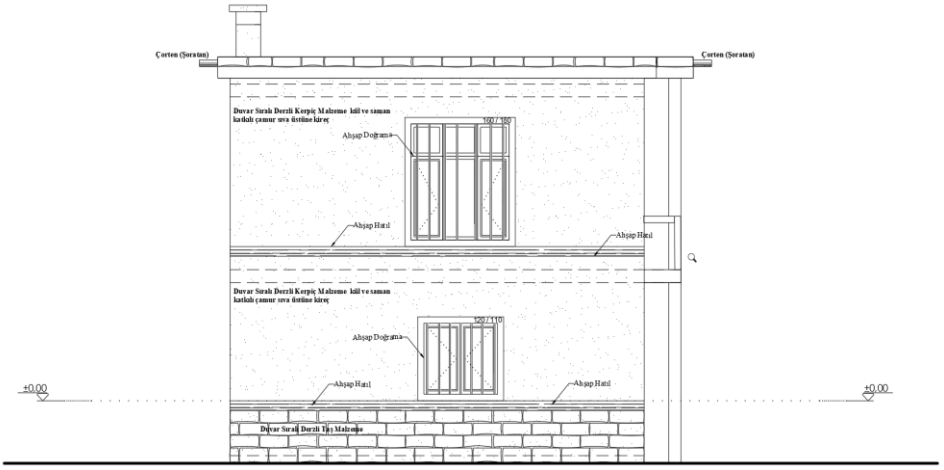

Şekil 4. 46. Hüseyin Işık Evi doğu görünüşü.

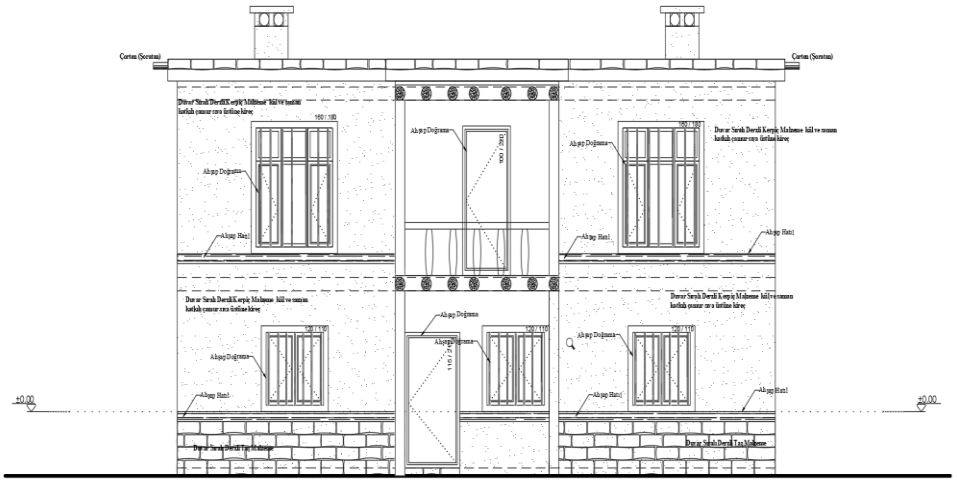
Hüseyin Işık Evi'nin doğu giriş cephesi diğer cephelere göre daha hareketli bir yapıya sahipti. Evin güney cephesi 12.51 m. genişliğinde 6.30 m. yüksekliğindedir. Cephedeki giriş kısmının her iki yanındaki simetriye yakın mazgal pencereler ile üst kat sofadan balkona çıkış sağlayan bölüm bulunur. Doğu cephesindeki pencere ve balkon sayesinde cephede doluluk boşluklu durumu ile cephe hareketlenmiştir. Alt kat bulunan pencerenin alt ve üst kat pencerelerin alt kısmında geçen ahşap hatıllar yapıya farklı bir yatay bir süsleme vermiştir. Evin cephesinden 0. 17 m. genişliğimdeki saçak, cepheleri çevrelenmiştir. Yapı önemli bir süsleme olmayıp cepheler sadedir (Şekil 4.47-50).

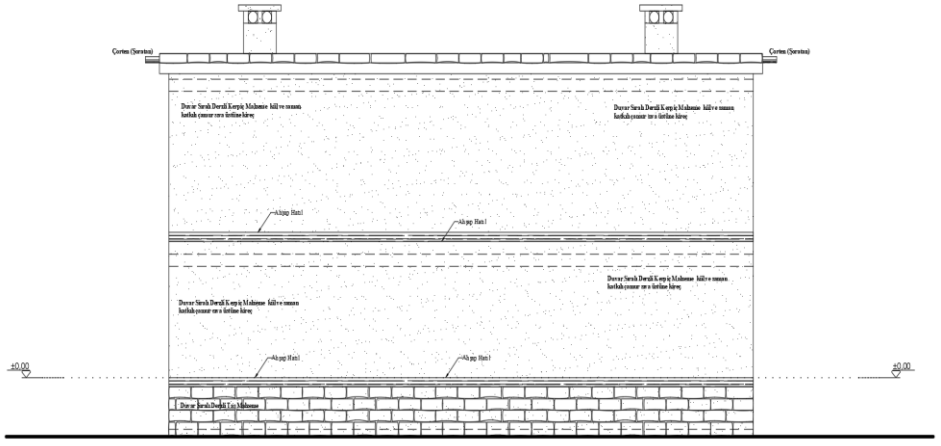
Şekil 4.47. Hüseyin Işık Evi kuzey cephe rölövesi.

Şekil 4.48. Hüseyin Işık Evi güney cephe rölövesi.

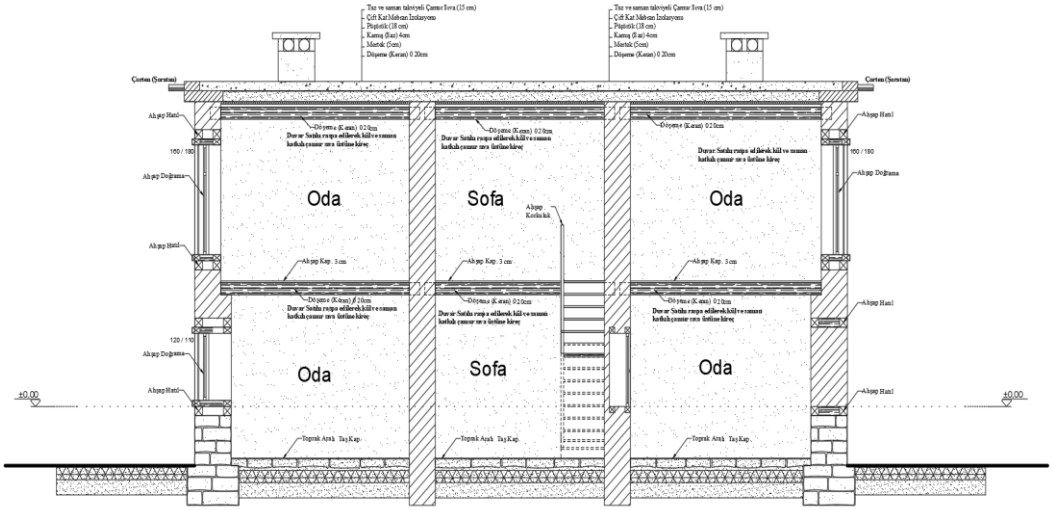

Şekil 4.49. Hüseyin Işık Evi doğu cephe rölövesi.

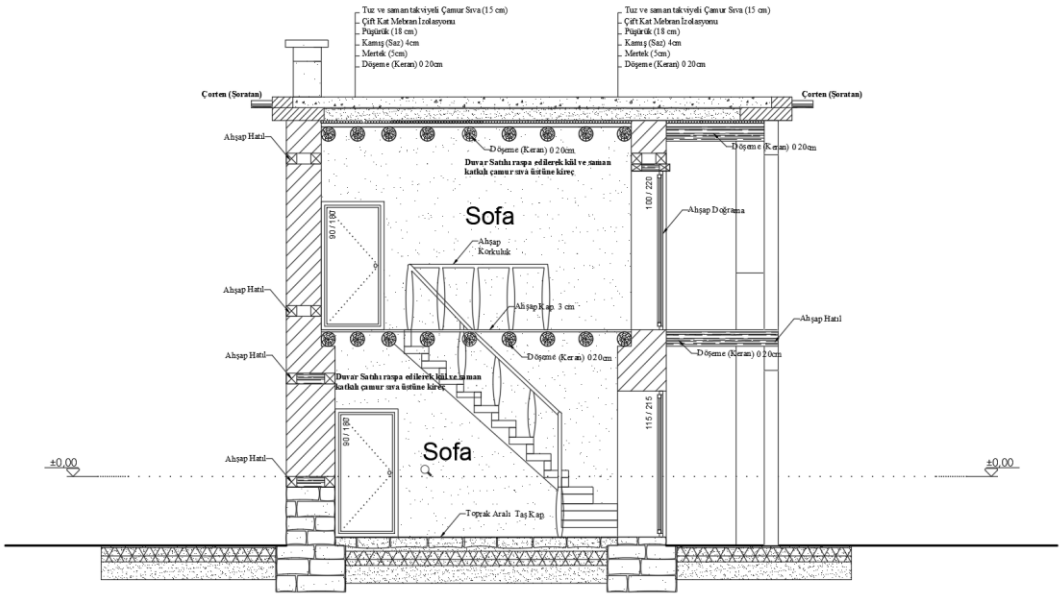

Şekil 4.50. Hüseyin Işık Evi batı cephe rölövesi.

Hüseyin Işık Evi'nin tüm cepheleri zeminden 0.82 m. yüksekliğe kadar taş ile yükseltilmiş daha sonra ahşap bir hatıl ile kerpiç duvara geçiş sağlanmaktadır. Cepheleri zeminden 0.82 m. yüksekliğe kadar sıvasızken üst kısım duvarlar saman katkılı çamur sıva badanalanmıştır. Cephelerde bulunan pencere metal ferforje bulunmaktadır. Cephelerde kapı ile pencere kasalarında 0.09 m. dışa çıkmış olarak inşa edilmiştir. Yapının cephelerinde bulunan saçakta yer alan çörten (Şoratan) yardımıyla, yapıda üstünde oluşan kar ve yağmur suların tahliyesi yapılmaktadır (Şekil 4.51-52).

Şekil 4.51. Hüseyin Işık Evi A-A kesit rölövesi.

Şekil 4.52. Hüseyin Işık Evi B-B kesit rölövesi.

Hüseyin Işık Ağa Evi'nde kerpiç ana malzeme, kalker taşı, moloz taş, kayrak sal taşı, ahşap, metal yardımcı malzeme olarak inşa edilmiştir.

Kalker taş; yapının doğu giriş sahanlığında, zemin taban zemin kaplamasında kat iç ve dış duvarların bir kısmında kullanılmıştır. Moloz taş; yapının zemine yakın temelde, zemin kat dış duvarında ve çevre duvar yapımında kullanılmıştır. Kayrak sal taşı; yapının bahçe sirkülasyon dolaşım alanlarının zemin kaplamasında kullanılmıştır. Ahşap; yapının tüm kapı ve pencere doğramalarında,üst kat ara duvar düşey ve yatay kayıtlarında, merdivende ve taban kaplamasında, saçak ve çatıda yapımında kullanılmıştır. Metal malzeme; yapının kapı ve pencere aksesuarlarından zemin ve üst kat pencere korkuluklarında kullanılmıştır. Kerpiç malzeme; yapının zemin ara duvar ve üst kat iç-dış duvar yapımında bulunur. Yapıda bağlayıcı malzeme olarak çamur harcı ve kireç harcı kullanılmıştır.

Hüseyin Işık Evi'nin zemin kat duvarları taş duvarların üzerine 0.70 m. kalınlığındaki iki tam bir yarım kerpiçten, üst kat beden duvarları ise iki yarım kerpiçten 0.50. m. kalınlığında olup içten ve dıştan çamur ile sıvalı badanalıdır. Zemin kattaki odaların ve sofa bölümlerinin zemini moloz taş ve sıkıştırılmış toprakla, üst katın odaları ve sofası ahşap malzeme zemini ahşap kaplamalıdır. Zemin üst ve üst kattaki tüm bölümlerin tavanları kaplamasızdır. Ev düz toprak damlıyken üzerine 1990 yıllarda kırma çatı ile örülmüştür (Şekil 4.53-55).

a. b.

Şekil 4.53. Hüseyin Işık Evi'nin (a.) güneydoğu ve (b.) render görünüşleri.

a. b.

Şekil 4.54. Hüseyin Işık Evi'nin (a.) batı ve (b.) kuzeybatı görünüşleri

a. b.

Şekil 4.55. Hüseyin Işık Evi'nin (a.) ahşap tavan ve (b.) merdiven görünüşleri.

4.2.4. Hacı Refik Yılmaz Evi

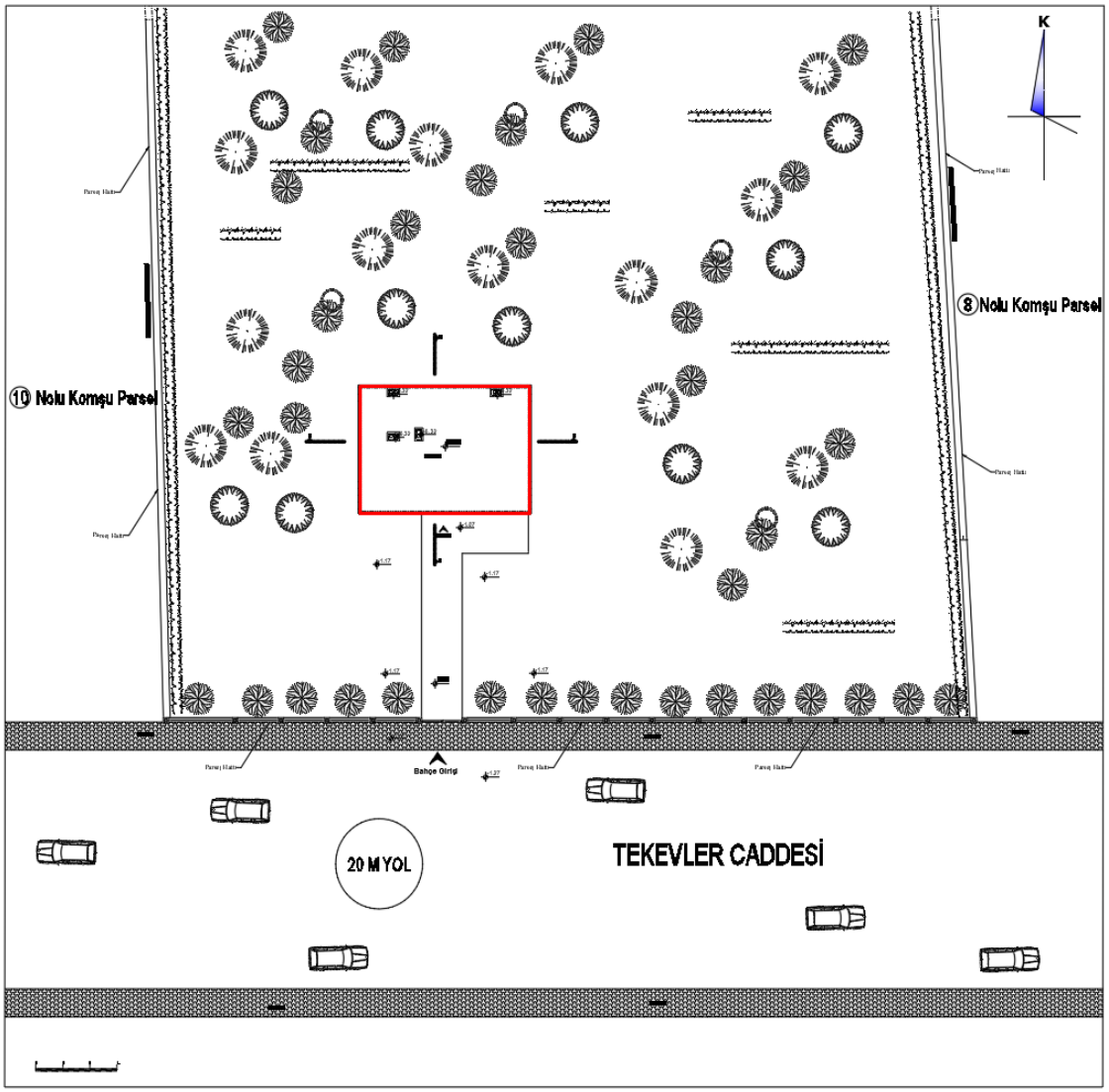
Hacı Refik Yılmaz Evi, Tekevler Mahallesi'nin Tekevler Caddesi üzerinde bulunmaktadır. Ev tapu kaydında Tekevler Mahallesi'nin 272 ada 9 parselinde olup, parsel tapu kaydında 11204 m^2 ve Hacı Refik Yılmaz'ın kızı Gülüş Yılmaz mülkiyetindedir.

Hacı Refik Yılmaz Evi, inşa edildiği tarih tam olarak bilinmemekle birlikte, 1979 doğumlu mahalle sakinlerinden Ömer Yılmaz; beyanına göre 1960 yıllarda yörenin yerel anonim, önemli ustaları tarafından inşa edilmiştir (Yılmaz, 2021). Yapı düz toprak damlı yapılmışken 1995 yıllarda kar ve yağmur sulardan korumak amaçlı kırma çatılı yapılmıştır (Şekil 4.56).

Şekil 4.56. Hacı Refik Yılmaz Evi uydu görüntüsü (08/2021 TKGM).

Hacı Refik Yılmaz Evi 'İki Katlı, İç Sofalı, İki Yüzlü, İkiden Fazla Odalı ve Düz Toprak Damlı' olarak inşa edilmiştir. Günümüzde kullanılmayan ev oldukça tahrip durumdadır. Evden ayrı bahçe içinde inşa edilen tandır evi ve ahır tamamen yıkılmıştır. Evin bulunduğu alan parsel konumunda olup güneyden cephesinden Tekevler Caddesi bulunmaktadır. Bahçeye giriş güney taraftan bulunan yoldan giriş yapılır (Şekil 4.57).

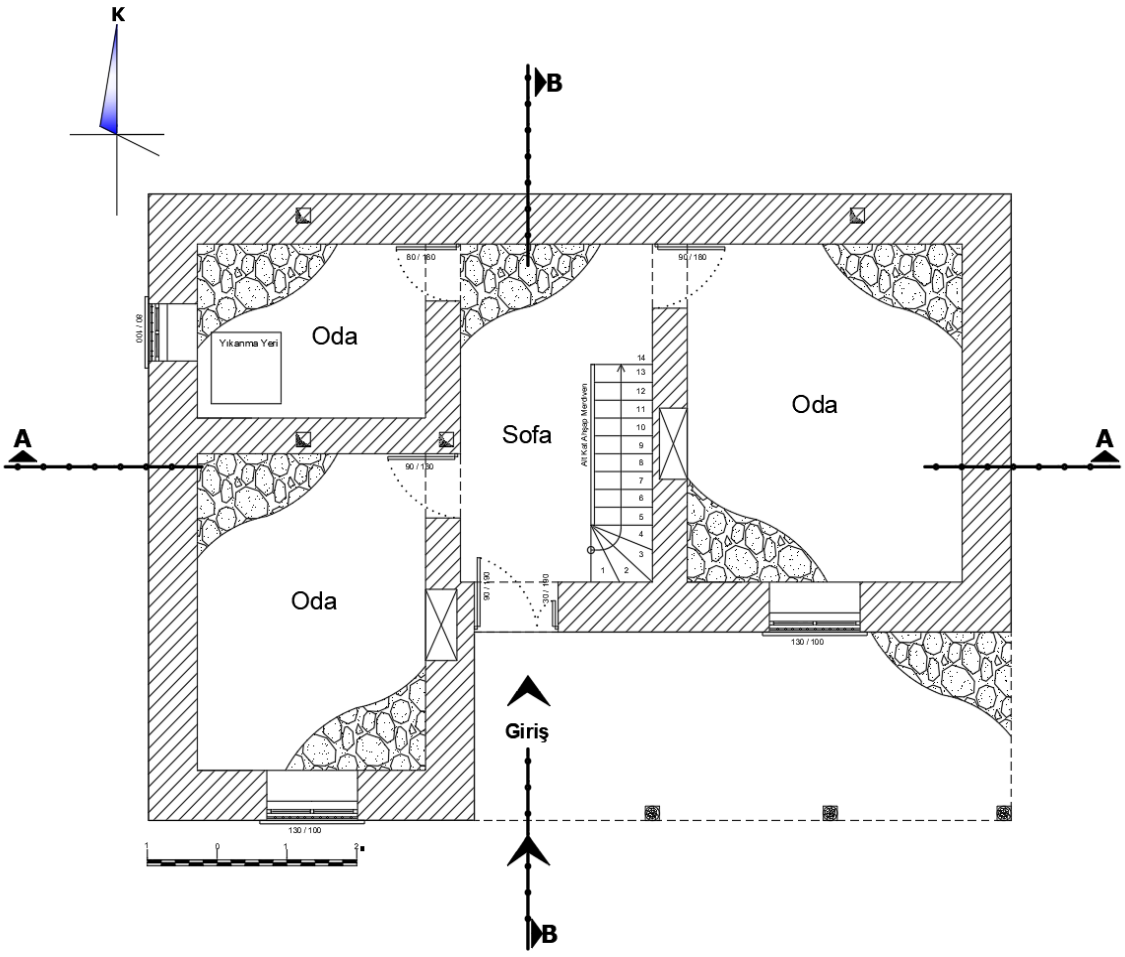
Şekil 4.57. Hacı Refik Yılmaz Evi rölöve vaziyet planı.

Yıllar içinde evin iç fonksiyonel yapısında bazı değişikler yapılarak Hacı refik yakınları tarafından 1995 yıllara kadar kullanılmıştır. Hacı Refik Yılmaz Evi herhangi tescil durumunu bulunmamaktadır

Hacı Refik Yılmaz Evi 8.78x12.36 m. ölçülerinde doğu-batı istikametinde dikdörtgen planlı olarak zemine yerleştirilmiştir. İki katlı, düz topraklı damlı ve ayrık nizamda yapı inşa edilmiştir.

Hacı Refik Yılmaz Evi'ne giriş güney cephesinin orta kısmında, 0.90 m. ve 0.30 genişliğindeki çift kanatlı ahşap kapıyla sofaya girilir. Sofa, 2.75x4.74 m. ölçülerinde zemini taş kaplamalı ve dikdörtgen formlu olarak kuzey-güney istikametinde planlanmıştır.

Sofanın güneybatı köşesindeki 0.90 m. genişliğindeki tek kanatlı kapı ile odaya geçiş sağlanır. Oda, 3.27x4.44 m. ölçüsünde zemini sıkıştırılmış toprak ve taş kaplamalı, dikdörtgen formlu olarak kuzey-güney istikametinde düzenlenmiştir. Odanın güney beden duvarında açılan 1.30x1.00 m. dikdörtgen formlu kuşkanat mazgal pencere ile batı beden duvarında 0.35 m. derinliğinde ve 1.00 m. genişliğinde ahşap kapaklı bir dolap nişi bulunmaktadır.

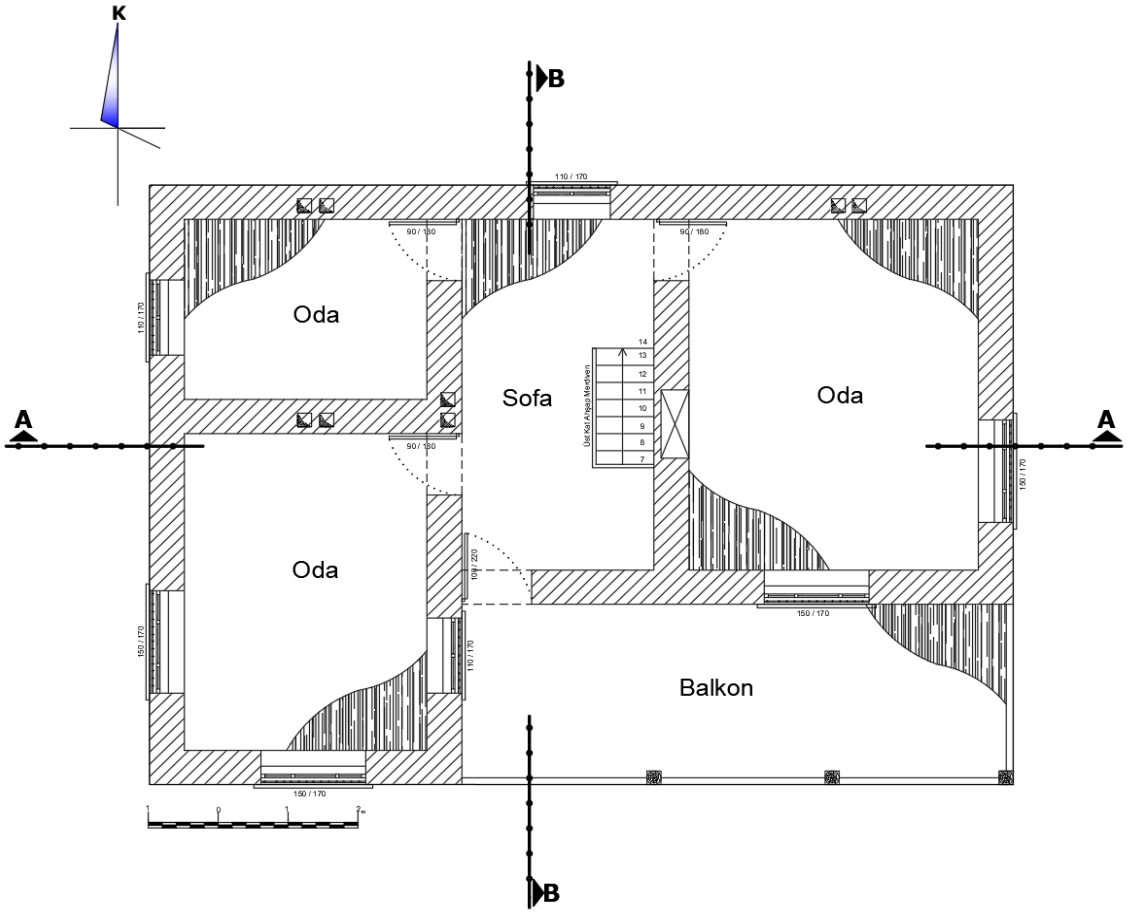

Şekil 4.58. Hacı Refik Yılmaz Evi zemin kat rölöve planı.

Sofanın kuzeybatı köşesinde yer alan 0.90 m. genişliğindeki tek kanatlı ahşap kapı ile ikinci odaya geçiş sağlanır. Oda, 2.44x3.27 m. ölçülerinde zemini sıkıştırılmış toprak ve taş kaplama ile örtülü dikdörtgen formlu olarak doğu-batı istikametinde düzenlenmiştir. Odanın doğu beden duvarında açılan 0.80x1.00 m. dikdörtgen formlu kuşkanat mazgal pencere ve yıkanma yeri bulunmaktadır. Odanın kuzey beden duvarında baca yeri bulunmaktadır.

Sofanın kuzeydoğu köşesindeki, 0.90 m. genişliğindeki tek kanatlı ahşap kapı ile üçüncü odaya geçiş sağlanır. Oda, 3.94x4.74 m. ölçülerinde zemini sıkıştırılmış toprak ve taş kaplamalı dikdörtgen formlu olarak kuzey-güney istikametinde düzenlenmiştir. Odanın güney beden duvarında açılan 1.30x1.00 m. dikdörtgen formlu kuşkanat mazgal pencere ile batı duvarında 0.35 m. derinliğinde ve 1.00 m. genişliğinde ahşap kapaklı bir dolap nişi bulunmaktadır. (Şekil 4.58).

Hacı Refik Yılmaz Evi'nin giriş sofasının doğu beden duvarına paralel olarak yerleştirilmiş 0.86 m. genişliğindeki ahşap merdivenle üst katın sofasına çıkış sağlanır. Merdivenin alt kısmı vestiyer alanı olarak ayrılmıştır.

Şekil 4.59. Hacı Refik Yılmaz Evi üst kat rölöve planı.

Hacı Refik Yılmaz Evi'nin üst katının sofası 2.75x4.75 m. ölçülerinde zemini ahşap kaplamalı ve dikdörtgen formlu olarak kuzey-güney istikametinde düzenlenmiştir. Sofanın güney beden duvarında 1.00 m. genişliğinde kapıla 2.64x7.89 m. ölçülerindeki balkona çıkılır. Balkon ahşap kaplamalı olup, ahşap sütunlar yardımıyla taşınmaktadır.

Sofanın güneybatı köşesinde yer alan 0.90 m. genişliğindeki tek kanatlı kapı ile odaya geçiş sağlanır. Oda, 3.47x4.64 m. ölçülerinde zemini ahşap kaplamalı ve dikdörtgen formlu olarak kuzey-güney istikametinde düzenlenmiştir. Odanın batı ve güney beden duvarında açılan 1.50x1.70 m. ölçülerinde benzer mimari özelikte birer adet, güney beden duvarında ise 1.10x1.70 m. ölçülerinde bir adet dikdörtgen formlu kuşkanat mazgal pencere yer almaktadır. Odanın kuzey beden duvarında baca yeri bulunmaktadır.

Sofanın kuzeybatı köşesinde, 0.90 m. genişliğindeki ahşap tek kanatlı kapı ile ikinci odaya geçiş sağlanır. Oda, 2.64x3.47 m. ölçülerinde zemini ahşap kaplama ile örtülü dikdörtgen formlu olarak kuzey-güney istikametinde düzenlenmiştir. Odanın doğu ve güney beden duvarında 1.50x1.70 m. ölçülerinde bir adet dikdörtgen formlu kuşkanat mazgal pencere ve batı duvarında 0.35 m. derinliğinde ve 1.00 m. genişliğinde ahşap kapaklı bir dolap nişi yer almaktadır. (Şekil 4.59).

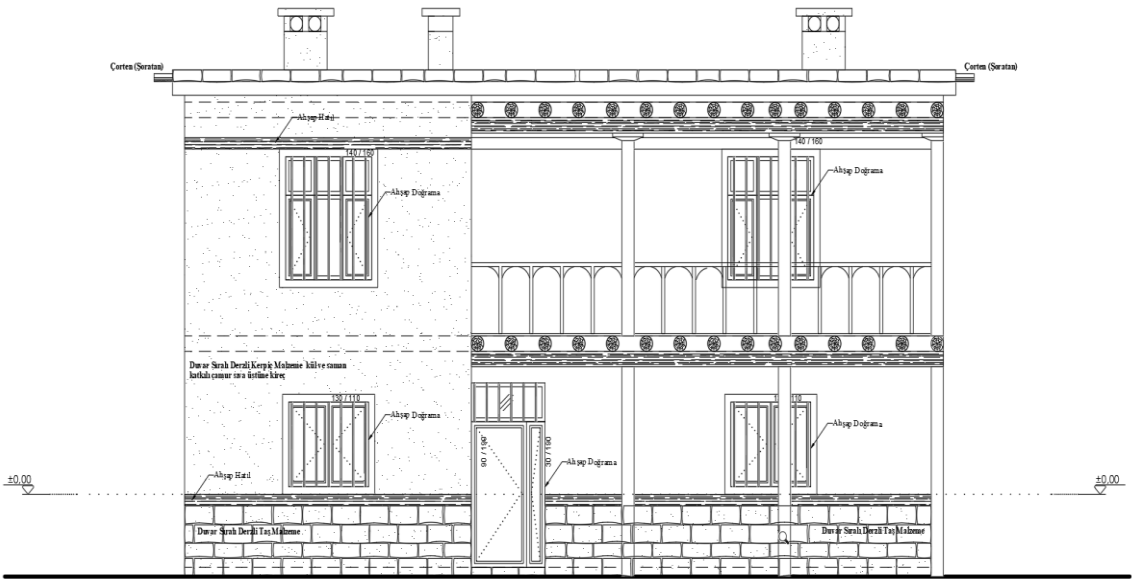

Şekil 4.60. Hacı Refik Yılmaz Evi güney görünüşü.

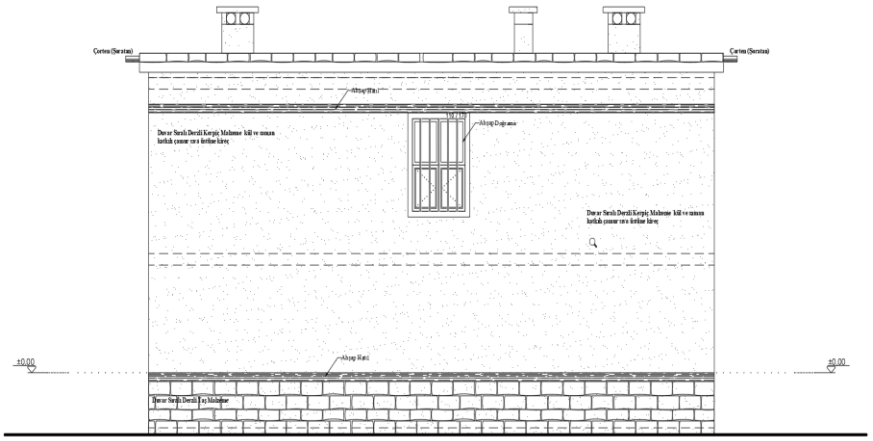
Hacı Refik Yılmaz Evi'nin tüm cepheleri zemin katta bulunan pencere alt kısmından geçen katta bulunan hatıla kadar yonu kalker taş kullanırken, ahşap hatıl kısmın üzerine kerpiç malzeme bırakılarak yapı inşa edilmiştir. Subasman seviyesi 0.12 m.

seviyesinde olup tek basamakla ulaşmaktadır. Yapının tüm cephelerinde subasman seviyesinden 0.80 m. yukarısında 0.15 m. kalınlığında ahşap hatıl kuşatılmıştır. Bu ahşap hatıl üzerine 4.49 m. kerpiç duvar yükselerek 0.15 m. kalınlığındaki ikinci bir ahşap hatıl ile çevrelenmiştir. İkinci ahşap hatıl üzerine kerpiç duvar yardımıyla düz toprak dam ulaşılır. Cephe yüksekliği tüm cephelerde zeminden saçak üst koduna kadar 6.59 m. olarak inşa edilmiştir (Şekil 4.60).

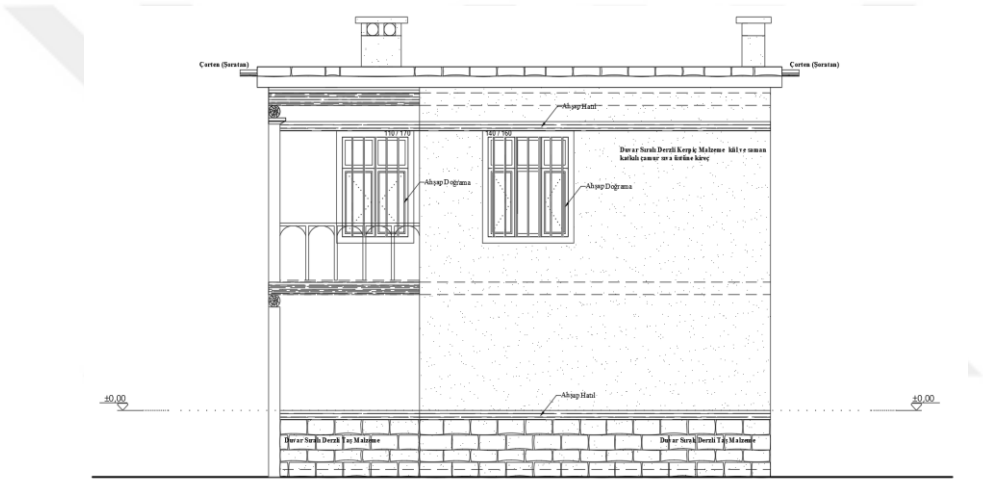
Hacı Refik Yılmaz Evi'nin doğu ana giriş cephesi diğer cephelere göre daha hareketli bir yapıya sahipti. Evin güney cephesi 12.36 m. genişliğinde 6.59 m. yüksekliğindedir. Güney cephesinin orta kısmına yakın yerden yapıya geçiş sağlanmaktadır. Giriş kısmında zemine kadar inen ahşap 0.20x0.20 m. üç adet ahşap sütunlar yardımı güney cephesinin doğu tarafına balkon mekânı oluşturulmuştur. Balkonu ahşap korkuluklar ile çevrelenmiştir. Doğu cephesindeki pencere ve balkon sayesinde cephede doluluk boşluklu durumu oluşturarak cepheyi hareketlilik getirilmiştir. Alt kat bulunan pencerenin alt ve üst kat pencerelerin üst kısmında geçen ahşap hatıllar yapıya farklı bir yatay bir farklılık vermiştir. Evin 0. 20 m. genişliğimdeki dışa taşkın saçağı ile yapıyı tüm cephelerde çevrelenmiştir. Yapı belirgin bir süsleme olmayıp cepheler oldukça sadedir. Hacı Refik Yılmaz Evi'nin tüm cephe zemini 0.92 m. yüksekliğe kadar yonu taş ile yükseltilmiş ahşap bir hatıl ile kerpiç duvara geçiş sağlanmaktadır (Şekil 4.61-64).

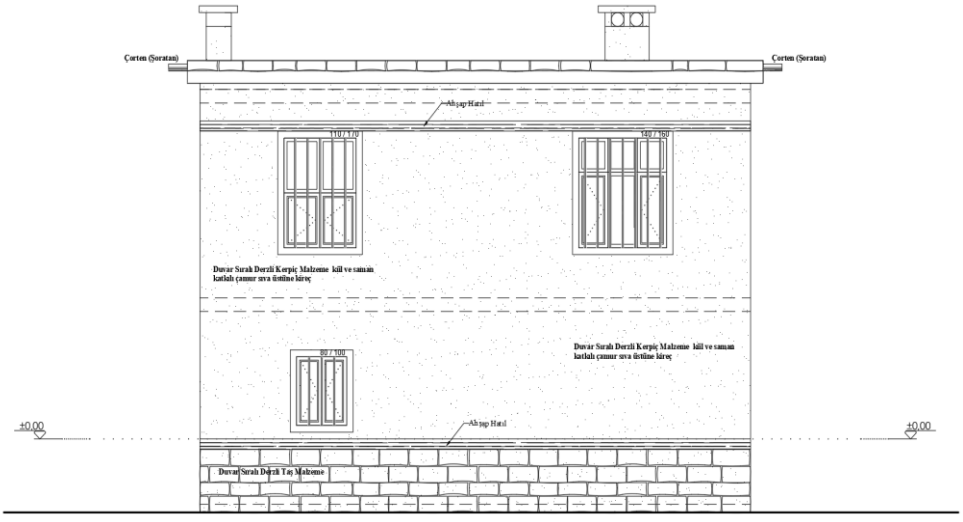
Şekil 4.61. Hacı Refik Yılmaz Evi güney cephe rölövesi.

Şekil 4. 62. Hacı Refik Yılmaz Evi kuzey cephe rölövesi.

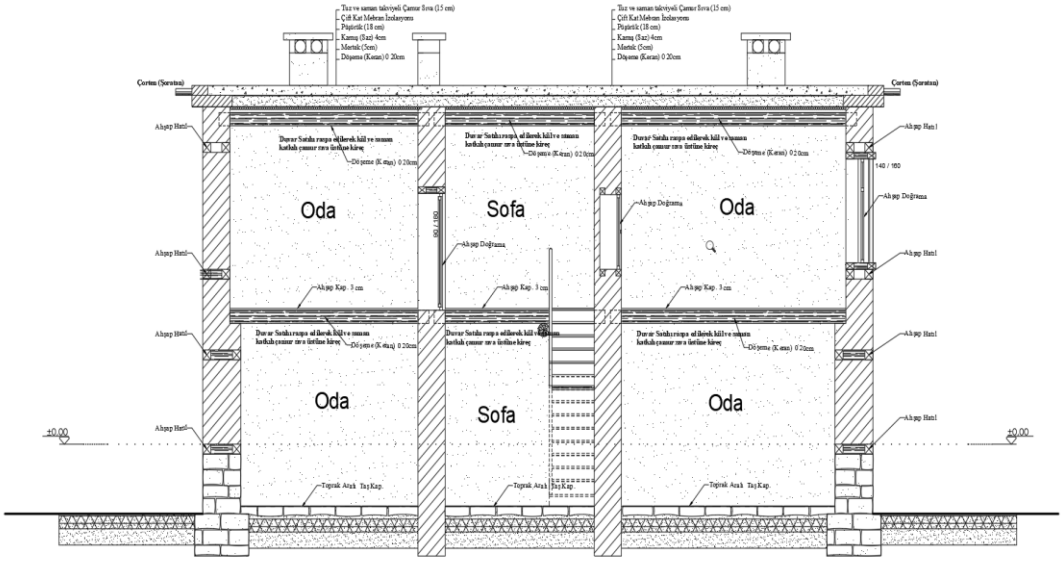

Şekil 4.63. Hacı Refik Yılmaz Evi doğu cephe rölövesi.

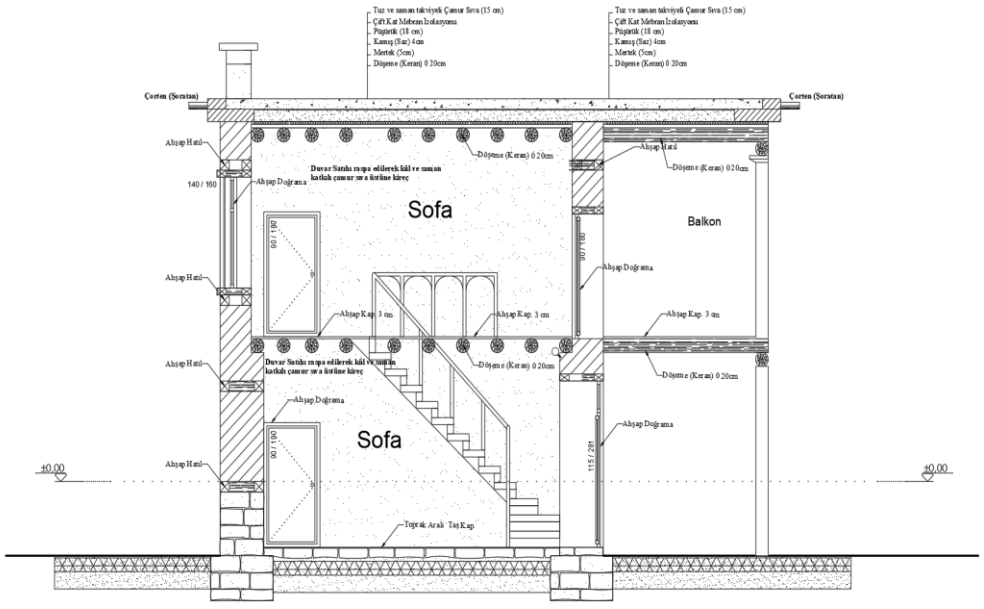

Şekil 4.64. Hacı Refik Yılmaz Evi batı cephe rölövesi.

Hacı Refik Yılmaz Evi'nin cepheleri zemin ve üst kat duvarları çamur ile sıvalı iken alt ve üst kat iç mekân duvarları saman katkılı çamur sıva üzerine kireç badana ile badanalanmıştır. Cephelerde kapı ile pencere kasalarında 0.10 m. dışa çıkmış olarak inşa edilmiştir. Yapının dört cephenin çatı saçağında yer alan çörten (Şoratan) her cephenin ortasına yakın konumlandırılmış olup, yapıda kar ve yağmur sularını bunlar sayesinde tahliyesi yapılmaktadır (Şekil 4.65-66).

Şekil 4.65. Hacı Refik Yılmaz Evi A-A kesit rölövesi.

Şekil 4.66. Hacı Refik Yılmaz Evi B-B kesit rölövesi.

Hacı Refik Yılmaz Evi yapımı kerpiç malzemeden inşa edilmiştir. Yapıda kerpiç ana malzeme, kalker taşı, moloz taş, kayrak sal taşı, ahşap, metal malzeme yanında kullanılmıştır.

Kalker taş; yapının güney giriş sahanlığında, zemin taban zemin kaplamasında kat iç ve dış duvarlarında kullanılmıştır. Moloz taş; yapının zemine yakın, zemin kat dış ile çevre duvar yapımında kullanılmıştır. Ahşap; yapının tüm kapı ve pencere doğramalarında, üst kat ara duvar düşey ve yatay kayıtlarında, merdivende,ve taban kaplamasında, saçak ve çatıda yapımında kullanılmıştır. Metal malzeme; yapının kapı ve pencere aksesuarlarından zemin kat pencere korkuluklarında kullanılmıştır. Kayrak sal taşı; yapının bahçe sirkülasyon dolaşım alanlarının zemin kaplamasında kullanılmıştır. Kerpiç malzeme; yapının zemin ve üst kat iç-dış duvar yapımında bulunmaktadır. Yapıda bağlayıcı malzeme olarak çamur harcı ve kireç harcı kullanılmıştır.

Hacı Refik Yılmaz Evi'nin zemin kat duvarları iki tam bir yarım kerpiçten 0.70 m. kalınlığında, üst kat beden duvarları ise iki yarım kerpiçten 0.50. m. kalınlığında olup içten ve dıştan çamur ile sıvalı badanalıdır. Zemin kattaki odaların ve sofa bölümlerinin zemini yonu moloz taş ve sıkıştırılmış toprakla, üst katın mekânların zemini ahşap kaplanmadır. Zemin ve üst kattaki tüm bölümlerin tavanları kaplamasızdır (Şekil 4.67-69).

a. b.

Şekil 4.67. Hacı Refik Yılmaz Evi (a.) batı ve (b.) doğu görünüşleri.

a. b.

Şekil 4 68. Hacı Refik Yılmaz Evi (a.) doğu ve (b.) render görünüşleri.

a. b. c.

Şekil 4.69. Hacı Refik Yılmaz Evi, (a.) ahşap tavan, (b.) üst kat sofa ve (c.) merdiven görünüşleri.

4.2.5. Mehmet Akyol Evi

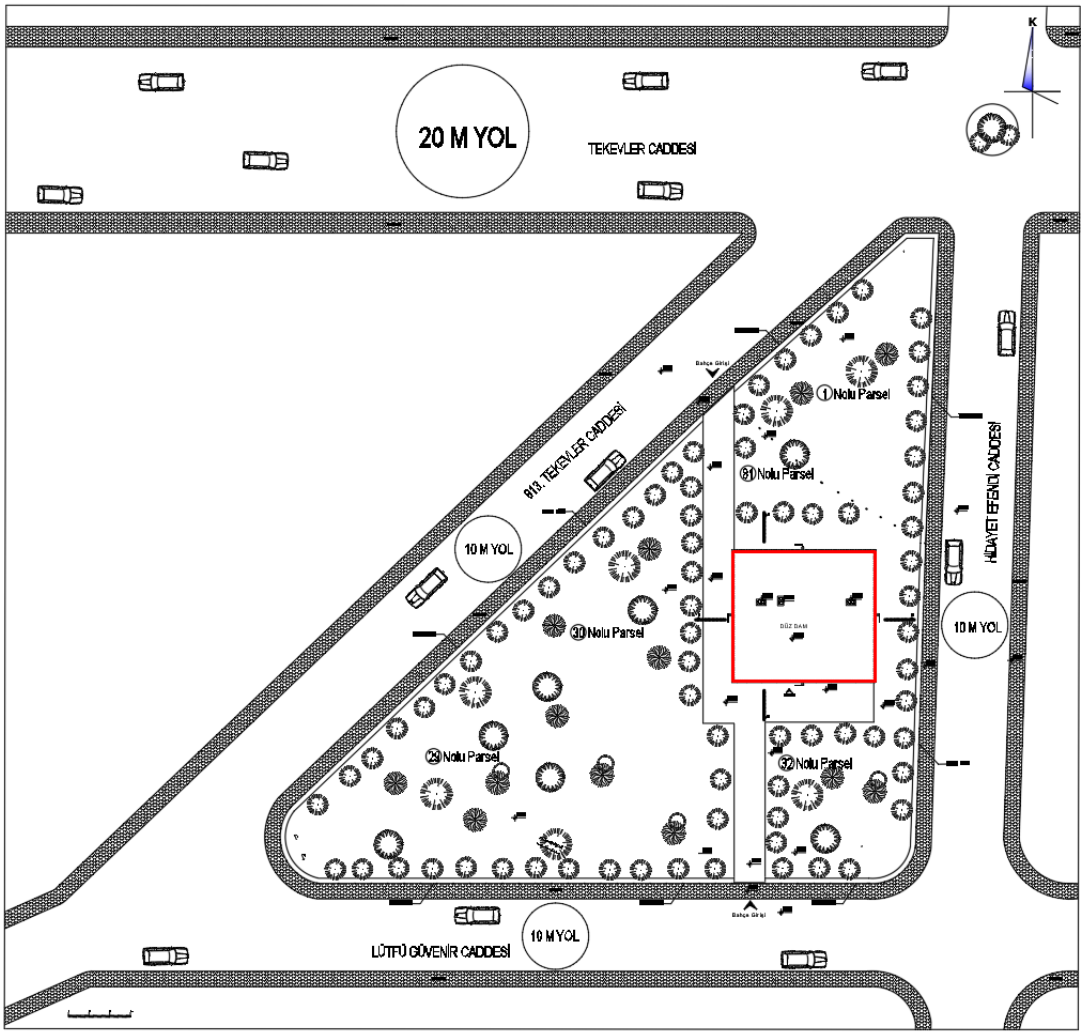
Mehmet Akyol Evi, Vanyolu Mahallesi'nin 813. Tekevler Caddesi, Hidayet Efendi Caddesi ve Lütfü Güvenir Caddesi arasında bulunmaktadır. Vanyolu Mahallesi'nin 80 ada 31 parselinde bulunan evin parsel tapu kaydında 640 m^2 ve Şahabettin Akyol ve hissedarların mülkiyetindedir (Şekil 4.70).

Mehmet Akyol Evi, inşa edildiği tarih tam olarak bilinmemekle birlikte, 1956 doğumlu mahalle sakinlerinden Behzat Alyol beyanına göre 1930 yıllarda yörenin önemli anonim ustaları tarafından inşa edildiğini söylemektedir (Alyol, 2021). Tandır evi ve ahır bahçe içinde ayrık nizamda inşa edilip günümüzde tamamen yıkılmıştır. Yıllar içinde evin iç fonksiyonel yapısında bazı değişikler yapılarak Mehmet Akyol yakınları tarafından 2000 yıllara kadar kullanılmıştır. Ev düz toprak damlı yapılmışken sonraki yıllarda kar ve yağmur sulardan korumak amaçlı kırma çatılı yapılmıştır. Mehmet Akyol Evi'ne ait herhangi bir tescil kaydı yoktur.

Şekil 4.70. Mehmet Akyol Evi uydu görüntüsü (08/2021 TKGM).

Mehmet Akyol Evi 'İki Katlı İç Sofalı, İkiyüzlü, İkiden Fazla Odalı ve Düz Toprak Damlı' olarak inşa edilmiştir. Günümüzde kullanılmayan ev oldukça tahrip durumdadır. Bahçe içinde inşa edilen tandır evi ve ahır tamamen yıkılmıştır. Evin bulunduğu parsel dört bir taraftan yollar çevrilidir. (Şekil 4.71).

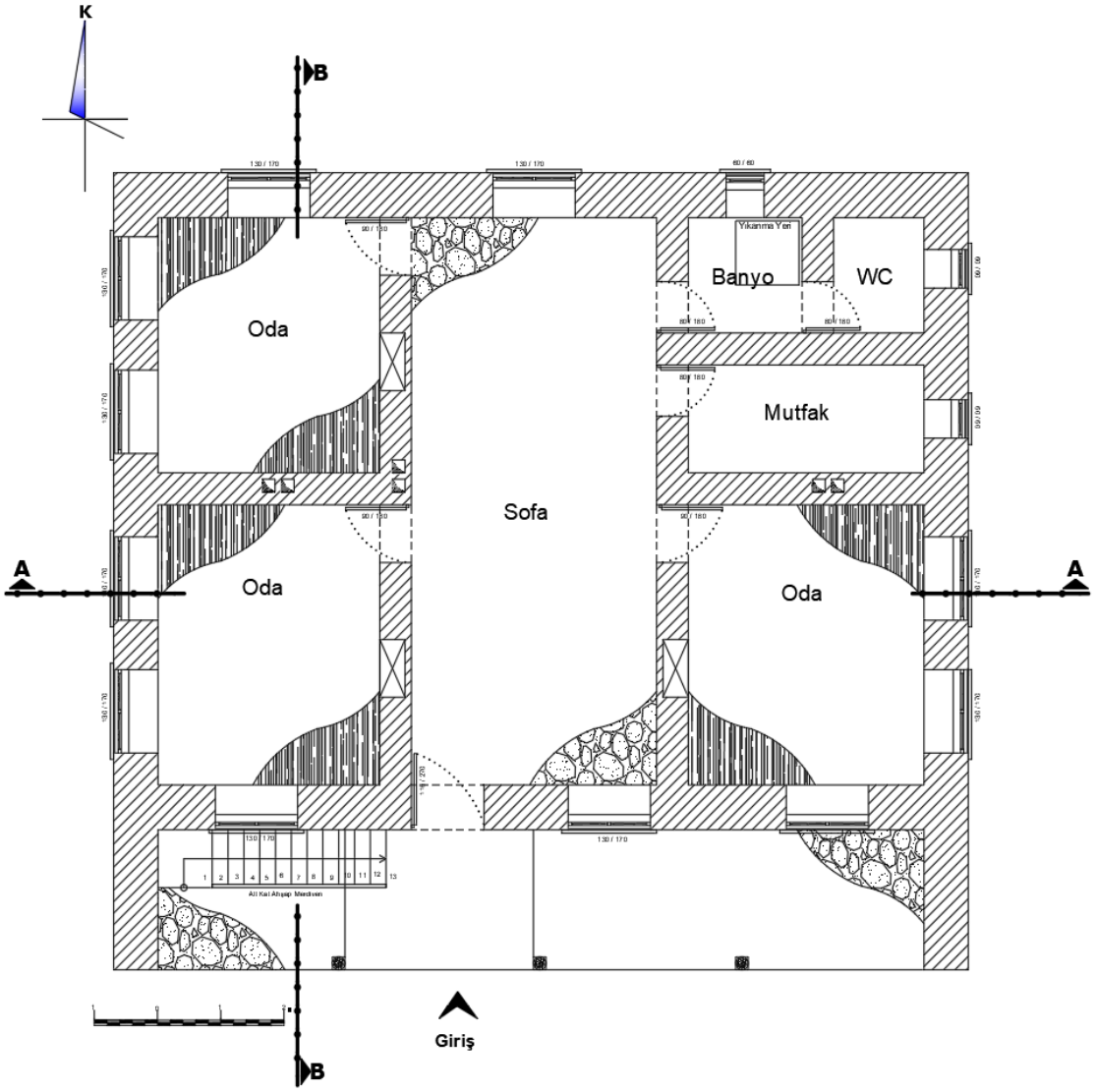
Şekil 4.71. Mehmet Akyol Evi rölöve vaziyet planı.

Mehmet Akyol Evi 12.43x13.53 m. ölçülerinde doğu-batı istikametinde dikdörtgen planlı olarak zemine yerleştirilmiştir. Kalker, moloz taş ve kerpiç malzeme kullanılarak, iki katlı ve düz topraklı dam olarak inşa edilmiştir.

Mehmet Akyol Evi'ne giriş güney cephesinde bulunan, 1.15 m. genişliğindeki tek kanatlı ahşap kapıyla alt kat meskenin sofasına giriş yapılır. Sofa, 3.88x8.85 m. ölçülerinde zemini sıkıştırılmış toprak ve taş kaplamalı, dikdörtgen formlu olarak kuzey-güney istikametinde düzenlenmiştir. Sofanın kuzey ve güney beden duvarında açılan 1.30x1.70 m. ölçülerinde benzer mimari özelikteki dikdörtgen formlu kuşkanat mazgal pencere bulunmaktadır.

Sofanın güneybatı köşesindeki, 0.90 m. genişliğindeki tek kanatlı ahşap kapı ile odaya geçiş sağlanır. Oda, 3.51x4.37 m. ölçülerinde zemini ahşap kaplamalı, dörtgen

formlu olarak kuzey-güney istikametinde düzenlenmiştir. Odanın güney ve batı beden duvarında açılan 1.30x1.70 m. ölçülerinde benzer mimari özelikteki dikdörtgen formlu kuşkanat mazgal pencere bulunmaktadır. Odanın doğu beden duvarında 0.40 m. derinliğinde ve 0.80 m. genişliğinde ahşap kapaklı bir dolap nişi bulunmaktadır.

Şekil 4.72. Mehmet Akyol Evi zemin kat rölöve planı.

Sofanın kuzeybatı köşesindeki, 0.90 m. genişliğindeki tek kanatlı ahşap kapı ile ikinci odaya geçiş sağlanır. Oda, 3.51x3.98 m. ölçülerinde zemini ahşap kaplamalı ve dikdörtgen formlu olarak kuzey-güney istikametinde düzenlenmiştir. Odanın batı ve kuzey beden duvarında açılan 1.30x1.70 m. dikdörtgen formlu kuşkanat mazgal pencereler bulunmaktadır. Odanın güney beden duvarında baca yeri bulunmaktadır.

Sofanın güneydoğu köşesinde bulunan, 0.90 m. genişliğindeki tek kanatlı kapı ile üçüncü odaya geçiş sağlanır. Oda, 3.73x4.77 m. ölçülerinde zemini ahşap kaplama ile örtülü dikdörtgen formlu olarak kuzey-güney istikametinde düzenlenmiştir. Odanın güney ve doğu beden duvarında açılan 1.30x1.70 m. ölçülerinde dikdörtgen formlu kuşkanat mazgal pencereler ile batı duvarında 0.35 m. derinliğinde ve 0.90 m. genişliğinde ahşap kapaklı bir dolap nişi bulunmaktadır.

Sofanın kuzeydoğu köşesinde yer alan 0.90 m. genişliğindeki tek kanatlı ahşap kapı ile mutfağa geçiş sağlanır. Mutfak, 1.68x3.73 m. ölçülerinde zemini kayrak sal taşı ile örtülü dikdörtgen formlu olarak doğu-batı istikametinde düzenlenmiştir. Odanın doğu beden duvarında açılan 0.60x0.60 m. ölçülerinde dikdörtgen formlu kuşkanat mazgal pencereler ile güney beden duvarında baca yeri bulunmaktadır.

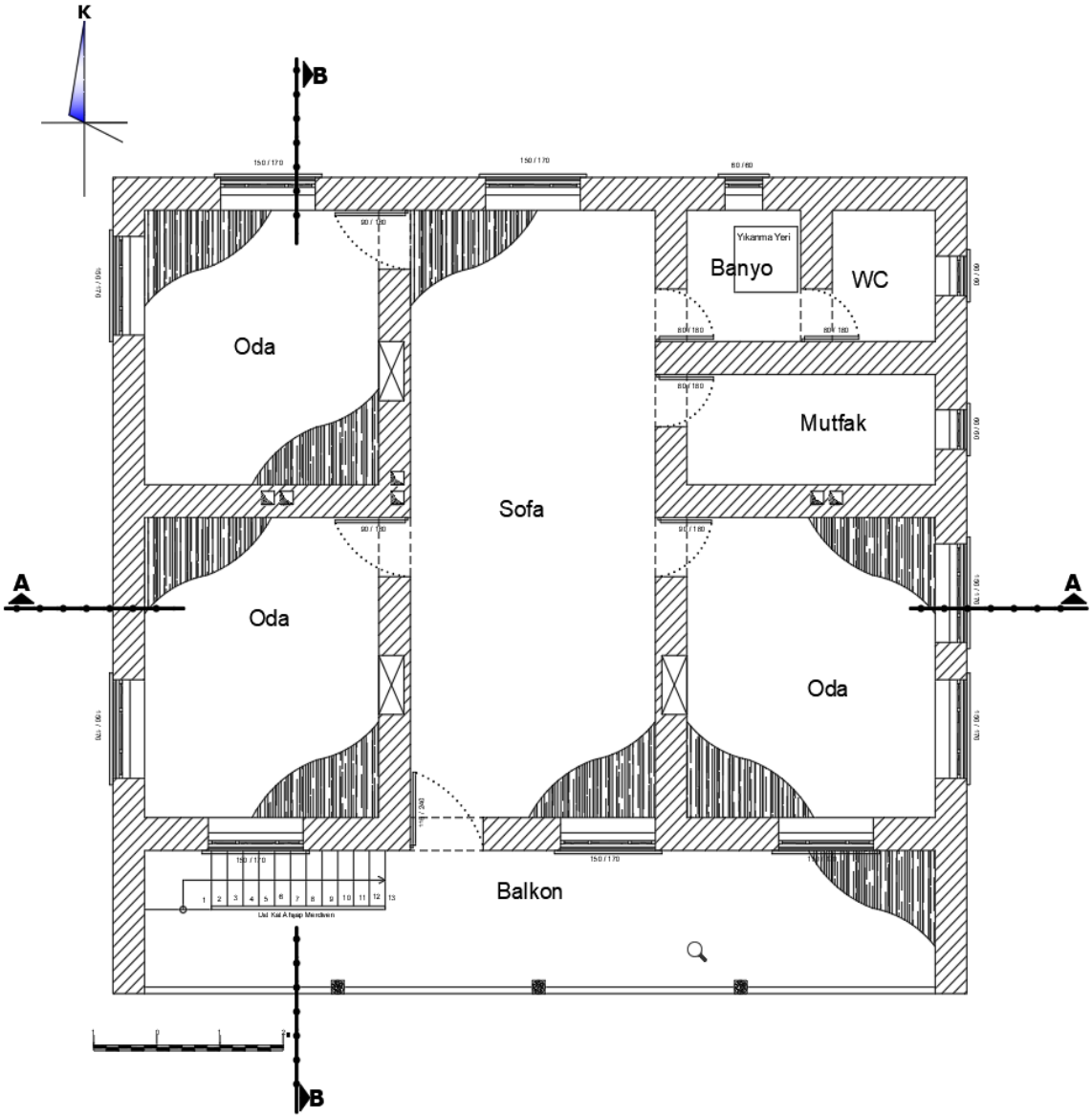
Sofanın kuzeydoğu köşesinde, 0.80 m. genişliğindeki tek kanatlı kapı ile banyo geçiş sağlanır. Banyo, 1.80x1.80 m. ölçülerinde zemini kayrak sal taşı ile örtülü kare formlu olarak doğu-batı istikametinde düzenlenmiştir. Banyodan 0.80 m. genişliğindeki tek kanatlı ahşap kapı ile hela geçiş sağlanır. Hela, 1.43x1.80 m. ölçülerinde zemini kayrak sal taşı ile örtülü kare formlu olarak kuzey-güney istikametinde düzenlenmiştir. Banyonun kuzey duvarında ve hela'nın doğu beden duvarında açılan 0.60x0.60 m. ölçülerinde dikdörtgen formlu kuşkanat mazgal pencereler bulunmaktadır.

Mehmet Akyol Evi'nin alt kat giriş sofasının girmeden önce güney beden duvarına paralel olarak yerleştirilmiş 0.90 m. genişliğindeki ve 13 basamaklı ahşap merdiven yardımıyla üst katın balkonuna çıkış sağlanır (Şekil 4.72).

Mehmet Akyol Evi'ne üst kat mekâna giriş güney cephesinin ön kısmında bulunan balkondan, 1.15 m. genişliğindeki tek kanatlı ahşap kapıyla girilir. Balkon, 2.08x12.52 m. ölçülerinde zemini ahşap kaplama ile örülü dikdörtgen formlu olarak doğu-batı istikametinde düzenlenmiştir. Üst katta balkondan sofaya geçiş sağlanır. Sofa, 3.88x9.25 m. ölçülerinde zemini ahşap kaplama ile örülü dikdörtgen formlu olarak kuzey-güney istikametinde düzenlenmiştir. Sofanın kuzey ve güney beden duvarında açılan 1.50x1.70 m. ölçülerinde benzer mimari özelikteki, dikdörtgen formlu kuşkanat mazgal pencereler bulunmaktadır.

Sofanın güneybatı köşesinde, 0.90 m. genişliğindeki tek kanatlı kapı ile odaya geçiş sağlanır. Oda, 3.71x4.57 m. ölçülerinde zemini ahşap kaplamalı, dikdörtgen formlu olarak kuzey-güney istikametinde düzenlenmiştir. Odanın güney ve batı beden duvarında

açılan 1.50x1.70 m. ölçülerinde benzer mimari özelikteki dikdörtgen formlu kuşkanat mazgal pencereler ile doğu beden duvarında 0.40 m. derinliğinde ve 0.90 m. genişliğinde ahşap kapaklı bir dolap nişi bulunmaktadır.

Şekil 4.73. Hacı Refik Yılmaz Evi üst kat rölöve planı.

Sofanın kuzeybatı köşesindeki, 0.90 m. genişliğindeki tek kanatlı ahşap kapı ile ikinci odaya geçiş sağlanır. Oda, 3.71x4.18 m. ölçülerinde zemini ahşap kaplama ile örtülü dikdörtgen formlu olarak kuzey-güney istikametinde düzenlenmiştir. Odanın batı ve kuzey beden duvarında açılan 1.50x1.70 m. dikdörtgen formlu kuşkanat mazgal pencereler bulunmaktadır. Odanın güney beden duvarında baca yeri bırakıldığı görülmektedir.

Sofanın güneydoğu köşesinde yer alan 0.90 m. genişliğindeki tek kanatlı ahşap kapı ile üçüncü odaya geçiş sağlanır. Oda, 3.93x4.57 m. ölçülerinde zemini ahşap kaplama ile örtülü dikdörtgen formlu olarak kuzey-güney istikametinde düzenlenmiştir. Odanın güney ve doğu beden duvarında açılan 1.50x1.70 m. ölçülerinde dikdörtgen formlu kuşkanat mazgal pencereler ile batı duvarında 0.35 m. derinliğinde ve 0.90 m. genişliğinde ahşap kapaklı bir dolap nişi bulunmaktadır.

Sofanın kuzeydoğu köşesinde 0.90 m. genişliğindeki tek kanatlı kapı ile mutfağa geçiş sağlanır. Mutfak, 1.68x3.93 m. ölçülerinde zemini kayrak sal taşı ile örtülü dikdörtgen formlu olarak doğu-batı istikametinde düzenlenmiştir. Odanın doğu beden duvarında açılan 0.60x0.60 m. ölçülerinde dikdörtgen formlu kuşkanat mazgal pencereler ile güney beden duvarında baca yeri bırakıldığı görülmektedir. Sofanın kuzeydoğu köşesinde yer alan 0.80 m. genişliğindeki tek kanatlı kapı ile banyo geçiş sağlanır. Banyo, 1.80x2.00 m. ölçülerinde zemini kayrak sal taşı ile örtülü kare formlu olarak doğu-batı istikametinde düzenlenmiştir. Banyodan 0.80 m. genişliğindeki tek kanatlı ahşap kapı ile hela geçiş sağlanır. Hela, 1.43x2.00 m. ölçülerinde zemini kayrak sal taşı ile örtülü kare formlu olarak kuzey-güney istikametinde düzenlenmiştir. Banyonun kuzey beden duvarında ve helanın doğu beden duvarında açılan 0.60x0.60 m. ölçülerinde dikdörtgen formlu kuşkanat mazgal pencereler bulunmaktadır (Şekil 4.73).

Mehmet Akyol Evi'nin cepheleri zemin katta bulunan pencere alt kısmından geçen katta bulunan hatıla kadar kalker taş kullanırken, ahşap hatıl kısmın üzerine kerpiç malzeme bırakılarak yapı inşa yapılmıştır. Subasman seviyesi 0.11 m. seviyesinde olup tek basamakla ulaşmaktadır. Yapının tüm cephelerinde subasman seviyesinden 0.77 m. yukarısında 0.15 m. kalınlığında ahşap hatıl kuşatılmıştır. Bu ahşap hatıl üzerine 4.81 m. kerpiç duvar yükselerek 0.15 m. kalınlığındaki ikinci bir ahşap hatıl ile cephe çevrelenmiştir. İkinci ahşap hatıl üzerine kerpiç duvar yardımıyla düz toprak dam ulaşılır. Cephe yüksekliği tüm cephelerde zeminden saçak üst koduna kadar 6.90 m. olarak inşa edilmiştir. (Şekil 4.74).

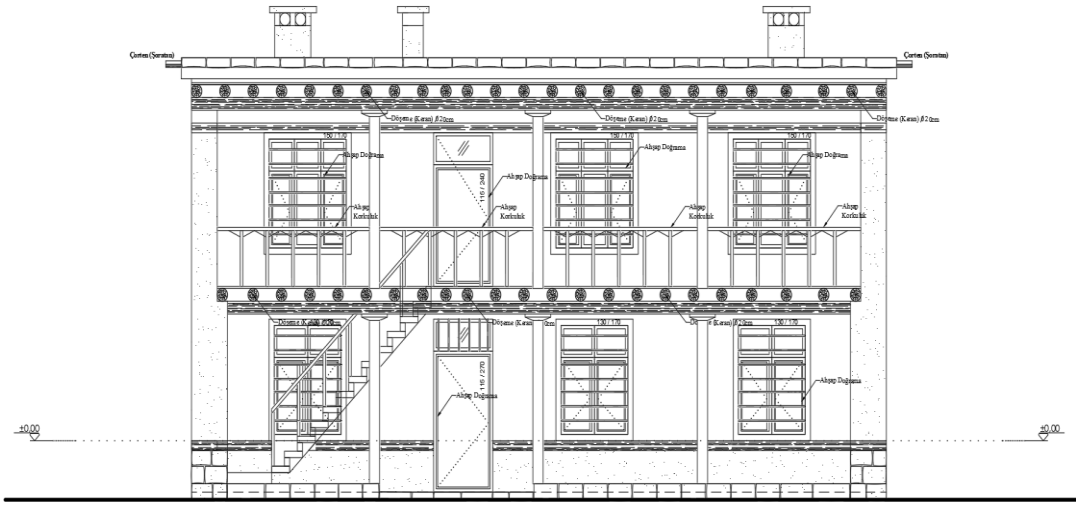
Mehmet Akyol Evi'nin güney ana giriş cephesi diğer cephelere göre daha hareketli bir yapıya sahiptir. Evin güney cephesi 13.52 m. genişliğinde 6.90 m. yüksekliğindedir. Güney cephesinin orta kısmına yakın yerden yapıya geçiş sağlanmaktadır. Mehmet Akyol Evi her kat farklı bağımsız bölümlü meskenler olup, özel fonksiyona sahip bir yapıdır.

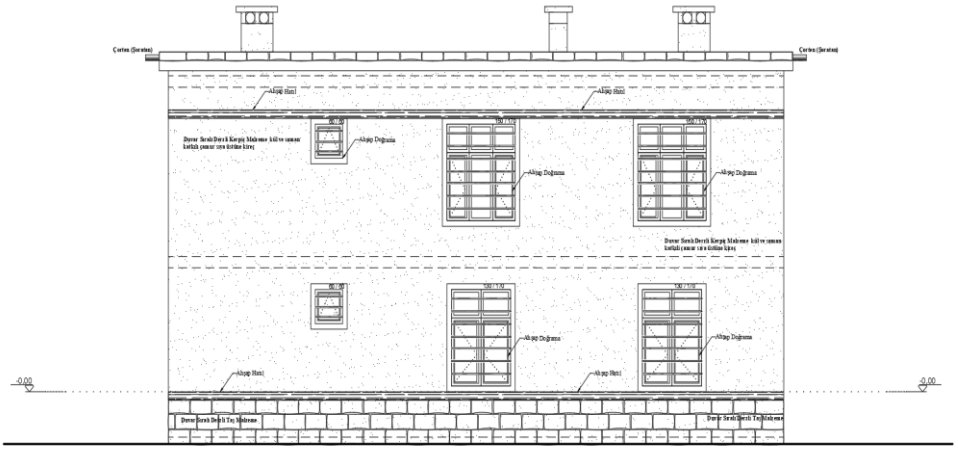
Şekil 4. 74. Mehmet Akyol Evi güney görünüşü.

Giriş kısmında düz damdan zemine kadar inen ahşap 0.20x0.20 m. ölçülerinde 3 adet ahşap sütun taşıyıcı olarak üstlendiği güney cephesinin tarafınada balkon mekânı bulunmaktadır. Balkonu ahşap korkuluklar ile çevrelenmiştir. Alt ve üst kattaki pencerelerin yatay doğrultudaki demir korkuluklar yapı özel bir görünü vermiştir. Güney cephesindeki pencere ve balkon sayesinde cephede doluluk boşluklu durumu oluşturarak cepheyi zenginlik getirilmiştir. Alt kat pencerenin hemen altından ve üst kat pencerenin üst kısmında geçen ahşap hatıllar yapıya farklı bir yatay bir hat oluşturmuştur

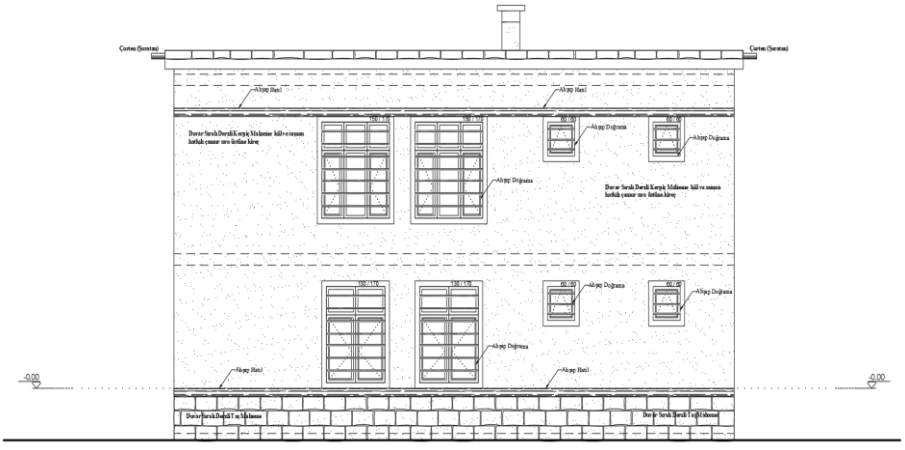
Evin 0. 20 m. genişliğimdeki dışa taşkın saçağı yapıyı tüm cephelerde çevrelenmiştir. Yapı belirgin bir süsleme olmayıp cepheler oldukça sade olup güney cephesindeki ahşap korkuluklar özel bir doğrama işçiliğin olduğu görülmektedir. Mehmet Akyol Evi'nin tüm cephe zemini 0.77 m. yüksekliğe kadar taş ile yükseltilmiş ahşap bir hatıl ile kerpiç duvara geçiş sağlanmaktadır (Şekil 4.75-78).

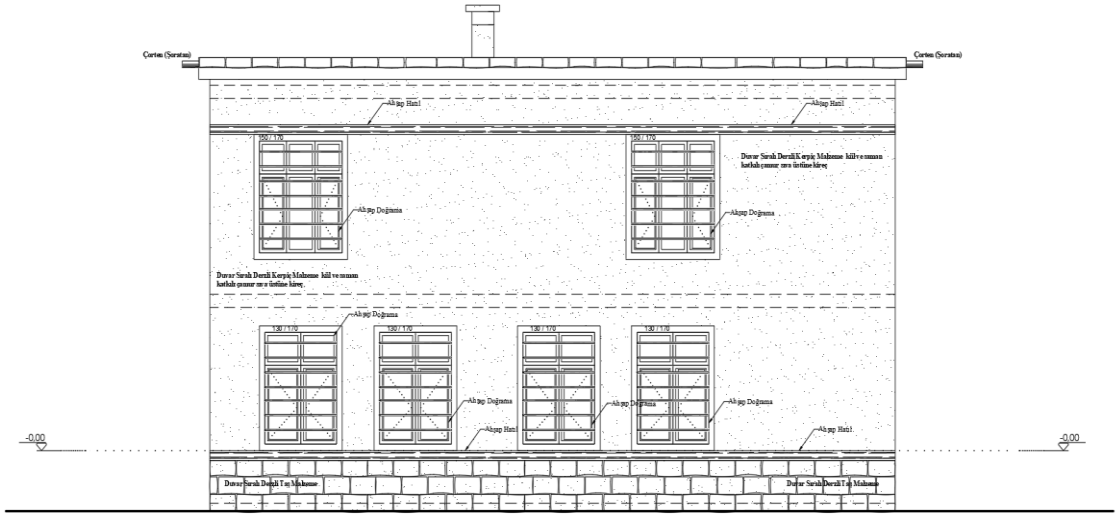
Şekil 4.75. Mehmet Akyol Evi güney cephe rölövesi.

Şekil 4.76. Mehmet Akyol Evi kuzey cephe rölövesi.

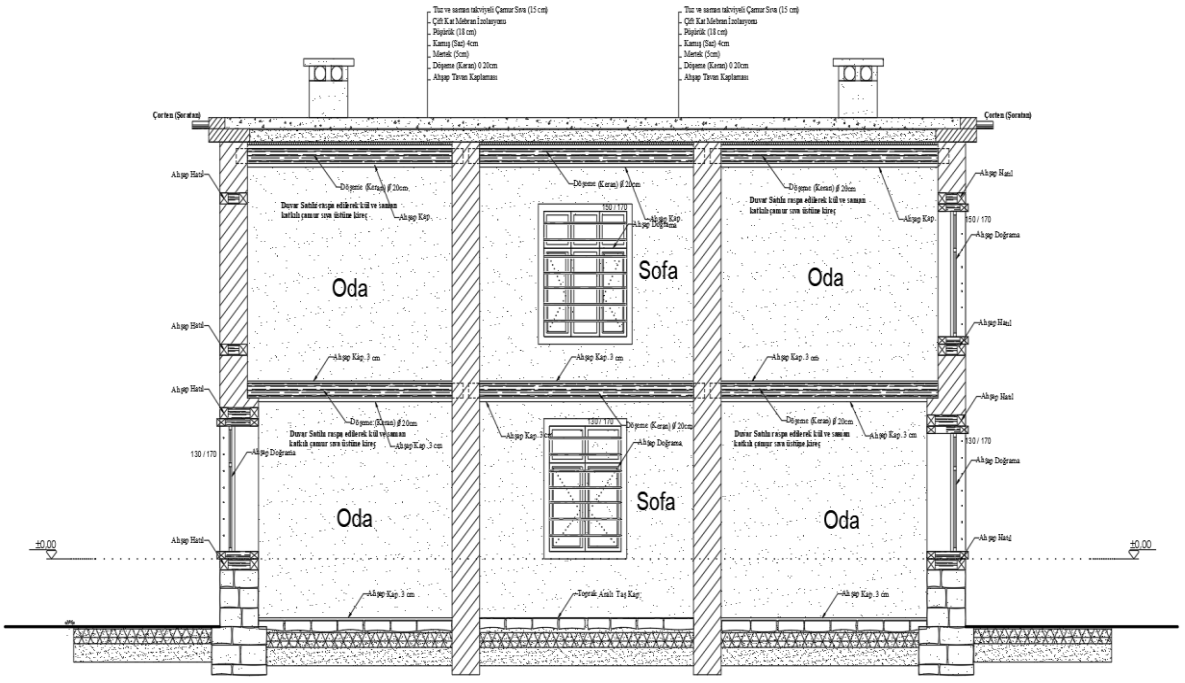

Şekil 4.77. Mehmet Akyol Evi doğu cephe rölövesi.

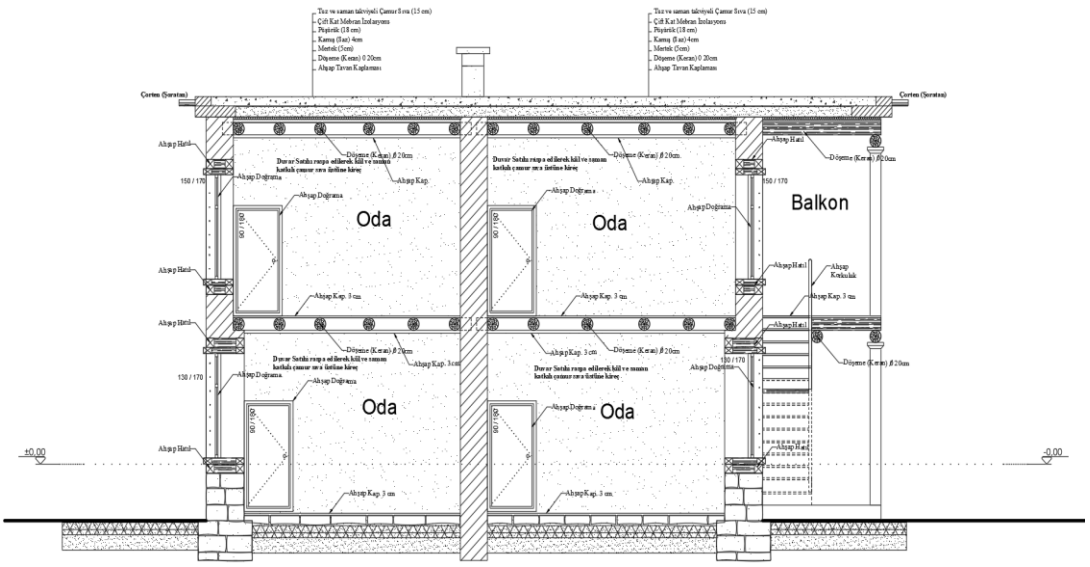

Şekil 4.78. Mehmet Akyol Evi batı cephe rölövesi.

Mehmet Akyol Evi'nin cepheleri zemin ve üst kat duvarları saman katkılı çamur sıva badanalanmıştır. Cephelerde kapı ile pencere kasalarında 0.10 m. dışa çıkmış olarak inşa edilmiştir. Yapının orta kısmında, dört cephenin çatı saçağında yer alan çörten (Şoratan) her cephenin ortasına yakın konumlandırılmış olup, yapıda kar ve yağmur suların tahliyesi yapılmaktadır (Şekil 4.79-80).

Şekil 4.79. Mehmet Akyol Evi A-A kesit rölövesi.

Şekil 4.80. Mehmet Akyol Evi B-B kesit rölövesi.

Mehmet Akyol Evi yapımı g inşa edilmiştir. Yapıda kerpiç ana malzeme, kalker taşı, moloz taş, kayrak sal taşı, ahşap, metal yardımcı malzeme olarak yapıda kullanılmıştır.

Kalker taşı; yapının güney giriş sahanlığında, zemin taban zemin kaplamasında kat iç ve dış duvarlarında kullanılmıştır. Kaba moloz taş; yapının zemine yakın, zemin kat dış duvarlarında, temelde ile çevre duvar yapımında kullanılmıştır. Ahşap; yapının tüm kapı ve pencere doğramalarında, üst kat ara duvar düşey ve yatay kayıtlarında, merdivende, balkonda, tavan ve taban kaplamasında, saçak ve çatıda yapımında kullanılmıştır. Metal malzeme; yapının kapı ve pencere aksesuarlarından zemin ve üst kat pencere korkuluklarında kullanılmıştır. Kayrak sal taşı; mutfak banyo ve hela zemin kaplamalarında, yapının bahçe sirkülasyon dolaşım alanlarının zemin kaplamasında kullanılmıştır. Kerpiç malzeme; yapının zemin ara duvar ve üst kat iç-dış duvar yapımında bulunur. Yapıda bağlayıcı malzeme olarak çamur harcı ve kireç harcı kullanılmıştır.

Mehmet Akyol Evi'nin zemin kat duvarları iki tam bir yarım kerpiçten 0.70 m. kalınlığında, üst kat beden duvarları ise iki yarım kerpiçten 0.50. m. kalınlığında yapılmıştır. Zemin kattaki odaların ve sofa bölümlerinin zemini ahşap, ve kayral sal taşı, ve üst katın mekânların zemini ahşap kaplanmalıdır. Zemin üst ve üst kattaki tüm bölümlerin tavanları ahşap kaplamalı, ahşap döşelidir. Ev düz toprak damlıyken üzerine 1995 yıllarda kırma çatı örülmüştür (Şekil 4.81-83).

a. b. c.

Şekil 4.81. Hacı Refik Yılmaz Evi (a.) doğu, (b.) güneybatı ve (c.) kuzeydoğu görünüşleri.

a. b.

Şekil 4.82. Mehmet Akyol Evi (a.) güney ve (b.) render görünüşleri.

a. b. c.

Şekil 4.83. Mehmet Akyol Evi (a.) ahşap tavan, (b.) üst kat sofa ve (c.) merdiven görünüşleri.

4.2.6. Hurşit Bağdaş Ağa Evi

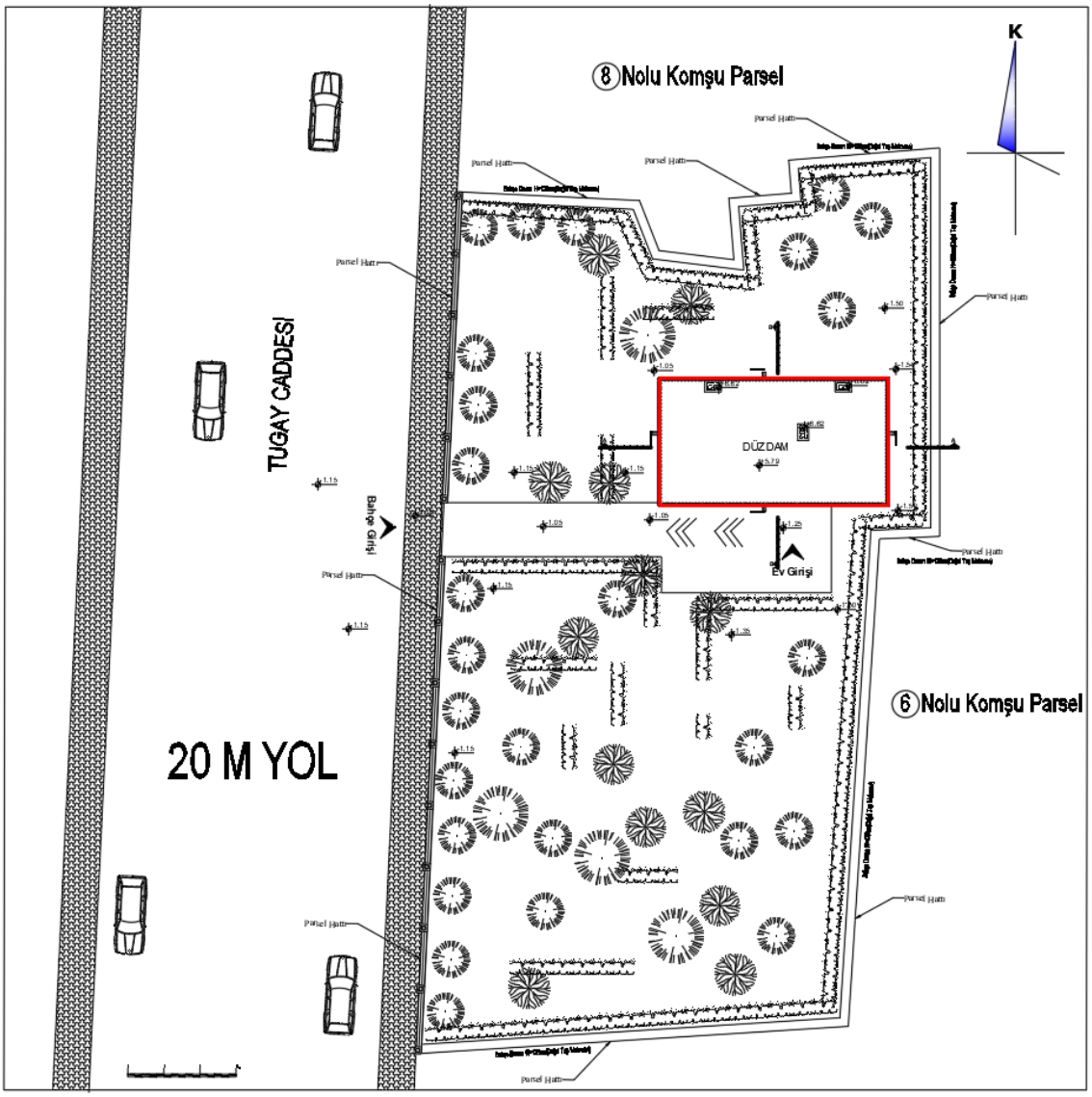
Hurşit Bağdaş Ağa Evi, Beyazıt Mahallesi'nin Tugay Caddesi üzerinde bulunmaktadır. Beyazıt Mahallesi'nin 19 ada 7 parselinde olunan ev, tapu kaydında 865 m^2 alana ve Mehmet Bağdaş ve Hissedarları mülkiyetin olduğu görülmüştür (Şekil 4.84).

Hurşit Bağdaş Evi, inşa edildiği tarih tam olarak bilinmemekle birlikte, mahalle sakinlerinden, Feride Bağdaş beyanına göre 1930 yılların başında, yörenin yerel anonim, önemli ustaları tarafından inşa edildiği söylemektedir (Bağdaş, 2021). Günümüzde bahçenin güneyinde inşa edilen tandır evi oldukça tahrip durumdadır. Hurşit Bağdaş Ağa Evi'ne ait herhangi bir tescil kaydı bulunmamaktadır.

Şekil 4.84. Hurşit Bağdaş Ağa Evi uydu görüntüsü (08/2021 TKGM).

Hurşit Bağdaş Ağa Evi "İki Katlı İç Sofalı, İki Yüzlü, İki Odalı, Köşksüz ve Düz Toprak Damlı" olarak inşa edilmiştir. Günümüzde kullanılmayan ev oldukça tahrip durumdadır. Bahçeye giriş doğu taraftan bulunan yoldan giriş yapılır (Şekil 4.85).

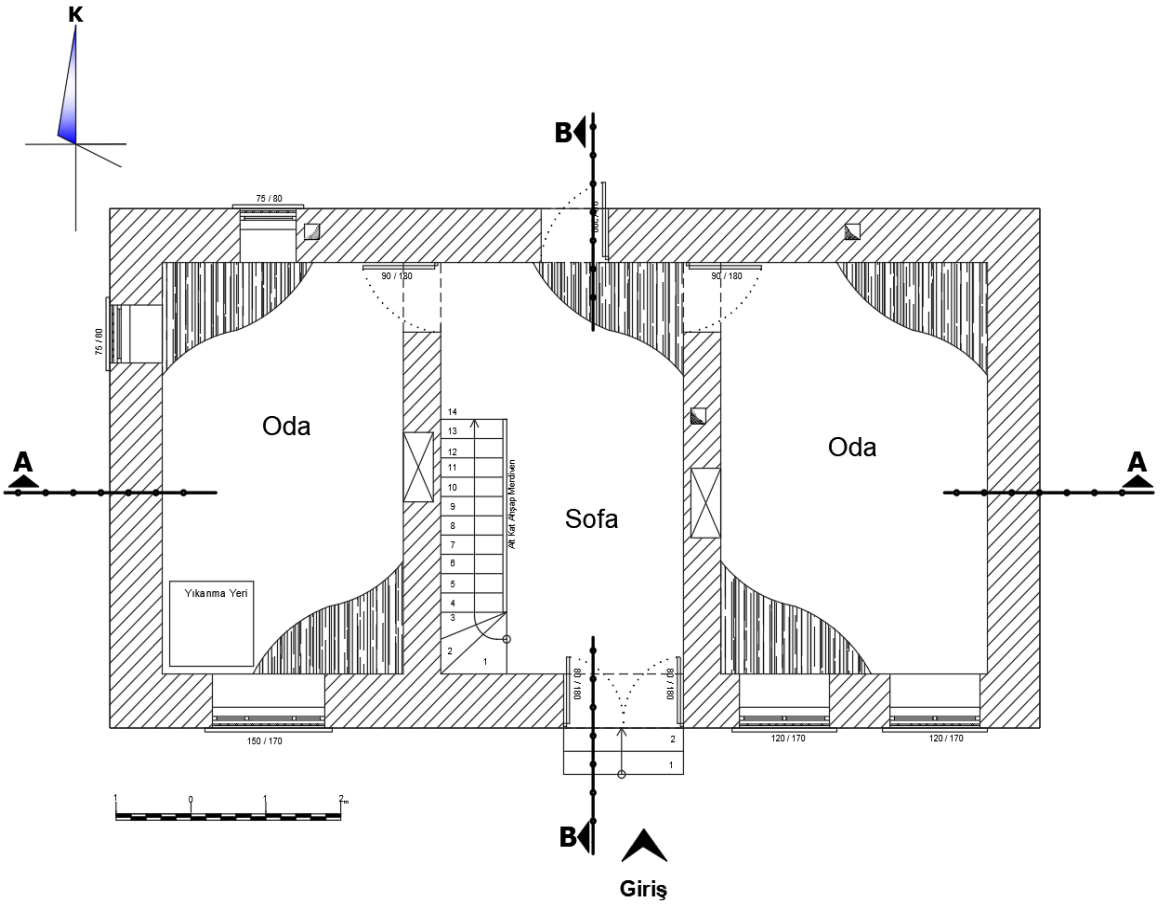
Şekil 4. 85. Hurşit Bağdaş Ağa Evi rölöve vaziyet planı.

Hurşit Bağdaş Ağa Evi 6.73x12.42 m. ölçülerinde doğu-batı istikametinde dikdörtgen planlı olarak zemine yerleştirilmiştir. Kalker, moloz taş ve kerpiç malzeme kullanılarak, iki katlı ve düz topraklı dam olarak ayrık nizamda inşa edilmiştir.

Hurşit Bağdaş Ağa Evi'ne giriş güney cephesinde yer alan iki adet yekpare taştan oluşan basamak sonra, 0.80 m. genişliğindeki çift kanatlı ahşap bir kapı ile eve giriş yapılır. Sofa, 3.24x5.33 m. ölçülerinde zemini sıkıştırılmış toprak ve taş kaplamalı ve dikdörtgen formlu olarak kuzey-güney istikametinde düzenlenmiştir.

Sofanın kuzeybatı köşesinde 0.90 m. genişliğindeki tek kanatlı ahşap kapı ile odaya geçiş sağlanır. Oda, 3.22x5.33 m. ölçülerinde ahşap kaplamalı, dikdörtgen formlu olarak kuzey-güney istikametinde düzenlenmiştir.

Odanın güney beden duvarında bulunan 1.50x1.70 m. dikdörtgen formlu kuşkanat mazgal pencere ile kuzey ve batı beden duvarında bulunan 0.75x0.80 m. dikdörtgen formlu kuşkanat mazgal pencere bulunur. Odanın doğu beden duvarında 0.30 m. derinliğinde ve 0.90 m. genişliğinde ahşap kanatlı bir dolap nişi yer almaktadır. Odanın kuzey beden duvarında baca yeri ile odanın güneybatı kısmında yıkanma yeri bırakıldığı bulunmaktadır.

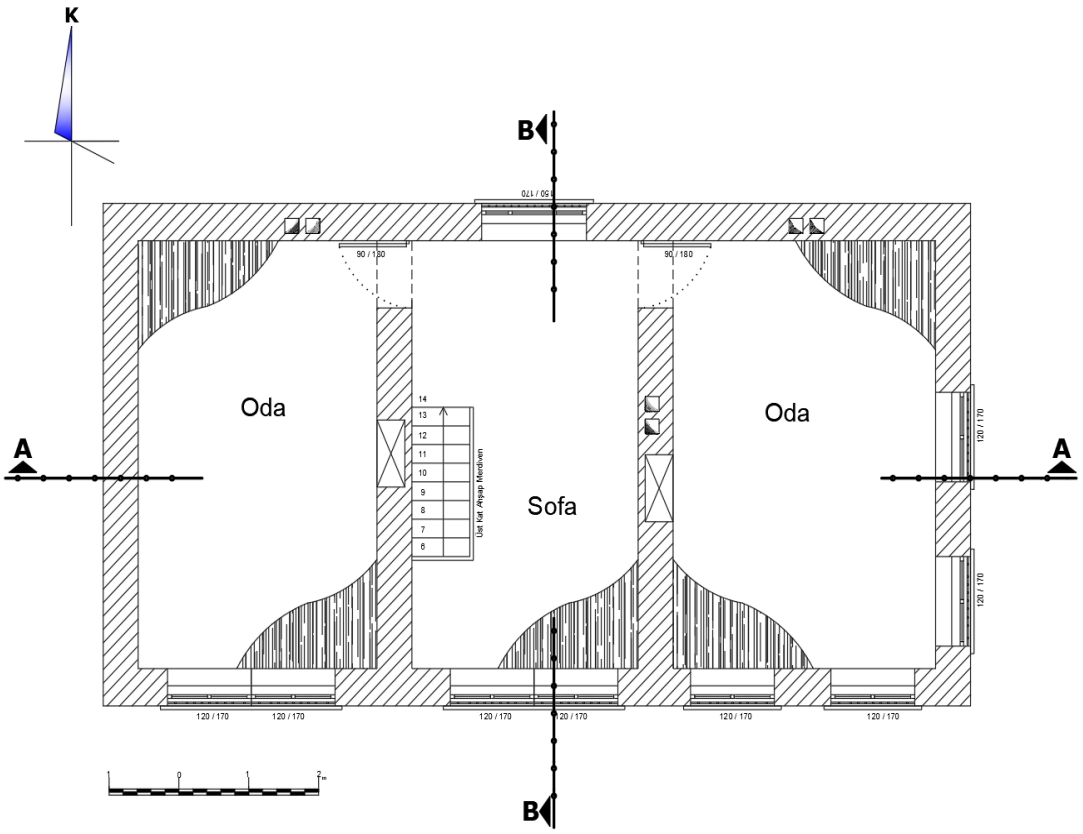

Şekil 4.86. Hurşit Bağdaş Ağa Evi zemin kat rölöve planı.

Sofanın kuzeydoğu köşesindeki, 0.90 m. genişliğindeki ahşap tek kanatlı kapı ile diğer odaya geçiş sağlanır. Oda, 3.08x5.16 m. ölçülerinde zemini ahşap kaplamalı ve dikdörtgen formlu olarak kuze- güney istikametinde düzenlenmiştir. Odanın güney beden duvarında açılan 1.20x1.70 m. ölülerinde benzer mimari özellikte dikdörtgen formlu kuşkanat mazgal pencere bulunmaktadır. Odanın batı duvarında 0.30 m. derinliğinde ve

0.90 m. genişliğinde ahşap kanatlı bir dolap nişi yer almaktadır. Odanın kuzey beden duvarında baca yeri bulunmaktadır. Sofanın kuzey beden duvarın orta kısmında açılan 0.90 m. genişliğindeki tek kanatlı ahşap kapı ile arka bahçeye geçiş sağlandığı görülmektedir.

Hurşit Bağdaş Ağa Evi'nin giriş sofasının batı duvarına paralel olarak yerleştirilmiş 0.88 m. genişliğindeki iki kollu ve 14 basamaklı ahşap merdivenle üst katın sofasına çıkış sağlanır. Merdivenin alt kısmı askılık ve vestiyer bölümü olarak ayrılmıştır (Şekil 4.86).

Şekil 4.87. Hurşit Bağdaş Ağa Evi üst kat rölöve planı.

Hurşit Bağdaş Ağa Evi'nin üst katının sofası 3.24x5.73 m. ölçülerinde zemini ahşap kaplamalı olarak kuzey-güney istikametinde düzenlenmiştir. Sofanın güney beden duvarında 1.20x1.70 m. ölçülerinde dikdörtgen formlu iki adet yan yana pencere bulunmaktadır. Ayrıca sofanın kuzey beden duvarında 1.50x1.70 m. ölçülerinde dikdörtgen formlu pencere ile doğu beden duvarında baca yeri bulunmaktadır.

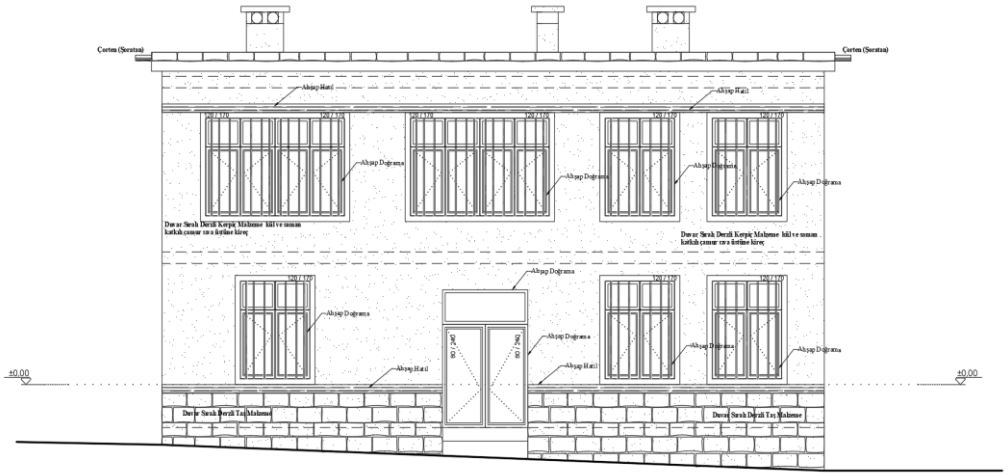
Sofanın kuzeybatı köşesindeki, 0.90 m. genişliğindeki tek kanatlı ahşap kapı ile odaya geçiş sağlanır. Oda, 3.42x5.73 m. ölçülerinde zemini ahşap kaplamalı ve dikdörtgen formlu olarak kuzey-güney istikametinde düzenlenmiştir. Odanın güney beden duvarında

açılan 1.20x1.70 m. ölçülerinde iki adet dikdörtgen formlu kuşkanat mazgal pencere vardır. Odanın doğu duvarında 0.30 m. derinliğinde ve 0.90 m. genişliğinde ahşap kapaklı bir dolap nişi yer almaktadır.

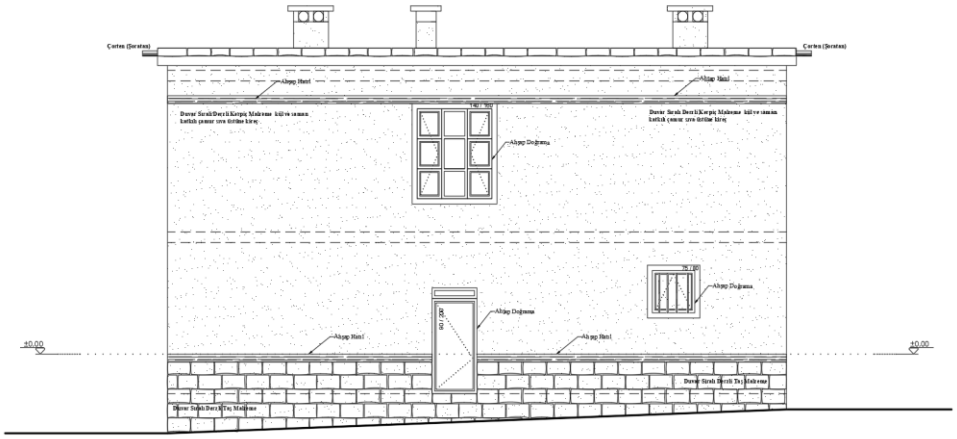
Sofanın kuzeydoğu köşesinde bulunan 0.90 m. genişliğindeki ahşap tek kanatlı kapı ile diğer odaya geçiş sağlanır. Oda, 3.76x5.73 m. ölçülerinde zemini ahşap kaplamalı dikdörtgen formlu olarak kuzey-güney istikametinde düzenlenmiştir. Odanın doğu ve güney beden duvarında açılan 1.20x1.70 m. ölçülerinde ikişer adet benzer mimari özellikte dikdörtgen formlu kuşkanat mazgal pencere bulunmaktadır. Odanın batı duvarında 0.30 m. derinliğinde ve 1.00 m. genişliğinde ahşap kapaklı bir dolap nişi yer almaktadır. Odanın kuzey beden duvarında baca yeri vardır (Şekil 4.87).

Hurşit Bağdaş Ağa Evi'nin cepheleri zemin 0.60 m. yüksekliğine kadar moloz taş inşa edilmişken, üst kısım duvarlar kerpiç malzemeden inşa edilmiştir. Eğimli arazide inşa edilmiş olan ev doğu batı istikametinde inşa edil olan ev, doğu ile batı köşesi arasında 0.45 m. eğim vardır. Subasman seviyesi yapıya giriş kısmından 0.50 m. seviyesinde olup iki yekpare taş malzemeden yapılmış basamakla eve giriş yapılır. Yapının tüm cephelerinde subasman seviyesinden 0.60 m. yukarısında 0.15 m. kalınlığında ahşap hatıl kuşatılmıştır. Bu ahşap hatıl üzerine 4.74 m. kerpiç duvar yükselerek 0.15 m. kalınlığındaki ikinci bir ahşap hatıl ile çevrelenmiştir. İkinci ahşap hatıl üzerine kerpiç duvar yardımıyla düz toprak dam geçilir. Cephe yüksekliği tüm cephelerde zeminden saçak üst koduna kadar en kısa yükseklik 6.84 m. olarak inşa edilmiştir.

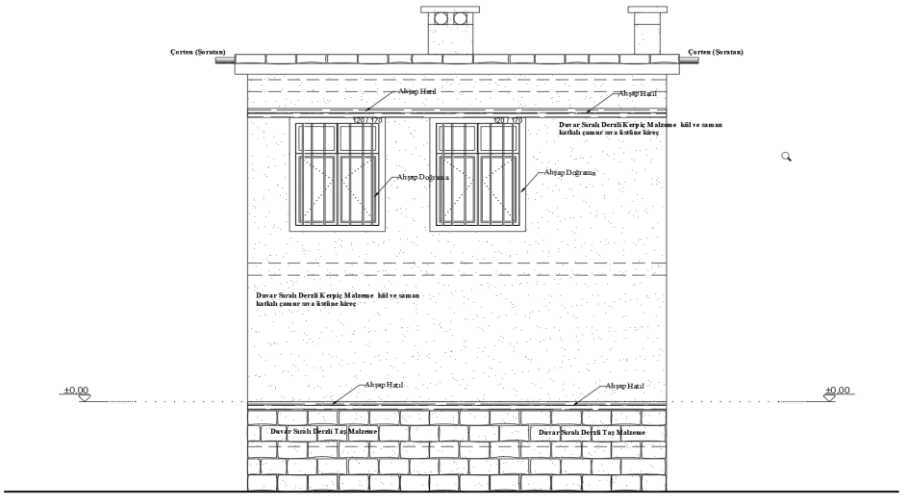
Hurşit Bağdaş Ağa Evi'nin güney ana giriş cephesi diğer cephelere göre daha hareketli bir yapıya sahipti. Evin güney cephesi 12.42 m. genişliğinde saçak üst koduna kadar en kısa yükseklik 6.84 yüksekliğindedir. Cephedeki giriş kısmının her iki bulunan mazgal pencereler ile üst katta sofayı aydınlatan pencere ile cephede doluluk boşluklu durumu oluşturarak cepheyi hareketlendirmiştir. Alt kat bulunan mazgal pencerelerin alt ve üst katı dikdörtgen formlu mazgal pencerelerin üst kısmında geçen ahşap hatıllar yapıya farklı bir cephe süslemesi vermiştir. Evin 0. 20 m. genişliğimdeki dışa taşkın saçağı, tüm cephelerde çevrelenmiştir. Yapı herhangi bir süsleme olmayıp cepheler oldukça sadedir (Şekil 4.88-91).

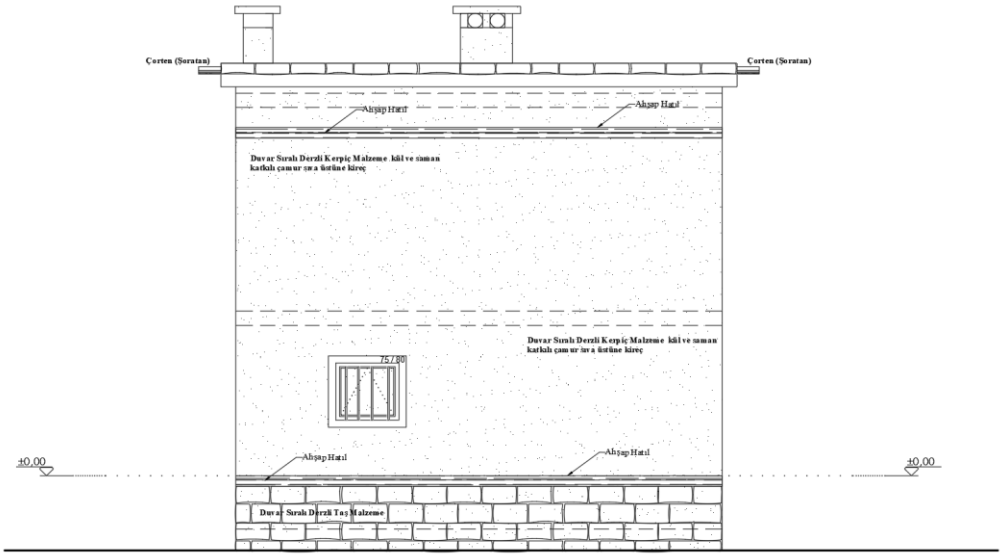
Şekil 4.88. Hurşit Bağdaş Ağa Evi güney cephe rölövesi.

Şekil 4.89. Hurşit Bağdaş Ağa Evi kuzey cephe rölövesi.

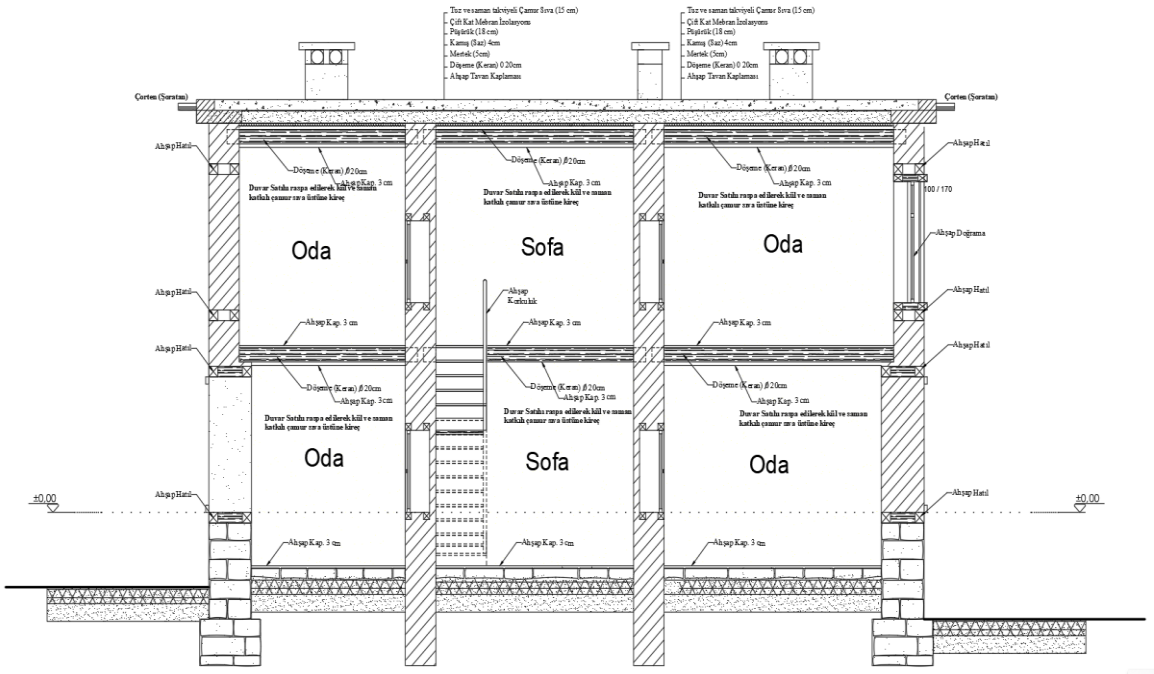

Şekil 4.90. Hurşit Bağdaş Ağa Evi doğu cephe rölövesi.

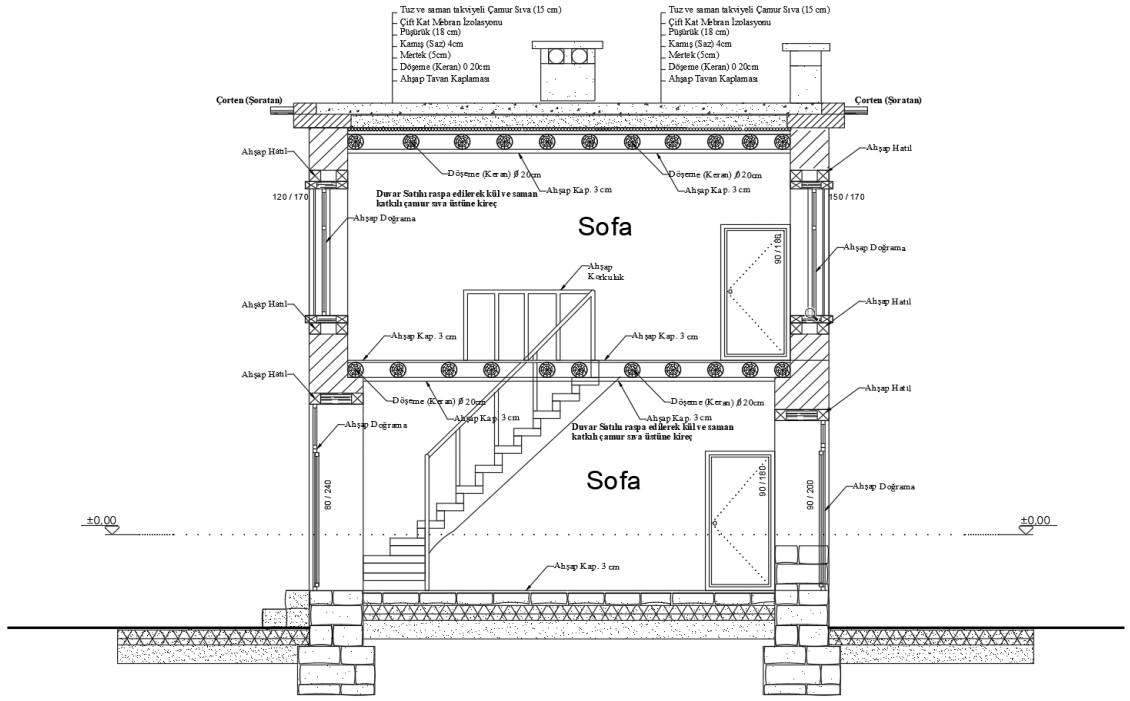

Şekil 4.91. Hurşit Bağdaş Ağa Evi batı cephe rölövesi.

Hurşit Bağdaş Ağa Evi'nin tüm cepheleri zemin ve üst kat çamur ile sıvalı iken alt ve üst kat mekân bölümleri sıva üzerine kireç ile badanalıdır. Tüm cephelerde kapı ile pencere kasalarında 0.10 m. dışa çıkmış olarak inşa edilmiştir. Yapının cephelerin saçağında çörten (Şoratan) olup, yapının üzerinde kar ve yağmur sularını bunlar sayesinde tahliyesi yapılmaktadır (Şekil 4.92-93).

Şekil 4.92. Hurşit Bağdaş Ağa Evi A-A kesit rölövesi.

Şekil 4.93. Hurşit Bağdaş Ağa Evi B-B kesit rölövesi.

Hurşit Bağdaş Evi yapımında kerpiç ana malzeme, kalker taşı, moloz taş, kayrak sal taşı, ahşap, metal yardımcı malzeme olarak kullanılmıştır.

Kalker taş; zemin taban zemin kaplamasında kat iç ve dış duvarlarında kullanılmıştır. Moloz taş; yapının zemine yakın, zemin kat dış duvarlarında, temelde ile çevre duvar yapımında kullanılmıştır. Kayrak sal taşı; bahçe sirkülasyon dolaşım alanlarının zemin kaplaması bulunur. Ahşap; yapının kapı ve pencere doğramalarında, üst kat ara duvar düşey ve yatay kayıtlarında, merdivende, tavan ve taban kaplamasında, saçak ve çatıda yapımında kullanılmıştır. Metal malzeme; yapının zemin ve üst kat pencere korkuluklarında kullanılmıştır. Kerpiç malzeme; yapının zemin ve üst kat iç-dış duvar yapımında kullanılmıştır. Yapıda bağlayıcı malzeme olarak çamur harcı ve kireç harcı kullanılmıştır.

Hurşit Bağdaş Ağa Evi'nin zemin kat duvarları iki tam bir yarım kerpiçten 0.70 m. kalınlığında, üst kat beden duvarları ise iki yarım kerpiçten 0.50. m. kalınlığında olup içten ve dıştan çamur ile sıvalı şekilde inşa edilmiştir. Zemin kattaki odaların ve sofa bölümlerinin zemini ahşap, yonu moloz taş ve sıkıştırılmış toprakla, üst katın odaları ve sofası ahşap malzeme zemini kaplanmıştır. Zemin ve üst kattaki tüm bölümlerin tavanları kaplamalı ahşap döşelidir (Şekil 4.94-96).

a. b.

Şekil 4.94. Hurşit Bağdaş Ağa Evi (a.) kuzey ve (b.) güneydoğu görünüşleri.

a. b.

Şekil 4.95. Hurşit Bağdaş Ağa Evi (a.) güney ve (b.) render görünüşleri.

a. b. c.

Şekil 4.96. Hurşit Bağdaş Ağa Evi (a.) tavan kaplama, (b.) çal ve (c.) merdiven görünüşleri.

4.2.7. Ali Karataş Evi

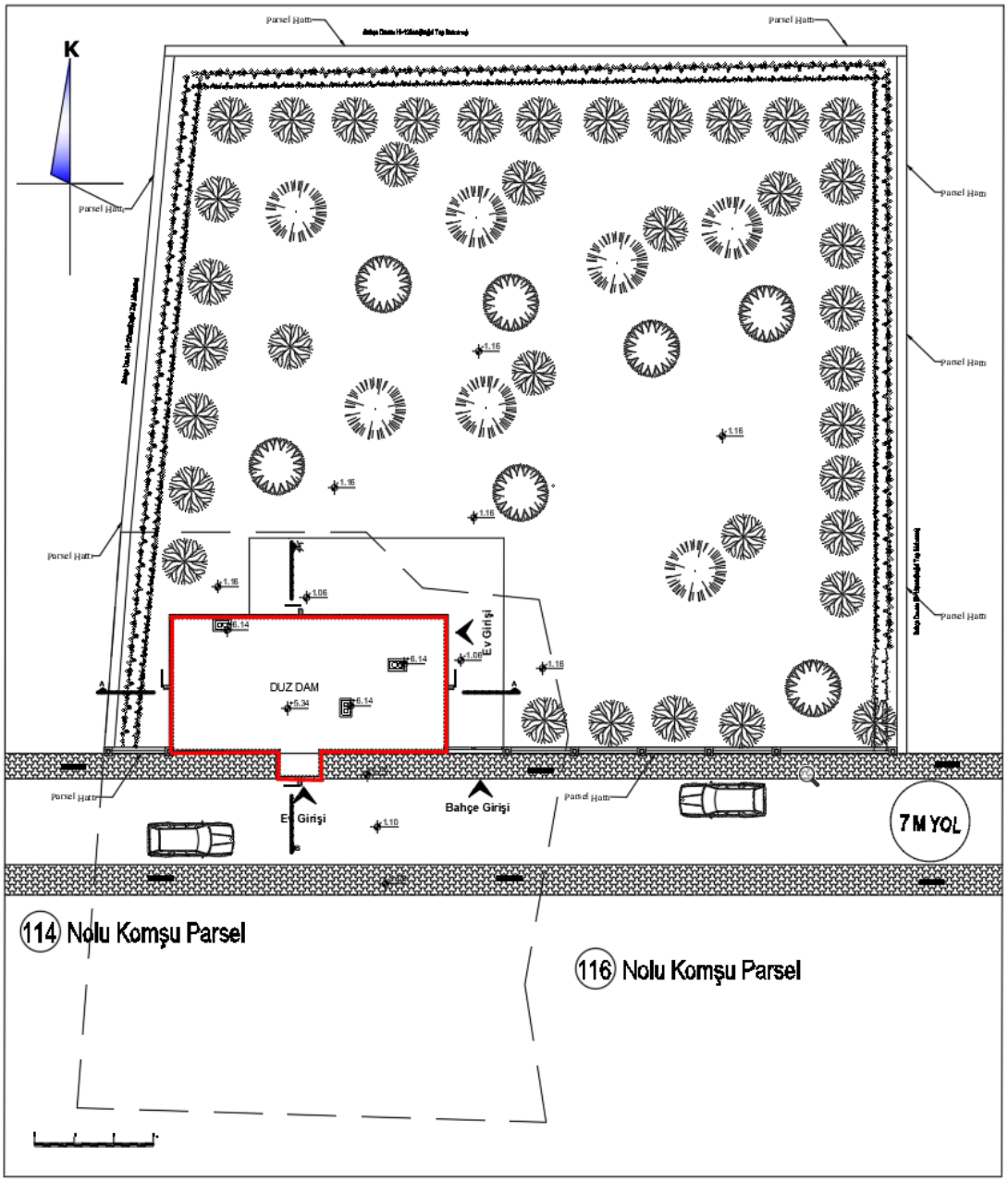
Ali Karataş Evi, Pınarlı Mahallesi'nin içinden geçen ana yol üzerinde bulunmaktadır. Ev tapu kaydında Pınarlı Mahallesi'nin 115 parselinde olup, parsel tapu kaydında 2065 m^2 ve Abdülhadi Karataş mülkiyetindedir (Şekil 4.97).

Ali Karataş Evi, inşa edildiği tarih tam olarak bilinmemekle birlikte, 1964 doğumlu Abdülhadi Karataş beyanına göre 1930 yıllarda babası Ali Karataş tarafından yörenin yerel anonim ustaları tarafından inşa edilmiştir (Karataş, 2021). Yapı zemine doğu-batı istikametinde yerleştirilmiştir. Bahçe içinde inşa edilen tandır evi ve ahır bulunmaktadır. Yapı düz toprak damlı yapılmışken sonraki yıllarda kar ve yağmur sulardan korumak amaçlı kırma çatılı yapılmıştır. Ali Karataş Evi herhangi tescil durumunu bulunmamaktadır.

Şekil 4.97. Ali Karataş Evi uydu görüntüsü (08/2021 TKGM).

Ali Karataş Evi "İki Katlı İç Sofalı, İki Yüzlü, İki Odalı ve Düz Toprak Damlı" olarak kerpiç ve yonu kalker taştan inşa edilmiştir. Ev zemine doğu-batı istikametinde yerleştirilmiştir. Günümüzde kullanılmayan ev oldukça tahrip durumdadır. Evin bulunduğu parselin güneyindeki yola sıfır şekilde yapılmıştır (Şekil 4.98).

Şekil 4.98. Ali Karataş Evi rölöve vaziyet planı.

Ali Karataş Evi 6.45x13.67 m. ölçülerinde doğu-batı istikametinde dikdörtgen planlı olarak zemine yerleştirilmiştir. Ali Karataş Evi, ayrık nizamda, iki katlı ve düz topraklı dam olarak inşa edilmiştir. (Şekil 4.99).

Şekil 4.99. Ali Karataş Evi güney görünüşü.

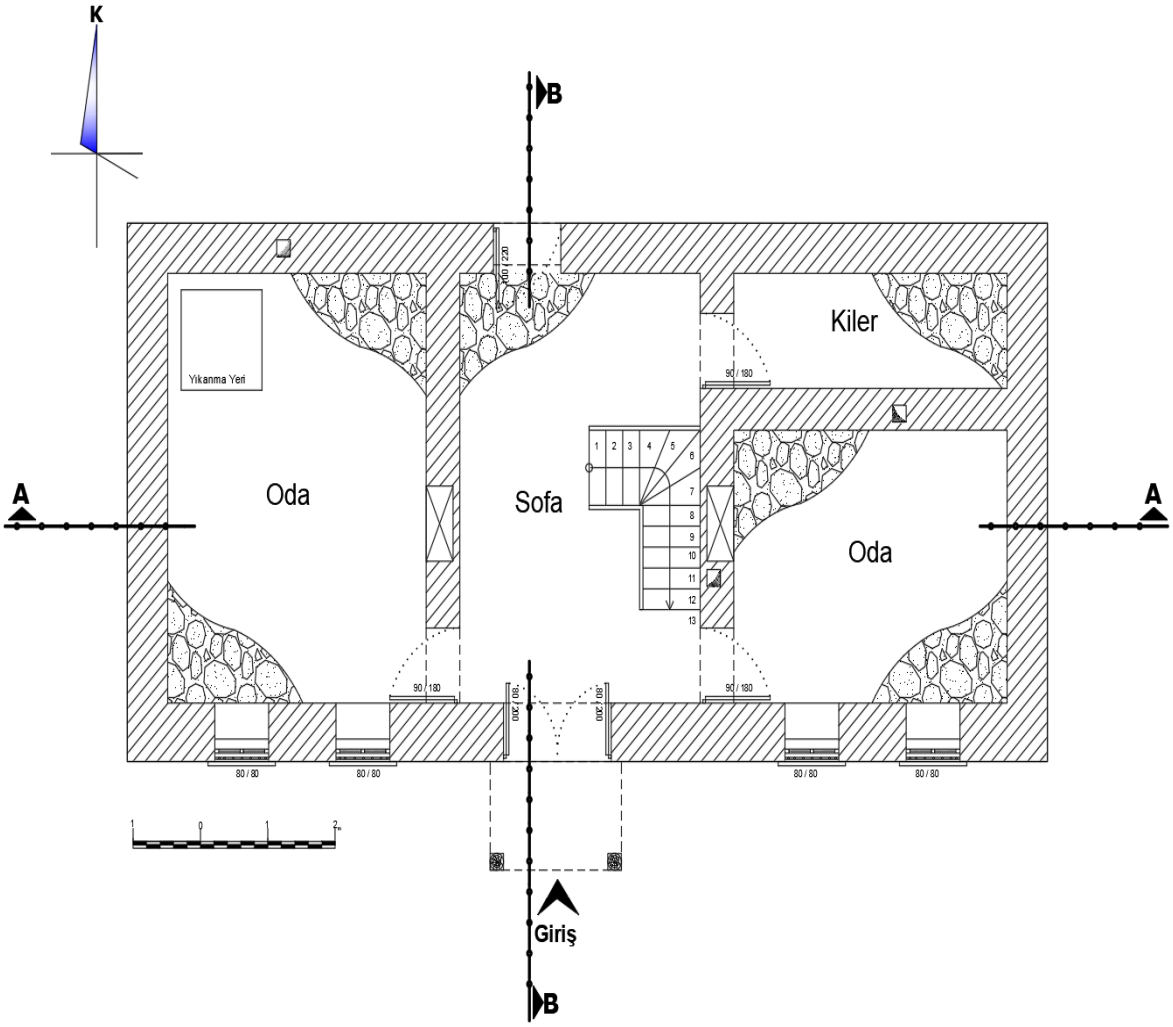
Ali Karataş Evine üç farklı kapıdan giriş yapılmaktadır. İlk kapı güney cephesinin orta kısmından, 0.80 m. genişliğindeki çift kanatlı ahşap kapıyla, ikinci kapı kuzey cephesinin orta kısmında, 1.00 m. genişliğindeki tek kanatlı ahşap kapıyla ve üçüncü kapı ise doğu cephesinin kuzey köşesinde zeminden on üç adet yekpare taş malzemeli merdivenle üst kat terasa çıkıldıktan sonra buradan, 1.00 m. genişliğindeki tek kanatlı ahşap kapıyla üst kat sofaya giriş yapılır.

Sofanın güneybatı köşesindeki 0.90 m. genişliğindeki tek kanatlı ahşap kapı ile odaya geçiş sağlanır. Oda, 3.84x5.15 m. ölçüsünde zemini sıkıştırılmış toprak ve taş kaplamalı ve dikdörtgen formlu olarak kuzey-güney istikametinde düzenlenmiştir. Odanın güney beden duvarında açılan 0.80x0.80 m. iki adet kare formlu kuşkanat mazgal pencere ile kuzey duvarında 0.35 m. derinliğinde ve 0.90 m. genişliğinde ahşap kapaklı bir dolap nişi bulunmaktadır. Odanın batı beden duvarında baca yeri ve odanın kuzeydoğu kısmında yıkanma yeri olan çal bırakılmıştır.

Sofanın güneydoğu köşesinde, 0.90 m. genişliğindeki tek kanatlı kapı ile diğer odaya geçiş sağlanır. Oda, 3.27x4.06 m. ölçülerinde zemini sıkıştırılmış toprak ve taş kaplamalı, dikdörtgen formlu olarak doğu-batı istikametinde düzenlenmiştir. Odanın doğu beden duvarında açılan 0.80x0.80 m. iki adet kare formlu kuşkanat mazgal pencere ile batı

duvarında 0.35 m. derinliğinde ve 0.90 m. genişliğinde ahşap kapaklı bir dolap nişi yer almaktadır. Odanın kuzey beden duvarında baca yeri bırakıldığı görülmektedir.

Sofanın kuzeydoğu köşesinde yer alan 0.90 m. genişliğindeki tek kanatlı ahşap kapı ile kilere geçiş sağlanır. Kiler, 3.27x4.06 m. ölçülerinde zemini sıkıştırılmış toprak ve yonu taş kaplama ile örülü dikdörtgen formlu olarak doğu-batı istikametinde düzenlenmiştir (Şekil 4.97).

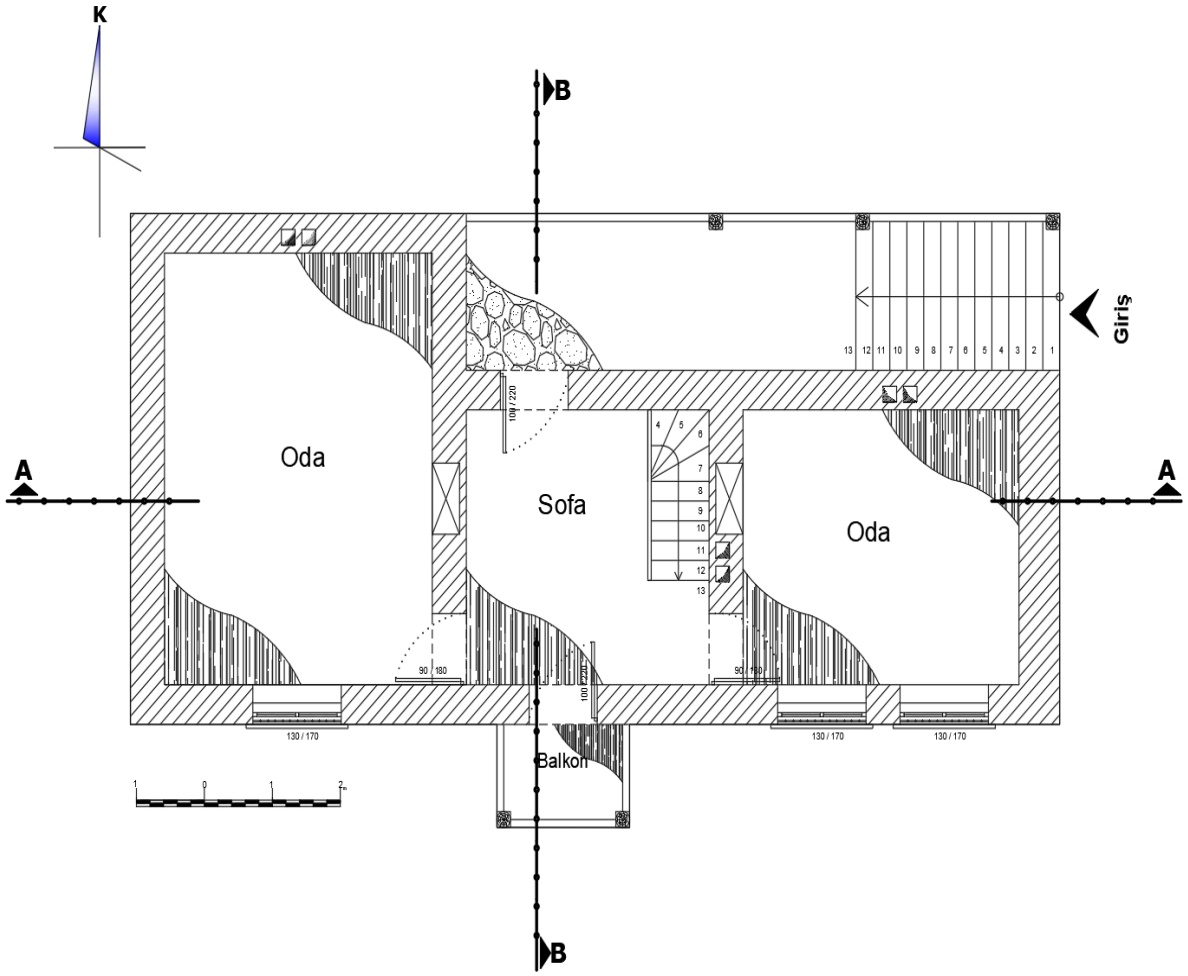
Şekil 4.100. Ali Karataş Evi zemin kat rölöve planı.

Ali Karataş Evi'nin giriş sofasının doğu duvarına paralel olarak yerleştirilmiş 1.00 m. genişliğindeki iki yönlü ahşap merdiven yardımıyla üst katın sofasına çıkış yapılır. Merdivenin alt kısmı günlük ihtiyaç karşılanacak alan olarak ayrılmıştır (Şekil 4.100).

Ali Karataş Evi'nin üst katının sofası 3.47x3.57 m. ölçülerinde zemini ahşap kaplamalı, dikdörtgen formlu olarak kuzey-güney istikametinde yapılmıştır. Sofanın kuzey

beden duvarında 1.00 m. genişliğinde dışarıdan sofaya giriş kapısı bulunmaktadır. Sofanın güney beden duvarında 1.00 m. genişliğinde kapı ile güney giriş kısmına saçak olan 1.30x1.95 m. ölçülerinde balkona çıkılır.

Sofanın güneybatı köşesinde yer alan 0.90 m. genişliğindeki tek kanatlı ahşap kapı ile odaya geçiş sağlanır. Oda, 3.94x5.45 m. ölçülerinde zemini ahşap kaplamalı, dikdörtgen formlu olarak kuzey-güney istikametinde düzenlenmiştir. Odanın güney beden duvarında açılan 1.30x1.70 m. ölçülerinde bir adet dikdörtgen formlu kuşkanat mazgal pencere ile doğu duvarında 0.35 m. derinliğinde ve 0.90 m. genişliğinde ahşap kapaklı bir dolap nişi yer almaktadır. Odanın kuzey beden duvarında baca yeri vardır.

Şekil 4.101. Ali Karataş Evi üst kat rölöve planı.

Sofanın güneydoğu köşesinde yer alan 0.90 m. genişliğindeki tek kanatlı ahşap kapı ile diğer odaya geçiş sağlanır. Oda, 3.47x4.06 m. ölçülerinde zemini ahşap kaplamalı ve dikdörtgen formlu olarak doğu-batı istikametinde düzenlenmiştir. Odanın güney beden

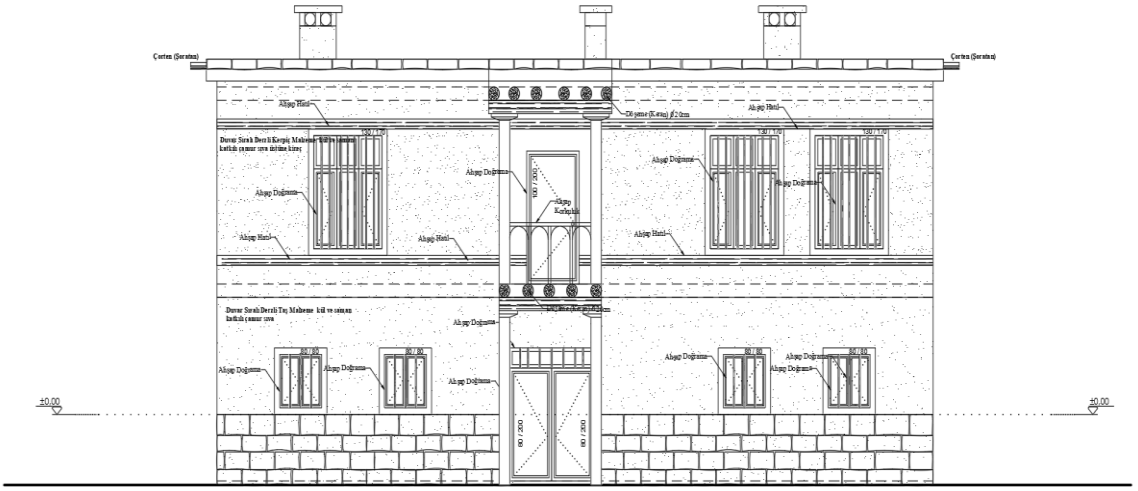
duvarında açılan 1.30x1.70 m. ölçülerinde iki adet dikdörtgen formlu kuşkanat mazgal pencere ile batı duvarında 0.35 m. derinliğinde ve 0.90 m. genişliğinde ahşap kapaklı bir dolap nişi yer vardır (Şekil 4.101).

Ali Karataş Evi'nin tüm cephelerinde zemin kat duvarları taştan inşa edilmişken, üst duvarlar kerpiçten inşa edilmiştir. Subasman seviyesi 0.06 m. zeminden yukarıda olup tek basamakla ulaşmaktadır. Yapının tüm cephelerinde subasman seviyesinden 3.30 m. yukarısında 0.15 m. kalınlığında ahşap hatıl evre boyunca kuşatılmıştır. Bu ahşap hatıl üzerine 1.90 m. kerpiç duvar yükselerek 0.15 m. kalınlığındaki ikinci bir ahşap hatıl ile çevrelenmiştir. İkinci ahşap hatıl üzerine kerpiç duvar yardımıyla düz toprak dam geçilir. Cephe yüksekliği tüm cephelerde zeminden saçak üst koduna kadar 6.40 m. olarak inşa edilmiştir (Şekil 4.102).

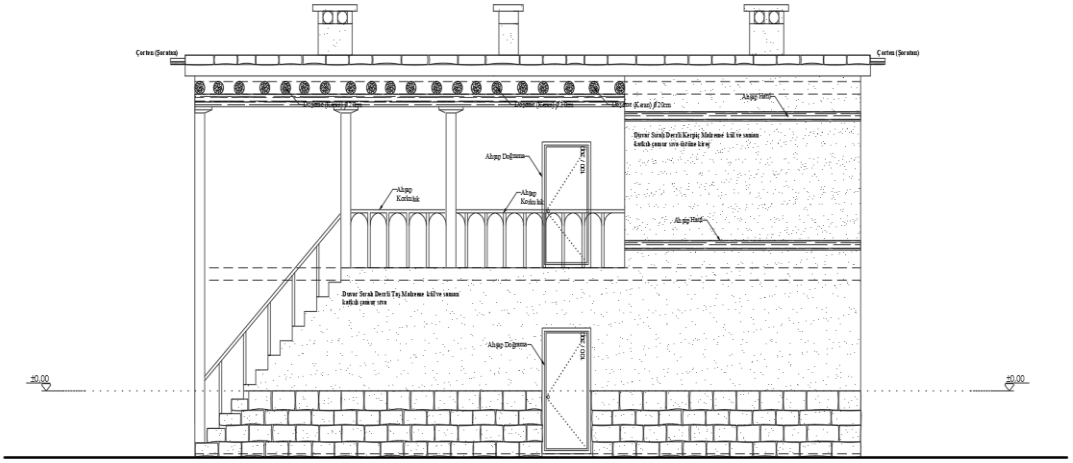

Şekil 4.102. Ali Karataş Evi güneydoğu görünüşü.

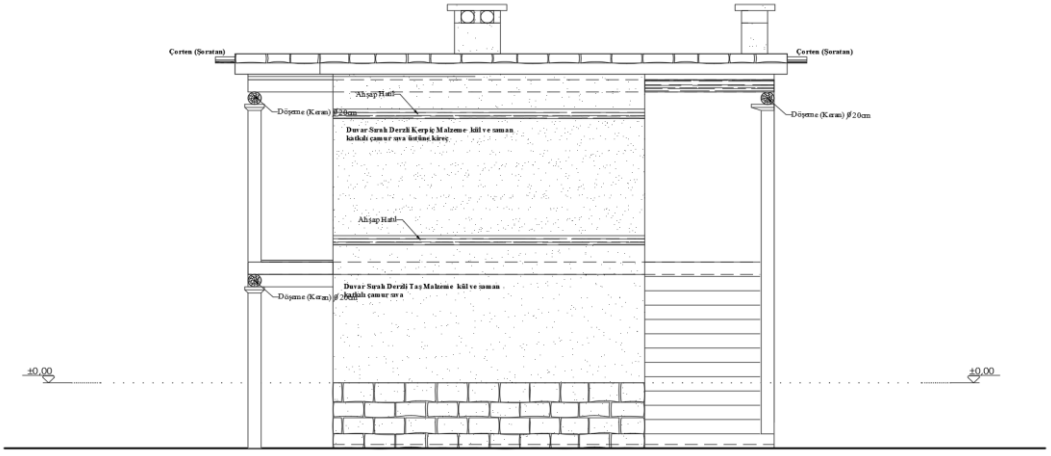
Ali Karataş Evi'nin doğu ana giriş cephesi diğer cephelere göre daha hareketli bir yapıya sahiptir. Evin güney cephesi 12.51 m. genişliğinde 6.40 m. yüksekliğindedir. Cephedeki giriş kısmının her iki yanındaki mazgal pencereler ile üst kat sofadan çıkışı olan balkon bulunmaktadır. Güney cephesindeki pencere ve balkon sayesinde cephede doluluk boşluklu durumu oluşturarak cepheyi hareketlendirmiştir. Üst kat bulunan pencerenin alt ve üst kat pencerelerin alt kısmında geçen ahşap hatıllar yapıya farklı bir yatay bir malzeme şeridi vermiştir. Evin 0. 17 m. genişliğimdeki dışa taşkın saçağı, bütün cephelerde çevrelenmiştir. Yapı süsleme olmayıp cepheler sadedir (Şekil 4.103-106).

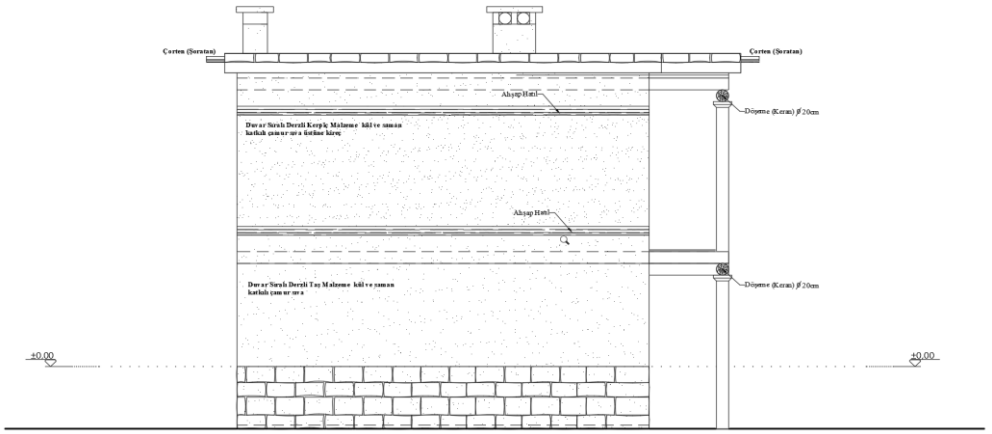
Şekil 4.103. Ali Karataş Evi güney cephe rölövesi.

Şekil 4.104. Ali Karataş Evi kuzey cephe rölövesi.

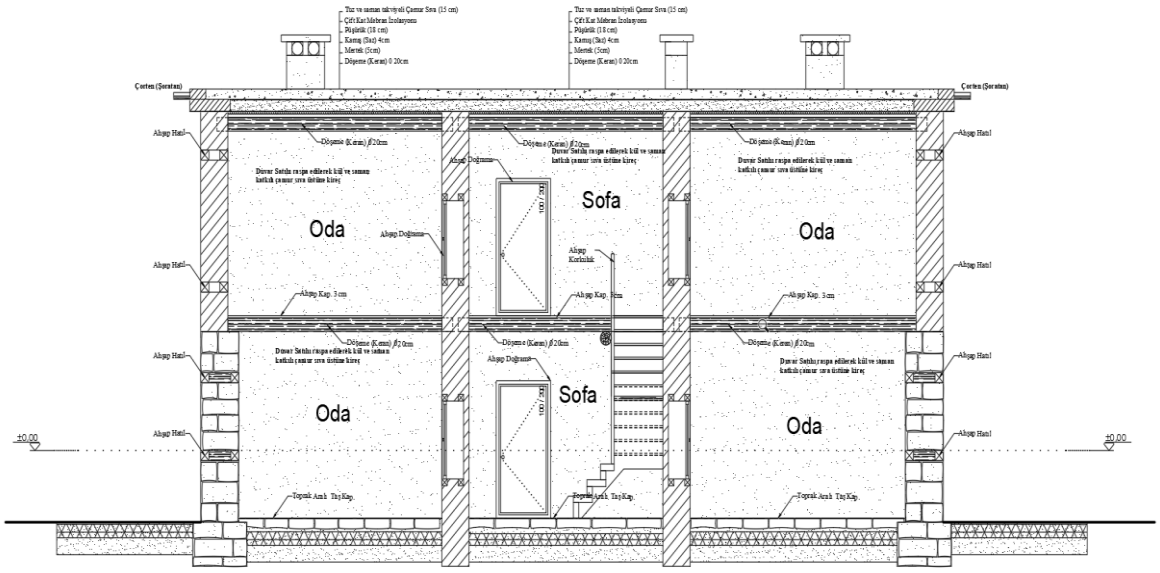

Şekil 4.105. Ali Karataş Evi doğu cephe rölövesi.

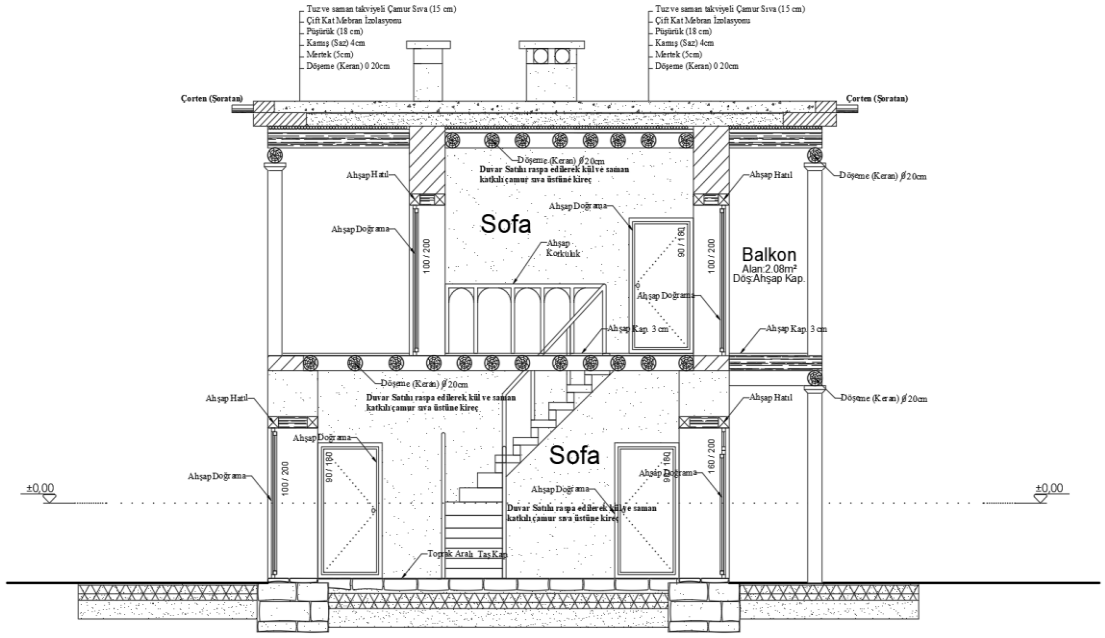

Şekil 4.106. Ali Karataş Evi batı cephe rölövesi.

Ali Karataş Evi'nin zemin katın duvar zemini taş duvarla yükselmiş olup cephelerde zeminden 1.06 m. yüksekliğine kadar 4 sıralı yonu taş görünmektedir. Zemin kat duvarından sonra kerpiç duvar ile yükseltilmiş olan duvar ahşap bir hatıl ile kerpiç duvara geçiş sağlanmaktadır. Cepheleri zemin ve üst kat duvarları saman katkılı çamur sıva üzerine kireç badana ile badanalanmıştır. Cephelerde bulunan metal ferforje pencereler korkuluk olarak bulunmaktadır. Cephelerde kapı ile pencere kasalarında 0.10 m. dışa çıkmış olarak inşa edilmiştir. Yapının cephelerinde saçaklarda yer alan çörten (Şoratan) her cephenin ortasına yakın konumlandırılmış olup, yapıda üzerinde oluşan sularını yapıdan tahliyesi yapılmaktadır (Şekil 4.107-108).

Şekil 4.107. Ali Karataş Evi A-A kesit rölövesi.

Şekil 4.108. Ali Karataş Evi B-B kesit rölövesi.

Ali Karataş Evi'de kerpiç ana malzeme, kalker taşı, moloz taş, kayrak sal taşı, ahşap, metal yardımcı malzeme olarak kullanılmıştır.

Yonu kalker taş; yapının güney giriş sahanlığında, zemin taban zemin kaplamasında kat iç ve dış duvarlarında kullanılmıştır. Moloz taş; yapının zemine yakın, zemin kat dış yapımında kullanılmıştır. Ahşap; yapının kapı ve pencere doğramalarında, üst kat ara duvar düşey ve yatay kayıtlarında, merdivende, balkonda, tavan ve taban kaplamasında, saçak ve çatıda yapımında kullanılmıştır. Metal malzeme; zemin ve üst kat pencere korkuluklarında kullanılmıştır. Kayrak sal taşı; yapının bahçe sirkülasyon dolaşım alanlarının zemin kaplamasında kullanılmıştır. Kerpiç malzeme; yapının zemin ara duvar ve üst kat iç-dış duvar yapımında bulunmaktadır. Yapıda bağlayıcı malzeme olarak çamur harcı ve kireç harcı kullanılmıştır.

Ali Karataş Evi'nin zemin kat duvarları 0.70 m. kalınlığında, üst kat beden duvarları ise iki yarım kerpiçten 0.50. m. kalınlığında olup içten ve dıştan çamur ile sıvalı badanalıdır. Zemin kattaki odaların ve sofa bölümlerinin zemini moloz taş ve sıkıştırılmış toprakla, üst katın odaları ve sofası ahşap malzeme zemini ahşap kaplanmıştır. Zemin üst ve üst kattaki tüm bölümlerin tavanları kaplamasızken ahşap döşelidir. Ev düz toprak damlıyken üzerine 1995 yıllarda kırma çatı ile örülmüştür (Şekil 4.109-111).

a. b.

Şekil 4.109. Ali Karataş Evi (a.) kuzeybatı ve (b.) güneybatı görünüşleri.

a. b.

Şekil 4.110. Ali Karataş Evi (a.) güney ve (b.) render görünüşleri.

a. b. c.

Şekil 4.111. Ali Karataş Evi (a.) alt ahşap tavan, (b.) üst kat ahşap tavan ve (c.) merdiven görünüşleri.

4.2.8. Ahmet Bayram Evi

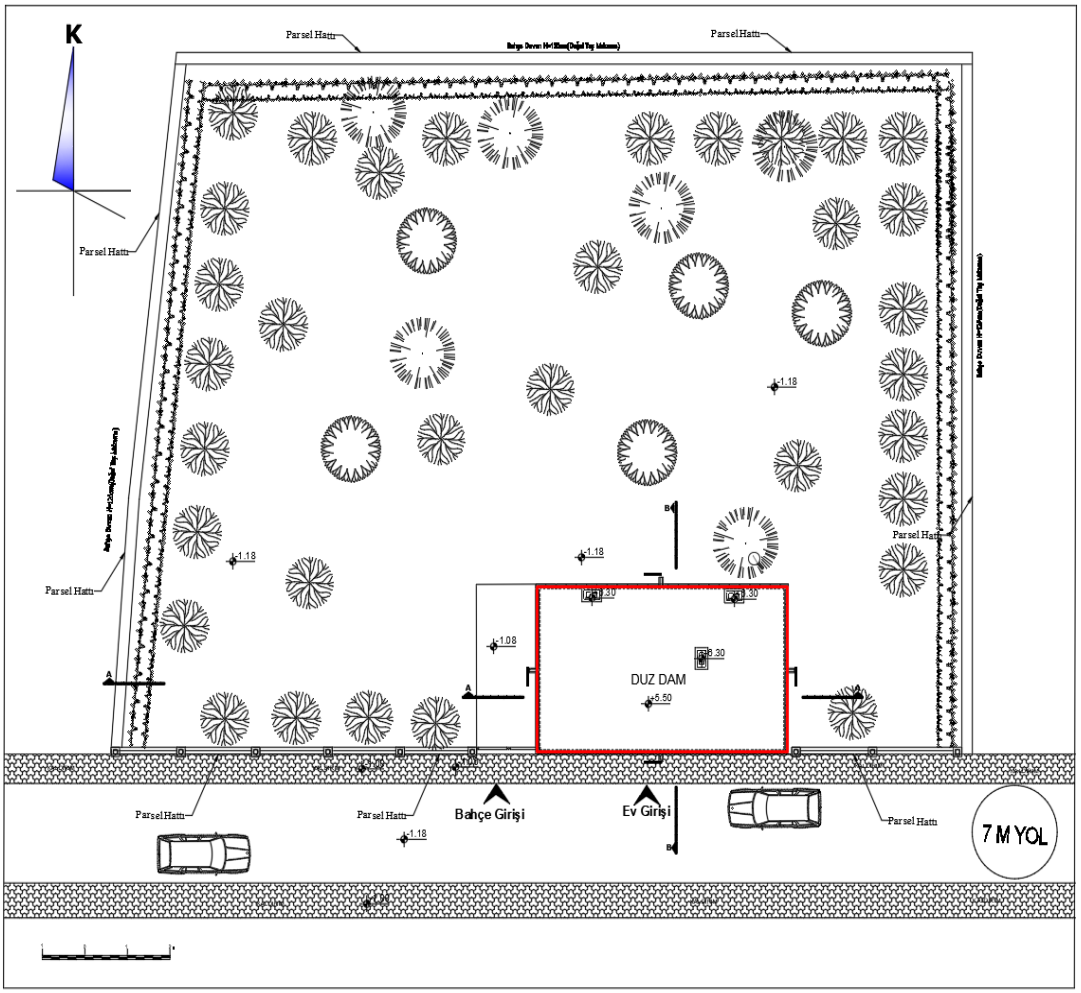
Ahmet Bayram Evi, Tekler Mahallesi'nde bulunan ve mahallenin içinden geçen doğuya doğru giden yolun kuzeyde bulunmaktadır. Tekler Mahallesi'nin 136 ada 1 parselinde inşa edilen ev, parsel tapu kaydında 1058 m^2 alana sahiptir. (Şekil 4.112).

Ahmet Bayram Evi, yapıldığı tarih tam olarak bilinmemekle birlikte, 1969 doğumlu mahalle sakinlerinden Şerafettin Deniz yapının 1950 yılların başında yörenin önemli ustaları tarafından inşa edilmiştir (Deniz, 2021). Ahmet Bayram Evi günümüzde oldukça tahrip durumda bulunmaktadır. Ahmet Bayram Evi herhangi tescil kaydı bulunmamaktadır.

Şekil 4. 112. Ahmet Bayram Evi uydu görüntüsü (08/2021 TKGM).

Ahmet Bayram Evi 'İki Katlı İç Sofalı, İki Yüzlü, İki Odalı, Köşksüz ve Düz Toprak Damlı' olarak inşa edilmiştir. Bahçe içinde inşa edilen tandır evi ve ahır evin kuzeyinde bulunup tamamen yıkılmıştır. (Şekil 4.113).

Şekil 4.113. Ahmet Bayram Evi rölöve vaziyet planı.

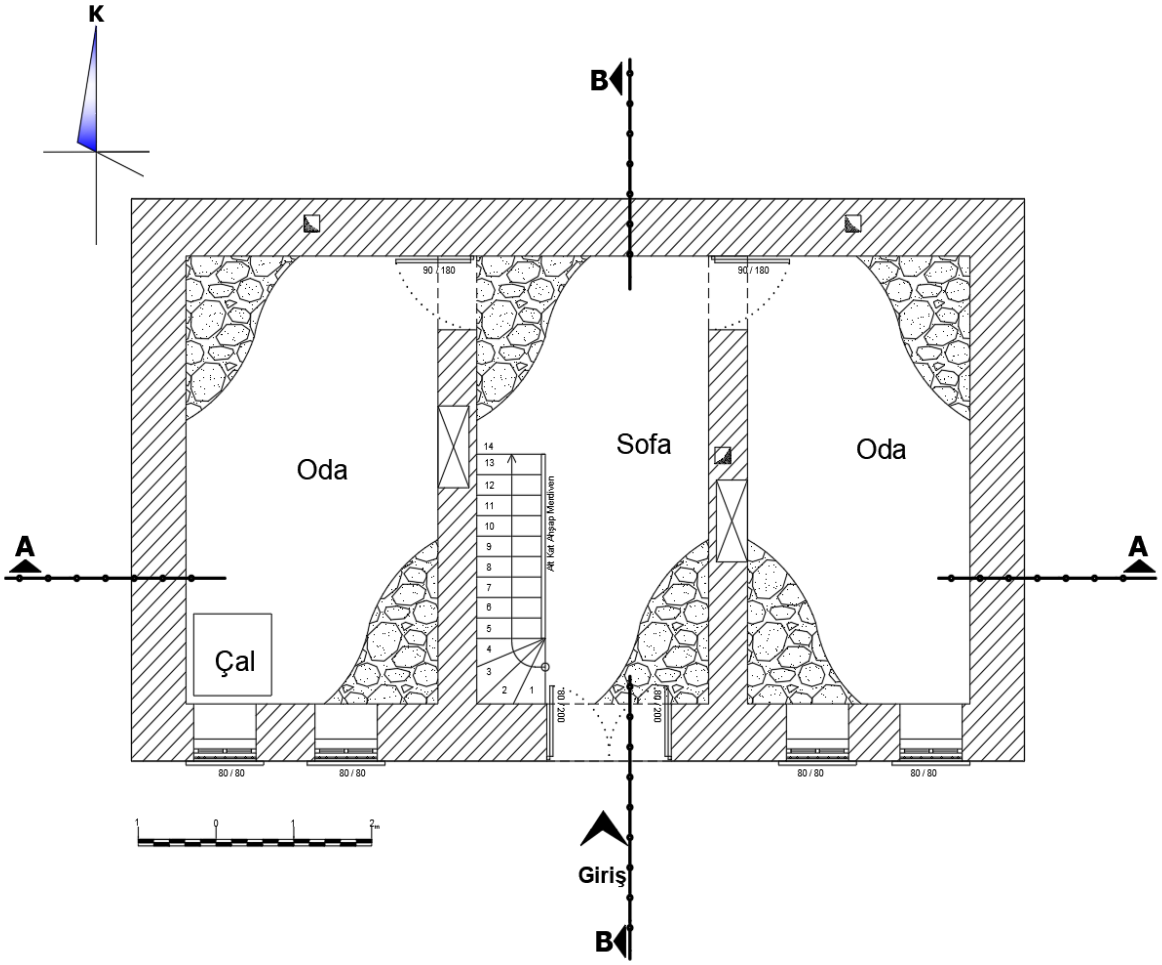
Ahmet Bayram Evi 6.87x11.48 m. ölçülerinde doğu-batı istikametinde dikdörtgen planlı olarak zemine yerleştirilmiştir. Ev, iki katlı, ayrık nizamlı ve düz topraklı dam olarak inşa edilmiştir (Şekil 4.111).

Ahmet Bayram Evi'ne giriş 0.80 m. genişliğindeki çift kanatlı ahşap bir kapıyla sofaya girilir. Sofa, 2.98x5.47 m. ölçülerinde zemini taş kaplamalı ve dikdörtgen formlu olarak kuzey-güney istikametinde düzenlenmiştir.

Sofanın kuzeybatı köşesindeki, 0.90 m. genişliğindeki tek kanatlı kapı ile odaya geçiş sağlanır. Oda, 3.24x5.47 m. ölçülerinde zemini taş kaplamalı dikdörtgen planlı olarak kuzey-güney istikametinde düzenlenmiştir. Odanın güney beden duvarında açılan 0.80x0.80 m. benzer mimari özellikte iki adet kare formlu kuşkanat mazgal pencereler vardır. Odanın doğu beden duvarında 0.35 m. derinliğinde ve 1.00 m. genişliğinde ahşap kanatlı dolap nişi yer almaktadır. Odanın kuzey duvarında ise baca yeri bulunmaktadır.

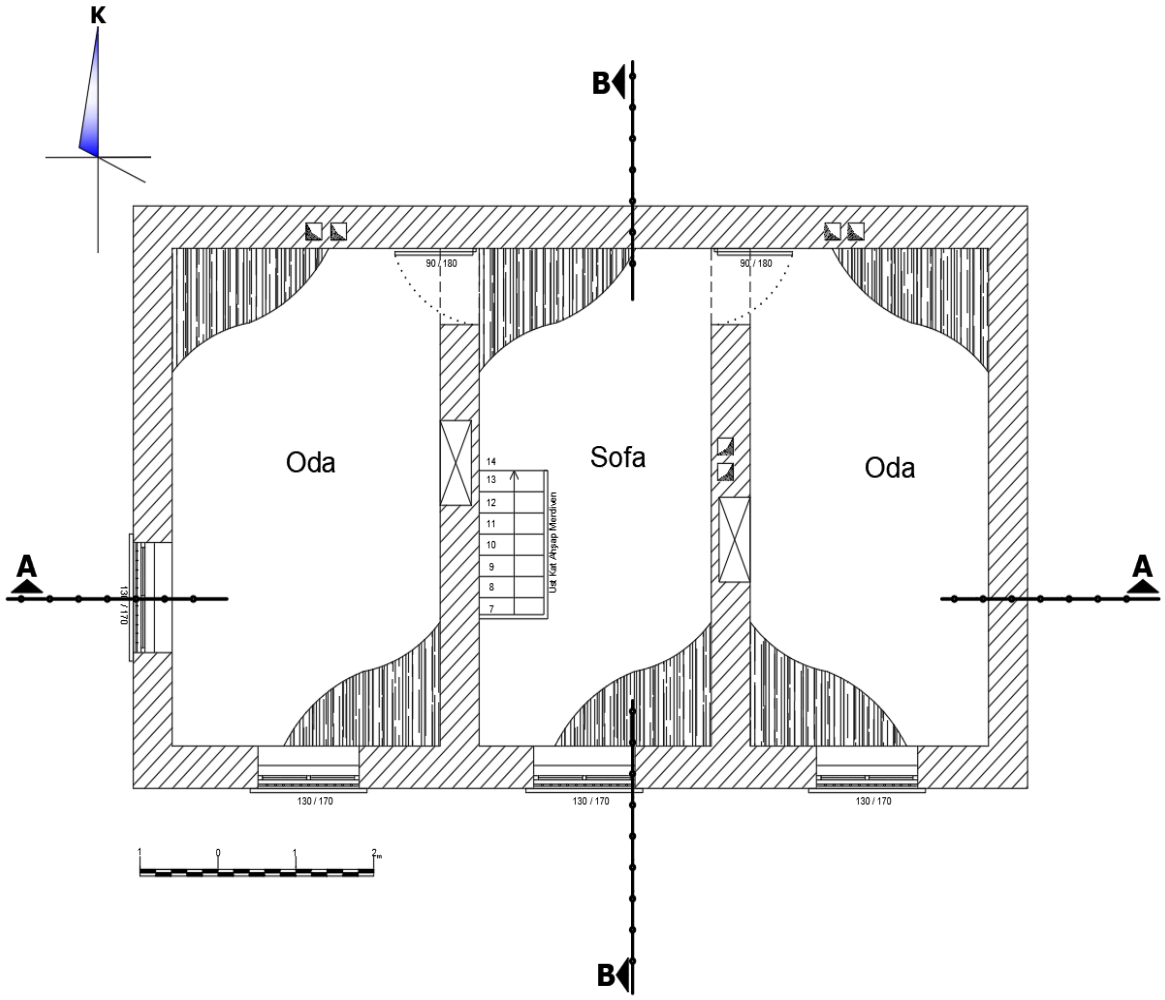
Sofanın kuzeydoğu köşesinde yer alan 0.90 m. genişliğindeki tek kanatlı ahşap kapı ile diğer odaya geçiş sağlanır. Oda, 2.86x5.47 m. ölçülerinde zemini taş kaplamalı dörtgen formlu olarak kuzey-güney istikametinde düzenlenmiştir. Odanın güney beden duvarında açılan 0.80x0.80 m. iki adet kare formlu kuşkanat mazgal pencereler ile doğu duvarında 0.35 m. derinliğinde ve 1.00 m. genişliğinde ahşap kanatlı bir dolap nişi yer almaktadır.

Ahmet Bayram Evi'nin giriş sofasının batı duvarına paralel olarak yerleştirilmiş 0.87 m. genişliğindeki iki kollu ahşap merdiven yardımıyla üst katın sofasına çıkış sağlanır. Odanın doğu beden duvarında baca yeri bulunmaktadır. Merdivenin alt kısmı askılık bölümü olarak ayrılmıştır (Şekil 4.114).

Şekil 4.114. Ahmet Bayram Evi zemin kat rölöve planı.

Ahmet Bayram Evi'nin üst katının sofası 2.98x5.87 m. ölçülerinde zemini ahşap kaplamalı, dikdörtgen formlu, kuzey-güney istikametinde düzenlenmiştir. Sofanın güney beden duvarında 1.30x1.70 m. ölçülerinde dikdörtgen formlu pencere bulunmaktadır.

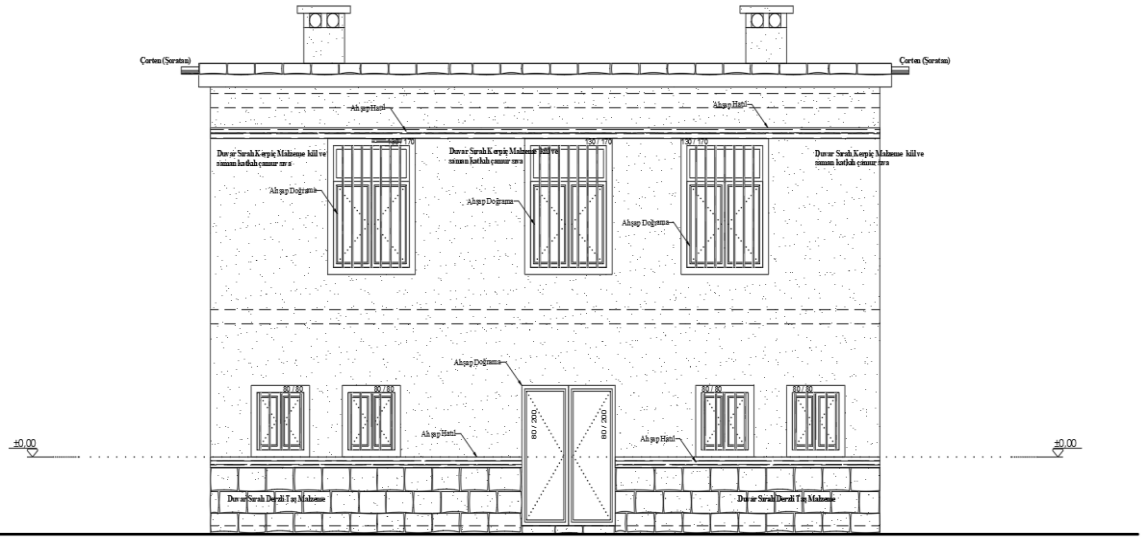
Şekil 4.115. Mehmet Yılmaz Evi üst kat rölöve planı.

Sofanın kuzeybatı köşesinde yer alan, 0.90 m. genişliğindeki tek kanatlı ahşap kapı ile odaya geçiş sağlanır. Oda, 3.44x5.87 m. ölçülerinde zemini ahşap kaplamalı, dikdörtgen formlu olarak kuzey-güney istikametinde düzenlenmiştir. Odanın, batı ve güney beden duvarında açılan 1.30x1.70 m. ölçülerinde birere adet olmak üzere iki adet benzer mimari özellikte, dikdörtgen formlu kuşkanat mazgal pencere bulunmaktadır. Odanın, doğu beden duvarında 0.35 m. derinliğinde ve 1.00 m. genişliğinde ahşap kanatlı bir dolap nişi yer almaktadır. Odanın kuzey beden duvarında baca yeri bulunmaktadır.

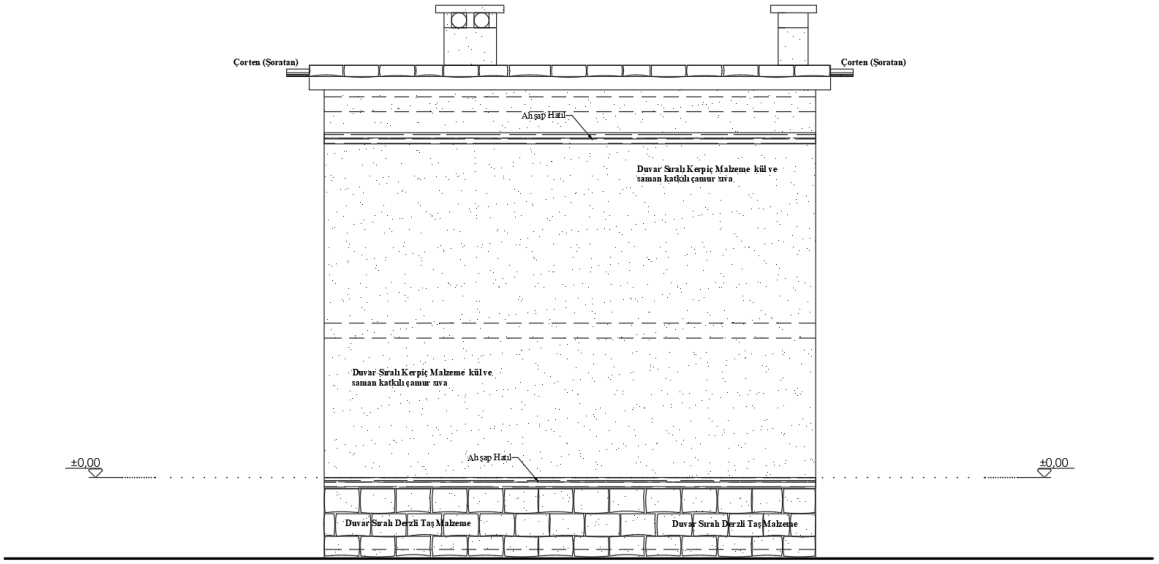
Sofanın kuzeydoğu köşesinde yer alan 0.90 m. genişliğindeki tek kanatlı ahşap kapı ile diğer odaya geçiş sağlanır. Oda, 3.06x5.87 m. ölçülerinde zemini ahşap kaplamalı olarak kuzey-güney istikametinde düzenlenmiştir. Odanın güney duvarında 1.30x1.70 m. ölçülerinde dikdörtgen formlu kuşkanat mazgal pencere ve batı duvarında 0.35 m. derinliğinde ve 1.00 m. genişliğinde ahşap kanatlı bir dolap nişi vardır (Şekil 4.115).

Ahmet Bayram Evi'nin tüm cepheleri zemin kat pencere alt kısımdan geçen ahşap hatıl altı yonu taş inşa edilmiş, diğer üst duvarlar kerpiç malzemeden inşa edilmiştir. Subasman seviyesi 0.12 m. seviyesinde olup tek basamakla ulaşmaktadır. Yapının tüm cephelerinde subasman seviyesinden 0.80 m. yukarısında 0.15 m. kalınlığında ahşap hatıl kuşatılmıştır. Bu ahşap hatıl üzerine 4.45 m. kerpiç duvar yükselerek 0.15 m. kalınlığındaki ikinci bir ahşap hatıl ile çevrelenmiştir. İkinci ahşap hatıl üzerine kerpiç duvar yardımıyla düz toprak dam ulaşılır. Cephe yüksekliği tüm cephelerde zeminden saçak üst koduna kadar 6.58 m. olarak inşa edilmiştir.

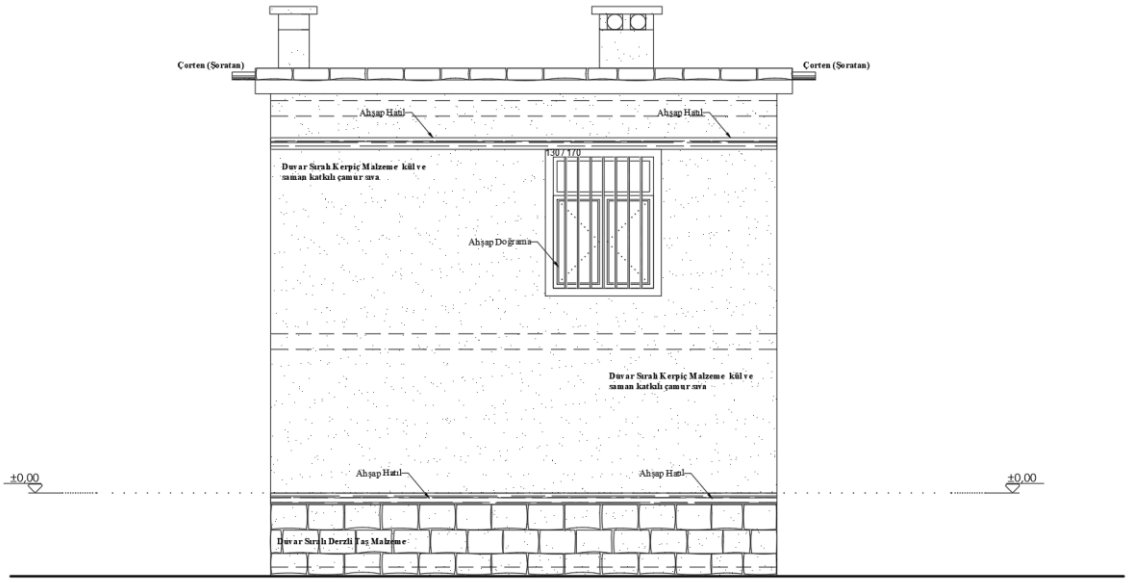
Ahmet Bayram Evi'nin güney ana giriş cephesi diğer cephelere göre daha hareketli bir yapıya sahipti. Evin güney cephesi 11.48 m. genişliğinde 6.58 m. yüksekliğindedir. Cephedeki giriş kısmının her iki yanındaki simetriye yakın mazgal pencereler ile üst katta sofayı aydınlatan pencereler ile cephede doluluk boşluklu durumu oluşturarak cepheyi hareketlendirmiştir. Alt kat bulunan kare formlu mazgal pencerelerin alt ve üst katı dikdörtgen formlu mazgal pencerelerin üst kısmında geçen ahşap hatıllar yapıya farklı bir cephe süslemesi vermiştir. Evin 0. 20 m. genişliğimdeki dışa taşkın saçağı, bütün cephelerde çevrelenmiştir. Yapı herhangi bir süsleme olmayıp cepheler oldukça sade haldedir (Şekil 4.116-118).

Şekil 4.116. Ahmet Bayram Evi güney cephe rölövesi.

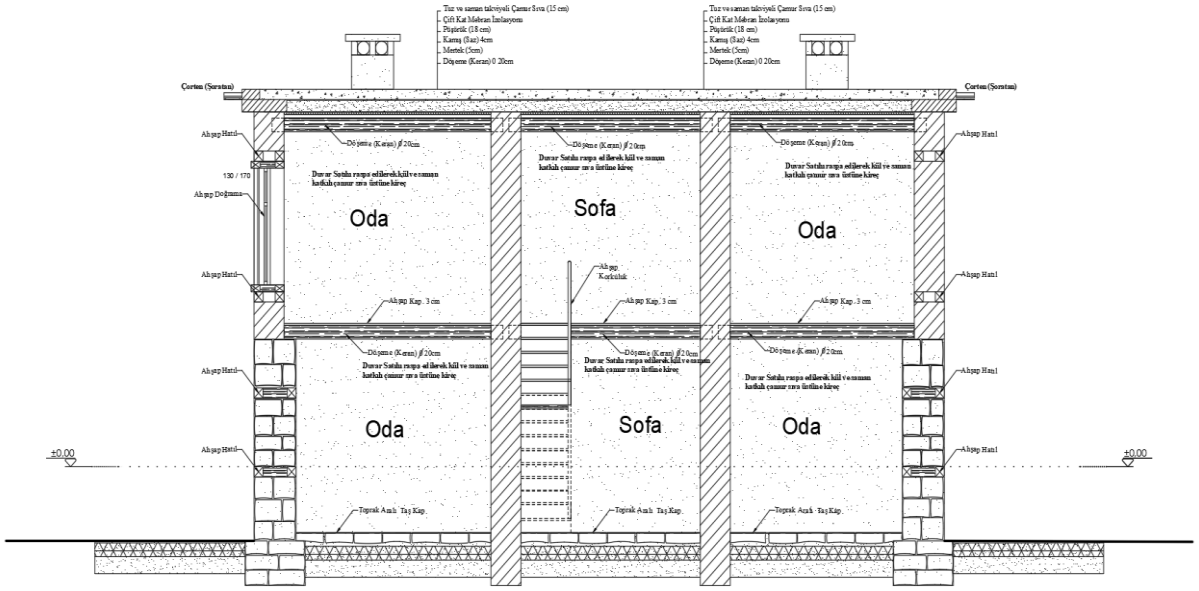

Şekil 4.117. Ahmet Bayram Evi doğu cephe rölövesi.

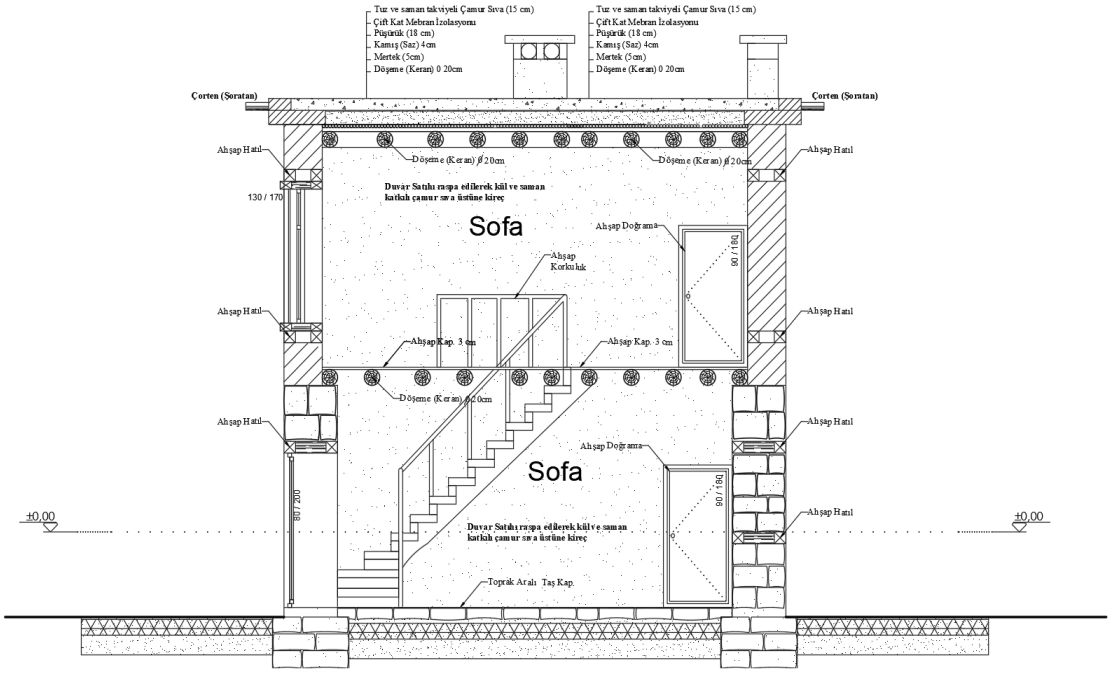

Şekil 4.118. Ahmet Bayram Evi batı cephe rölövesi.

Ahmet Bayram Evi'nin cepheleri zemin ve üst kat çamur ile sıvalı, iç mekânlar bölümleri çamur sıva üzeri kireç badanalıdır. Evin cephelerinde kapı ile pencere kasalarında 0.08 m. dışa çıkmış olarak inşa edilmiştir. Yapının cephelerinde çatı saçağında yer alan çörten (Şoratan), yapıda üst örtüsünde biriken kar ve yağmur sularını bunlar yardımıyla tahliyesi yapılmaktadır (Şekil 4.119-120).

Şekil 4.119. Ahmet Bayram Evi A-A kesit rölövesi.

Şekil 4.120. Ahmet Bayram Evi B-B kesit rölövesi.

Ahmet Bayram Evi'nde kerpiç ana malzeme, kalker taşı, moloz taş, kayrak sal taşı, ahşap, metal yardımcı malzeme olarak kullanılmıştır. Yonu kalker taş; yapının güney giriş sahanlığında, zemin taban zemin kaplamasında kat iç ve dış duvarların alt kısında kullanılmıştır. Kaba yonu moloz taş; yapının temel duvarlarında, zemin kat dış duvarlarını bir kısmında ve çevre duvar yapımında kullanılmıştır. Ahşap;

yapının kapı ve pencere doğramalarında, üst kat ara duvar düşey ve yatay kayıtlarında, merdivende, taban kaplamasında, saçak ve çatıda yapımında kullanılmıştır. Metal malzeme; yapının kapı ve pencere aksesuarlarından zemin ve kat pencere korkuluklarında kullanılmıştır. Kayrak sal taşı; yapının bahçe sirkülasyon dolaşım alanlarının zemin kaplamasında kullanılmıştır. Kerpiç malzeme; yapının zemin ara duvar ve üst kat iç-dış duvar yapımında bulunmaktadır. Yapıda bağlayıcı malzeme olarak çamur harcı ve kireç harcı kullanılmıştır.

Ahmet Bayram Evi kullanılan kerpiç malzeme mahallesindeki kuzeybatı tarafından çıkarılan toprağın, saman, tuz ve su gibi ilavelerle hazırlanan çamur hamuru belli bir beklemeden sonra hazırlanan kalıplar içerisinde dökülerek güneşte kurutulduktan sonra inşaat yerine getirilerek yapı inşa edilmiştir. Ayrıca yapını alt kat duvarlarının bir kısmında kullanılan moloz ve kalker taşı, mahallesindeki güneydoğu tarafından bulunan kaynaktan çıkarılan taşlar belli bir kalıba getirildikten sonra yapı kullanılmıştır.

Ahmet Bayram Evi'nin zemin kat duvarları 0.70 m. kalınlığında olup, iki tam bir yarım kerpiçten, üst kat beden duvarları ise 0.50. m. kalınlığında, iki yarım kerpiçten içten ve dıştan çamur ile sıvalı şekilde inşa edilmiştir. Zemin kattaki odaların ve sofa bölümlerinin zemini moloz taş ve sıkıştırılmış toprakla, üst katın odaları ve sofası ahşap malzeme zemini kaplamalıdır. Zemin ve üst kat tüm bölümlerin tavanları kaplamasızdır (Şekil 4.121-123).

a. b.

Şekil 4.121. Ahmet Bayram Evi (a.) güneybatı ve (b.) batı görünüşleri.

a. b.

Şekil 4.122. Ahmet Bayram Evi (a.) güney ve (b.) render görünüşleri.

a. b. c.

Şekil 4.123. Ahmet Bayram Evi, (a.) giriş kapısı, (b.) pencereler ve (c.) iç mekân görünüşleri.

4.2.9. Abdülhadi Bayram Evi

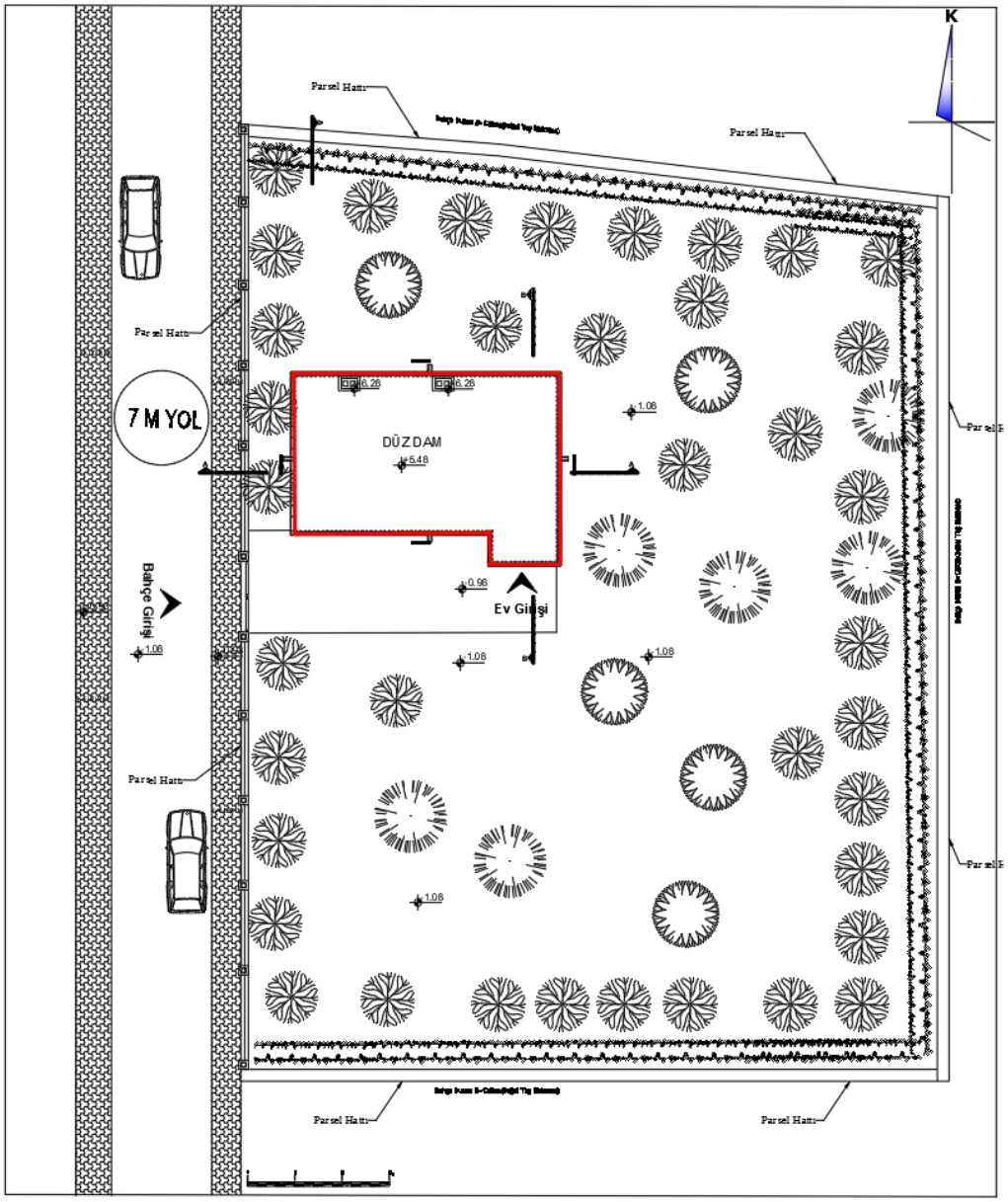
Abdülhadi Bayram Evi, Tekler Mahallesi'nde bulunmaktadır. Tapu kaydında Tekler Mahallesi'nin 149 Ada 4 parselinde bulunan ev, parsel tapu kaydında 862 m^2 alana sahiptir (Şekil 4.124).

Abdülhadi Bayram Evi, yapıldığı tarih tam olarak bilinmemekle birlikte, 1969 doğumlu mahalle sakinlerinden Şerafettin Deniz beyanına göre yapının 1965 yılların başında yörenin önemli duvar ustaları tarafından inşa edilmiştir (Deniz, 2021). Yapı zemine doğu-batı istikametinde yerleştirilmiştir. Abdülhadi Bayram Evi günümüzde oldukça tahrip durumda bulunmaktadır. Abdülhadi Bayram Evi herhangi tescil durumunu bulunmamaktadır.

Şekil 4.124. Abdülhadi Bayram Evi uydu görüntüsü (08/2021 TKGM).

Abdülhadi Bayram Evi "İki Katlı, Sofalı, İki Odalı ve Düz Toprak Damlı" olarak inşa edilmiştir. Ev zemine doğu-batı istikametinde yerleştirilmiştir. Günümüzde kullanılmayan ev oldukça tahrip durumdadır. Evden ayrı bahçe içinde inşa edilen tandır evi ve ahır tamamen yıkılmıştır. Evin bulunduğu parsel batıdan tarafından yol geçmektedir. Bahçeye giriş buradan yapılmaktadır (Şekil 4.125).

Şekil 4.125. Abdülhadi Bayram Evi rölöve vaziyet planı.

Abdülhadi Bayram Evi 6.53x11.06 m. ölçülerinde doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlı olarak zemine yerleştirilmiştir. Kalker, moloz taş ve kerpiç malzeme kullanılarak, iki katlı ve düz topraklı dam olarak inşa edilmiştir. Yapı ayrık nizamda inşa edilmiştir (Şekil 4.126).

Abdülhadi Bayram Evi'ne giriş güney cephesinde bulunan, 1.00 m. genişliğindeki tek kanatlı ahşap bir kapıyla girilir. Sofa, 1.90x5.13 m. ölçülerinde zemini sıkıştırılmış toprak ve taş kaplamalı olarak ve dikdörtgen formlu, kuzey-güney istikametinde düzenlenmiştir.

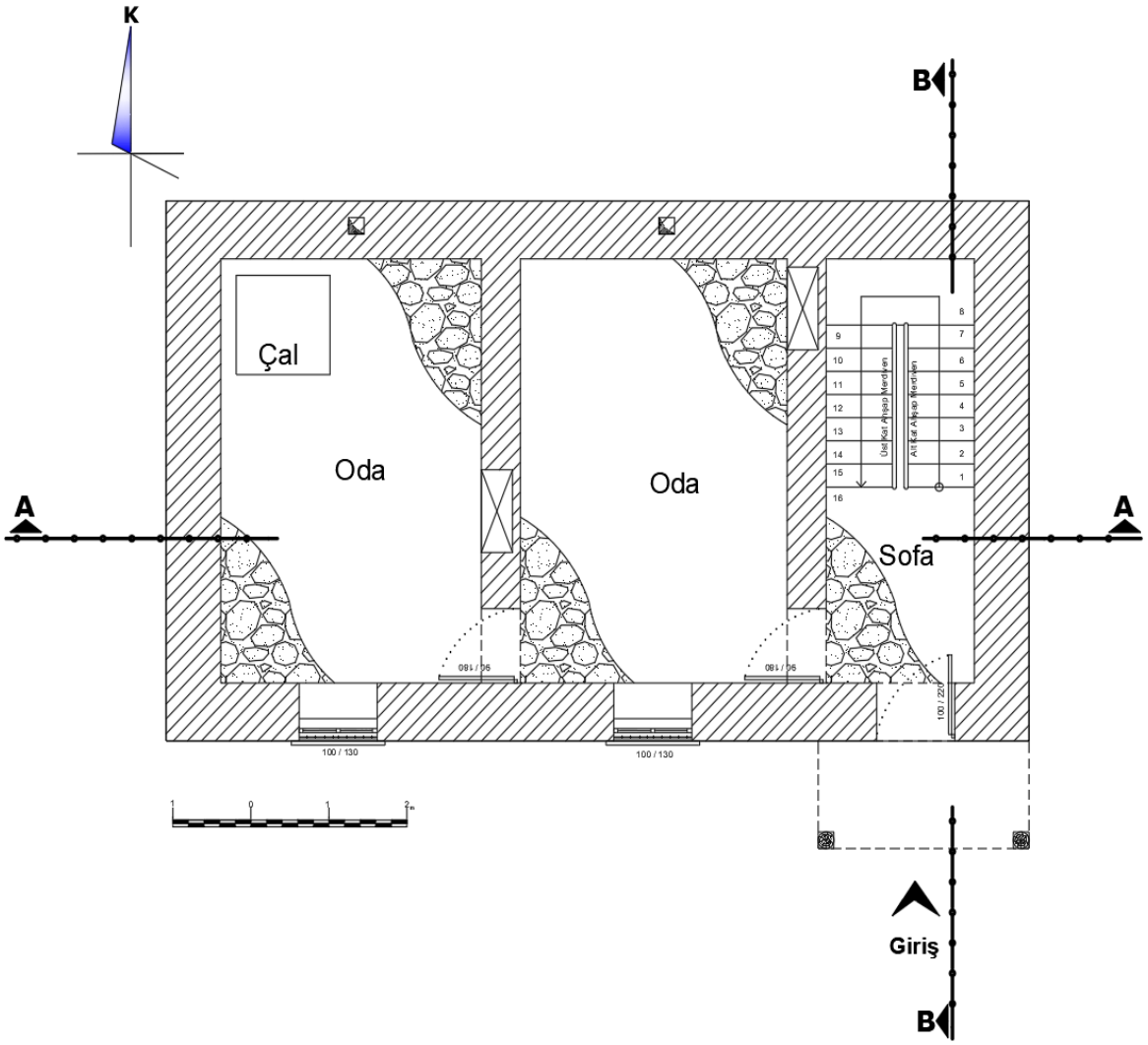

Şekil 4.126. Abdülhadi Bayram Evi güney görünüşü.

Sofanın güneybatı köşesinde yer alan, 0.90 m. genişliğindeki tek kanatlı, ahşap kapıyla odaya geçiş sağlanır. Oda, 3.42x5.13 m. ölçülerinde zemini yonu taş kaplama ve sıkıştırılmış toprak ile örtülü dikdörtgen formlu olarak kuzey-güney istikametinde düzenlenmiştir. Odanın güney beden duvarında açılan 1.00x1.30 m. dikdörtgen formlu kuşkanat mazgal pencere ile batı beden duvarında 0.90 m. genişliğindeki tek kanatlı ahşap kapı ile odaya geçiş sağlanır. Bu odanın kuzey beden duvarında baca yeri bırakıldığı görülmektedir.

Odanın güneybatı köşesinde, 0.90 m. genişliğindeki tek kanatlı kapı ile diğer odaya geçiş sağlanır. Oda, 3.34x5.13 m. ölçülerinde zemini sıkıştırılmış toprak ve taş kaplamalı, dikdörtgen formlu olarak kuzey-güney istikametinde düzenlenmiştir. Odanın güney beden duvarında açılan 1.00x1.30 m. ölçülerinde pencere vardır. Odanın batı beden duvarında 0.30 m. derinliğinde ve 1.00 m. genişliğinde ahşap kanatlı bir dolap nişi ile odanın kuzeybatı köşesinde yıkanma yeri bulunmaktadır.

Abdülhadi Bayram Evi'nin giriş sofasının kuzey beden duvarına oturtulmuş olarak bulunan 0.85 m. genişliğindeki iki kollu ara sahanlıklı ahşap merdiven yardımıyla üst katın sofasına çıkış sağlanır. Üst kat sofaya çıkan merdivenin alt kısmı gündelik eşya yeri olarak kullanılmaktadır (Şekil 4.127).

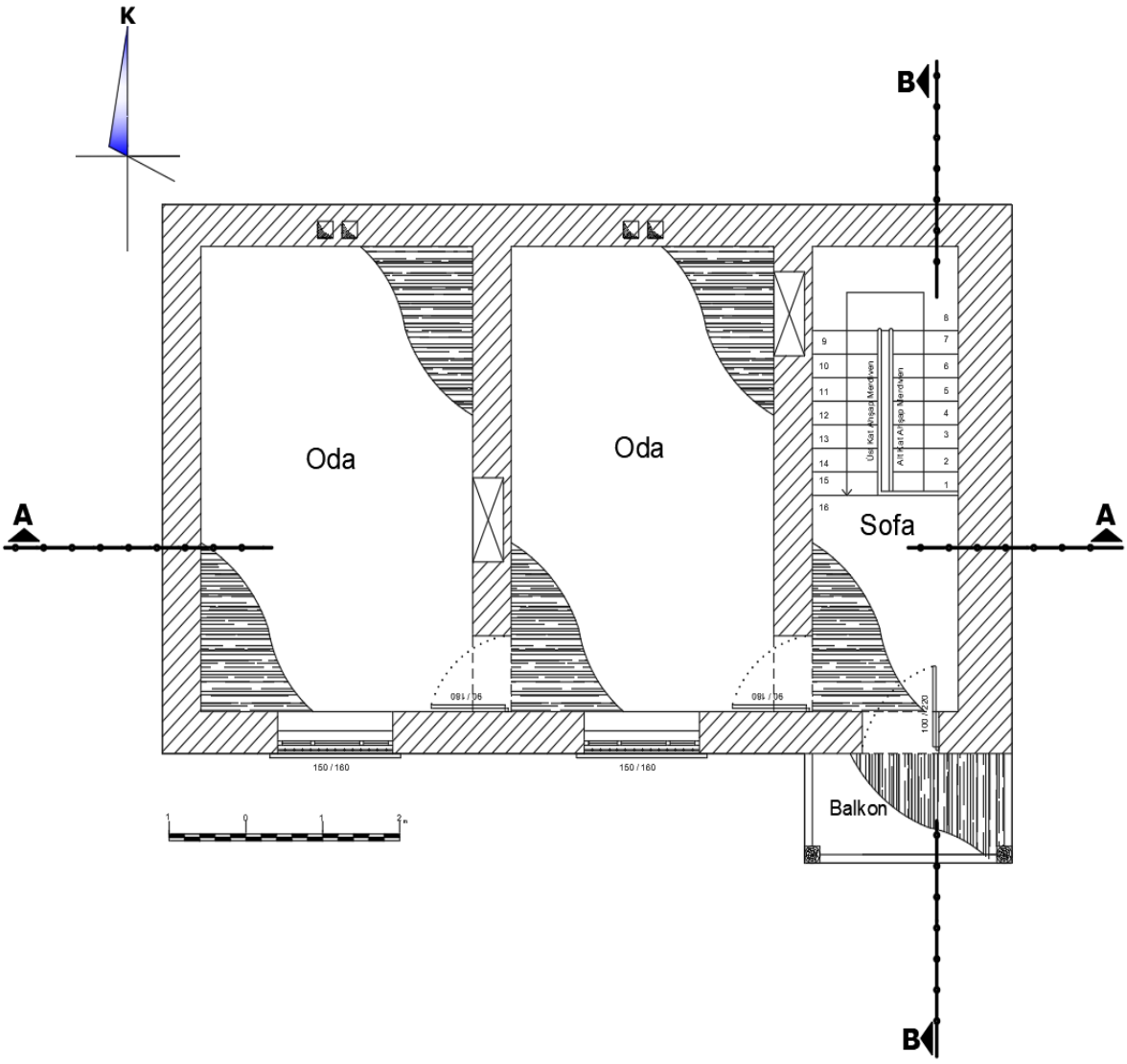

Şekil 4.127. Abdülhadi Bayram Evi zemin kat rölöve planı.

Abdülhadi Bayram Evi'nin üst katının sofası 1.90x5.53 m. ölçülerinde zemini ahşap kaplama ile örtülü dikdörtgen formlu olarak kuzey-güney istikametinde düzenlenmiştir. Sofanın güney beden duvarında 1.00 m. ölçülerinde ahşap bir kapıyla 1.30x2.70 m. ölçülerinde dikdörtgen formlu ahşap zemin kaplamalı balkona gidilmektedir.

Sofanın güneybatı köşesinde, 0.90 m. genişliğindeki tek kanatlı kapı ile odaya geçiş sağlanır. Oda, 3.42x5.53 m. ölçülerinde zemini ahşap kaplama ile örtülü dikdörtgen formlu olarak kuzey-güney istikametinde düzenlenmiştir. Odanın güney beden duvarında açılan 1.50x1.60 m. dikdörtgen formlu kuşkanat mazgal pencere ile batı beden duvarında 0.90 m. genişliğindeki tek kanatlı ahşap kapı ile diğer odaya geçiş sağlanır. Odanın kuzey beden duvarında baca yeri ve doğu beden duvarında 0.35 m. derinliğinde ve 1.00 m. genişliğinde ahşap kapaklı bir dolap nişi bırakıldığı görülmektedir.

Odanın güneybatı köşesinde yer alan, 0.90 m. genişliğindeki tek kanatlı ahşap kapı ile diğer odaya geçiş sağlanır. Oda, 3.54x5.53 m. ölçülerinde zemini ahşap ile örtülü dikdörtgen formlu olarak kuzey-güney istikametinde düzenlenmiştir. Odanın güney beden duvarında açılan 1.50x1.60 m. ve doğu beden duvarında 0.30 m. derinliğinde ve 1.00 m. genişliğinde ahşap kapaklı bir dolap ve kuzey beden duvarında baca yeri bulunmaktadır (Şekil 4.128).

Şekil 4.128. Abdülhadi Bayram Evi üst kat rölöve planı.

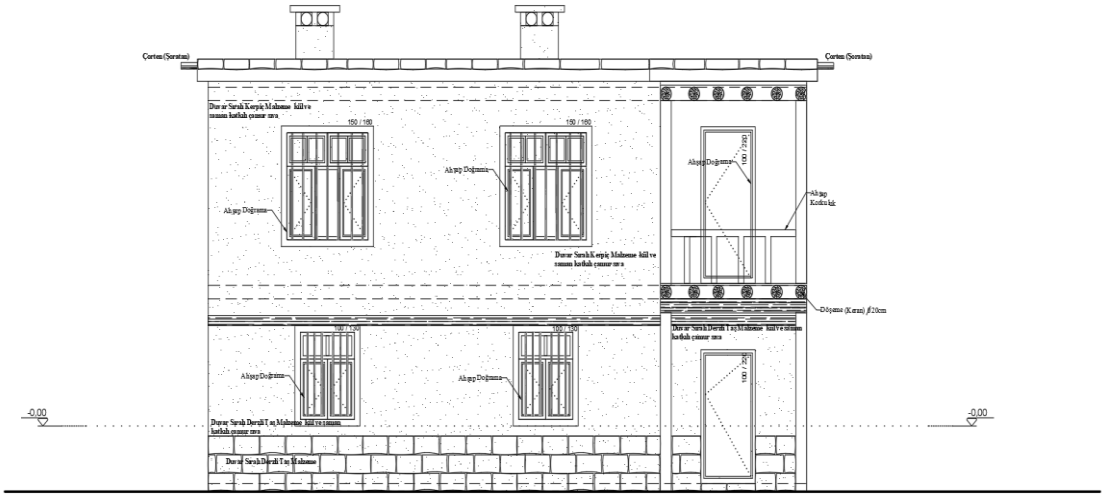
Abdülhadi Bayram Evi'nin cepheleri zemin katı davarları 0.80 m. kadar taş malzemeden inşa edilmişken, diğer kısım üst kısım duvarlar kerpiç malzemeden inşa edilmiştir. Subasman seviyesi 0.11 m. seviyesinde olup tek basamakla ulaşmaktadır.

Yapının tüm cephelerinde subasman seviyesinden 2.36 m. yukarısında 0.15 m. kalınlığında ahşap hatıl çevreyi kuşatılmıştır. Bu ahşap hatıl üzerine kerpiç duvar yardımıyla düz toprak dam ulaşılır. Cephe yüksekliği cephelerde zeminden saçak üst koduna kadar 6.46 m. olarak inşa edilmiştir (Şekil 4.129).

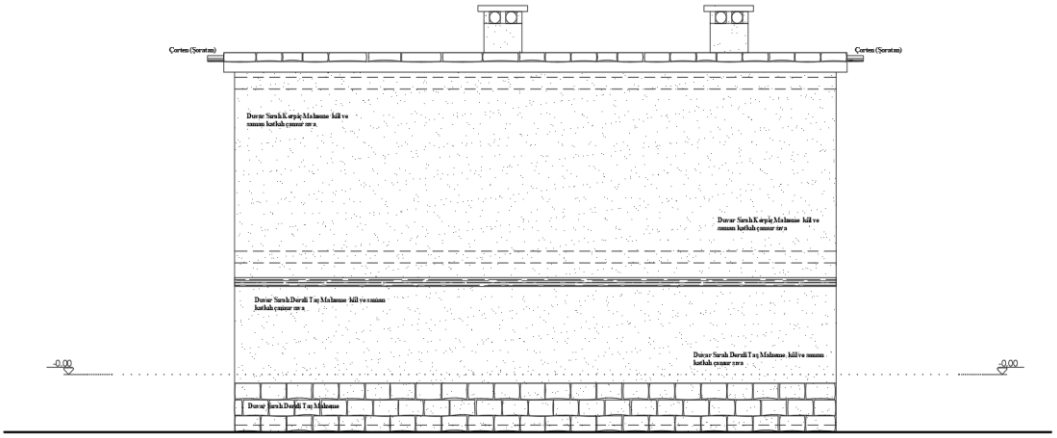

Şekil 4.129. Abdülhadi Bayram Evi güneydoğu görünüşü.

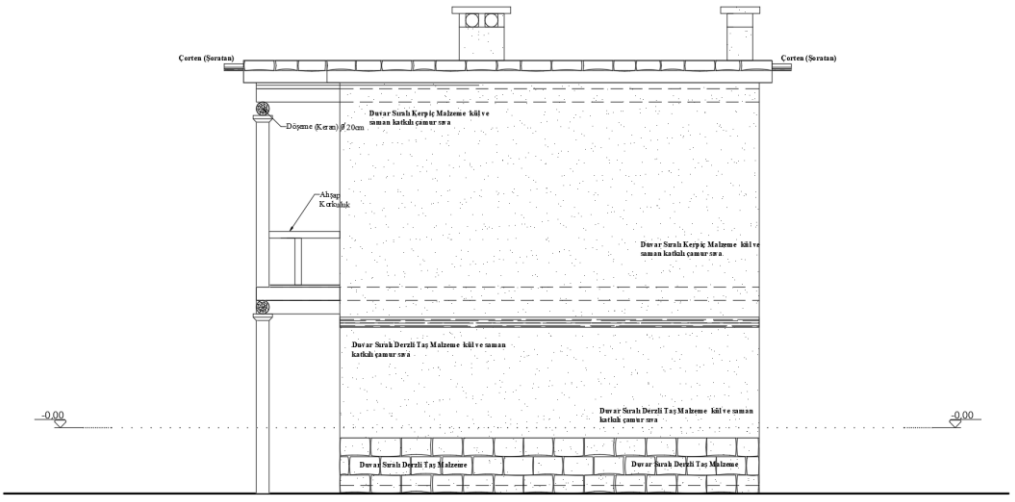
Abdülhadi Bayram Evi'nin güney ana giriş cephesi diğer cephelere göre daha hareketli bir yapıya sahipti. Evin güney cephesi 11.06 m. genişliğinde 6.46 m. yüksekliğindedir. Cephedeki giriş kısmının batı tarafında bulunan mazgal pencereler ile üst katta sofadan çıkılan balkon ile cephede doluluk boşluklu durumu oluşturarak cepheyi hareketlendirmiştir. Alt kat bulunan mazgal pencerelerin üst kısmında geçen ahşap hatıllar yapıya farklı bir cephe süslemesi vermiştir. Evin 0. 20 m. genişliğimdeki dışa taşkın saçağı, bütün cephelerde çevrelenmiştir. Abdülhadi Bayram Evi'nin cephesinde bir süsleme olmayıp cepheler oldukça sadedir (Şekil 4.130-133).

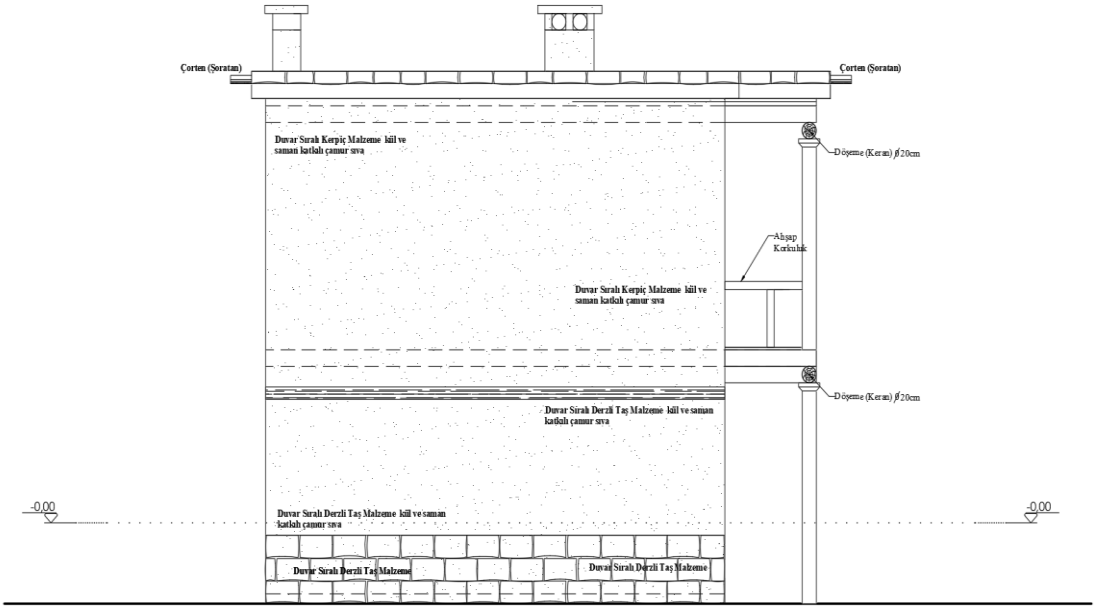
Şekil 4.130. Abdülhadi Bayram Evi güney cephe rölövesi.

Şekil 4.131. Abdülhadi Bayram Evi kuzey cephe rölövesi.

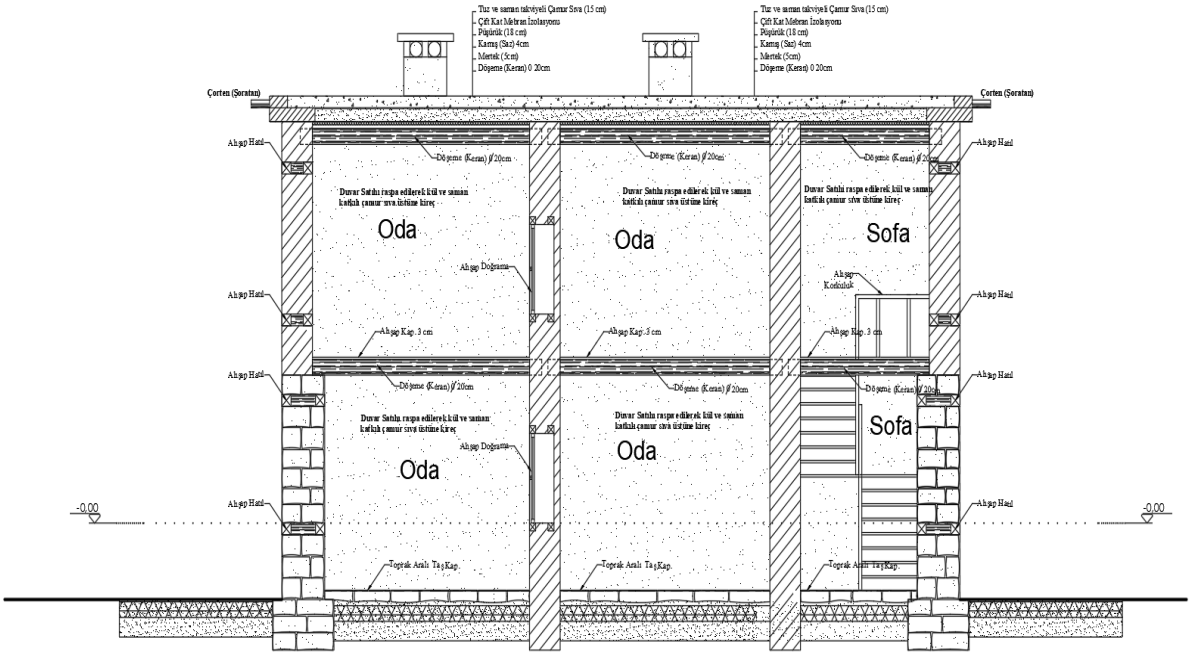

Şekil 4.132. Abdülhadi Bayram Evi doğu cephe rölövesi.

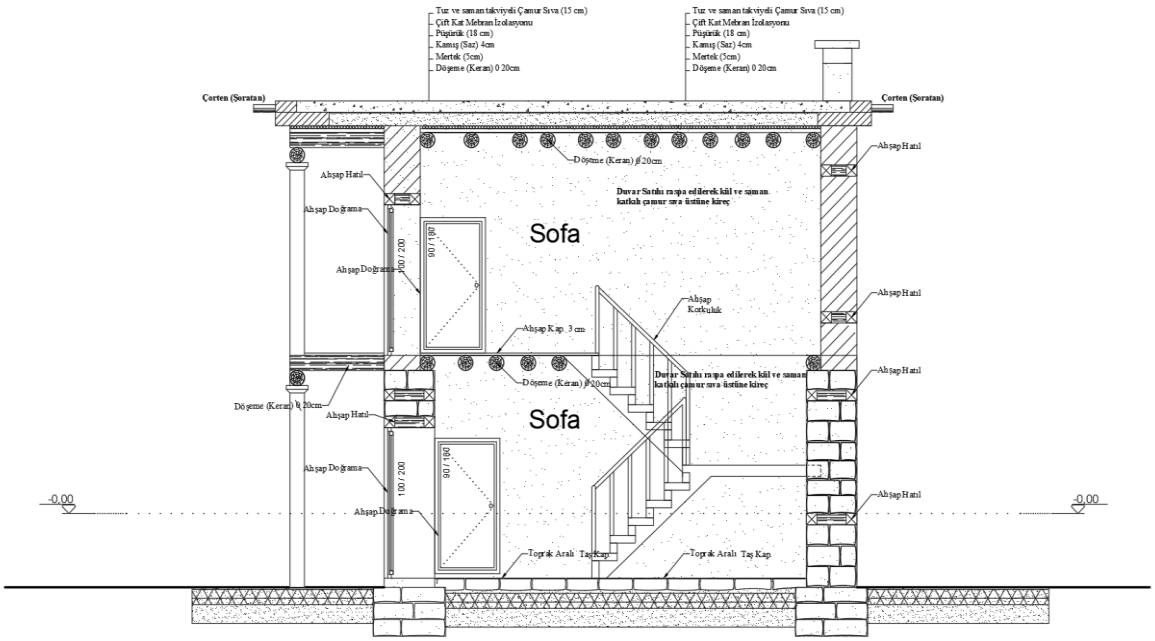

Şekil 4.133. Abdülhadi Bayram Evi batı cephe rölövesi.

Abdülhadi Bayram Evi'nin cepheleri taş malzemeli kısım sıvasızken diğer kısımlar çamur ile sıvalıdır. Tüm cephelerde kapı ile pencere kasalarında 0.10 m. dışa çıkmış olarak inşa edilmiştir. Yapının üst örtüsünde oluşan kar ve yağmur sular tahliyesi cephesinde yerleştirilmiş çörtenler sağlanmaktadır (Şekil 4.134-135).

Şekil 4.134. Abdülhadi Bayram Evi A-A kesit rölövesi.

Şekil 4.135. Abdülhadi Bayram Evi B-B kesit rölövesi.

Abdülhadi Bayram Evi yapımı yığma dolgu tekniği inşa edilmiştir. Yapıda kerpiç ana malzeme, kalker taşı, moloz taş, kayrak sal taşı, ahşap, metal yardımcı malzeme olarak kullanılmıştır. Kalker taş; yapının güney giriş sahanlığında, zemin taban zemin kaplamasında, kat iç ve dış duvarların bir kısmında kullanılmıştır. Kaba moloz taş; yapının temel duvarlarında ile çevre duvar yapımında kullanılmıştır. Kayrak sal taşı; yapının bahçe sirkülasyon dolaşım alanlarının zemin kaplamasında kullanılmıştır. Ahşap; yapının kapı ve pencere doğramalarında, üst kat ara duvar düşey ve yatay kayıtlarında, merdivende, balkonda, taban kaplamasında, saçak ve çatıda yapımında kullanılmıştır. Metal malzeme; yapının kapı ve pencere aksesuarlarından zemin ve kat pencere korkuluklarında kullanılmıştır. Kerpiç malzeme; yapını duvarlarında kullanılmıştır. Yapıda bağlayıcı malzeme olarak çamur harcı ve kireç harcı kullanılmıştır.

Abdülhadi Bayram Evi'nin zemin kat duvarları iki tam bir yarım kerpiçten 0.70 m. kalınlığında, üst kat beden duvarları ise iki yarım kerpiçten 0.50. m. kalınlığında olup içten ve dıştan çamur ile sıvalı şekilde inşa edilmiştir. Zemin kattaki odaların ve sofa bölümlerinin zemini moloz taş, kalker ve sıkıştırılmış toprakla, üst katın bölümleri ise ahşap malzeme zemini kaplanmıştır. Zemin ve üst kattaki tüm mekânların tavanları kaplamasızdır (Şekil 4.136-138).

a. b.

Şekil 4.136. Abdülhadi Bayram Evi (a.) güneydoğu ve (b.) güneybatı görünüşleri.

a. b.

Şekil 4.137. Abdülhadi Bayram Evi (a.) güney ve (b.) render görünüşleri.

a. b.

Şekil 4.138. Abdülhadi Bayram Evi (a.) güneydoğu ve (b.) merdiven görünüşleri.

4.2.10. Burhan Kırca Evi

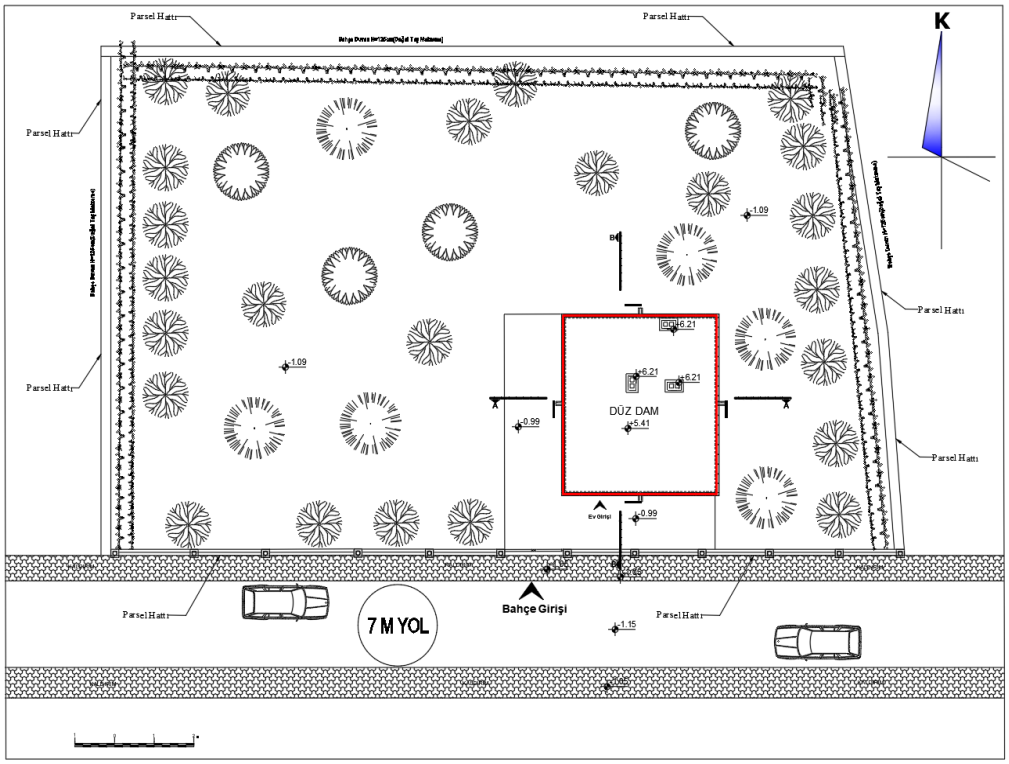
Burhan Kırca Evi, Tekler Mahallesi'nin içinden geçen kuzeye doğru giden yolun batı tarafında bulunmaktadır. Ev tapu kaydında Tekler Mahallesi'nin 147 Ada 4 parselinde ve parsel tapu kaydında 546 m^2 alana sahiptir (Şekil 4.139).

Burhan Kırca Evi, yapıldığı tarih tam olarak bilinmemekle birlikte, mahalle sakinlerinden Şerafettin Deniz beyanına göre 1950 yılların başında yörenin önemli duvar ustaları tarafından inşa edilmiştir (Deniz, 2021). Ev günümüzde oldukça tahrip durumdadır. Burhan Kırca Evi herhangi tescil durumunu bulunmamaktadır.

Şekil 4.139. Burhan Kırca Evi uydu görüntüsü (08/2021 TKGM).

Burhan Kırca Evi iki katlı, sofalı ve düz toprak damlı olarak taştan inşa edilmiştir. Evden ayrı bahçe içinde inşa edilen tandır evi ve ahır tamamen yıkılmıştır. Ev, parselin güneyindeki yol üzerinde yer almaktadır. Bahçeye giriş güney bulunan yoldan yapıldıktan sonra eve giriş yapılır (Şekil 4.140).

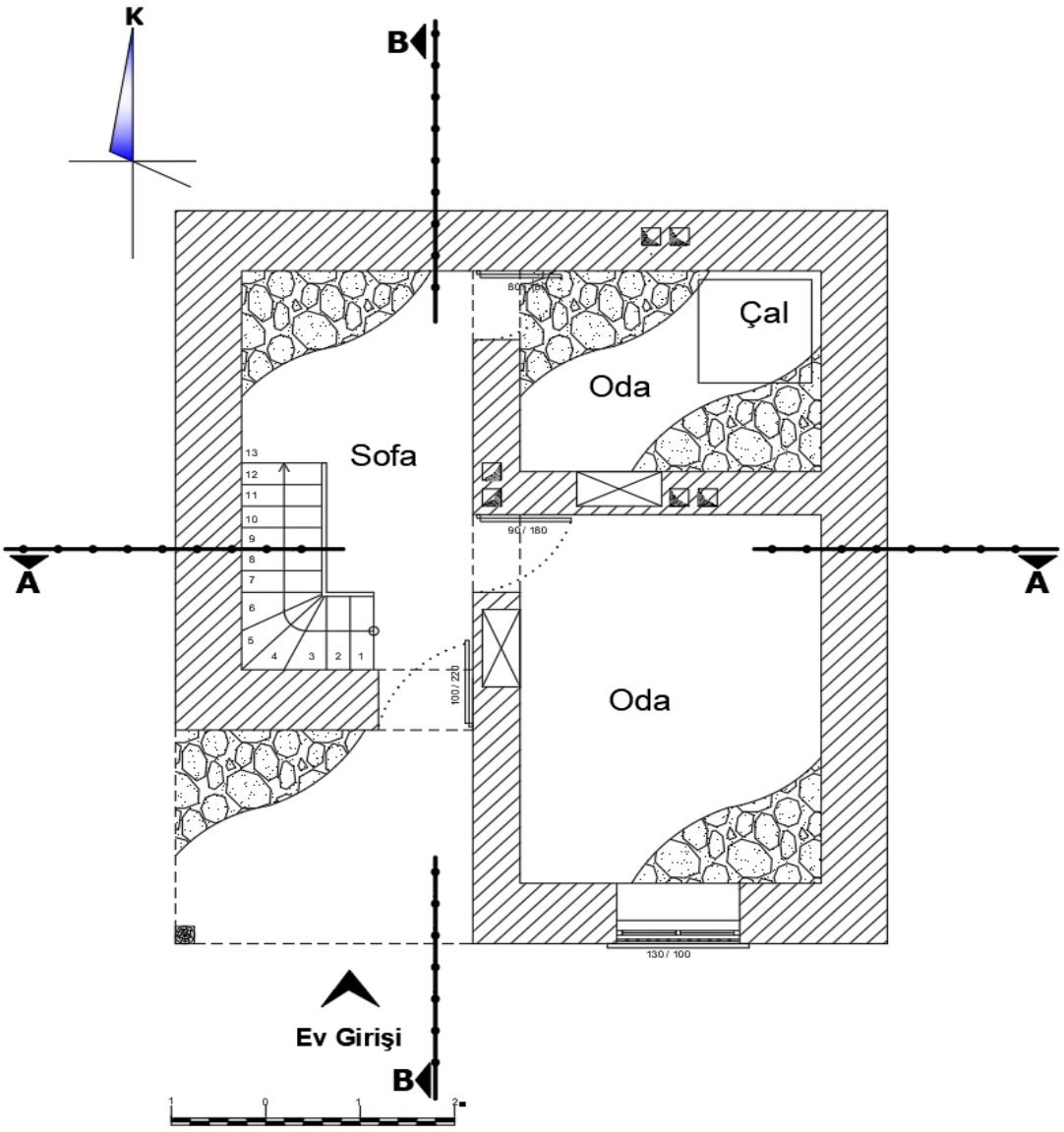

Şekil 4.140. Burhan Kırca Evi rölöve vaziyet planı.

Burhan Kırca Evi 7.54x8.51 m. ölçülerinde kuzey-güney istikametinde dikdörtgen planlı olarak zemine yerleştirilmiştir. Kalker, moloz taş ve kerpiç malzeme kullanılarak, iki katlı ve düz topraklı dam olarak ayrık nizamda inşa edilmiştir. (Şekil 4.141).

Şekil 4.141. Burhan Kırca Evi güneybatı görünüşü.

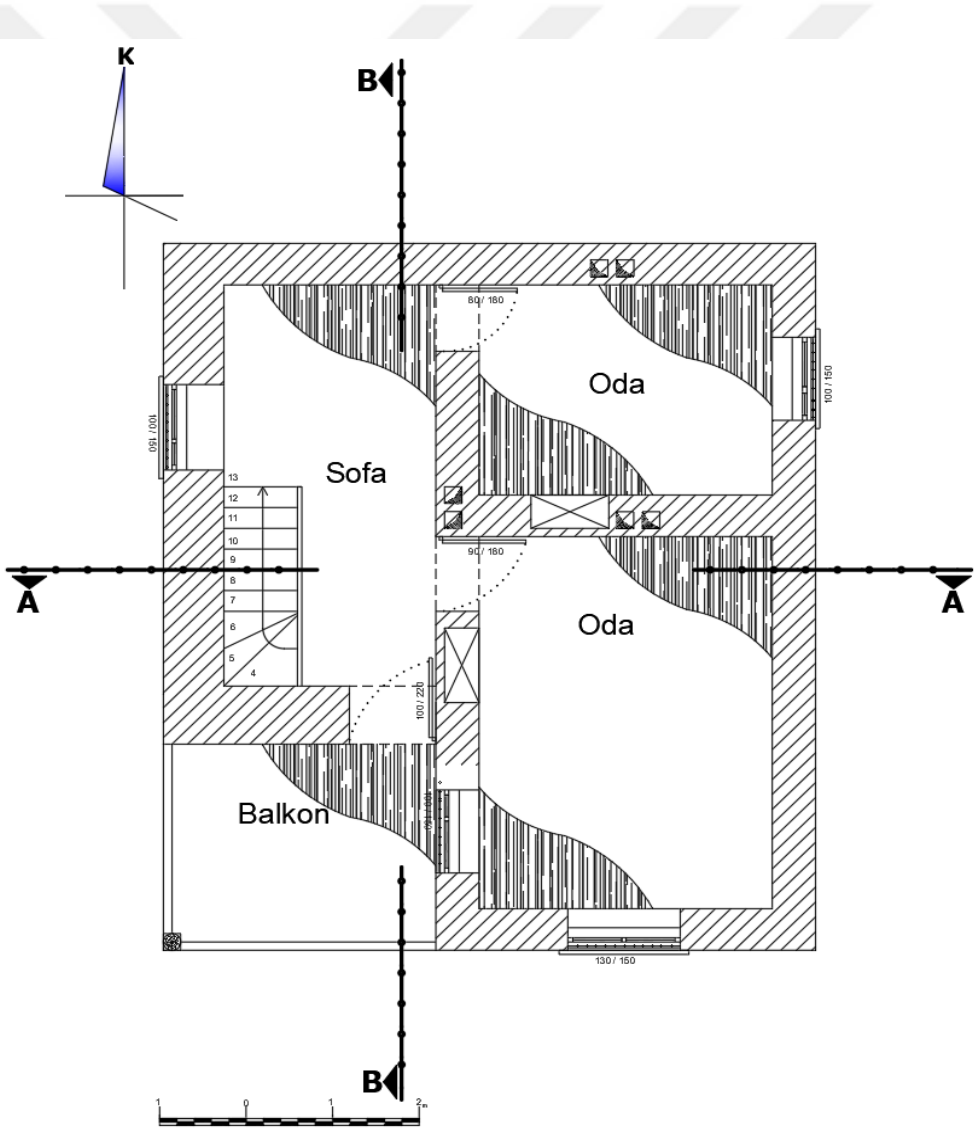
Şekil 4.142. Burhan Kırca Evi zemin kat rölöve planı.

Burhan Kırca Evi'ne giriş güney cephesinin batı köşeden, 1.00 m. genişliğindeki tek kanatlı kapıyla sofaya giriş yapılır. Sofa, 2.45x4.53 m. ölçülerinde zemini sıkıştırılmış toprak ve taş kaplamalı, dikdörtgen formlu olarak kuzey-güney istikametinde düzenlenmiştir.

Sofanın kuzeydoğu köşesinde yer alan 0.90 m. genişliğindeki tek kanatlı ahşap kapı ile odaya geçiş sağlanır. Oda, 2.33x3.19 m. ölçülerinde zemini yonu taş kaplamalı dikdörtgen formlu olarak doğu-batı istikametinde düzenlenmiştir. Odanın güney beden duvarında 0.35 m. derinliğinde ve 0.90 m. genişliğinde ahşap kanatlı bir dolap nişi ve odanın kuzeydoğu köşesinde beden duvarında yıkanma yeri bırakılmıştır.

Sofanın güneydoğu köşesinde bulunan 0.90 m. genişliğindeki tek kanatlı ahşap kapı ile diğer odaya geçiş sağlanır. Oda, 3.19x4.28 m. ölçülerinde zemini y taş kaplama ile örtülü dikdörtgen formlu olarak kuzey-güney istikametinde düzenlenmiştir. Odanın güney beden duvarında açılan 1.30x1.00 m. ölçülerinde kuşkanat mazgal pencere vardır. Odanın batı beden duvarında 0.35 m. derinliğinde ve 0.90 m. genişliğinde ahşap kanatlı bir dolap nişi yer almaktadır.

Burhan Kırca Evi'nin giriş sofasının batı duvarına paralel olarak yerleştirilmiş 0.85 m. genişliğindeki iki kollu ahşap merdiven yardımıyla üst katın sofasına çıkış sağlanır. Merdivenin alt kısmı askılık bölümü olarak ayrılmıştır. Sofanın doğu beden duvarında baca yeri bırakıldığı görülmektedir (Şekil 4.142).

Şekil 4.143. Burhan Kırca Evi üst kat rölöve planı.

Burhan Kırca Evi'nin üst katının sofası 2.45x4.83 m. ölçülerinde zemini ahşap kaplamalı dikdörtgen formlu olarak kuzey-güney istikametinde düzenlenmiştir. Sofanın batı beden duvarında 1.00x1.50 m. ölçülerinde dikdörtgen formlu pencere bulunmaktadır.

Sofanın güney beden duvarından 1.00 m. kapı yardımıyla çıkılan, 2.48x3.14 m. ölçülerinde zemini ahşap kaplamalı dikdörtgen formlu olarak doğu-batı istikametinde planlanmış balkona açılmaktadır.

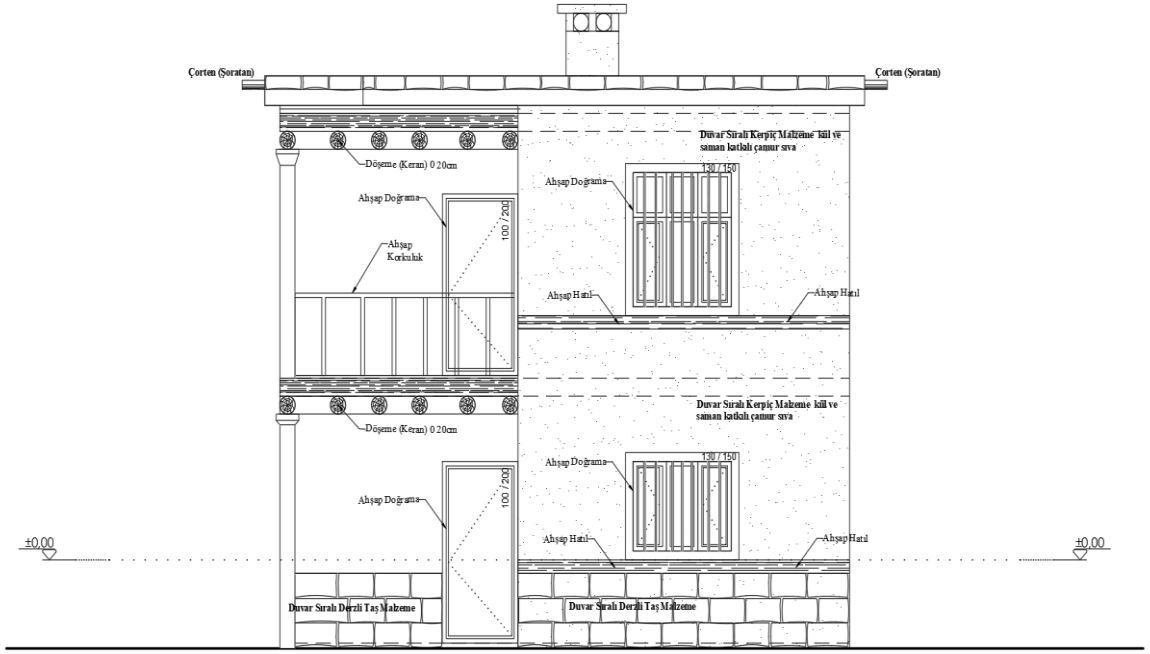
Sofanın kuzeydoğu köşesindeki 0.90 m. genişliğindeki tek kanatlı ahşap kapı ile odaya geçiş sağlanır. Oda, 2.53x3.39 m. ölçülerinde zemini ahşap kaplama ile örtülü dikdörtgen formlu olarak doğu-batı istikametinde düzenlenmiştir. Odanın doğu beden duvarında açılan 1.00x1.50 m. ölçülerinde bir adet dikdörtgen formlu kuşkanat mazgal pencere bulunmaktadır. Odanın güney beden duvarında 0.30 m. derinliğinde ve 1.00 m. genişliğinde ahşap kanatlı bir dolap nişi yer almaktadır. Odanın kuzey beden duvarında baca yeri bırakıldığı görülmektedir.

Sofanın güneydoğu köşesinde yer alan 0.90 m. genişliğindeki tek kanatlı ahşap kapı ile diğer odaya geçiş sağlanır. Oda, 3.39x4.48 m. ölçülerinde zemini ahşap kaplamalı, dikdörtgen formlu olarak kuzey-güney istikametinde düzenlenmiştir. Odanın güney ve batı beden duvarlarında açılan 1.30x1.50 m. ölçülerinde, benzer mimari özellikteki iki adet dikdörtgen formlu kuşkanat mazgal pencere vardır. Odanın batı duvarında 0.30 m. derinliğinde ve 0.90 m. genişliğinde ahşap kanatlı bir dolap nişi yer almaktadır. Odanın kuzey beden duvarında soba bacası yeri bulunur (Şekil 4.143).

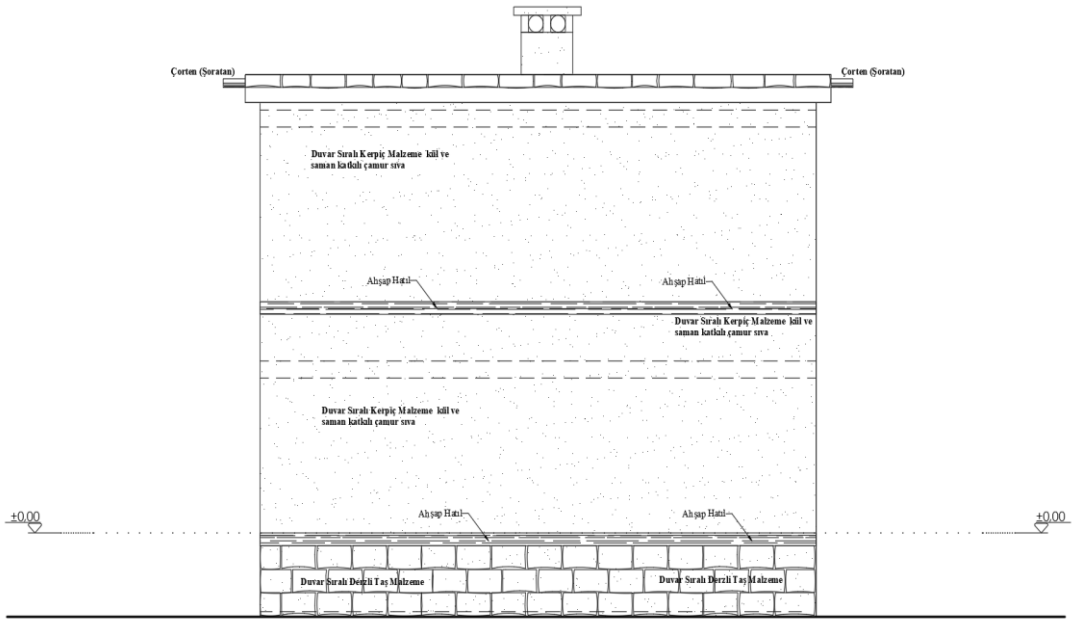
Burhan Kırca Evi'nin tüm cepheleri zemin kat pencere alt kısımdan geçen ahşap hatıl altı yonu taş inşa edilmiş, diğer üst duvarlar kerpiç malzemeden inşa edilmiştir. Subasman seviyesi 0.06 m. seviyesinde olup tek basamakla ulaşmaktadır. Yapının tüm cephelerinde subasman seviyesinden 0.80 m. yukarısında 0.15 m. kalınlığında ahşap hatıl kuşatılmıştır. Bu ahşap hatıl üzerine 2.58 m. kerpiç duvar yükselerek 0.15 m. kalınlığındaki ikinci bir ahşap hatıl ile çevrelenmiştir. İkinci ahşap hatıl üzerine kerpiç duvar yardımıyla düz toprak dam ulaşılır. Cephe yüksekliği tüm cephelerde zeminden saçak üst koduna kadar 6.40 m. olarak inşa edilmiştir.

Burhan Kırca Evi'nin güney ana giriş cephesi diğer cephelere göre daha hareketli bir yapıya sahipti. Evin güney cephesi 7.54 m. genişliğinde 6.40 m. yüksekliğindedir. Cephedeki giriş kısmının batı tarafında bulunan pencereler ve üst kat balkon ile cephede doluluk boşluklu durumu oluşturarak cepheyi hareketlendirmiştir. Alt kat bulunan mazgal

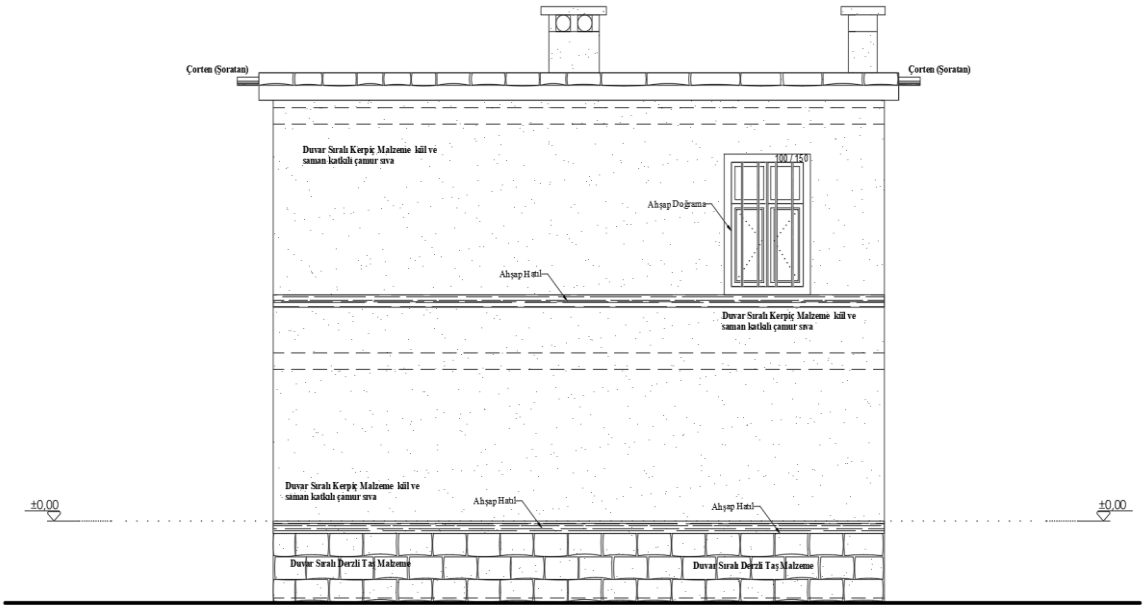
pencerelerin alt ve üst katı mazgal pencerelerin alt kısmında geçen ahşap hatıllar yapıya farklı bir cephe süslemesi vermiştir. Evin 0. 20 m. genişliğimdeki dışa taşkın saçağı, bütün cephelerde çevrelenmiştir. Yapı herhangi bir süsleme olmayıp cepheler oldukça sadedir (Şekil 4.144-147).

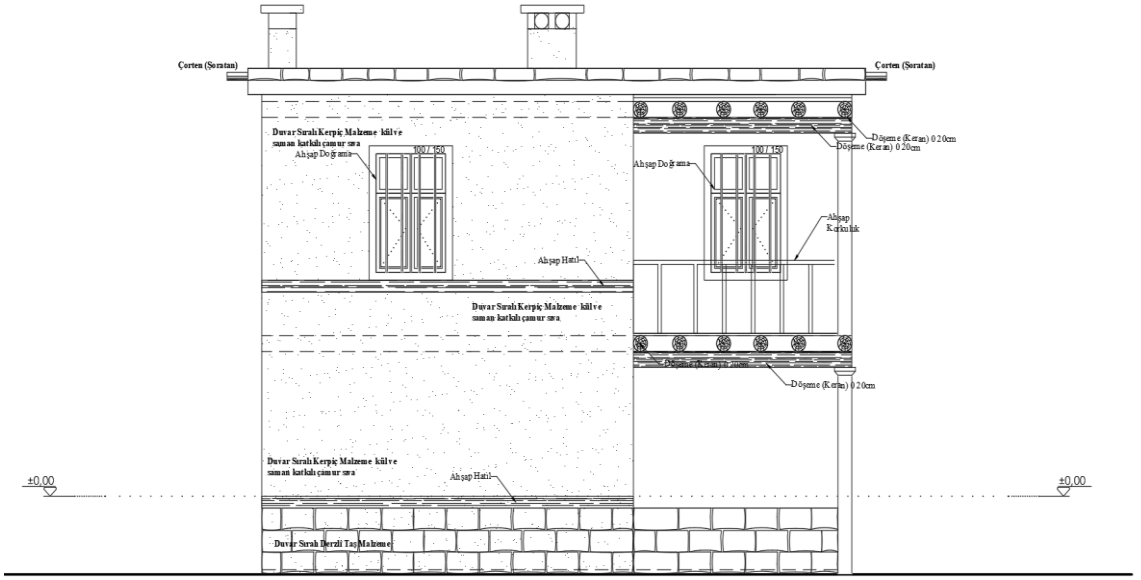
Şekil 4.144. Burhan Kırca Evi güney cephe rölövesi.

Şekil 4.145. Burhan Kırca Evi kuzey cephe rölövesi.

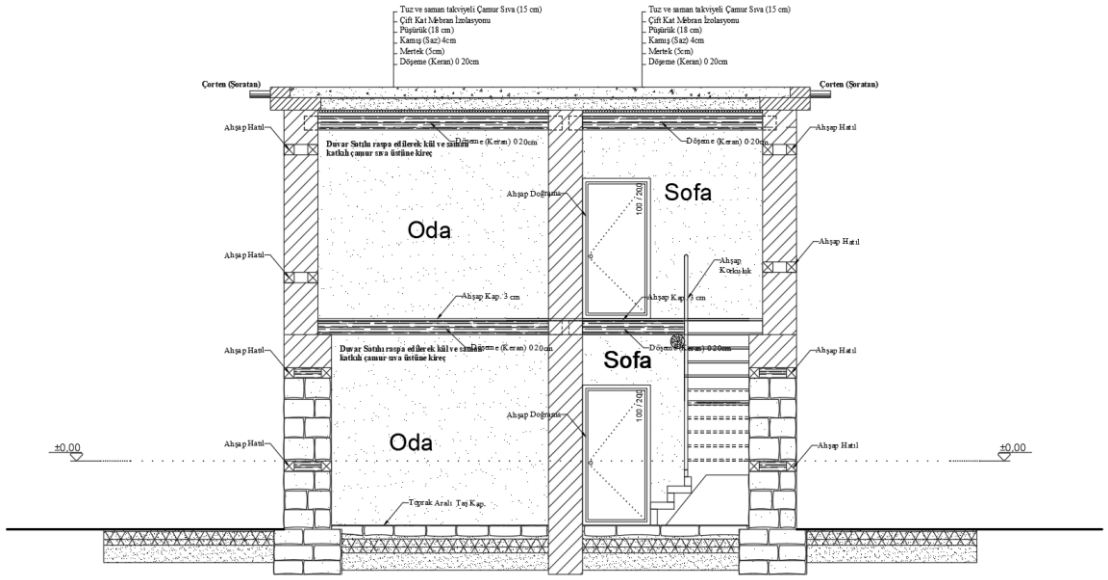

Şekil 4.146. Burhan Kırca Evi doğu cephe rölövesi.

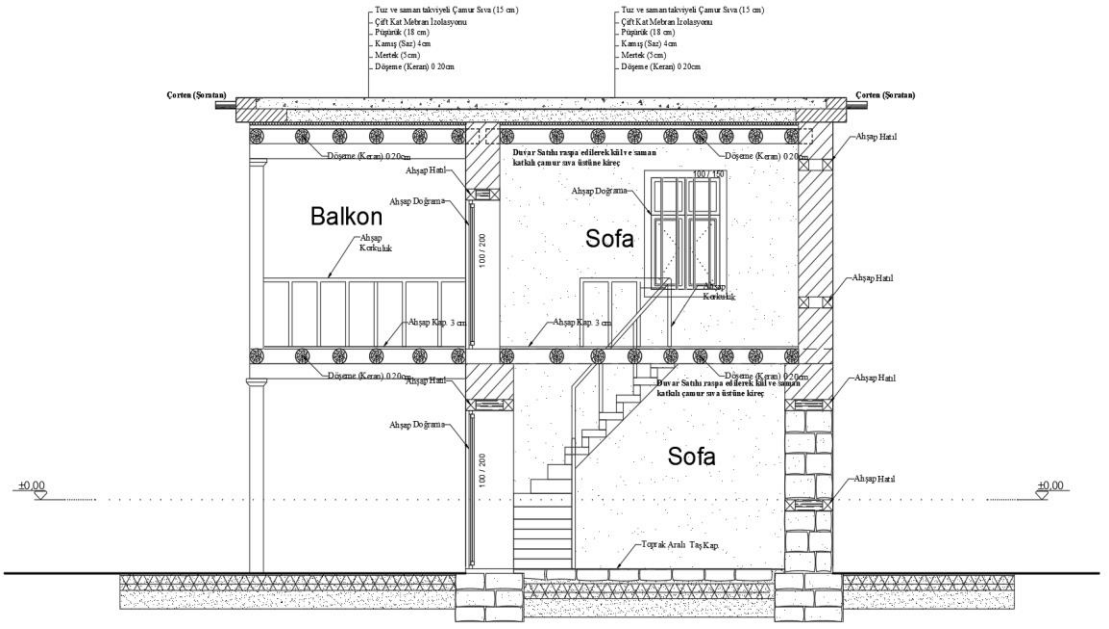

Şekil 4.147. Burhan Kırca Evi batı cephe rölövesi.

Burhan Kırca Evi'nin cepheleri zemin ve üst kat çamur ile sıvalı iken alt ve üst kat iç mekân bölümleri çamur sıvalı üzerine kireç badanalıdır. Cephelerde kapı ile pencere kasalarında 0.09 m. dışa çıkmış olarak inşa edilmiştir. Yapının dört cephenin dam saçağında yer alan çörten (şoratan) cephelerin ortasına yerleştirilmiş olup, yapıda üst örtü sisteminde oluşan kar ve yağmur suları tahliyesi sağlanmaktadır (Şekil 4.148-149).

Şekil 4.148. Burhan Kırca Evi A-A kesit rölövesi.

Şekil 4.149. Burhan Kırca Evi B-B kesit rölövesi.

Abdülhadi Bayram Evi'nde kullanılan kerpiç malzemesi mahallenin kuzeybatı tarafından çıkarılan toprağın samanla birlikte kerpiç kalıplara konulduktan sonra kurutma işlemi sonrası inşaat edilecek alana getirilerek yapı inşa edilmiş. Ayrıca yapını alt kat duvarlarının tamamına yalın kullanılan moloz ve yonu kalker taşı, mahallesindeki güneydoğu tarafından bulunan kaynaktan çıkarılan taşlar belli bir kalıba getirildikten sonra yapı kullanılmıştır.

Abdülhadi Bayram Evi'nin inşasında kerpiç ana malzeme, kalker taşı, moloz taş, kayrak sal taşı, ahşap, metal yardımcı malzeme olarak kullanılmıştır. Kalker taş; yapının güney giriş sahanlığında, zemin taban zemin kaplamasında, zemin kat iç ve dış duvarlarında kullanılmıştır. Moloz taş; yapının temel duvarı ve çevre duvar yapımında kullanılmıştır. Kayrak sal taşı; yapının bahçe sirkülasyon dolaşım alanlarının zemin kaplamasında kullanılmıştır. Kerpiç malzeme; yapının zemin ve üst kat iç-dış duvar yapımında bulunmaktadır. Yapıda bağlayıcı malzeme olarak çamur harcı ve kireç harcı kullanılmıştır.

Burhan Kırca Evi'nin zemin kat duvarları iki tam bir yarım kerpiçten 0.70 m. kalınlığında, üst kat beden duvarları ise iki yarım kerpiçten 0.50. m. kalınlığında olup içten ve dıştan çamur ile sıvalı şekilde inşa edilmiştir. Zemin kattaki odaların ve sofa bölümlerinin zemini yonu moloz taş ve sıkıştırılmış toprakla, üst katın odaları ve sofası ahşap malzeme zemini kaplanmıştır. Zemin ve üst kattaki tüm bölümlerin tavanları kaplamalıdır (Şekil 4.150-152).

a. b.

Şekil 4.150. Burhan Kırca Evi (a.) güneydoğu ve (b.) batı görünüşleri.

a. b.

Şekil 4.151. Burhan Kırca Evi (a.) güney ve (b.) render görünüşleri.

a. b.

Şekil 4.152. Burhan Kırca Evi (a.) ve (b.) pencere görünüşleri.

4.2.11. Hamza Eken Evi

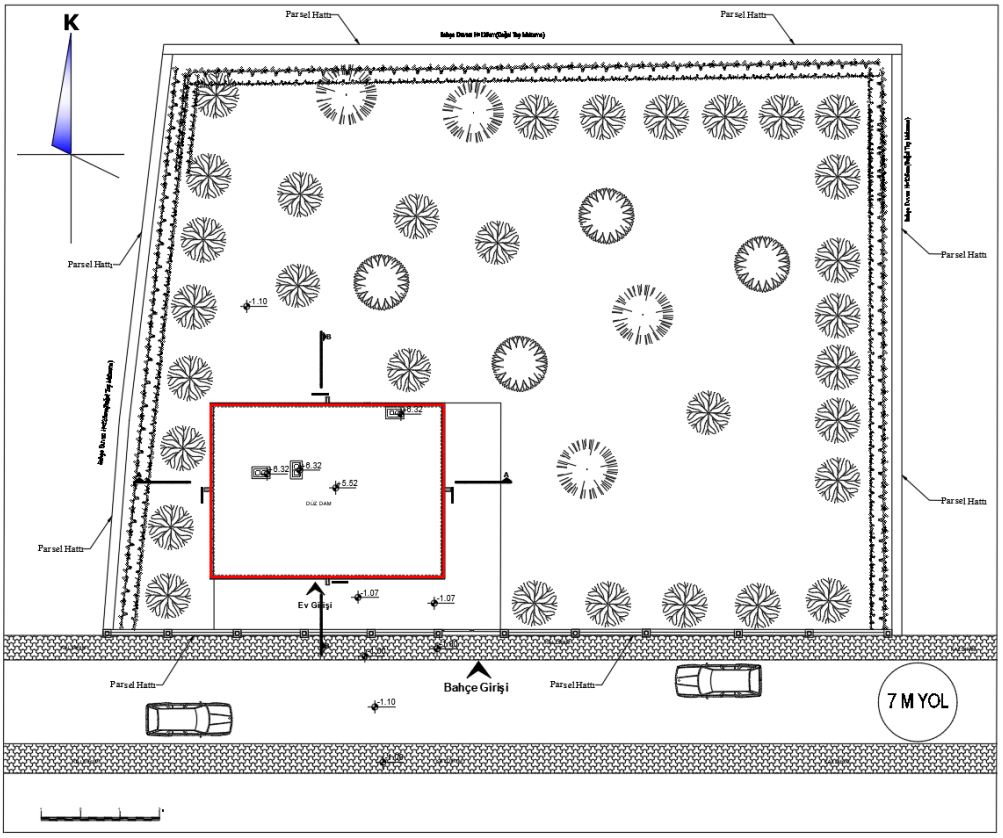
Hamza Eken Evi, Tekler Mahallesi'nin içinden geçen doğuya doğru giden yolun kuzeyi üzerinde bulunmaktadır. Tapu kaydında Tekler Mahallesi'nin 143 ada 3 parselinde bulunan evin parseli tapu kaydında 246 m^2 alana sahiptir (Şekil 4.153).

Hamza Eken Evi, yapıldığı tarih tam olarak bilinmemekle birlikte, 1969 doğumlu mahalle sakinlerinden Şerafettin Deniz beyanına göre Hamza Eken Evi, 1955 yılların başında yörenin önemli ustaları tarafından inşa edilmiştir (Deniz, 2021). Hamza Eken Evi günümüzde oldukça tahrip durumda bulunmaktadır. Hamza Eken Evi herhangi tescil durumunu bulunmamaktadır.

Şekil 4.153. Hamza Eken Evi uydu görüntüsü (08/2021 TKGM).

Hamza Eken Evi, 'İki Katlı, İç Sofalı, İki Yüzlü, İkiden Fazla Odalı ve Düz Toprak Damlı' olarak inşa edilmiştir. Günümüzde kullanılmayan ev oldukça tahrip ve bahçe içinde inşa edilen tandır evi ve ahır tamamen yıkılmıştır. Bahçeye giriş, güneyde bulunan yoldan yapıldıktan sonra eve giriş yapılır (Şekil 4.154).

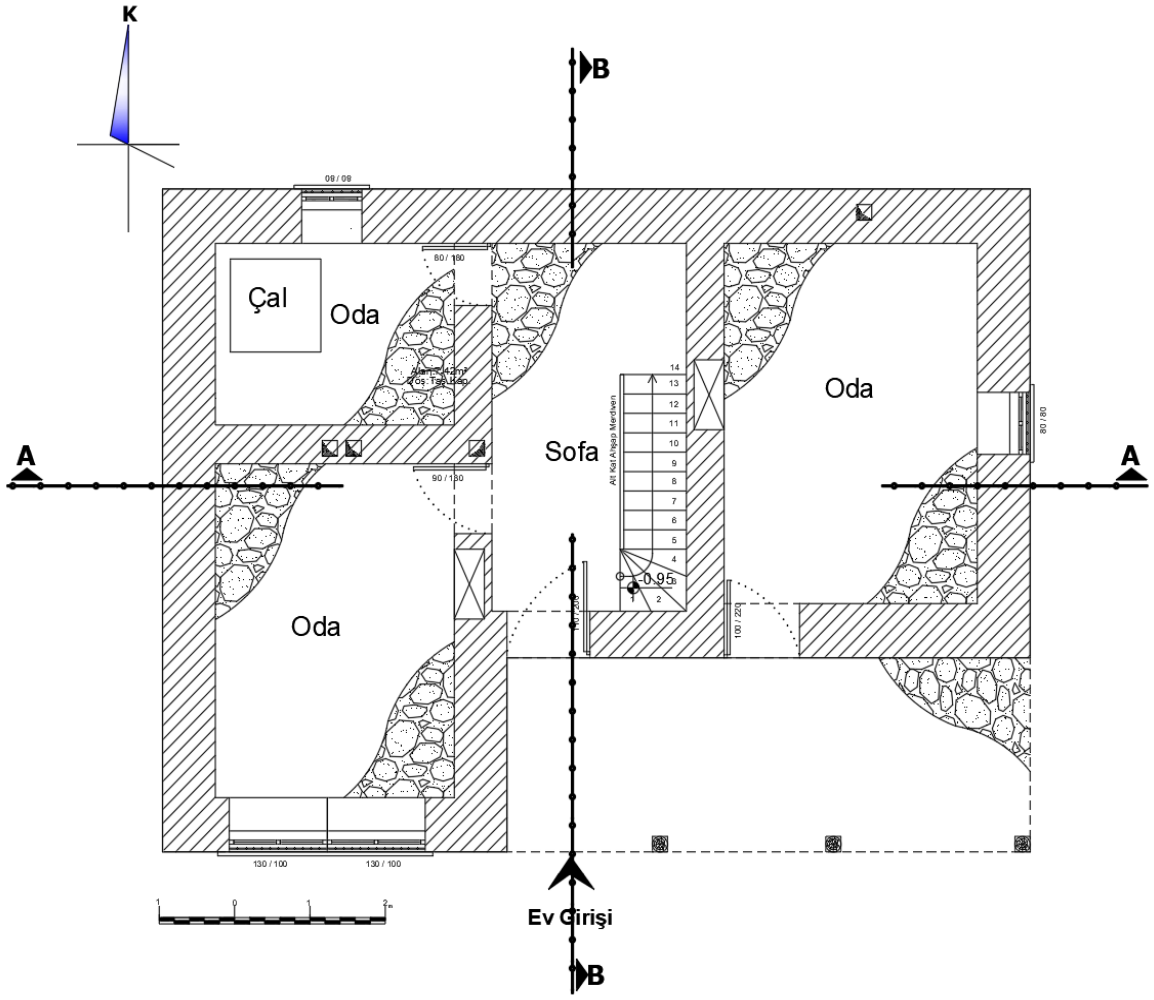

Şekil 4.154. Hamza Eken Evi rölöve vaziyet planı.

Hamza Eken Evi 8.54x11.51 m. ölçülerinde doğu-batı istikametinde dikdörtgen planlı olarak zemine yerleştirilmiştir. Kalker taşı, moloz taş ve kerpiç malzeme kullanılarak, iki katlı ve düz topraklı dam olarak inşa edilmiştir (Şekil 4.155).

Şekil 4.155. Hamza Eken Evi'nin güneydoğu görünüşleri.

Şekil 4.156. Hamza Eken Evi zemin kat rölöve planı.

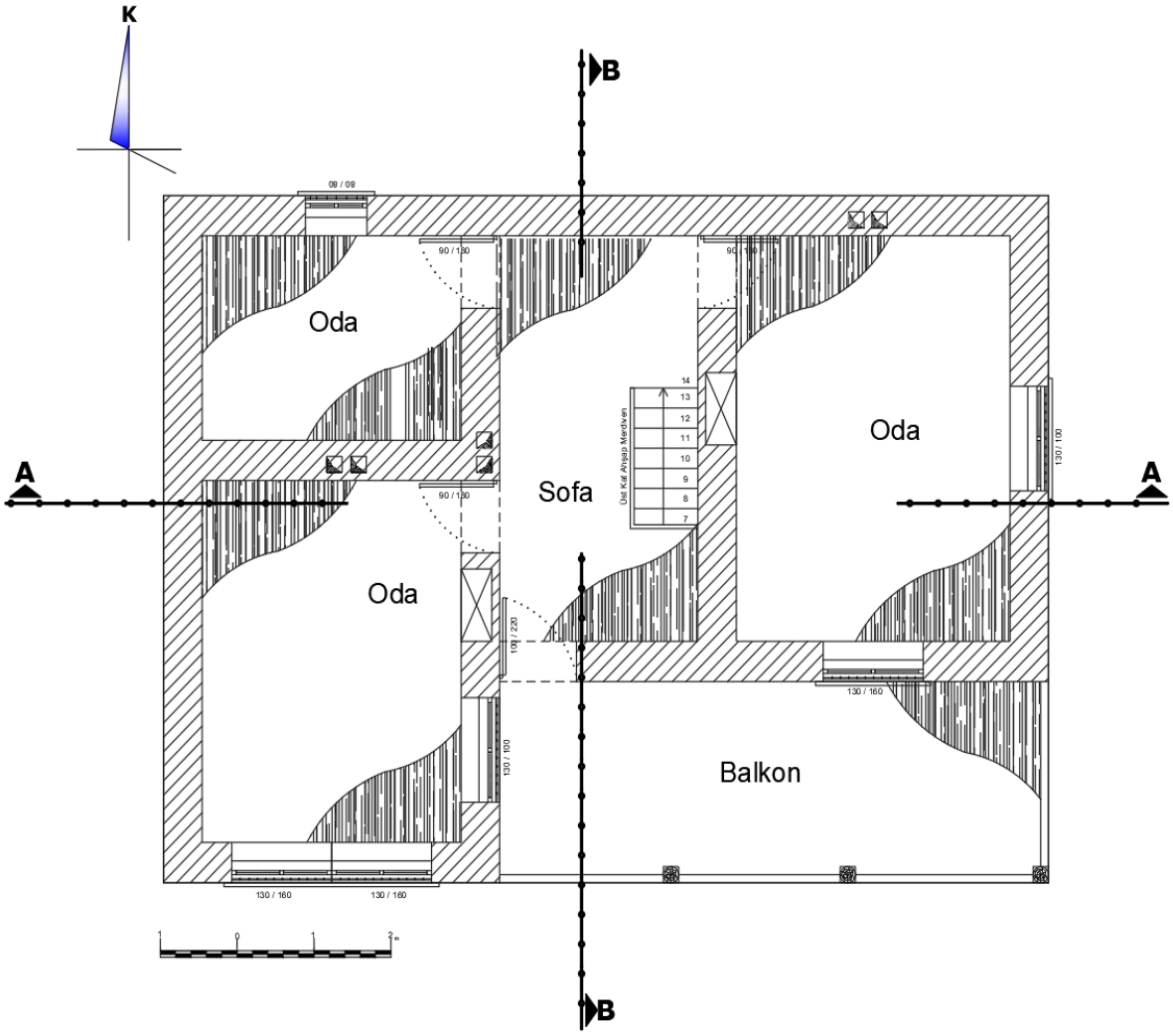
Hamza Eken Evi'ne giriş güney cephesinin orta kısmında bulunan, 1.10 m. genişliğindeki ahşap tek kanatlı ahşap kapıyla girilir. Sofa, 2.58x4.74 m. ölçülerinde zemini taş kaplamalı, dikdörtgen formlu olarak kuzey-güney istikametinde düzenlenmiştir.

Sofanın güneybatı köşesindeki, 0.90 m. genişliğindeki tek kanatlı ahşap kapı ile odaya geçiş sağlanır. Oda, 3.17x4.30 m. ölçüsünde zemini taş kaplamalı dikdörtgen formlu olarak kuzey-güney istikametinde düzenlenmiştir. Odanın güney beden duvarında açılan 1.30x1.00 m. dikdörtgen formlu kuşkanat mazgal iki adet pencere bunmaktadır. Odanın doğu beden duvarında 0.30 m. derinliğinde ve 1.00 m. genişliğinde ahşap kanatlı bir dolap nişi bulunmaktadır. Odanın kuzey beden duvarında baca yeri bırakıldığı bulunmaktadır.

Sofanın kuzeybatı köşesinde yer alan, 0.90 m. genişliğindeki tek kanatlı ahşap kapı ile ikinci odaya geçiş sağlanır. Oda, 2.34x3.17 m. ölçülerinde zemini sıkıştırılmış toprak ve yonu taş kaplama ile örtülü dikdörtgen formlu olarak doğu-batı istikametinde

düzenlenmiştir. Odanın kuzey beden duvarında açılan 0.80x0.80 m. kare formlu kuşkanat mazgal pencere ve kuzeybatı köşesinde yıkama yeri bulunmaktadır (Şekil 4.156).

Sofanın doğu tarafından bulunan odaya dışarıdan 1 m. genişliğindeki tek kanatlı ahşap kapı ile üçüncü odaya geçiş sağlanır. Oda, 3.36x4.64 m. ölçülerinde zemini sıkıştırılmış toprak ve taş kaplamalı, dikdörtgen formlu olarak kuzey-güney istikametinde düzenlenmiştir. Odanın güney beden duvarında açılan 0.80x0.80 m. kare formlu kuşkanat mazgal pencere ile batı duvarında 0.35 m. derinliğinde ve 0.90 m. genişliğinde ahşap kapaklı bir dolap nişi bulunmaktadır. Odanın kuzey beden duvarında baca yeri bulunmaktadır.

Şekil 4.157. Hamza Eken Evi üst kat rölöve planı.

Hamza Eken Evi'nin giriş sofasının doğu beden duvarına paralel olarak yerleştirilmiş 0.88 m. genişliğindeki ahşap merdivenle üst katın sofasına çıkış sağlanır. Merdivenin alt kısmı günlük ihtiyaç karşılanacak alanı olarak ayrılmıştır.

Hamza Eken Evi'nin üst katının sofası 2.58x4.74 m. ölçülerinde zemini ahşap kaplamalı, dikdörtgen formlu olarak kuzey-güney istikametinde düzenlenmiştir. Sofanın güney beden duvarında 1.00 m. genişliğinde kapı ile giriş kısmına üstünü kapatacak şekilde 2.64x7.89 m. ölçülerinde ahşap zemin kaplamalı balkona bölümüne aılmaktadır.

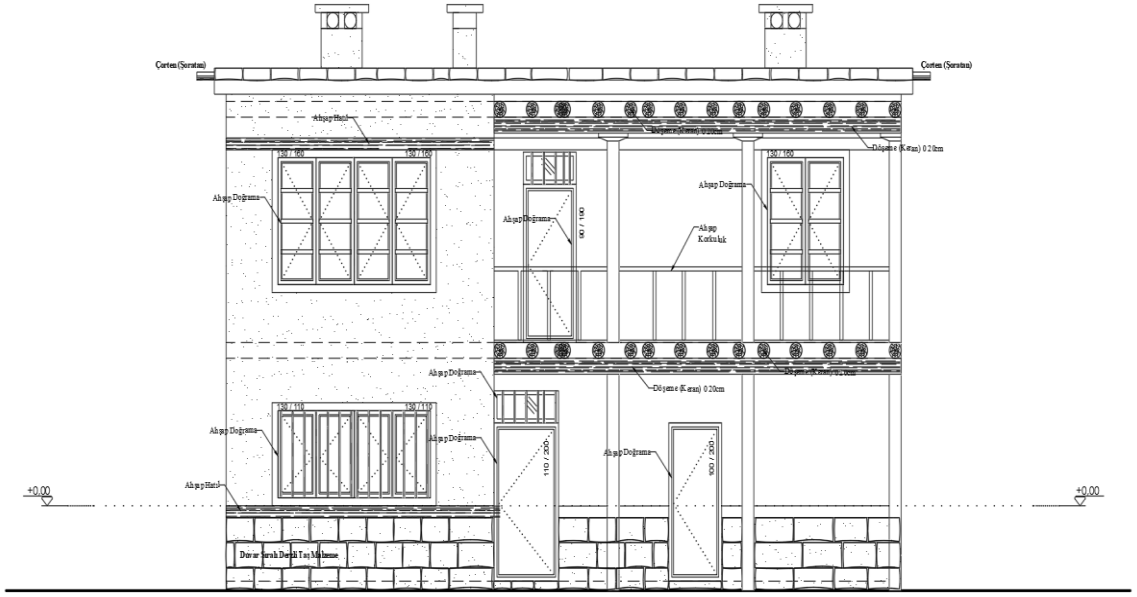
Sofanın güneybatı köşesinde bulunan 0.90 m. genişliğindeki tek kanatlı ahşap malzemeli kapı ile odaya geçiş sağlanır. Oda, 3.37x4.50 m. ölçülerinde zemini ahşap kaplamalı ve dikdörtgen formlu olarak kuzey-güney istikametinde düzenlenmiştir. Odanın güney beden duvarında açılan 1.30x1.60 m. ölçülerinde yan yana benzer mimari özelikte iki adet, doğu beden duvarında 1.30x1.00 m. ölçülerinde bir adet dikdörtgen formlu kuşkanat mazgal pencere yer almaktadır. Odanın doğu beden duvarında 0.35 m. derinliğinde ve 0.90 m. genişliğinde ahşap kapaklı bir dolap nişi yeri vardır.

Sofanın kuzeybatı köşesinde yer alan 0.90 m. genişliğindeki tek kanatlı ahşap kapı ile ikinci odaya geçiş sağlanır. Oda, 2.54x3.37 m. ölçülerinde zemini ahşap kaplamalı dikdörtgen formlu olarak doğu-batı istikametinde düzenlenmiştir. Odanın doğu ve güney beden duvarında açılan 0.80x0.80 m. ölçülerinde bir adet kare formlu kuşkanat mazgal pencere ile güney beden duvarında baca yeri bulunmaktadır. (Şekil 4.157).

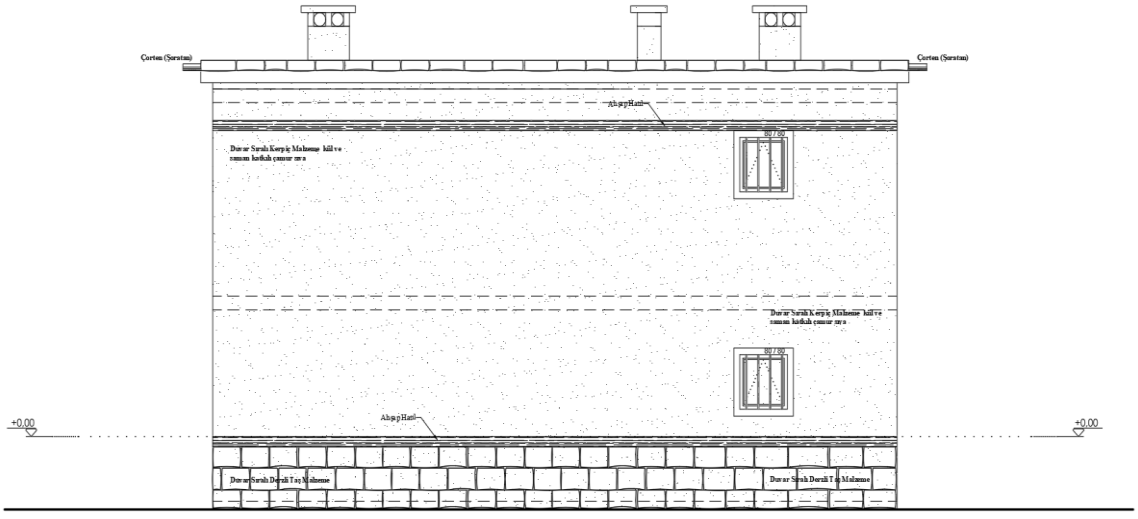
Hamza Eken Evi'nin cepheleri zeminden 0.80 m. kadar kalker taş kullanırken, ahşap hatıl kısmın üzerine kerpiç malzeme bırakılarak yapı inşa edilmiştir. Subasman seviyesi 0.10 m. seviyesinde olup tek basamakla ulaşmaktadır. Yapının tüm cephelerinde subasman seviyesinden 0.80 m. yukarısında 0.15 m. kalınlığında ahşap hatıl kuşatılmıştır. Bu ahşap hatıl üzerine 4.49 m. kerpiç duvar yükselerek 0.15 m. kalınlığındaki ikinci bir ahşap hatıl ile çevrelenmiştir. İkinci ahşap hatıl üzerine kerpiç duvar yardımıyla düz toprak dam ulaşılır. Cephe yüksekliği tüm cephelerde zeminden saçak üst koduna kadar 6.57 m. olarak inşa edilmiştir.

Hamza Eken Evi'nin doğu ana giriş cephesi diğer cephelere göre daha hareketli bir yapıya sahipti. Evin güney cephesi 11.51 m. genişliğinde 6.57 m. yüksekliğindedir. Güney cephesinin orta kısmına yakın yerden yapıya geçiş sağlanmaktadır. Giriş kısmında zemine kadar inen ahşap 0.20x0.20 m. 3 adet ahşap sütunlar yardımı güney cephesinin doğu tarafına balkon mekânı oluşturulmuştur. Balkonu ahşap korkuluklar ile çevrelenmiştir.

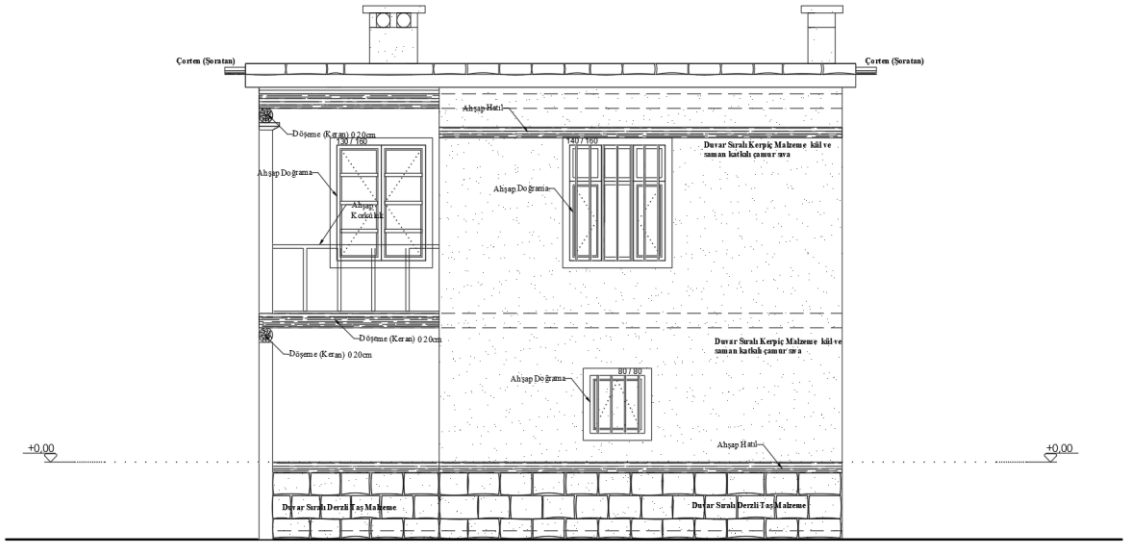
Doğu cephesindeki pencere ve balkon sayesinde cephede doluluk boşluklu durumu oluşturarak cepheyi hareketlilik getirilmiştir. Alt kat bulunan pencerenin alt ve üst kat pencerelerin üst kısmında geçen ahşap hatıllar yapıya farklı bir yatay bir şerit vermiştir. Evin 0. 20 m. genişliğimdeki dışa taşkın saçağı ile yapıyı tüm cephelerde çevrelenmiştir. Yapı belirgin bir süsleme olmayıp cepheler oldukça sadedir. Hamza Eken Evi'nin tüm cephe zemini 0.92 m. yüksekliğe kadar yonu taş ile yükseltilmiş ahşap bir hatıl ile kerpiç duvara geçiş sağlanmaktadır (Şekil 4.158-161).

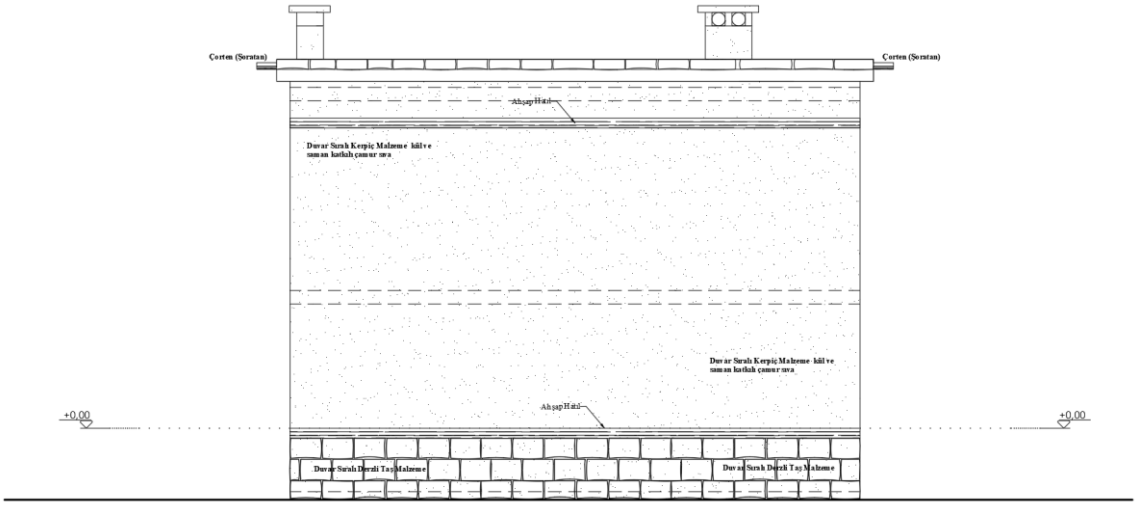
Şekil 4.158. Hamza Eken Evi güney cephe rölövesi.

Şekil 4.159. Hamza Eken Evi kuzey cephe rölövesi.

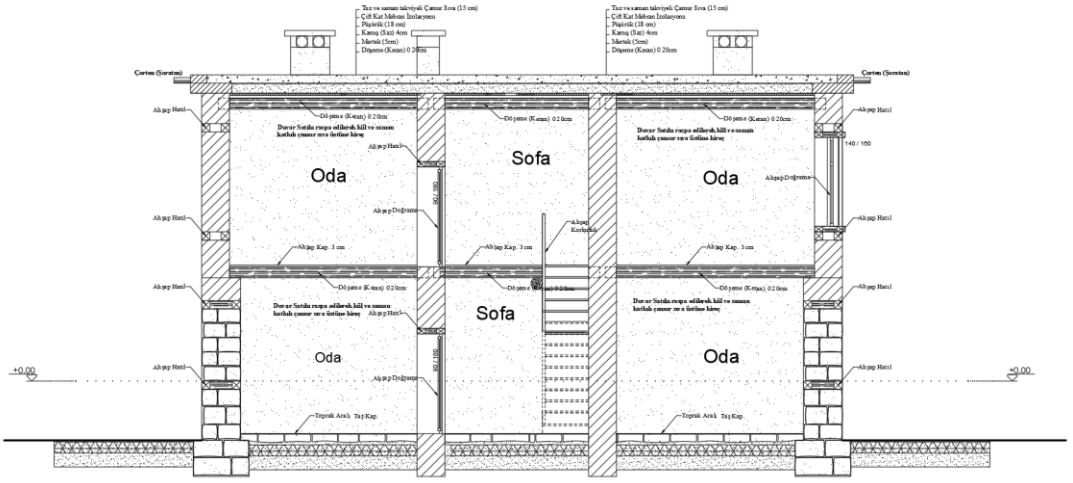

Şekil 4.160. Hamza Eken Evi doğu cephe rölövesi.

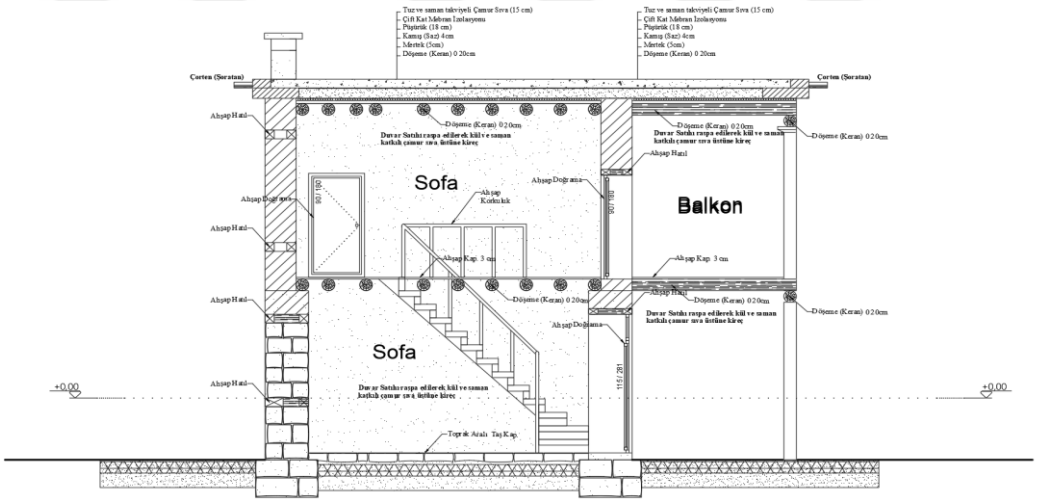

Şekil 4.161. Hamza Eken Evi batı cephe rölövesi.

Hamza Eken Evi'nin cepheleri zemin ve üst kat dış duvarları saman katkılı çamur ile sıvalı iken alt ve üst kat iç mekân bölümleri duvarları çamur sıva üzerine kireç badana ile badanalanmıştır. Cephelerde bulunan pencere metal ferforje bulunmaktadır. Cephelerde kapı ile pencere kasalarında 0.10 m. dışa çıkmış olarak inşa edilmiştir. Yapının dört cephenin çatı saçağında yer alan çörten (Şoratan) her cephenin ortasına yakın konumlandırılmış olup, yapıda kar ve yağmur sularını tahliyesi buradan yapılmaktadır (Şekil 4.162-163).

Şekil 4.162. Hamza Eken Evi A-A kesit rölövesi.

Şekil 4.163. Hamza Eken Evi B-B kesit rölövesi.

Hamza Eken Evi kullanılan kerpiç malzeme mahallesinin kuzeybatı tarafından çıkarılan toprağın, saman, tuz ve su ilave edilerek hazırlanan çamur hamuru belli bir beklemeden sonra özel olarak hazırlanan kalıplar içerisinde dökülerek güneşte kurutulduktan sonra inşaat edilecek alana getirilerek yapı kullanılmıştır. Ayrıca yapını alt kat duvarlarının tamamına yalın kullanılan moloz ve kalker taşı, mahallesindeki güneydoğu tarafından bulunan kaynaktan çıkarılıp, belli bir kalıba getirildikten sonra yapı kullanılmıştır.

Hamza Eken Evi'nin inşasında kerpiç ana malzeme, kalker taşı, moloz taş, kayrak sal taşı, ahşap, metal yardımcı malzeme olarak kullanılmıştır. Kalker taş; yapının giriş sahanlığında, zemin taban zemin kaplamasında, zemin kat iç ve dış bir

kısım duvarlarında kullanılmıştır. Moloz taş; yapının temel duvarı ve çevre duvar yapımında kullanılmıştır. Kayrak sal taşı; yapının bahçe sirkülasyon dolaşım alanlarının zemin kaplamasında kullanılmıştır. Kerpiç malzeme; yapının zemin ve üst kat iç-dış duvarında kullanılmıştır. Yapıda bağlayıcı malzeme olarak çamur harcı ve kireç harcı kullanılmıştır.

Hamza Eken Evi'nin zemin kat duvarları iki tam bir yarım kerpiçten 0.70 m. kalınlığında, üst kat beden duvarları ise iki yarım kerpiçten 0.50. m. kalınlığında olup içten ve dıştan çamur ile sıvalı badanalıdır. Zemin kattaki odaların ve sofa bölümlerinin zemini yonu moloz taş ve sıkıştırılmış toprakla, üst katın mekânların zemini ahşap kaplanmıştır. Zemin üst ve üst kattaki tüm bölümlerin tavanları kaplamasızken ahşap döşelidir (Şekil 4.164-165).

a. b.

Şekil 4.164. Hacı Refik Yılmaz Evi (a.) doğu ve (b.) batı görünüşleri.

a. b.

Şekil 4.165. Hacı Refik Yılmaz Evi (a.) güney ve (b.) render görünüşleri.

4.2.12. Ercişli Emrah-Selvi Kültür Evi

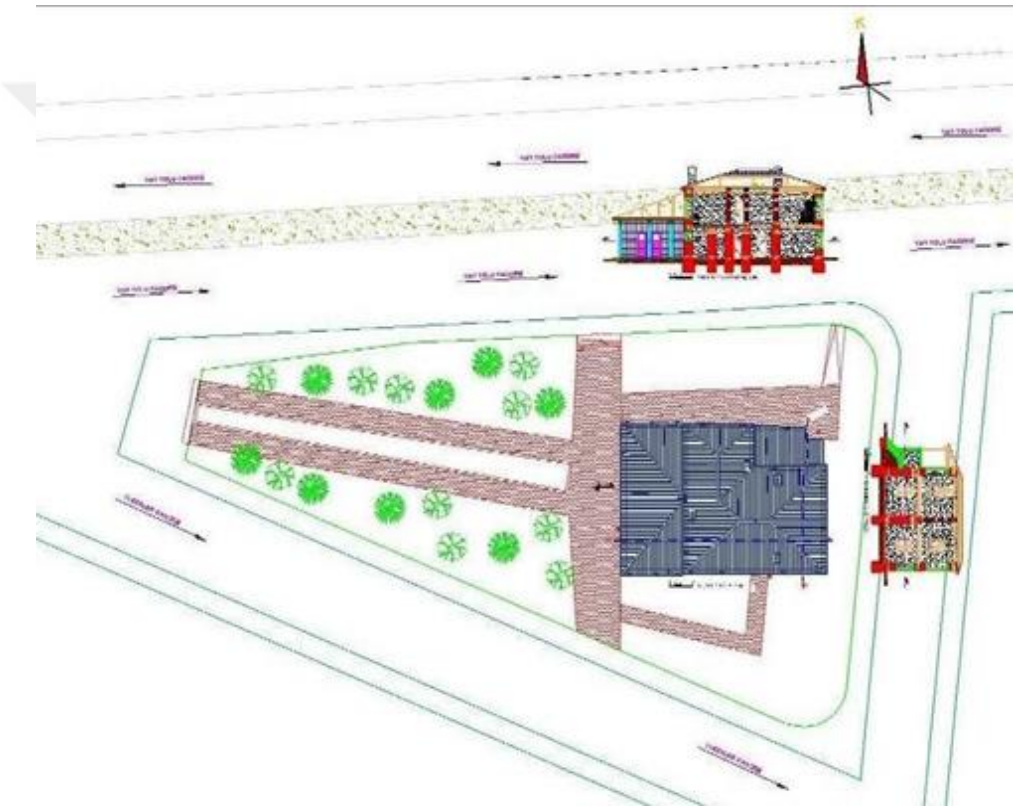
Tarihi Emrah ve Selvi Kültür Evi, Vanyolu Mahallesinin 89 ada 2 parselde inşa edilmiş olup Vanyolu Caddesi çarşı merkezi mevkiinde yer almaktadır. Emrah ve Selvi Kültür Evi ile ilgili bilimsel veya yerel bir araştırma ve inceleme yapılmamıştır. İnşa edildiğine dönem tam olarak bilinmemekle beraber dönemini yaşayan yaşlı insanlarda elde edilen bilgiler ışığında, yapının 1940'li yıllarda yöresel ustalar tarafından inşa edilmiştir (Şekil 4.166) (Öztürk, 2018).

Halk şairi olan Ercişli Emrah Âşık Ahmet'in oğlu olup 17. yüzyılın başında Karakoyunlu köyü olan Ergans'ta dünyaya gelmiştir. 17. Yüzyılın başlarında genç yaşta Miroğlu'nun kızı Selvihan'a âşık olarak sevgilisinin ardına düşüp onun için İran ve Azerbaycan'ın batı kesimlerini gezmiş anılarını anlatmıştır (Öztürk, 2018).

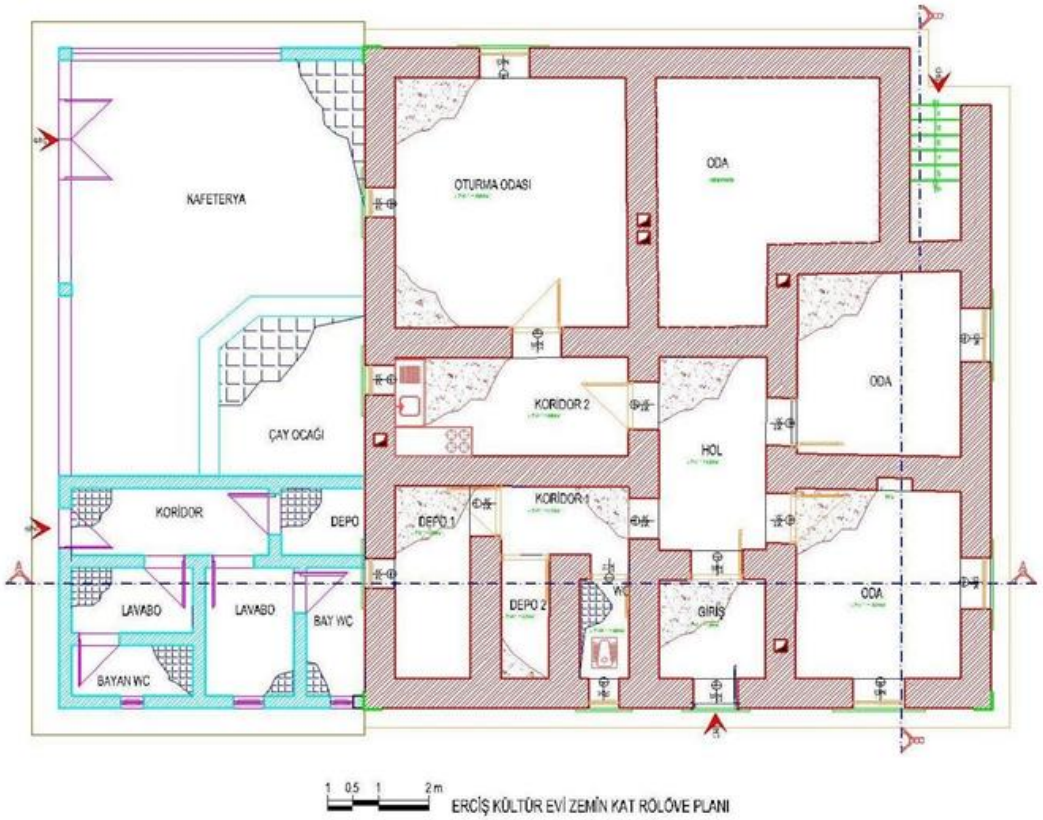
Şekil 4.166. Emrah ve Selvi Kültür Evi uydu görüntüsü (08/2021 TKGM).

Emrah ve Selvi Kültür Evi'nin, 25.10.2010 tarih ve 517 sayılı tescil kararı ile Anıt II. Grup yapı olarak Van Kültür Varlıkları Koruma Kurul Müdürlüğü tarafından tescili yapılmıştır. Tarihi Emrah ve Selvi Kültür Evi koruma amaçlı bilimsel çalışmalar Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Mimarlık Bölümü Restorasyon Anabilim Dalı Başkanı Dr. Öğretim Üyesi Şahabettin Öztürk tarafından hazırlanan koruma amaçlı rölöve, restitisyon, restorasyon ve çevre düzenleme projeleri, Van Kültür Varlıklarının Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü tarafından 08.10.2018 tarihinde onaylatılmıştır.

Şekil 4.167. Emrah ve Selvi Kültür Evi rölöve vaziyet planı (Öztürk, 2018).

Emrah ve Selvi Kültür Evi'nin batı cephesine bitişik tek katlı betonarme olarak bir kahvehane, ada konumundaki arsanınım batısında metal malzemeli bir giriş takı, aslına uygun olamayan çevre duvar gibi durumlar zamanla oluşmuştur. Belediyesi mülkiyetinde, Ada 89, Parsel 2 de ve 1972 m^2 'lik parsel üzerinde doğu-batı istikametinde planlanmış bahçeye güney ve kuzeyden kapılar açılmaktadır. Bahçe, dört cepheden taş duvar üzeri babalar arasında metal ferforje ile donatılı duvarı ile geçilmiştir (Şekil 4.167-172) (Öztürk, 2018).

Şekil 4.168. Emrah ve Selvi Kültür Evi zemin kat rölöve planı (Öztürk, 2018)

Cephelerde, döşeme ve duvarlarda yer alan yapısal çatlaklar olduğu hasar tespit durumu için ve bu çatlakların kotlu olarak ayrıca detaylıca okunmuştur.

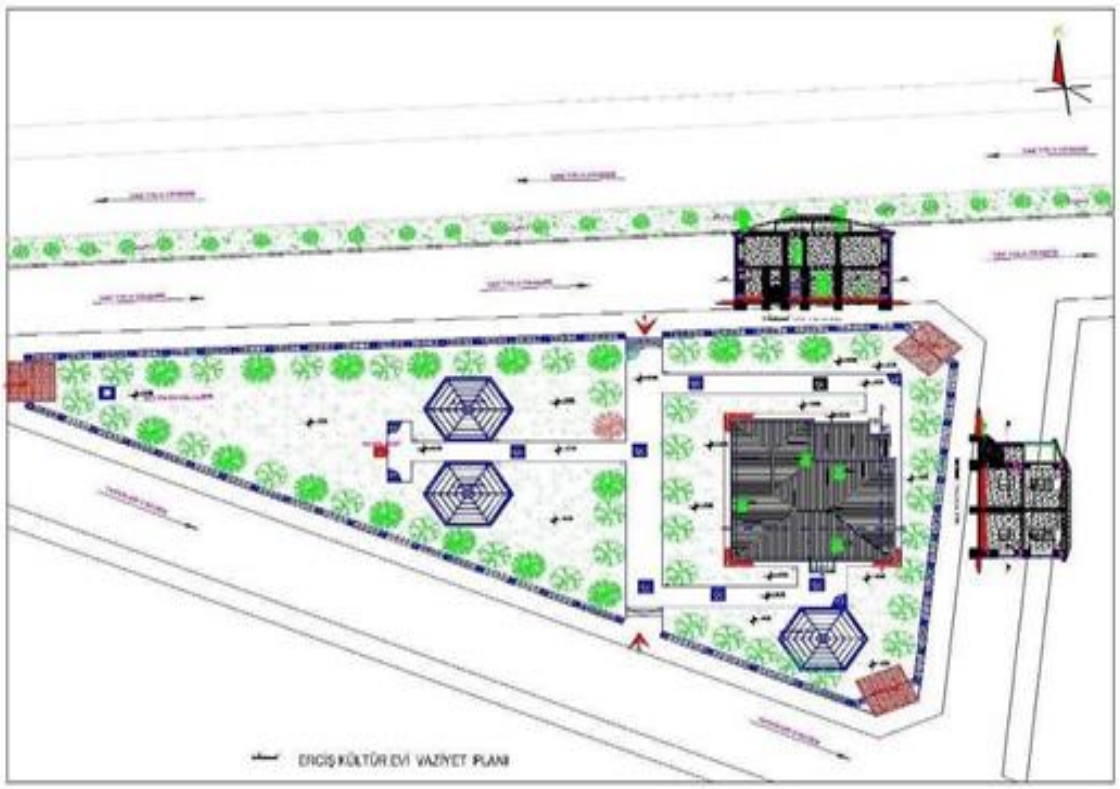

a. b.

Şekil 4.169. Emrah ve Selvi Kültür Evi, (a.) ve (b.) çevre görünüşleri (Öztürk, 2018).

Emrah ve Selvi Kültür Evi restorasyon çalışmaları, Koruma Onarım İlkeleri, Yeniden Kullanım-İşlev Kararları ve Müdahale Kararları doğrultusunda ayrıntılı olarak verilen Müdahale Biçimleri yapının Koruma Projesi ve Detayları ile ilişkilendirilerek verilen kodlama sistemine göre hazırlanılarak tüm müdahale türleri, bu müdahalelerin nerelerde ve nasıl yapılacağına ilişkin "ilkeler" ve yapılacak müdahaleler sınıflandırılarak gösterilmiştir.

Uygulama, öncelikle yüzey araştırması, statik problemlerin araştırması, deformasyonların düzeltilmesi gibi sorunların ve bilgi eksikliklerinin bulunduğu alanlardan başlanmalı, çevre drenaj sistemi oluşturulmalıdır. Zemin ile duvar müdahaleleri mimari eleman müdahaleleri ile kurum teknik elemanları, yüklenici teknik elemanları ve proje müellifi ile eşgüdümlü olarak yürütülerek yapılacaktır.

Şekil 4.170. Emrah ve Selvi Kültür Evi vaziyet restorasyon planı (Öztürk, 2018).

Çevre duvarının kuzeydoğu, güneydoğu ve batı bölümlerinde geleneksel üç adet yonu taşında geleneksel Van Çeşmesi bir adet geleneksel su kuyusu ve üç adet ahşap malzemeden yapılmış olan kameriye ile restorasyonu yapılmıştır (Öztürk, 2018).

a. b.

Şekil 4.171. Emrah ve Selvi Kültür Evi, (a.) ve (b.) dış cephe raspa görünüşleri (Öztürk, 2018).

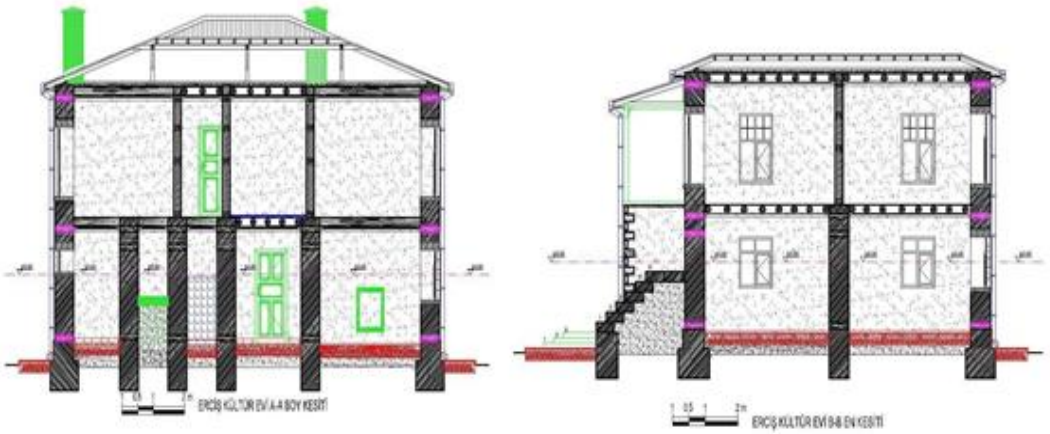
a. b.

Şekil 4.172. Emrah ve Selvi Kültür Evi, (a.) ve (b.) temel sondaj kuyu görünüşleri (Öztürk, 2018).

Emrah ve Selvi Kültür Evi, 12.45x13.29 m. ölçülerinde doğu-batı istikametinde dikdörtgen planlı olarakzemine yerleştirilmiştir. Yöresel kalker, moloz taş ve geleneksel kerpiç malzeme kullanılarak, iki katlı ve kırma çatılı olarak inşa edilmiştir. Yapının tüm cepheleri ayrık nizamda inşa edilmiştir.

Güney cephesinde yer alan 2.00 m. genişliğindeki üç adet merdiven basamağı ile bir sahanlık yardımıyla 1.00 m. genişliğindeki tek kanatlı düz lentolu

bir kapı yardımıyla, 1.97x2.00 m. ölçülerinde kare formda giriş holüne girilmektedir. Holün, kuzey beden duvarının ortasında yer alan 1.00 m. genişliğindeki tek kanatlı ahşap bir kapı yardımıyla 2.12x3.87 m. ölçülerinde dikdörtgen formunda sofa bölümüne geçiş yapılmaktadır. Sofanın doğu ve batı duvarlarında kuzey ve doğu duvarlarında ise toplam altı adet 1.00 m. genişlikte tek kanatlı ahşap kapılar bulunmaktadır (Şekil 4.173) (Öztürk, 2018).

a. b.

Şekil 4.173. Emrah ve Selvi Kültür Evi a. A-A ve b. B-B kesitler restorasyonu (Öztürk, 2018).

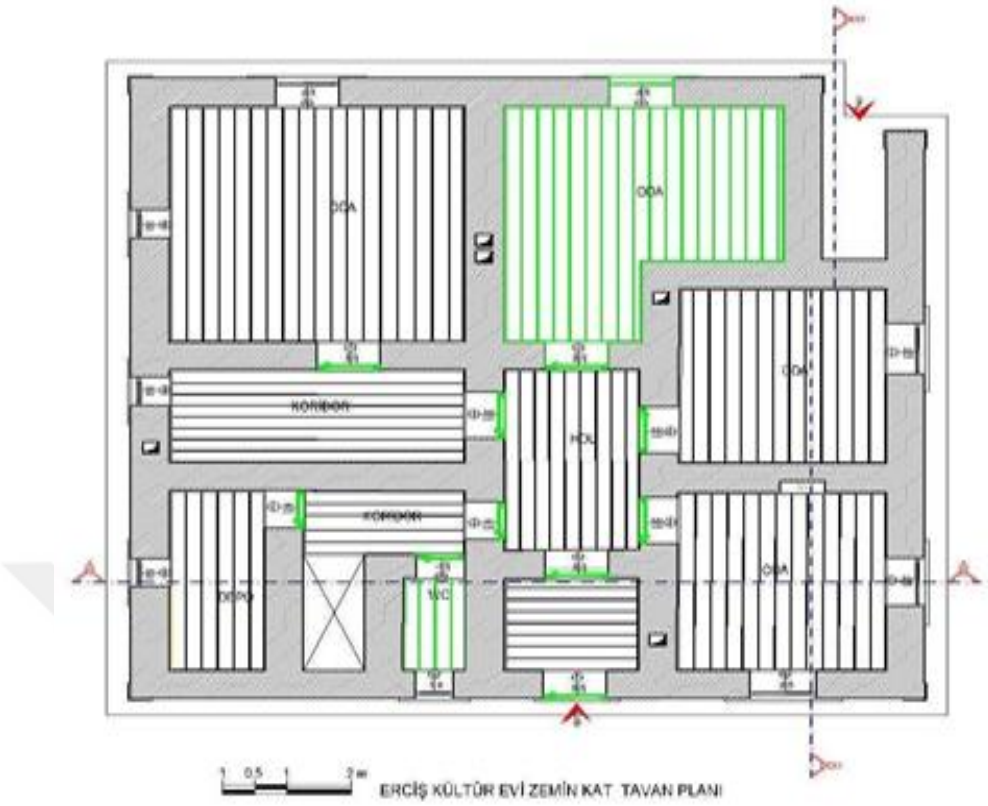
Şekil 4.174. Emrah ve Selvi Kültür Evi zemin kat restorasyon planı (Öztürk,2018).

Şekil 4.175. Emrah ve Selvi Kültür Evi üst kat restorasyon planı (Öztürk, 2018).

Güneydoğu köşesindeki kapı yardımıyla 3.27x3.80 m. ölçülerindeki mekâna geçiş yapılmaktadır. Odanın, güney ve doğu beden duvarlarının ortasında 1.03 m. genişliğinde ve benzer mimari özelliklerde iki adet pencere bulunur. Sofanın kuzeydoğu köşesindeki bir kap yardımı ile 3.24x3.73 m. ölçülerindeki doğu beden duvarında 1.03 m. genişliğinde pencere olan odaya geçiş yapılmaktadır (Şekil 4.174-175) (Öztürk, 2018).

Sofanın güneybatı köşesinde yer alan bir kapı yardımı ile 1.09x2.53 m. ölçülerindeki koridora buradan 0.98x1.98 m. ölçülerindeki güney duvarının ortasında 0.60 m. genişliğinde bir pencere olan helaya geçiş sağlanır Koridorun batı duvarındaki0.80 m. genişliğindeki tek kanatlı ahşap kapı yardımıyla 1.49x3.48 m. ölçülerindeki dikdörtgen planlı, batı duvarının ortasında 0.60 m. genişliğinde bir pencere yerleştirilmiştir depo mekânına olmaktadır (Şekil 4.176-177) (Öztürk, 2018).

Şekil 4.176. Emrah ve Selvi Evi zemin kat tavan restorasyon planı (Öztürk, 2018).

Şekil 4.177. Emrah ve Selvi Kültür Evi üst kat tavan restorasyon planı (Öztürk, 2018).

Sofanın güneybatı bölümünde yer alan 0.98 m. kol genişliğindeki tek kollu taş basamaklı 16 rıhtlı merdiven ile üst katın, güney ve batı beden duvarlarının ortasında 1.03 m. genişlikte benzer mimari özellikte iki adet pencere olan mutfak bölümüne çıkılmaktadır.

Mutfak bölümünün kuzeydoğu köşesinde yer alan 0.80 m. genişliğindeki tek kanatlı bir ahşap kapıyla 1.27x1.29 m. ölçülerindeki koridora buradan güney duvarındaki bir kapı ile 1.02x1.29 m. ölçülerindeki ıslak hacim koridor bölümüne geçilir. Bu bölümün güney duvarındaki bir kapı yardımıyla üst kat, 1.03x1.33 m. ölçülerinde olup, 0.60 m. genişlikte bir pencere helasına geçilir. Islak hacim koridorunun doğu duvarında yer alan 0.80 m. genişliğindeki kapı ile 2.31x2.48 m. ölçülerindeki banyoya ve güney beden duvarının ortasında 1.03 m. genişlikte bir pencere ile güneydoğu köşesinde ise bir baca çıkıntısı bulunur.

Üst kat ana koridorun doğu duvarındaki 0.80 m. genişlikteki kapı yardımıyla, 2.82x5.87 m. ölçülerindeki üst kat sofasına geçiş sağlanır. Sofanın güneydoğu köşesindeki tek kanatlı 1.00 m. genişliğindeki ahşap kapı ile odaya girilir. Oda, 3.22x3.80 m. ölçülerinde dikdörtgen planlı bir mekândan oluşmuş, odanın doğu ve güney beden duvarlarını ortasında 1.03.m. genişlikte ve benzer mimari özellikte iki adet pencere vardır. Sofanın batı duvarının ortasında yer alan diğer bir tek kanatlı 1.00 m. genişliğindeki ahşap kapı ile misafir odasına girilir. Oda, 4.62x7.93 m. ölçülerinde dikdörtgen planlı bir mekândan oluşmuş, odanın batı beden duvarında bir küçük olmak üzere iki adet pencere yer almaktadır. Odanın kuzey beden duvarının ortasında ise batı duvarındaki bükük pencere formunda 1.75 m. genişlikte pencere ile odanın kuzeydoğu köşesinde 1.03 genişlikte olan diğer pencere yerleştirilmiştir (Şekil 4.52).

Sofanın doğu duvarının ortasında yer alan diğer bir tek kanatlı 1.00 m. genişliğindeki ahşap kapı ile başka bir odaya girilir. Oda, 3.23x4.08 m. ölçülerinde dikdörtgen planlı bir mekândan oluşmuş, odanın doğu beden duvarında 1.03 m. genişliğinde bir adet pencere yer almaktadır. Odanın kuzey beden duvarının ortasına yakın 1.75 m. genişlikte pencere bir pencere yerleştirilmiştir. Sofanın kuzeydoğu köşesinde bir baca çıkıntısı yerleştirilmiştir. Ayrıca, üst kat sofasının kuzey beden duvarının ortasında yer alan 1.58 m. genişlikteki çift kanatlı ahşap giriş kapısı ile üst kat teras bölümüne çıkış yapılmaktadır. Teras bölümü, 3.91x5.01 m. ölçülerinde dikdörtgen formunda oluşan mekân, beş adet 0.15x0.15 m.

ölçülerindeki ahşap dikmeler ile üst bölümü sundurma çatı ile örtülüdür. Teras bölümünün doğusunda yer alan 1.25 m. kol genişliğindeki tek kollu ortada sahanlıklı taş yapılı merdiven ile zemine iniş sağlanmaktadır.(Şekil 4.178) (Öztürk, 2018).

Şekil 4.178. Emrah ve Selvi Kültür Evi üst kat oda iç görünüşü (Öztürk, 2018).

Emrah ve Selvi Kültür Binası'nın tüm cephelerde 1.00 m. genişlikte tretuvar ile çevrelenmiştir.

Emrah ve Selvi Kültür Evi'nin cephesi, zeminden itibaren üç sıra halinde yonu taştan inşa edil yapılmış, subasman seviyesi 0.15 m. kalınlığında ahşap hatıla çevrelenmiştir. Bu hatıl üzeri, 2.60 m. derzli moloz örgülü taş duvarla yükselerek, 0.15 m kalınlığındaki ikinci bir ahşap hatıl gmış görülmektedir. İkinci ahşap hatıl üzeri 3.15 m. üçüncü sıra halinde moloz taş duvar yükselerek ahşap çevrelenmiştir. Üçüncü hatıl üzeri bir sıra moloz derzli taş duvar yardımıyla ahşap saçak tüm cephelerden kırma çatıya geçiş sağlanmıştır. Tüm cephelerde zeminden saçak üstü koduna kadar 7.15 m. olduğu görülür. Cephelerin köşelerde ve cephe kapı ile pencere sövelerinde yonu taştan 0.03 m. dışa taşıntılı yapılmış olan, bir uzun bir kısa taş şeklinde dizilmiştir. Kapı ve pencere lentosu yekpare yonu taştan yaklaşık 3 cm dışa taşıntılı, pencere alt bölümleri ise eğimli 10 cm dışa taşıntılı olarak

yapılmıştır. Yapının cephelerinden çatı saçağında yer alan yağmur oluğu her cephenin her iki köşesinde yağmur oluğu yapıldığı görülmektedir (Şekil 4.179-182).

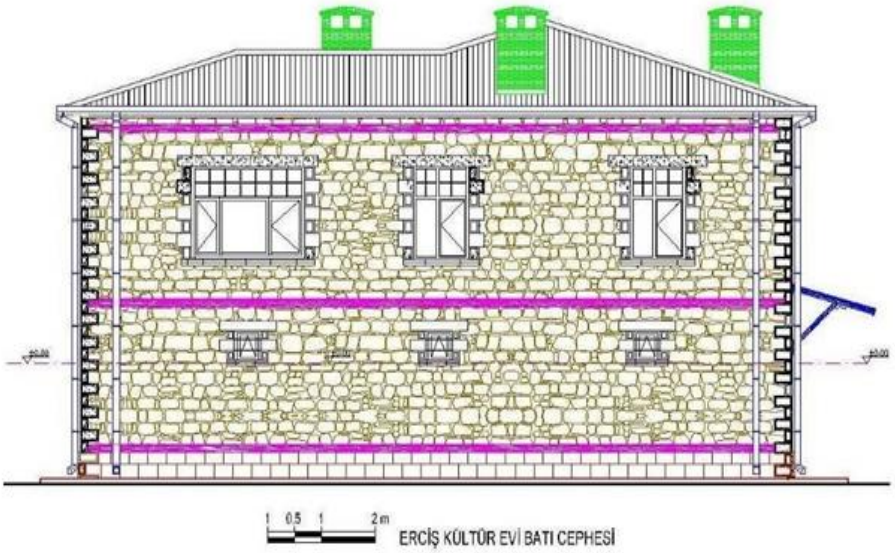
Şekil 4.179. Emrah ve Selvi Kültür Evi güney cephe restorasyonu (Öztürk, 2018).

Şekil 4.180. Emrah ve Selvi Kültür Evi doğu cephe restorasyonu (Öztürk, 2018).

Şekil 4.181. Emrah ve Selvi Kültür Evi kuzey cephe restorasyonu (Öztürk, 2018).

Şekil 4.182. Emrah ve Selvi Kültür Evi batı cephe restorasyonu (Öztürk,2018).

Yapının güney cephesi, 12.49 m. genişliğinde olup Cephenin ortasında yer alan giriş kapısı sahanlığına üç basamaklı merdiven yardımıyla çıkılır. Giriş kapısının üstü ahşap malzemeli markiz ile korunmuştur. Giriş kapısının batısında 0.50 m. genişliğinde 0.60 m. yüksekliğinde bir küçük pencere, doğusunda ise 1.03 m. genişliğinde, 1.26 m. yüksekliğinde dikdörtgen formu pencereler bulunmaktadır (Öztürk, 2018).

Doğu cephesi, 13.30 m. genişliğinde, zemin katta iki, üst katta ise üç adet pencereler ayın yatay ve düşey aks üzerinde bulunmaktadır. Zemin kat pencereleri

1.03x1.26 m. ölçülerinde, üst kat pencereleri ise 1.03x1.77 m. ölçülerinde dikdörtgen formundadır. Cephenin hareketlenmesinde kuzeyde yer alan teras bölümünün önemli bir rolü vardır (Öztürk, 2018).

Kuzey cephesi, 12.49 m. genişliğinde, zemin katta iki adet benzer mimari özellikte 1.03 m. genişlikte 1.26 m. yükseklikte dikdörtgen formunda üst katta yer alan 2.10 m. genişlikten, 1.75 m. yükseklikteki iki adet pencerelerden biri teras bölümünde ve aynı yatay aks üzerinde görülmektedir. Teras bölümünde çift kanatlı ahşap kapı yeralmaktadır. Kuzey cephesinin hareketlenmesinde teras bölümü ile üst kata çıkış taştan yapılan merdiven basamakları, teras ahşap dikme ve korkuluklar bulunmaktadır (Şekil 4.339-341) (Öztürk, 2018).

Batı cephesi, 13.32 m. genişllikte olup, zemin katta üç adet aynı mimari özellikte 0.50 m. genişlikte 0.60 m. yükseklikte yatay metal korkuluklu pencereler üst katta yer alan 2.10 m. genişlikten, 1.75 m. yükseklikteki bir pencere kuzeyde diğer iki pencere ise cephe doğusunda 1.03 m. genişlikte ve 1.75 m. yükseklikte aynı yatay aks üzerinde bulunur (Şekil 4.183-185) (Öztürk, 2018).

a. b.

Şekil 4.183. Emrah ve Selvi Kültür Evi (a.) güney ve (b.) batı görünüşleri (Öztürk, 2018).

a. b.

Şekil 4.184. Emrah ve Selvi Evi (a.) kuzeydoğu ve (b.) güneybatı görünüşleri (Öztürk, 2018).

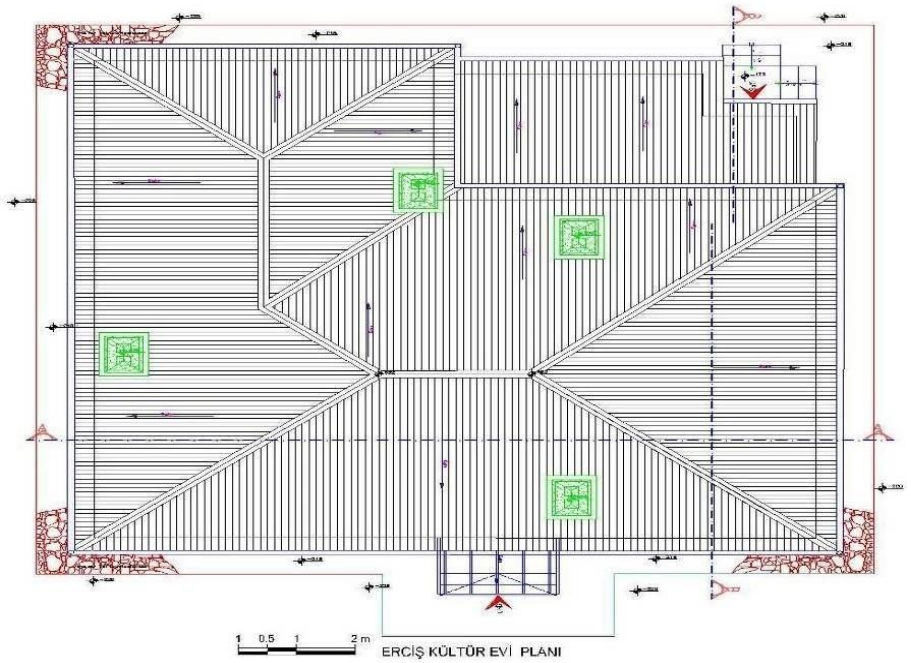

a. b.

Şekil 4.185. Emrah ve Selvi Kültür Evi (a.) kuzeydoğu ve (b.) güneydoğu görünüşleri (Öztürk, 2018).

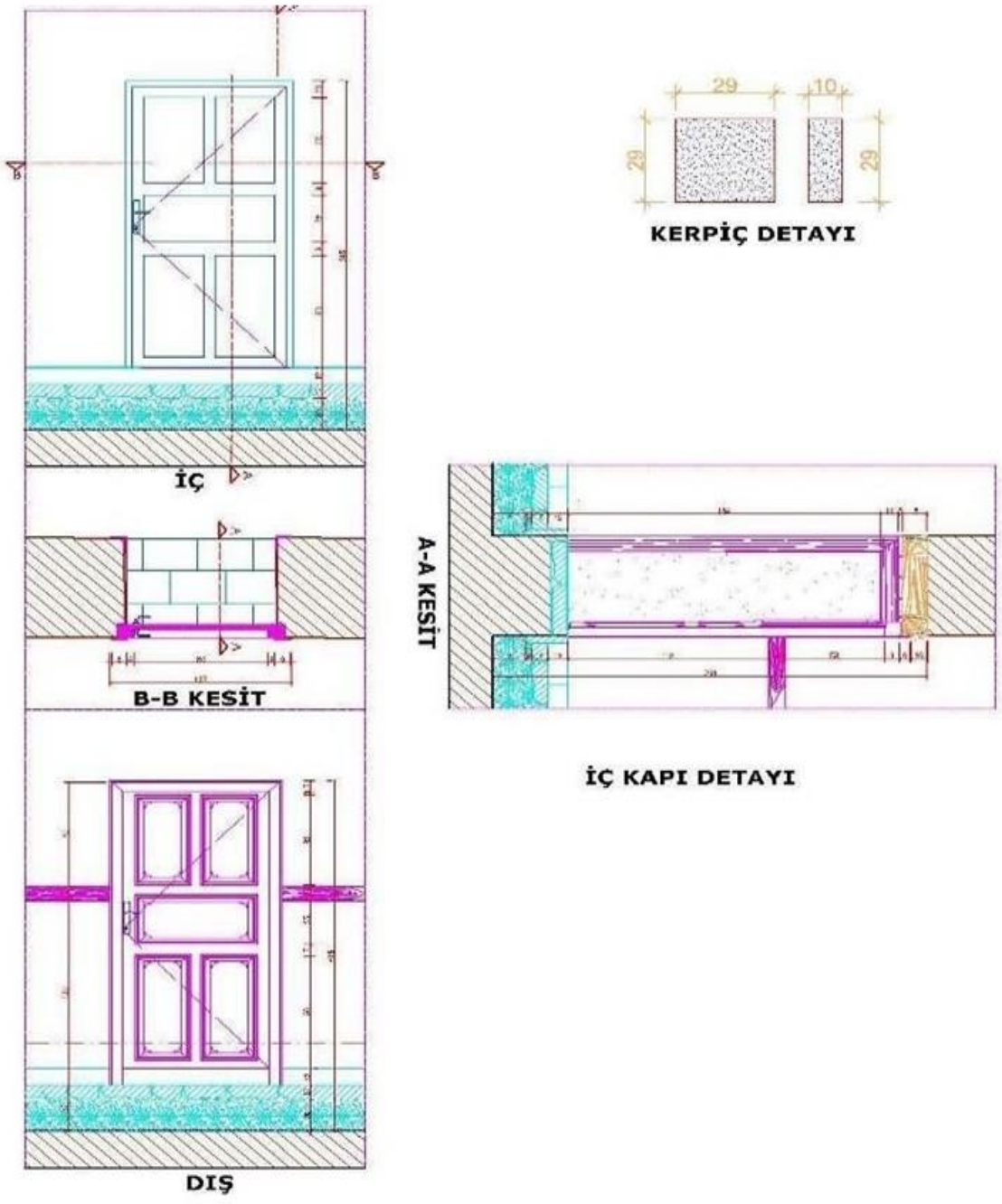
Tarihi Emrah ve Selvi Kültür Evi'nin kırma çatı formunda örtü sistemi ile kaplanmıştır. Galvanizli saç malzemeli Kırma çatı üzerinde 0.65x1.00 m. ölçülerinde dikdörtgen formlu ateş tuğla malzeme 4 baca bulunmaktadır. Kırma çatı tüm cephelerinde ahşap saçak üzerinde yağmur oluğu düşey oluklar ile su tahliye yapılmaktadır (Şekil 4.186-190).

Emrah ve Selvi Kültür Evi'nin cephelerinde herhangi süsleme veya anıtsal bir yazı bulunmamaktadır.

Şekil 4.186. Emrah ve Selvi Kültür Evi çatı restorasyon planı (Öztürk, 2018).

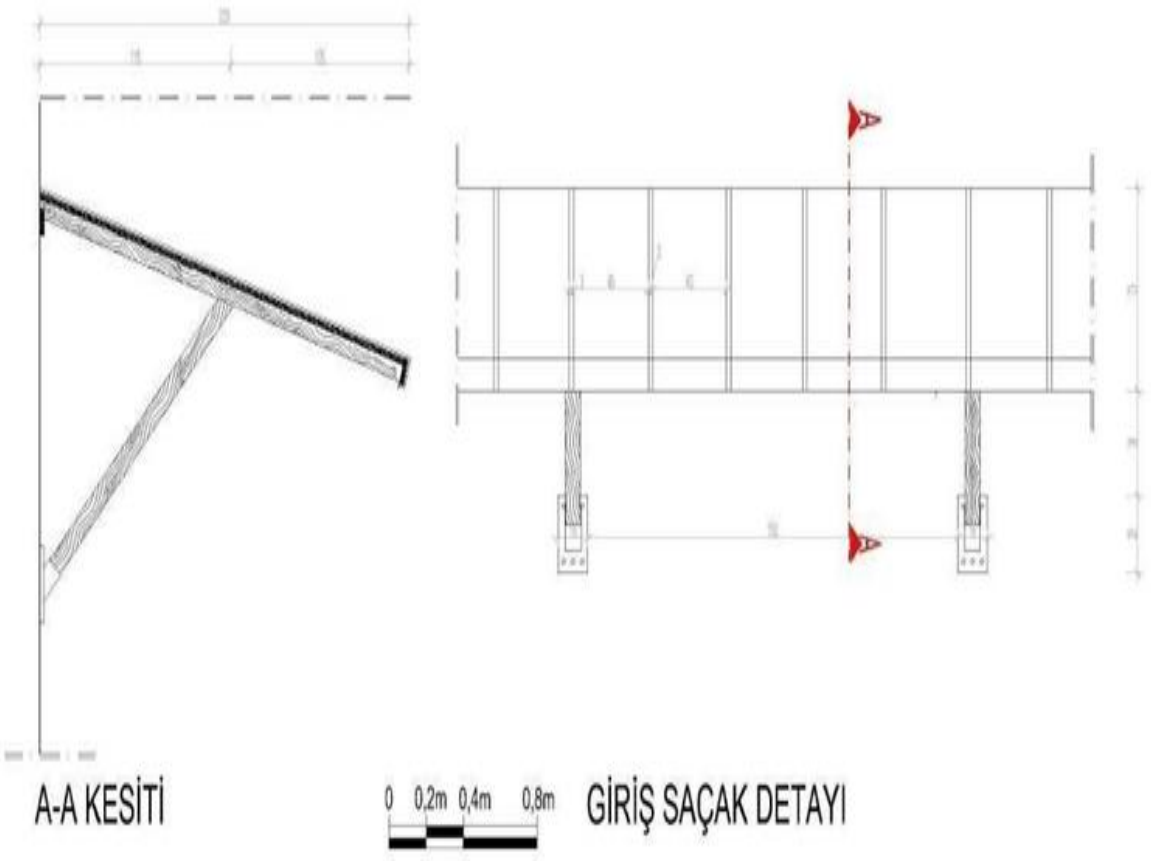
Emrah ve Selvi Kültür Evi'nin yapımı geleneksel yığma dolgu tekniği inşa edilmiştir. Yapıda malzeme olarak, yonu bazalt taşı, yonu kalker taşı, moloz taş, kayrak sal taşı, ahşap, tuğla, metal ve geleneksel kerpiç malzeme kullanılmıştır.

Şekil 4.187. Emrah ve Selvi Kültür Evi Kapı Detayı Restorasyonu (Öztürk, 2018).

Yonu bazalt taş; yapının güney ve kuzey giriş merdiven sahanlığı, çevre duvar baba ve harpuşta zemin kat ve üst kat ıslak hacim kaplaması, geleneksel çeşme ve su

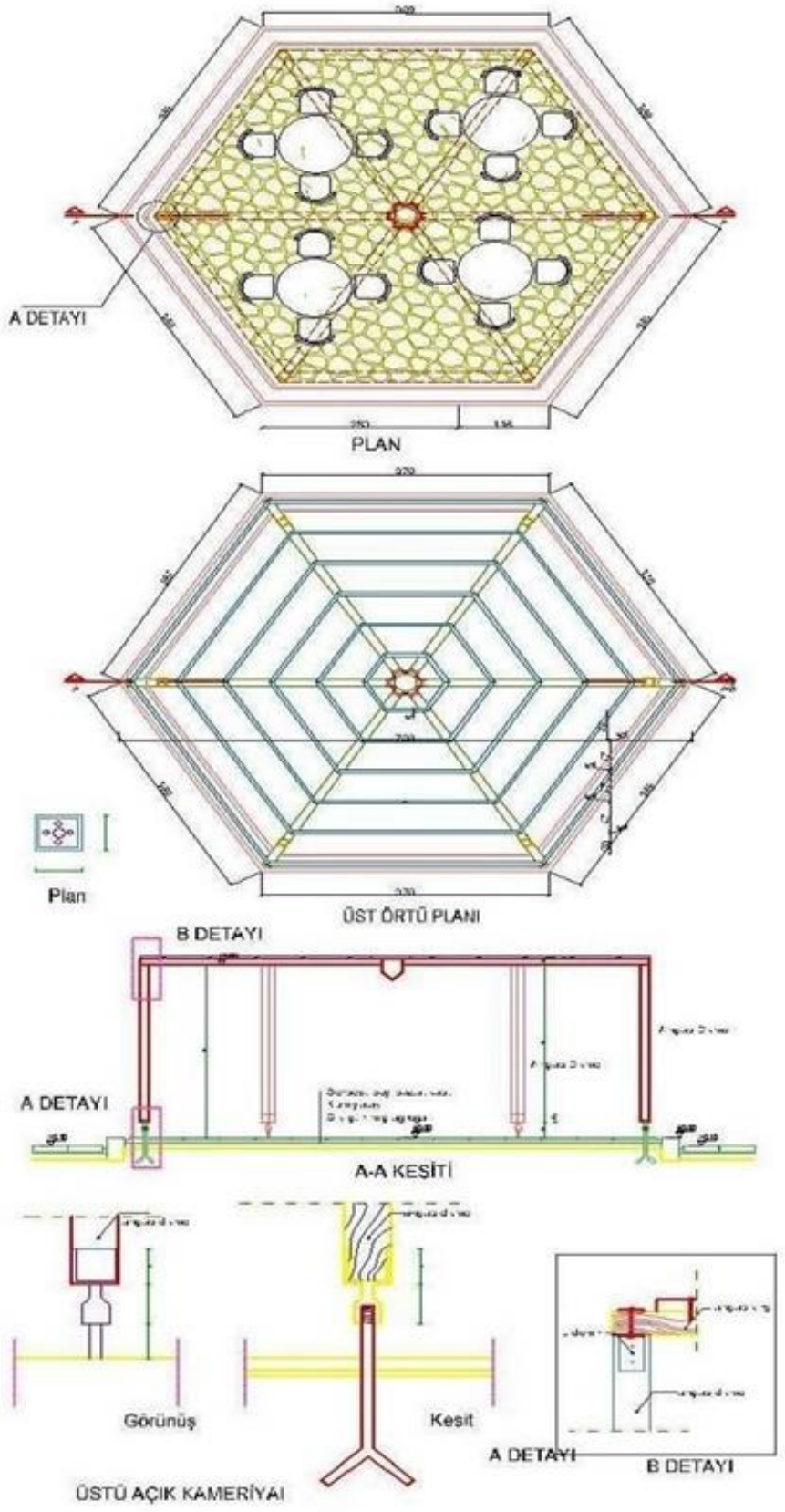
kuyusu yapımında, Yonu kalker taş; dış kapı ve pencere söve yapımında kullanılmıştır. Kaba yonu taş; yapının zemin kat iç duvar ve tüm yapının beden duvarları ile çevre duvar yapımında kullanılmıştır. Ahşap; yapının tüm kapı ve pencere doğramalarında, üst kat ara duvar düşey ve yatay kayıtlarında, bahçe kamelya yapımında, tavan ve taban kaplamasında, saçak, markız ve çatı yapımında kullanılmıştır (Şekil 4.187-190).

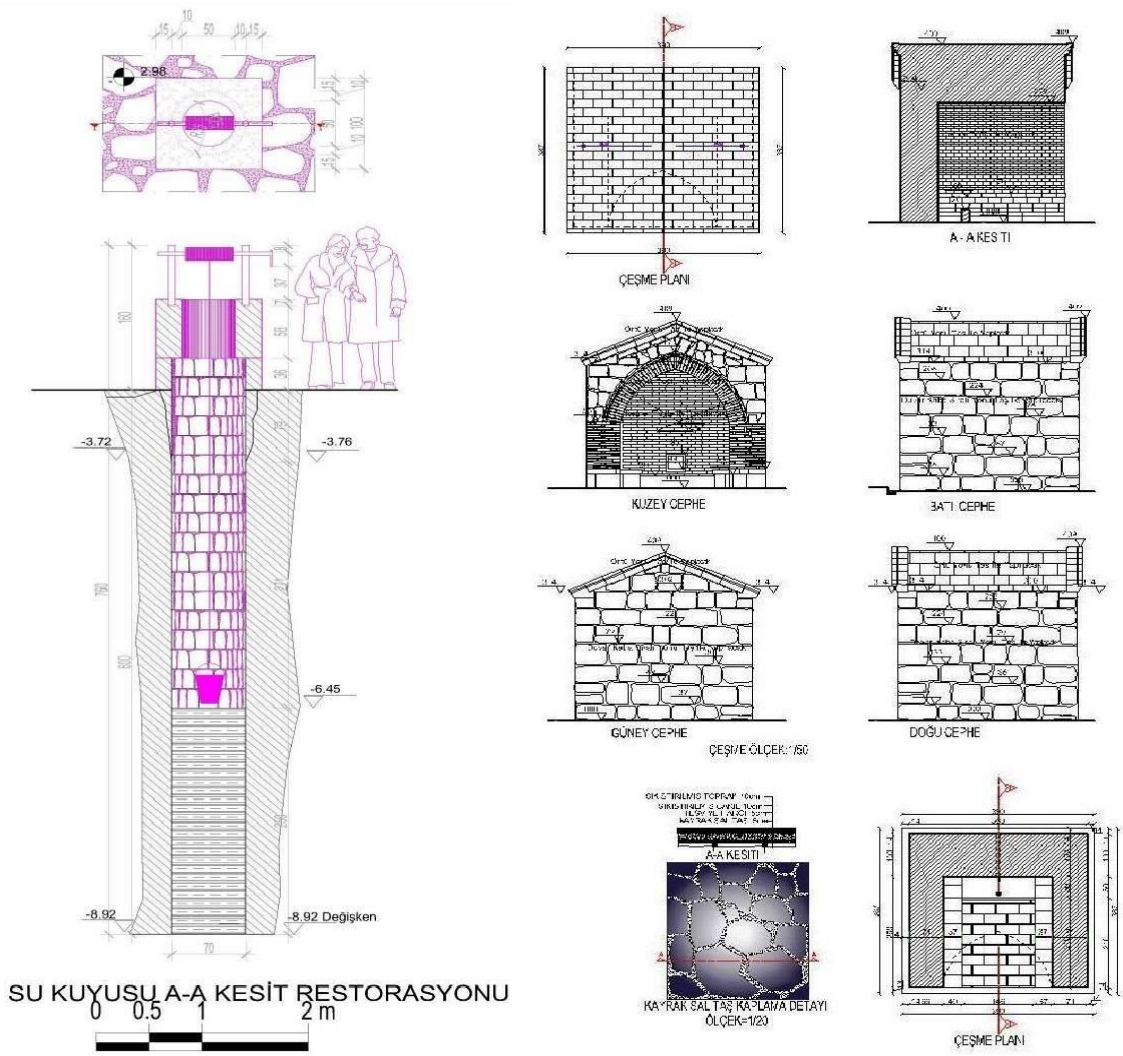
Şekil 4.188. Emrah ve Selvi Kültür Evi Kapı Detayı Restorasyonu (Öztürk, 2018).

Metal malzeme; yapının kapı ve pencere aksesuarlarından zemin kat pencere korkulukları ve çevre korkuluklarındaki ferforjelerde kullanılmıştır. Tuğla malzeme; geleneksel çeşme kemer ve iç duvar yapımında ve baca yapımında tuğla malzeme kullanılmıştır. Kayrak sal taşı; yapının tüm cephelerindeki tretuvar ile bahçe sirkülasyon dolaşım alanlarının zemin kaplamasında kullanılmıştır.

Kerpiç malzeme; yapının üst kat ara duvar yapımında kullanılmıştır. Yapıda bağlayıcı malzeme olarak kireç harcı kullanılmıştır.

Şekil 4.189. Emrah ve Selvi Kültür Evi Bahçe Kamelya Restorasyon Detayı (Öztürk, 2018).

Şekil 4.190. Emrah ve Selvi Kültür Evi Su Kuyusu ve Çeşme Restorasyon Detayı (Öztürk, 2018).

5. TARTIŞMA

Anadolu'da gelenek, görenek, inanç, sosyal-ekonomik yapı, iklim ve coğrafik şartları, malzeme gibi faktörler doğrudan mimari etkileyip etkisini göstermektedir. Her coğrafya kendi mimari özellikleri taşıyan sivil mimari yapılar inşa etmiştir.

Anadolu'da yaşayan yapı ustaları tarafından farklı türde evler inşa edilmiştir. Her bölgenin iklim şartları yapı üzerinde farklılık oluşturduğu gibi Van bölgesindeki evlerde yapı tekniği, yapı malzemesi, plan tipi gibi mimari özellikler diğer bölgelere göre evler farklılık göstermektedir.

Günümüz geleneksel Anadolu evlerin yok olması karşısında, birçok araştırmacı ve bilim insanı Anadolu'da geleneksel evleri incelenmiştir. Yapılan bu araştırma ve incelemeler mimar, arkeologlar ve sanat tarihçiler tarafından teknik ve malzeme özellikleri gibi mimari oluşumlarını tespit yapmışlardır. Araştırmacılar tarafından belgelenen geleneksel sivil mimari örnekleri çeşitli tipolojilerde gruplandırılmıştır. Bu konuda ülkemizde önemli araştırmalar yapan Sedat Hakkı Eldem "Türk Evi Osmanlı Dönemi I, II, III" adlı eserlerinde ev plan tiplerini genel olarak; Sofasız Plan Tipi, Dış Sofalı Plan Tipi, İç Sofalı Plan Tipi ve Orta Sofalı Plan Tipi olmak üzere dört ana grupta değerlendirmiştir (Arvesen,1983).

Değerlendirme kapsamında geleneksel sivil Erciş evlerinden, Tarihi Emrah ve Selvi Kültür Evi hariç diğer on bir geleneksel sivil mimari yapıları tescilsizdir. Bu çalışmada yer alan 12 adet geleneksel sivil Erciş evlerinin tipolojisi "İç Sofalı Plan Tipi" içerisinde yer almaktadır. Anadolu'da yaygın olarak kullanılan bu plan tipi, Erciş evlerinde görülmektedir. Evler, tek ve iki katlı olarak bitişik ya da ayrık nizamda düz toprak damlı ve kerpiç ana malzeme ile inşa edilmiştir.

Geleneksel Erciş sivil mimari örneklerini merkez mahallelerde ve kırsal mahallelerde görmek mümkündür. Vanyolu Mahallesi, Tekevler Mahallesi ve Gölağzı Mahalleleri gibi merkez mahallelerde, Tekler Mahallesi, Pınarlı Mahallesi gibi kırsal mahallelerde geleneksel Erciş sivil mimari yapıları inşa edilmiştir. Erciş sivil mimari örnekleri genel planlamada genel olarak doğu-batı istikametinde inşa edilmiştir. Geleneksel Erciş sivil mimari yapıları giriş genellikle güney cephesinde bunan tek yada çift kanatlı ahşap kapı ile yapılmaktadır.

Geleneksel Erciş sivil mimari örnekleri genellikle ayrık nizamlı, tamamlayıcı niteliğinde olan tandır evi, ahır, kiler gibi yapılarda eve bitişik ya da ayrı konumda bahçede bulmaktadır. Geleneksel Erciş sivil mimari evleri genelde eğimin az olan yerlerde inşa edilmiştir. Her evin kendine göre bir bahçe duvarın olduğu bu durum mekânsal örgütlenmede mahremiyet durumunu sağlamıştır.

Geleneksel Erciş sivil mimarisinin genellikle kendine özgü önemli planlama çözümleri olduğu yapılan incelemede görülmektedir. Bunlar:

- Soğuk iklime karşı kuzey cephede çok az ya da hiç pencere ve kapı boşluğu bırakılmadığı,
- Konutun merkez konumda olup yakın mesafede tandır evi, diğer tamamlayıcı bölümlerin etrafında kullanıma uygun dizayn edilerek yaşam şartları kolaylık oluşturacak fonksiyonelde bir çözüm sunmaya çalıştığı,
- Bulunduğun yerin doğasına uygun malzeme ve yapı tekniği ile şekillendiği,
- Dış duvarların genelde 0.50-0.80 m arasından değişen büyük kesitler de yapılarak dışarıdan olabilecek tepkiler, ses ve ısı yalıtımı gibi durumlar sağladığı,
- Sivil mimari örneklerinde alt katta gündüzde kullanılabilecek mekânlar oluştururken üst katta dinlenme ve yatma yeri olarak planlandığı görülmüştür.

Geleneksel Erciş sivil mimari örneklerini geleneksel Van evlerinin bir benzer bir planlama olmakla birlikte farklı özel çözümlemelerde sivil mimari örneklerinde görmek mümkündür

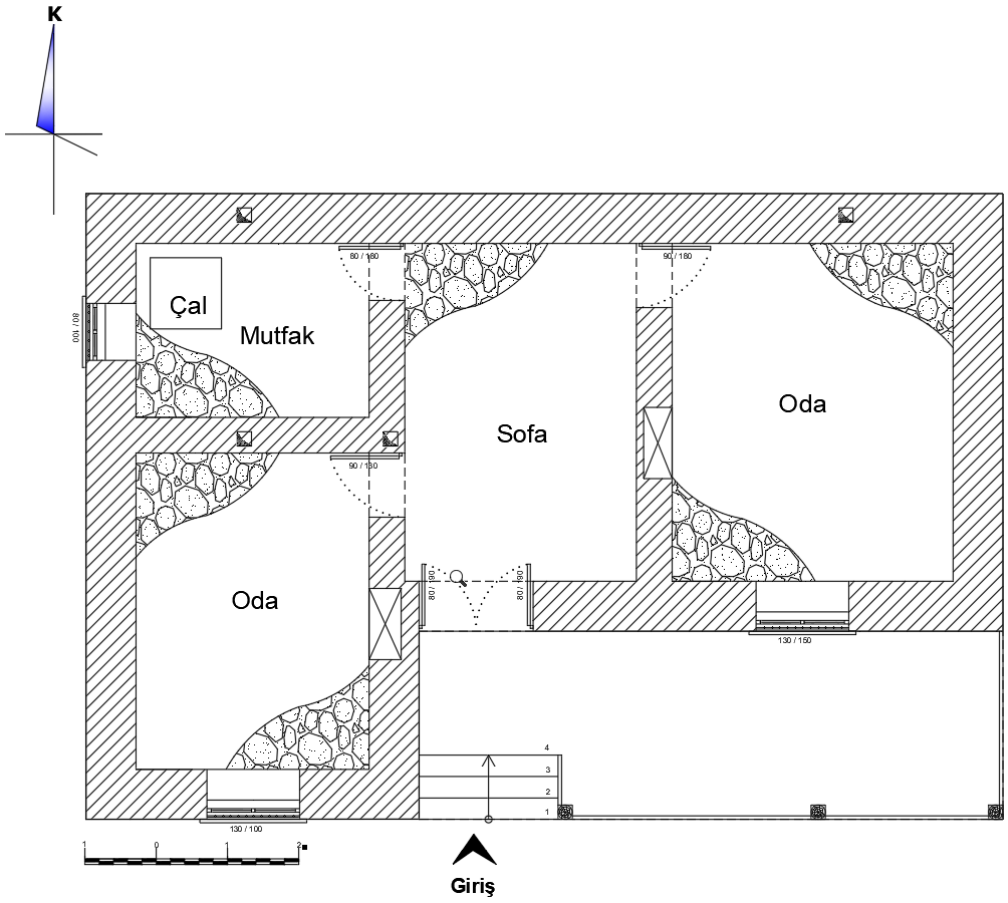
2011 yılındaki depremle birçok tarihi Erciş evleri yıkımmış olup, ayakta bulunan ve mimari yönden zengin olarak değerlendirilebilecek 12 adet sivil mimari yapı ele alınan evlerin birbirinden bağımsız olarak, ayrık nizamda sokak, ev, hayat, ahır, tandır evi, bostan ve bağ ilişkisi içerisinde düzenlen içinde inşa edildiği görülmüştür. Erciş evleri bahçeden bahçe duvarı ile çevrili ya da sokak doğrudan tamamıyla açık diğer bölümleri ise bahçe duvarı ile çevrelenmiştir. Evlerin işlevsel yapısı, kat adedi gibi unsurlar dikkate alınarak, Erciş evlerini İç Sofalı Plan Tipi olarak kendi arasında iki grupta ele alınmıştır.

5.1. Tek Katlı Evler

5.1.1. İç sofalı, iki yüzlü, iki odalı plan tipi

Bu tür evler tek katlı "İç Sofalı, İki Yüzlü, İki Odalı Plan Tipi" cadde veya bahçe içinden tek veya çift kanatlı kapı ile girilen, iç sofanın her iki yanında, odanın bulunduğu tek katlı bir plan türüdür.

Sofanın diğer ucunda bulunan bir kapıyla mutfağa ile banyo açılır. Evden ayrık ya da bitişik nizamda daha düşük kotta ya da aynı kotta kiler ve tandır evi bulunur. Tandır evinlerinin genelinde dışarıdan bir kapı ile girilir.

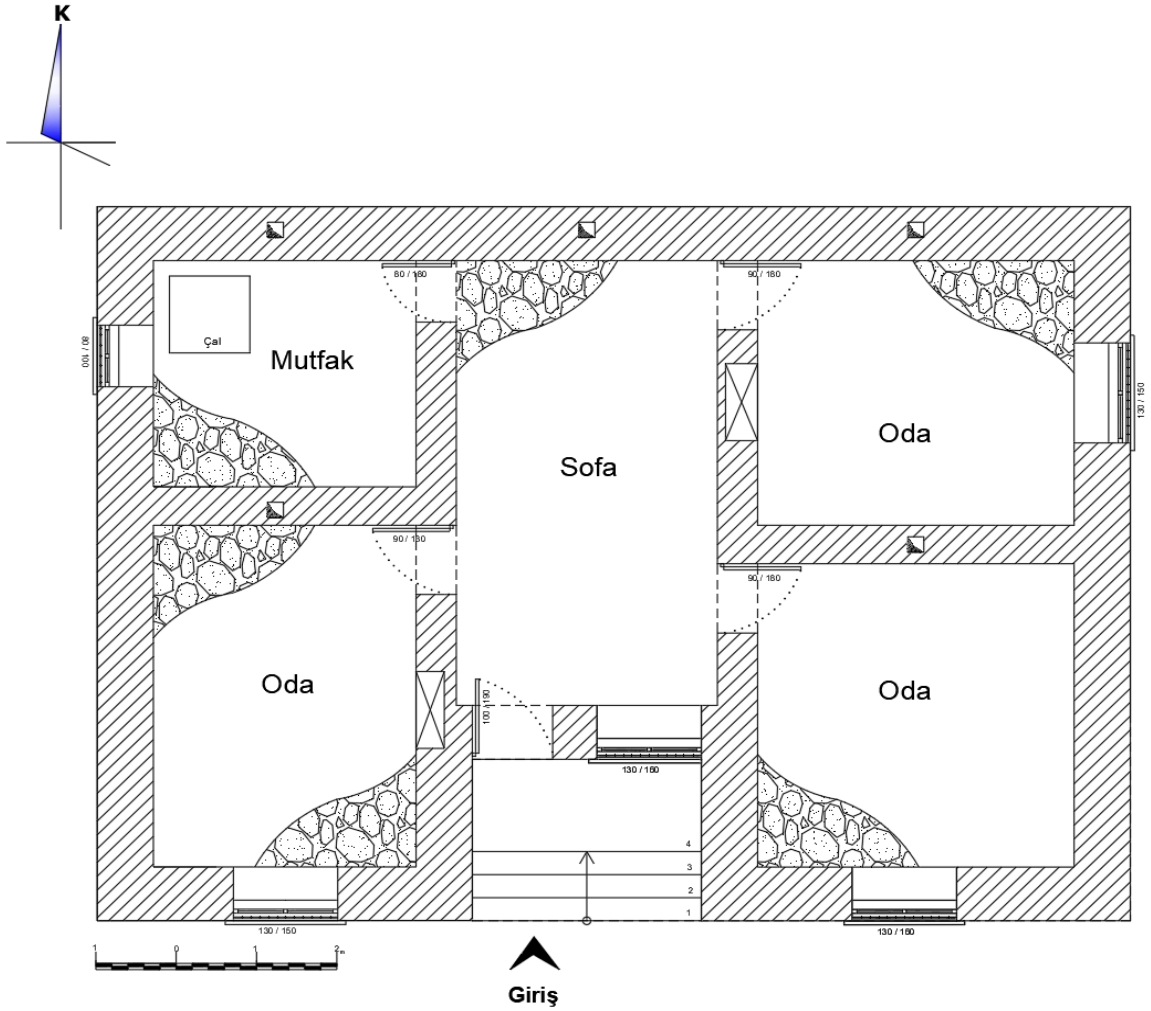
Şekil 5.1 Erdem Ulu Evi zemin kat rölöve planı.

Erdem Ulu Evi, Salihiye Mahallesi'nde bulunan tek katlı, iç sofalı, iki yüzlü, ikiden fazla odalı plan tipi evlerinde olup; tandır evi eve bitişik olarak, samanlık ve helâ gibi bölümler ise evden ayrı olarak inşa edilmiştir (Şekil 5.1).

5.1.2. İç sofalı, iki yüzlü, ikiden fazla odalı plan tipi

Bu evler tek katlı "İç Sofalı, İki Yüzlü, İkiden Odalı Plan Tipi" evlere sokaktan veya bahçe içinden tek veya çift kanatlı bir kapı ile girilen, iç sofanın her bir ya da iki yanında, ikiden fazla odanın olduğu, tek katlı düz toprak damlı ev plan tipidir.

Sofanın diğer ucunda yer alan bir kapı ile mutfağa ile birlikte yıkanma yeri olarak ayrılmış çal bulunmaktadır. Evden ayrık ya da bitişik nizamda kiler ve tandır evi bulunur. Tandır evinlerinin genelinde dışarıdan bir kapı ile girilir.

Şekil 5.2. Ahmet Efendi Evi zemin kat rölöve planı.

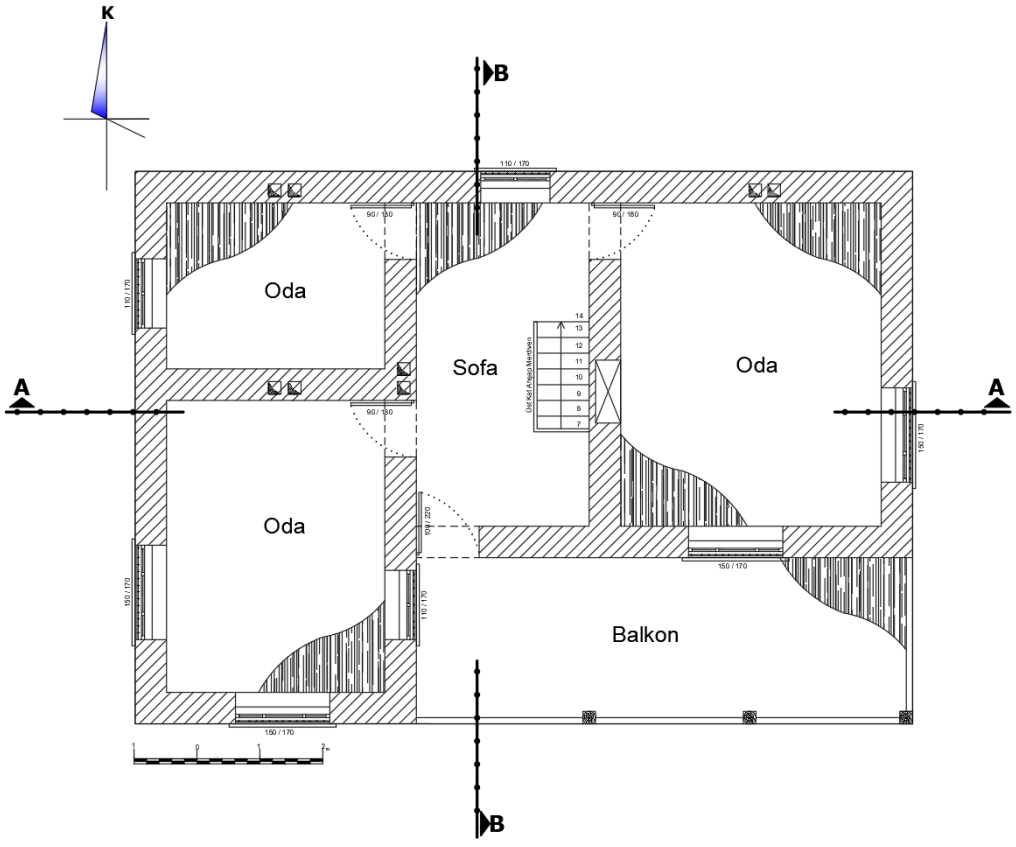
Ahmet Efendi Evi, Tekevler Mahallesi'nde bulunan Tek katlı iç sofalı, iki yüzlü, iki odalı plan tipi evlerinde olup; tandır evi, samanlık ve helâ gibi bölümler evden ayrı olarak bahçe içinde inşa edilmiştir (Şekil 5.2).

5.2. İki Katlı Evler

5.2.1. İç sofalı, iki yüzlü, ikiden fazla odalı, köşksüz plan tipi

Bu tür evler iki katlı "İç Sofalı, İki Yüzlü, İkiden fazla Odalı Köşksüz Plan Tipi" evlere caddeden veya bahçe içinden tek veya çift kanatlı ahşap bir kapı ile girilen, iç sofanın her iki yanında, ikiden fazla odanın bulunduğu iki katlı düz toprak damlı iki katlı bir plan tipidir.

Sofanın diğer ucunda yer alan bir kapı ile mutfağa ile birlikte yıkanma yeri olarak ayrılmış çal bulunmaktadır. Alt kat sofanın içinden ahşap merdivenle üst kata çıkış yapılır. Evden ayrık ya da bitişik nizamda kiler ve tandır evi bulunur.

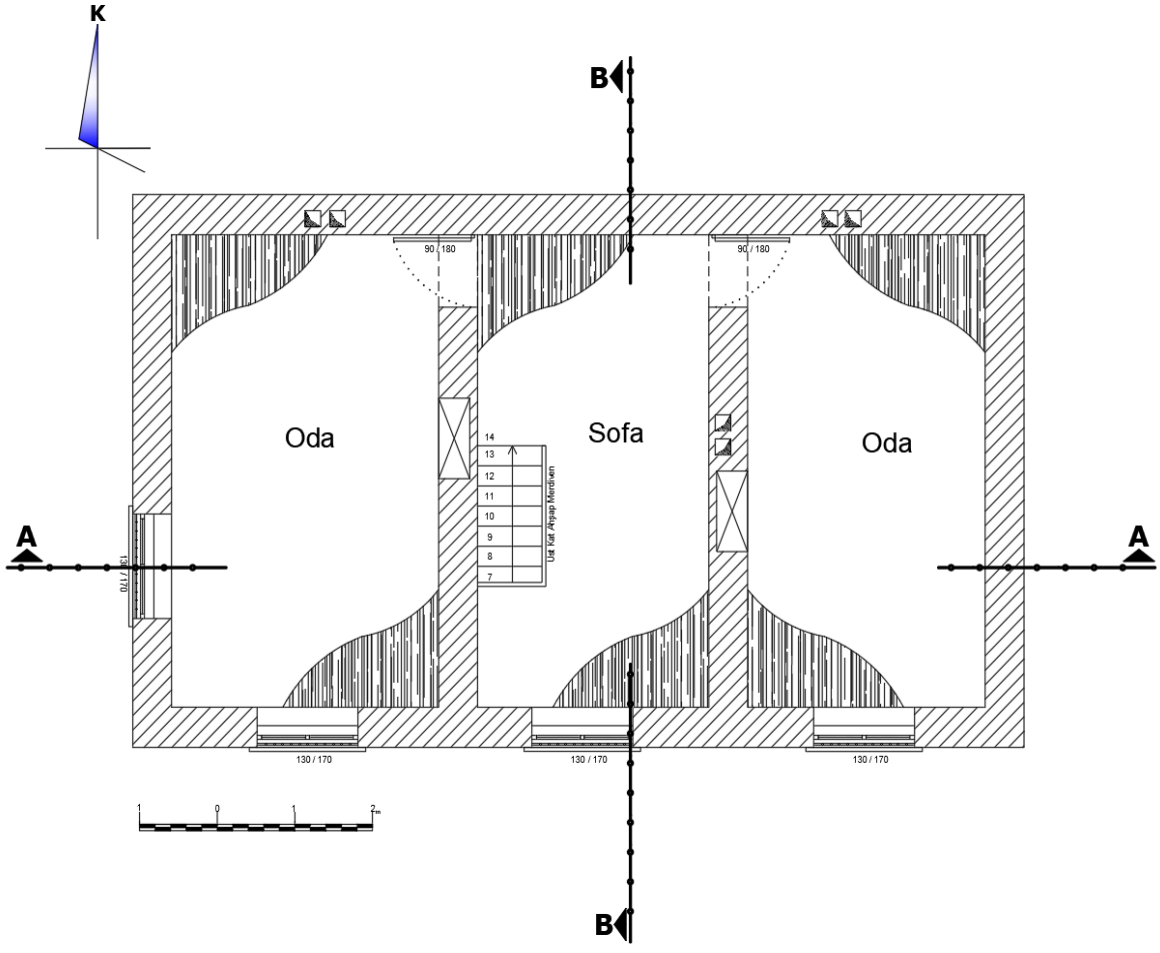
Şekil 5.3. Hacı Refik Yılmaz Evi üst kat rölöve planı.

Hacı Refik Yılmaz Evi, Hamza Eken Evi, Mehmet Akyol Evi gibi evler iki katlı, iç sofalı, iki yüzlü, ikiden fazla odalı plan tipi örneği olup bu evlerde tandır eve bazen bitişik bazen de ayrı olarak konumlandırılmıştır (Şekil 5.3).

5.2.2. İç sofalı, iki yüzlü, iki odalı, köşksüz plan tipi

Bu tür evler iki katlı "İç Sofalı, İki Yüzlü, İkide Odalı Köşksüz Plan Tipi" evlere sokaktan veya bahçe içinden tek veya çift kanatlı bir kapı ile girilen, iç sofanın her iki yanında, odanın olduğu iki katlı düz toprak damlı iki katlı bir plan tipidir.

Zemin kat sofasının içinden bir kapıyla arka taraf servis bölümü geçilir. Odanın bir ucunda yer alan mutfağa nişi ile birlikte yıkanma yeri olarak ayrılmış çal bulunmaktadır. Alt kat sofanın içinden ahşap merdivenle üst kata çıkış yapılır. Evden ayrık ya da bitişik nizamda kiler ve tandır evi bulunur.

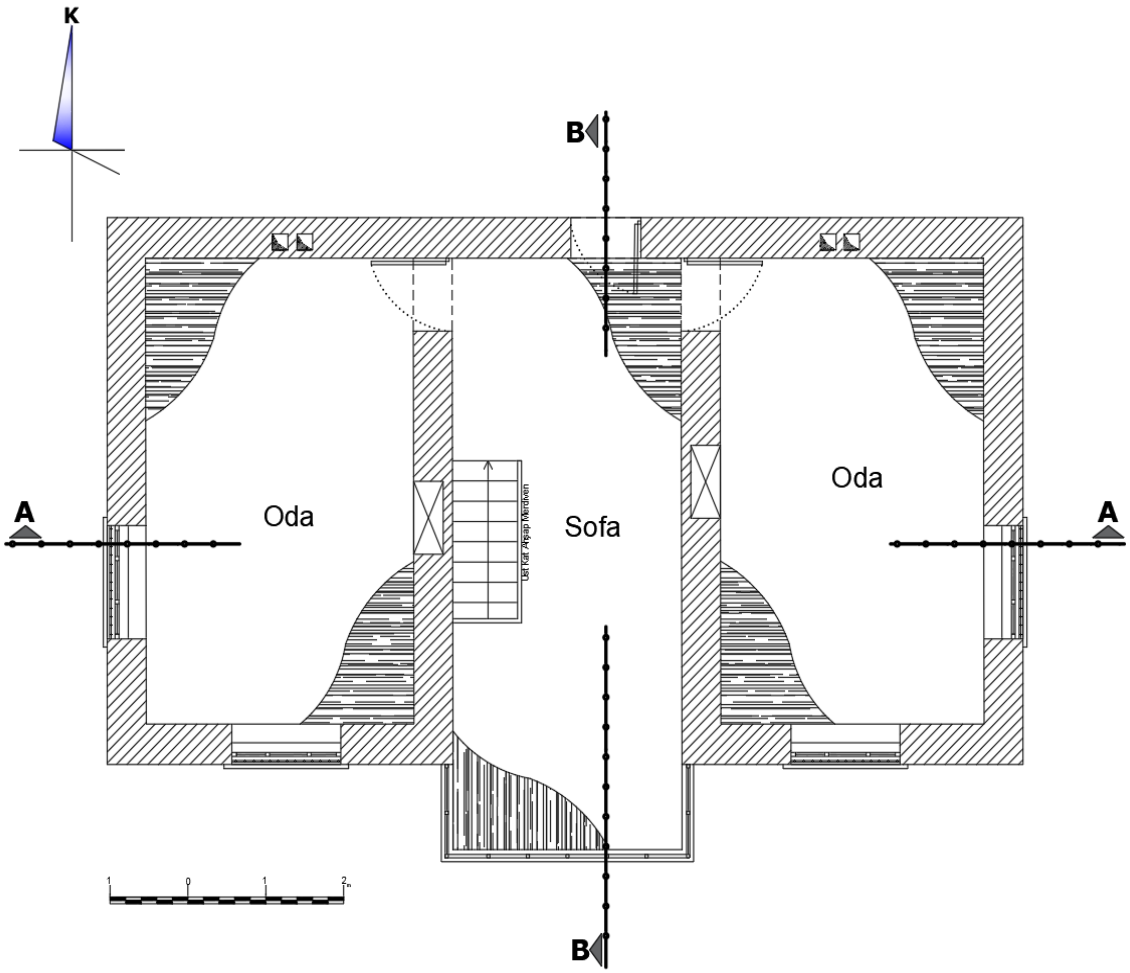
Şekil 5.4. Mehmet Yılmaz Evi üst kat rölöve planı.

Mehmet Yılmaz Evi, Hurşit Bağdaş Ağa Evi, Ali Karataş Evi, Hüseyin Işık Evi, Ahmet Bayram Evi gibi evler iki katlı, iç sofalı, iki yüzlü, iki odalı, köşksüz plan tipi örneği olup, bu evlerde tandır eve bitişik ya da ayrı olarak planlanmıştır (Şekil 5.4).

5.2.3. İç sofalı, iki odalı, köşklü plan tipi

Bu tür evler iki katlı "İç Sofalı, İki Yüzlü, İkide Odalı Köşklü Plan Tipi" evlere sokaktan veya bahçe içinden tek veya çift kanatlı ahşap bir kapı ile girilen, iç sofanın her iki yanında, odanın bulunduğu iki katlı düz toprak damlı iki katlı bir plan tipi evlerdir.

Odanın bir ucunda yer alan mutfağa nişi ile birlikte yıkanma yeri olarak ayrılmış çal bulunmaktadır. Alt kat sofanın içinden ahşap merdivenle üst kata çıkış yapılır. Evden ayrık ya da bitişik nizamda kiler ve tandır evi bulunur.

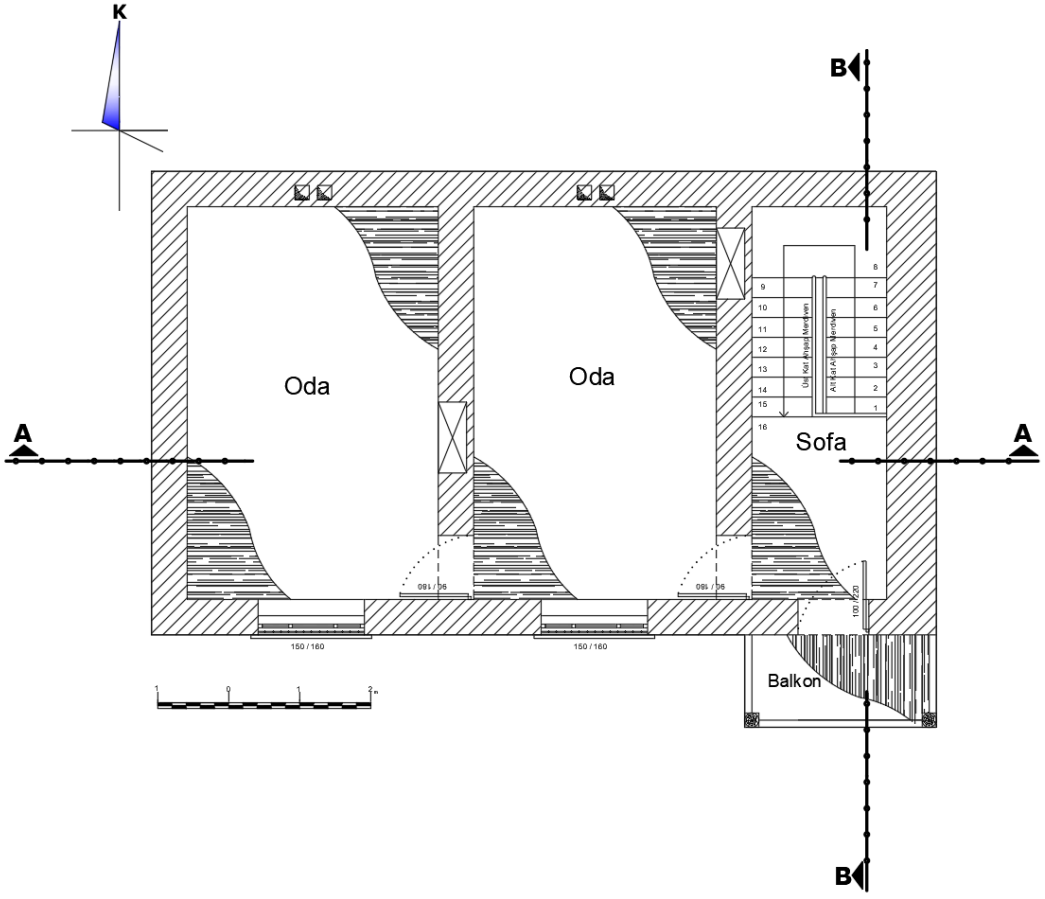
Şekil 5.5. Sait Kaya Ağa Evi üst kat rölöve planı.

Sait Kaya Ağa Evi iki katlı, iç sofalı, iki yüzlü, iki odalı köşklü plan tipi örneği olup, evden ayrık nizamda tandır ve kiler bahçe içinde inşa edilmiştir (Şekil 5.5).

5.2.4. Farklı mimari özellikteki, iç sofalı, iki ve daha fazla odalı, köşksüz plan tipi

Bu tür evler iki katlı farklı mimari özelikte iç sofalı, iki yüzlü, iki veya daha fazla odalı köşksüz plan tipi evler olup, sokaktan veya bahçe içinden tek veya çift kanatlı kapı ile girilen, iç sofanın her iki yanında, odanın bulunduğu iki katlı düz toprak damlı iki katlı bir plan tipidir.

Odanın bir ucunda yer alan mutfağa nişi ile birlikte yıkanma yeri olarak ayrılmış 'çal' bulunmaktadır. Alt kat sofanın içinden ahşap merdivenle üst kata çıkış yapılır. Evden ayrık ya da bitişik nizamda kiler ve tandır evi bulunur.

Şekil 5.6. Abdülhadi Bayram Evi üst kat rölöve planı.

Abdülhadi Bayram Evi, Burhan Kırca Evi, Emrah ve Selvi Kültür Evi, evler iki katlı, iç sofalı, iki yüzlü, iki veya daha fazla odalı plan tipi örneği olup farklı mimari özellikte inşa edilmiştir. Bu evlerde tandır eve bitişik ya da ayrı olarak planlanmıştır (Şekil 5.6).

5.3. Mimari Elemanları

5.3.1. Plan elemanları

5.3.1.1. Avlu

Erciş evlerinde avlu evin ön bahçesi olduğu gibi evin arkası ile bahçe arasında kalan ve evin günlük ihtiyaçlarının karşılandığı için oluşturulmuş alandır.

Avlu, eve direk sokaktan giriş yapılan evlerde avlu evin arka kısmımda genellikle ev ile tandır arasında, ön bahçeli, bahçeden eve giriş yapılan evlerde avlu ise ev ile tandır evi önündeki bölümdür.

Arazinin durumuna göre hayat; şekil alan düzenlemeye sahiptir. Hayat genellikle kayrak sal taşı ile kaplanmış olan avlu içinde çeşme veya bir su kuyusu bulunur. Avlu gölgelik olması için, etrafında Erciş üzüm asmaları ve yöre iklimine uygun ağaçlar bulunur. Hayatın önünde metal veya ahşap çitlerle ayrılan bir bölümden sebze ve meyvenin yetiştirildiği bahçeye geçilir.

Yaz ve ilkbahar aylarında avlu bölümde oturma, yemek yeme, çamaşır yıkama ve çamaşır asma, çocukları yıkama gibi birçok işlevi gerçekleştirmek için kullanılır. Bahçe içinde evin sebze ihtiyacını karşılayacak miktarda bostan bulunur. Bostanda her bir sebzenin içinde yer aldığı bölüme yörede “kerdi" denilmektedir. Bahçede elma, armut, kayısı, vişne, kiraz, erik gibi meyve ağaçları bulunur. Bahçe sınırları çit ya da özel çamurdan yapılmış yaklaşık 1.50-2.50 m. yükseklikteki bahçe duvarlarıyla ayrılır. Günümüz Urartu dönemin de yapılan kanallar yardımıyla ve sonraki zamanlarda DSİ tarafından açılan kanallar yardımıyla evlerin hem su ihtiyacını hem de bahçenin sulama durumu sağlamıştır.

5.3.1.2. Sofalar

Erciş evlerinde sofa, odalar arasında ortak bir mekân olup, mekânlar arası sirkülasyonu sağlar. Kırsal mahallerde ‘’Kolan’’ olarak da bilinmektedir. Tek katlı yapılarda dinleme ve geçiş yeri olarak kullanırken, iki katlı yapılarda alt kattaki sofa sirkülasyon alanıyken üst kattaki sofa dinlenme yeri olarak kullanılan bölümdür.

Erciş evlerinde zemin ve üst katlarının ortasında bulunan sofalar genellikle dikdörtgen formlu plandadır. Zemin kattaki sokaktan veya bahçeden açılan tek veya çift kanatlı kapı ile sofaya girilir.

Sofa planlamada genellikle merkezi noktada bulunup evin en önemli bölümüdür. Sofanın uzun duvarına paralel yerleştirilmiş ahşap merdivenle üst katın sofasına çıkılır. Planlamada üst katta bulunan evlerde sofasının ön cephe yönünde ahşap köşk bölümü bulunmaktadır. Köşkün olmadığı üst kat sofalarda köşk yerine balkonların bulunduğu görülmüştür. Sofaların duvarlarında çeşitli büyüklüklerde ahşap kapaklı dolap nişler bulunur.

5.3.1.3. Odalar

Oda merkezi konumda olan sofanın sağında ve solunda bulunan mekânlardır. Bu mekânlar dinlenme ve yatma işlevi olarak kullanılmaktadır.

Erciş evlerinde odalar genellikle dikdörtgen veya kare planlı olup, evin genel planlamasında sofanın her iki yanında sokak ve bahçeye doğrudur. Evlerin zemin ve üst katlarında yer alan odaların tek veya çift ahşap kanatlı kapıları sofaya açılmaktadır. Oda boyutları ve sayıları ev sahibinin sosyal-ekonomik yapısına bağlı olarak sayısı değişmektedir.

Erciş evlerinde zemin kat odaları oturma, çalışma, yemek yeme, yatma vb. gibi temel ihtiyaçların karşılanmasında, üst kat odaları ise misafir odası olarak yatma ve misafir ağırlamada kullanılır. İç düzenleme hemen hemen bütün odalarda aynıyken misafir odası daha gösterişlidir. Odaları ısıtma soba olup, oturma eylemi minderler üzerinde yerde veya sedir bulunmaktadır.

Odada bulunan mazgal pencereler (kuşkanat) sokak veya bahçe açılır. Odaların duvarlarında açılan ahşap kapaklı niş dolapları bulunur. Banyo bölümü ayrı olarak ayrılmamış alt kat odaların birinde daha düşük kotta köşelerinde kare formunda bölgede "çal" adı verilen gusülhaneler bulunur.

Erciş evlerinde genellikle üst kat odaların duvarları, cass harcı veya kireç ile badanalıyken, zemin kat odaların duvarları ise düzgün çamur sıvalı olup badanalı ile birlikte bazı evlerde kireç ile badanalıdır.

5.3.1.4. Cumbalar (Köşk)

Anadolu Evi'nin en belirgin karakteristik mimariye özelliklerinden bir olan cumbalar örneklerini Anadolu'nun birçok bölgesinde görmemiz mümkündür.

Erciş evlerinde, hareketli giriş cephesini süsleyen en önemli unsur ahşap cumba elemanıdır. Yörede cumba bölümüne "köşk" denilmektedir. Sait Kaya Ağa Evi'nde yer alan köşk bahçeye yönelik olup giriş kısmımın üzerinde yer almaktadır (Şekil 5.7).

Şekil 5.7. Sait Kaya Ağa Evi güneydoğu görünüşü.

Köşk bölümü, evlerin üst kattaki orta mekânı olan sofanın sokağa veya bahçeye doğru uzantısıdır. Köşkün ağırlık uzantısı her iki yandan 0.25x0.25 m. ölçülerinde kare kesitli yaklaşık 3.40 m. uzunluğundaki karaağaçla yapılır.

Ahşaptan inşa edilen köşk bölümü sofanın genişliğine göre önde üç veya dört yanlarda ise bir veya iki düşey sürgülü pencere bulunmaktadır. Köşk genişliği boyunca ahşaptan yapılmış, üzerinde minder ve yastıklar makatlar bulunur.

5.3.1.5. Banyolar

Erciş evlerinde banyolar yöre halkı arasında genellikle "çelöv" olarak tanımlanmaktadır. Banyolar ev halkının temizlik ihtiyacını karşılamak için kullanılır.

Banyolar genellikle zemin katta bazen de üst katların bölümlerin içinde yer alır. Banyo içerisinde bir kurna ve çeşitli büyüklükte nişler bulunur.

Genellikle düz örtülü olan banyolar, Hurşit Bağdaş Ağa Evi'nde farklılık göstermekte, banyo köşelerde iç bükey pahlar yardımıyla düz örtüye geçiş yapmaktadır.

Erciş evlerindeki yapılan incelemelerde bazı evlerde bulunmazken banyo bölümü tandır evi içinde bir bölümde oluşturulan alanda yapılmaktadır. Sait Kaya Ağa Evi, Mehmet Yılmaz Evi, Hüseyin Işık Evi, Hacı Refik Yılmaz Evi, Hurşit Bağdaş Ağa Evi, zemin katında bir banyo yer alırken Mehmet Akyol Evi'nin zemin ve üst katında birer banyo yer alır.

Banyoların tabanı sal kayrak taşı ile kaplamalı olup, zeminden 0.90 m. yüksekliğe kadar duvarlar şap ile sıvalıdır. Banyoda kullanılan sıcak su tandır veya ocakta metal bir kap içerisinde ısıtılıp banyo yerine getirilir.

5.3.1.6. Çal (Gusülhane)

Çal, Erciş evlerinde üst ve zemin katlardaki odalarının dış duvarlarının köşelerinde ve tandır evlerinin uygun yerinde bulunmaktadır. Çallar yaklaşık 1.00x1.00 m. ölçülerinde zemine 0.20 m. gömülü basit yıkanma birimleridir.

Erciş evlerinde "Çal" olarak adlandırılan bu elemanın üzerine ahşap kapakla kapatılmaktadır. Bölge ve çevre illerinde çukur yer anlamına gelen çal yekpare taştan inşa edilen örneklerinide görmek mümkündür.

Çalların zemini şap ile sıvalıdır. Kullanılan atık su bir boru ile beden aldığı duvardan kirli su tahliyesi yapılmaktadır.

Sait Kaya Ağa Evi, Mehmet Yılmaz Evi, Hüseyin Işık Evi, Hacı Refik Yılmaz Evi, Hurşit Bağdaş Ağa Evi, gibi evlerde görmek mümkündür.

5.3.1.7. Mutfaklar

Mutfak, duvara asılı raflar, dolaplar, su kovaları ve testileri, kap kacak ve mutfakla ilgili araç ve gerecin bulunduğu, bulaşıkların oturak üzerinde otururak leğen içinde yıkandığı bölümdür.

Erciş evlerinde mutfak genellikle zemin katta niş şeklinde bulunur. Nadir olarak üst katta olan mutfaklara da rastlanır. Mutfağı bulunmayan evlerde mutfağın işlevini tandır evi yapmaktadır.

Bölgenin iklimi ve coğrafi özelliğinden meyve ve sebze yetiştiriciliğine elverişli olmasından, meyve ve sebzelerin günlük tüketimleri yanında mevsimlik ve yıllık tüketimi karşılamak amacıyla bahçede yetiştiricilik yapılmıştır.

Zemin kattaki mutfakların tandır evi, çeşme ve kiler ile sıkı ilişkisi vardır. Aynı zamanda ailenin oturma odası olan mutfağın zemini ya sıkıştırılmış toprak ya da sal taşı ile kaplanmış olup tavanı kaplamasızdır. Evin halkı gündüz yaşantısının büyük bir bölümünü bu mekânda geçirir. Mutfak içerisinde bir ya da iki ocak ile yeteri oranda duvar içine gömülü tek ya da çift kapaklı dolaplar yer alır.

İncelenen evlerin çoğunda mutfak niş veya tandırda bulunurken Mehmet Akyol Evi de mutfak ayrı bölüm olarak hem zemin ve üst katta ayrı ayrı bulunur.

5.3.1.9. Helalar

Erciş evlerinde helâ, tek katlı evlerde genellikle bahçe içinde evden ayrı bir şekilde inşa edilmiştir. Dışarıda olan helâlar ya bahçenin bir köşesinde ya da zemin kattaki arka beden duvarına bitişik bir planlanmış şekilde görmek mümkün. İki katlı olan Mehmet Akyol Evi hela her iki katta da yer almıştır.

Şehrin kanalizasyon şebekesi olmadığı için her helânın bir fosseptik çukuru bulunur.

5.3.1.10. Kiler ve Depolar

Kiler ve depo, Erciş evlerinin zemin katında ya da ayrı bir bölümde yer alır. Mutfak ve tandır evi ile sıkı ilişkisinden dolayı kiler ve depo bu bölümlere yakın bir yerde alır. Kiler ve depo gibi mekânlar evin kullanılmayan ya da ileride kullanılabilecek her türlü yiyecek ve gerecin saklandığı ve depolandığı yerlerdir.

Bölgedeki insanların kendi ürettikleri yiyecekleri günlük tüketimin yanında mevsimlik ve yıllık tüketimi için yiyecek maddelerinin korunması kiler ve depo alanlarında saklanır. Kavurma, kurutulmuş sebze ve meyveler, tahıl ürünlerinden elde edilen bulgur, yarma, erişte, kuru yufka, nişasta, kurut, salça, pekmez, peynir, gibi

yiyecekler küplerde, ahşap dolaplarda, tel dolaplarda ve çuvallara konularak saklanır. Erzak küpleri kilerde yarısından çoğu toprak içine gömülerek, serin ortamda muhafaza edilmektedir.

Kışın yenmek üzere patates, turp gibi yiyecekler kilerde toprağa gömülür. Evlerde kiler veya depoların bulunmadığı durumlarda tandır evi içerisinde yer almaktadır. Kilerlerin tabanları sıkıştırılmış kil, pişmiş toprak veya kayrak sal taşı ile döşenmiştir. Kiler pencereleri oda pencerelerine göre oldukça yukarıda ve küçük yapılıdır.

Ali Karataş Evi'nin zemin katındaki servis bölümdeki kiler giriş merdivenin altında olup yapıda kendine yer bulmuştur. İncelenen bazı evlerde yıkık ve değişiklikler olduğundan depo ve kilerlerin yerleri tam tespit edilememiştir.

5.3.1.11. Bahçeler

Urartu Dönemi'nden (İ.Ö. 830-820) başlayarak kralların daha çok Van Gölü Havzası'nda üzüm bağları, meyve ağaçları ve sebze bahçeleri oluşturmaya önem verdikleri herkesçe iyi bilinen bir durumdur (Öztürk, 2018).

Erciş evlerin bahçelerinde tümüne yakın üzüm bağları ve yöre yapısına uygun orta büyüklükte ekşi elma ağaç bahçesi bulunur. Van Gölü'n etkisiyle ılıman bir iklim özelliğini gösterdiğinden her türlü meyve ve sebzenin yetiştirilmesi uygun olan bir ortam bulunur.

Erciş evlerin yapımında kullanılan kavak ağaçları bahçesi, her sulak alan ve kanal dibinde ekildiğini görmek mümkündür. Ayrıca iyi bir doğrama malzemesi olan söğüt ağacı da bölgede yetiştirilen önemli ağaç türüdür.

5.4. Yapı Elemanları

5.4.1. Dış yapı elemanları

5.4.1.1. Temeller

Bölgede temel don seviyesi 0.50 ile 0.80 m. arasında değişim göstermektedir. Evlerin temel kotu don seviyesi kadar olup, zemin subasman seviyesi yaklaşık 0.50 m. derinliğindedir. Temel genişliği genellikle 0.90 metredir.

Temellerde, kaba yonu taş ya da moloz taş, bağlayıcı olarak da çamur malzemesi kullanılır. Temel inşaatında temelin su, nem ve rutubetten olumsuz bir şekilde etkilenmemesi için çevresine yakıt külleri toplanarak temelin olumsu hava şartlarından korunması sağlamaya çalışılır.

5.4.1.2. Dış duvar

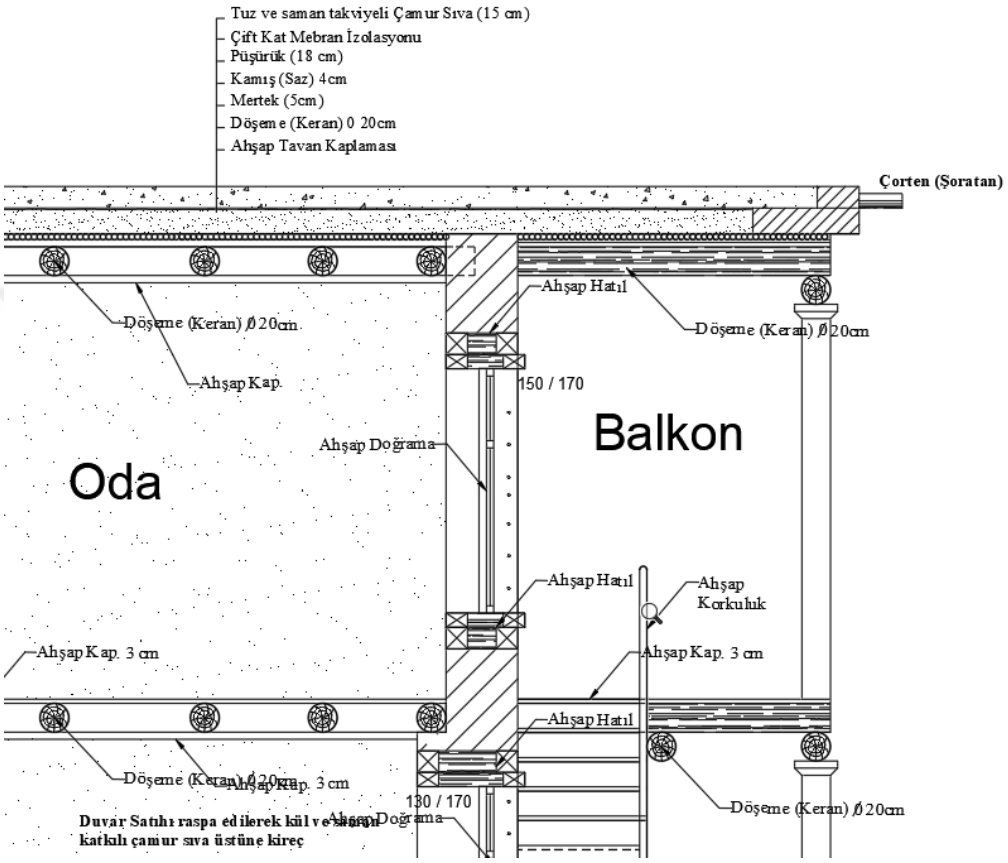
Erciş evlerinin zemin katın dış duvar kalınlıkları iki tam, bir yarım kerpiç ve çamur sıva ile birlikte 0.70 m. kalınlığındadır. Üst kat dış duvar kalınlıkları ise bir tam, iki yarım kerpiçten oluşmuş olup, 0.50 m. kalınlığındadır. Duvarların iç ve dış satıhları saman takviyeli çamur ile sıvalıdır. İncelenen evlerin bazılarında dış cephe sıvaları çamur sıva üzeri ve cass harcı içerisine takviyelerle harç duvarda sıvanarak daha düzgün ve dayanıklı yüzey elde edilmeye sağlanır.

5.4.1.3. Üst örtü (Düz toprak dam)

Anadolu'nun Anadolu ve Van evlerinde olduğu gibi Erciş evlerinde çoğuna yakın üst örtü sistemi sıkıştırılmış düz toprak damdır.

Kerpiçten yapılmış duvarların içten ve dıştan karşılıklı olarak yaklaşık 0.15 m. kalınlığındaki ahşap hatıllarla çevrelenmektedir. Odaların kısa doğrultusunda duvarlar üzerine 0.40-0.50 m. aralıklarla yerleştirilen kurutulmuş ve soyulmuş kavak, karaağaç, söğüt vb. ağaçlardan hazırlanmış, yuvarlak döşeme kirişlerle (keran) çatı iskeleti oluşturulmuştur. Kiriş sıralarının üzeri 0.03-0.04 m. kalınlığında mertek, sazlar (kamış)

veya kurutulmuş ağaç dallarından oluşturulan bir tür çit ile örtülmektedir. Çitin üzeri 0.25-0.30 m. kalınlığında gevrek çorak toprak (püşürük) ile kapatılmaktadır. Bu toprağın üzeri ortalama 0.10 m. kalınlığında çamur sıva ile sıvanıp belli bir yöne eğim verilerek taştan yapılmış bir silindirle (loğ) üzeri sıkıştırılmıştır (Şekil 5.8).

Şekil 5. 8. Mehmet Akyol Evi düz dam çatı detay çizimi.

Evlerin damları eğim yönü genellikle bahçe ve sokak tarafına konulan ahşap çörtenlere doğru eğimlidir. Damlarda kullanılan sıva çamurunun çatlamaması, su sızmalarının engellenmesi ve üzerinde bitki yeşermemesi için, iri kaya tuzu ilave edilerek bir hafta dinlendirildikten sonra kullanılır. Kışın yağan karların kısa sürede toprak dam üzerinden atılmasında ahşaptan yapılmış bir kürekten kullanılır.

İki katlı evlerin arka taraflarında tandır evi varsa, portatif bir ahşap merdivenle tandır evi damına, oradan da ikinci katın damına çıkılır. Tandır evi yoksa ev için yapılan ahşap merdivenle düz toprak dama çıkılır. Damın temizlenmesinde kar küreği, süpürge, loğ taşı vs. gereçler kullanılır. Düz toprak damın üzerinde 0.60 m. yüksekliğinde kerpiçten yapılmış dışı ve içi sıvalı olan bacalar bulunur.

5.4.1.4. Çörtenler (Şoratan)

Erciş ve Van bölgesinde çörtene halk dilde “Şoratan" olarakta isimlendirilmektedir. Çörtenler, 0.50 ile 0.75 m. uzunluğunda, 0.15 m. ile 0.25 m. çapındaki yuvarlak kesitli sert ağacın (karaağaç) içi "V" veya "U" şeklinde oyularak yapılır. Ayrıca en kesiti az olan içi oyulmuş taştan şoratan olarak kullanıldığı görülmektedir.[1]

Düz toprak damlarda ortadan her iki yana doğru belli bir eğim verilerek, kar ve yağmur sularının akıtılması için düz toprak damın genişliğine göre birkaç çörten yerleştirilir.

Sonbahar ve ilkbahar mevsimlerinde düzenli olarak yıl içinde periyodik olarak düz toprak damın bakım ve onarımları yapılır.

5.4.1.5. Saçak ve ahşap alınlıklar

Erciş evlerinde dışarıya yaklaşık 0.20 m. ile 0.35 m. taşkın olarak inşa edilen saçak, evin mimari yapısına göre süslemeli veya düz saçak şeklinde yer alır. İki katlı, iç sofalı, köşklü evlerde, köşklerin alt bölümleri de süslemeli alınlıklar ile çevrelenmiştir.

İncelediğimiz evlerde genelinde düz alınlık bulunurken Sait Kaya Ağa Evi’nin köşk kısmında kedi kafası alınlığı bulunur.

5.4.1.6. Dış kapılar

Erciş evlerinde sokaktan veya bahçeden evin zemin katına tek ya da çift kanatlı kapı ile girilir. Giriş, evlerinin en hareketli cephesi olup, kapı kasası ve kanatları sağlam kerestelerden imal edilir.

Erciş’teki iki katlı evlerin, dış kapıları iki kanatlı ve cephe bakımından zengin bir yapıya sahiptir. Tek katlı, iç sofalı fakir ailelerin evlerinin ana giriş kapısı bir yapıya sahiptir. Bahçe, avlu, tandır evi ve ahır kapıları tek ya da çift kanatlı ahşap kapı olduğu görülmüştür.

---

[1] Bu bilgiye Doç. Dr. Şahabettin Öztürk’ün *Geleneksel Van Evleri* kitabından faydalanılmıştır.

a. b.

Şekil 5.9. (a.) Sait Kaya Ağa Evi ve (b.) Mehmet Yılmaz Evi giriş dış kapı görünüşleri.

Giriş kapılarının üstünde metal korkuluklu bir ışıklık penceresi vardır. Metal süslü parmaklıklar sade ya da çeşitli süslemeleri ile donatılmıştır (Şekil 5.9-10).

a. b.

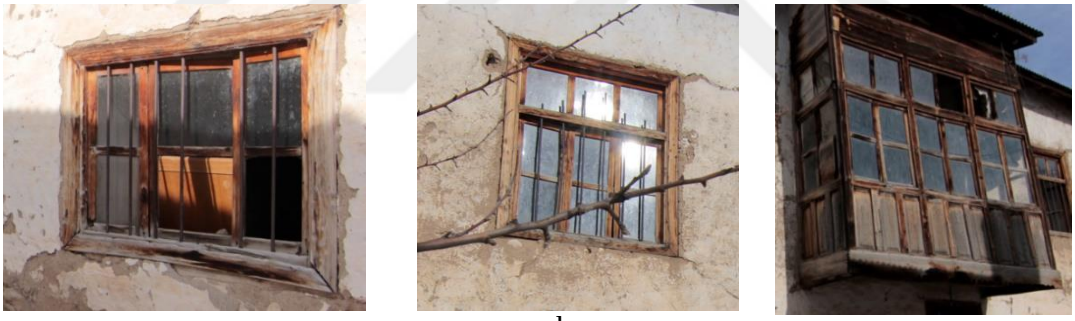
Şekil 5.10. (a.) Mehmet Akyol Evi ve (b.) Hurşit Bağdaş Ağa Evi giriş dış kapı görünüşleri.

5.4.1.8. Pencereler

Erciş evlerinin pencereleri genellikle içten mazgal (kuşkanat) biçiminde, iç ve dışta ahşap söve ve pervazlarla çevrelenmektedir. Pervazlar aynı zamanda sıvada mastar görevi sağlamaktadır.

Cephelerdeki pencereler genellikle dikdörtgen formlu olarak biçimlenmiştir. İncelenen mimari evlerin tümüne yakını farklı mimari özellikte pencere kullanmıştır. Cephelerdeki pencereler tek yâda iki kanatlı olarak genellikle yatay olarak açılmaktadır.

Sofa ile oda dışındaki; helâ, mutfak, banyo, kiler, ambar, tandır evi gibi bölümlerin pencereleri daha küçük boyutlu olup tek ya da çift kanatlı ahşap kanatlı pençelerden yapılmıştır. Erciş evlerindeki pencere metal korkulukları sade ve özel olarak imal edildiği görülmüştür. Van evlerindeki pencere veya kapı üstü korkuluklarla benzer özelliği vardır. Pencerelerde kullanılan parmaklıklar hem evin penceresini ve kapısını hırsızlardan korumak ve hem de yapıya bir estetik kazandırmak için kullanıldığı yapılarda görülmüştür (Şekil 5.11-14).

a. b. c.

Şekil 5.11. Sait Kaya Ağa Evi a. alt kat, b. üst kat ve c. köşk pencere görünüşleri.

a. b.

Şekil 5.12. Mehmet Yılmaz Evi a. alt kat pencere ve b. üst kat pencere görünüşleri.

a. b.

Şekil 5.13. Hüseyin Işık Evi (a.) alt ve (b.) üst kat pencere görünüşleri.

a. b.

Şekil 5.14. Mehmet Akyol Evi (a.) alt ve (b.) üst kat pencere görünüşleri.

5.4.1.9. Bacalar

Geleneksel Erciş evlerinin oda ve sofalarındaki bulunan soba bacaları yaklaşık 0.20x0.20 m. çapında kare veya yuvarlak kesitli olarak inşa edilmiştir.

Zemin ve üst kattaki sobalar ayrı ayrı bacalara bağlanmıştır. Bacalar kerpiçten yapılmış, içi çamur ile sıvalıdır. Odalar içerisinde yer alan bacalar baca aksında zeminden yaklaşık 0.60 m. yükseklikte baca içerisindeki isin dökülerek toplandığı ve zaman zaman temizlendiği özel olarak inşa edilmiş is bacalar mevcuttur. Bacalar düz toprak damda 0.50x0.50 m. ölçülerinde 0.60 m. yükselmektedir.

5.4.2. İç yapı elemanları

5.4.1.1. Döşemeler

Geleneksel Erciş evlerin bazıların zemin katlarındaki, kiler, helâ ve tandır evlerinin zemin kaplaması yonu moloz taş ile sıkıştırılmış killi toprak ile avlu, sofa, mutfak ve banyo bölümlerinin zeminleri ise kayarak sal taşı kaplamalı olarak yapılmıştır. Üst kat sofası ve bütün odaların taban döşemeleri ise ahşap düz kaplamalı olarak yapılmıştır.

5.4.1.1.1. Taş döşeme

Zemini taş kaplamalı mekânlarda kayrak sal taşı ve yonu kalker taşı kullanılmıştır. Bu mekânlar; sofa, kiler, helâ, ambar, ahır ve hayat bölümleri gibi bölümlerde kullanılmıştır.

Kayrak sal taşı ve yonu kalker taşı döşenecek zemine, ince kum dökülüp su eğimi verilerek ahşap tap tap ile sıkıştırılarak teraziye alınır, kayrak sal ve yonu kalker taşları kum üzerine düzenli olarak yerleştirilip taşların araları toprak ile doldurularak döşeme tamamlanır.

5.4.1.1.2. Ahşap döşeme

Erciş evlerinin zemin katlarındaki sofa ve odalar bir kısmında ile üst katlardaki sofa ve odaların bölümlerinde zemini ahşap döşemelidir. Bu ahşap döşeme malzemeler genellikle bölgede yetiştirilen kavak bahçelerindeki ağaçlardan yapılmıştır

Erciş evlerinin zemin kat döşemeler için öncelikle mekânın kısa doğrultusunda kirişler 0.40 m. aralıklarla döşenir. Kirişler arasına, çeşitli haşerelerin barınma karşı için sönmüş kireç dökülür. Kirişlerin üzeri 0.04 m. kalınlığındaki ahşap malzemeyle kapatılır. Kat döşemeleri ise katlar arasındaki kirişle teraziye alınarak ahşap tahtalarla kaplanır. Evlerin zemin ve üst kat döşemelerinde kullanılan ahşaplar kavak ağacından yapılmıştır. Bazı evlerde üst katındaki odalar zeminden 0.80 m, yüksekliğinde duvarlarda dekoratif ahşap izhare ile kapatıldığı görülür.

5.4.1. 2. Tavanlar

Tek katlı Erciş evlerinin genelinde zemin kat tavanları ve iki katlı evlerin zemin katların tavanları kaplamasız olup, üst katlardaki evlerin sofa ve misafir odalarının tavanları ahşap malzeme ile kaplamalıdır. Alttan yuvarlak kesitli kirişleri ve mertekleri açıkça görülmektedir (Şekil 5.15).

Erciş evlerindeki tavan süslemesi bölgedeki Bitlis, Erzurum ve Van evleri ile kıyaslandığında son derece yalındır.

Şekil 5.15. Hurşit Bağdaş Ağa Evi zemin kat tavan görünüşü.

5.4.1.3. Dolaplar

Geleneksel Erciş evlerinde yer alan dolaplar her oda yâda sofanın ihtiyacı olan eşyaların yerleştirildiği, kullanılması kolay alınabilecek konumda olan bölümlerdir. Dolaplar genellikle dikdörtgen formlu iki kanatlı ve tamamen ahşaptan imal edilmiştir. Dolapların içinde sıra halinde ahşap raf bulunur. Bazı evlerde bulunan dolapların kanatlarının bir bölümü aynalı olarak yapılmıştır. Dolapların mekân içindeki kullanım sınırı, 2.00 m yüksekliktedir (Şekil 5.16).

Şekil 5.16. Hacı Refik Yılmaz Evi üst kat odadaki dolap görünüşü.

5.4.1.4. Nişler

Geleneksel Erciş evlerinin zemin ve üst katlarındaki sofa, oda, mutfak, hela, banyo mekânlarında çeşitli büyüklük niş bulunur. Fonksiyonel olarak çeşitli amaçlar için yapılan nişlerin yüklük ve ahşap kapaklı dolap ya da kapaksız niş olarak bulunmaktadır. Tandır evi, ahır gibi mekânlarda ise çeşitli sayıda ve farklı büyüklükteki nişleri de bulunmaktadır.

5.4.1.5. Merdivenler

Geleneksel Erciş evlerinde katlar arasında düşey sirkülasyonu sağlayan merdivenler genellikle ahşap malzemeli, sofanın en önemli mimari elemanlarından biridir. Evler genelinde iç sofaya duvara paralel bir konumda planlanmıştır.

Geleneksel Erciş evlerinde merdivenler ahşaptan yapılmış tek ya da çift kollu ve genellikle sahanlıksız bir konumda duvara yerleştirilmiştir. Merdivenlerin ilk basamağı yekpare taştan inşa edilmiştir. Merdiven basamak genişliği 0.80 ile 1.05 m. arasında, rıht yüksekliği ise oldukça yüksek planlamış, 0.18-0.25 m. arasında değişmektedir.

Ahşap basamaklar iki limon kirişi üzerine oturtulmuş, ahşap korkuluk ve küpeşte çoğu evlerde yalın olmakla haldedir. Üst katlardaki merdiven boşluğu 0.70 ile 0.90 m. yüksekliğindeki ahşap ya da metal korkuluklarla çevrelenmiştir(Şekil 5.17).

a. b.

Şekil 5.17. Sait Kaya Ağa Evi (a.) alt kattan ve (b.) üst kattan merdiven görünüşleri

Merdivenlerin alt bölümü bazı evlerde günlük yaşamda kullanılan çeşitli eşyaların konduğu yer olarak, bazı evlerde ise kışlık peynirlerin gömüldüğü peynirlik bölümleri olarak kullanılmaktadır.

5.4.1.6. İç kapılar

Erciş evlerinde iç kapılar, genelikle içe doğru açılır. Basit iç kapılar tek kanatlı iki ya da üç yatay kuşaklı çakma kapılardır. Bazı evlerin sofa ile odalar arasındaki döşeme kot farkı iç kapı altlarına yerleştirilen ahşap eşiklerle çözülmüştür (Şekil 5.18-19).

a. b.

Şekil 5.18. Sait Kaya Evi (a.) Alt kat ve (b.) üst kat iç kapı görünüşleri.

a. b.

Şekil 5.19. (a.) Mehmet Yılmaz Evi ve (b.) Hacı Refik Yılmaz Evi iç kapı görünüşleri.

5.5. Cephe düzenlemesi

Geleneksel Erciş evlerinin ön cephesi, eski Erciş şehrindeki evlerin genel cephe özelliklerini yansıtır. Evlerin giriş cephesi sokağa ya da ön bahçeye doğrultudadır.

Erciş evlerinin özellikle giriş cephesi ev sahibinin sosyal, kültürel ve ekonomik durumunu gösteren önemli bir durum belirleyicidir. Erciş evlerinde yalın bir görünüm sergileyen cephelerden, giriş cephesi daha hareketlidir. Cepheler zeminden 0.50 m. ile 0.90 m. yüksekliğine kadar ön cephede kesme taş ve kaba yonu taş olarak subasman bölümünü oluşturur. Subasman ile kerpiç duvar arasına yaklaşık 0.15 m. ile 0.20 m. kalınlığında kare kesitli ahşap bir hatıl geçilmektedir.

İki katlı evlerin bazısında giriş kapısının üzerinde üst kat sofa genişliğince, iki ahşap kirişle dışarıya yaklaşık 1.10 m. uzatılmış yörede "köşk" adı verilen ahşap cumba bölümü bulunur. Ön cephe yönünde yapılan bu köşklerle sofalar genişletilmiş, köşkün önünde yer alan pencerelere ilave olarak da ön ve yanlardan pencere ile sağlamıştır.

Cephelerde zemin ve üst kattaki simetrik yakın düzenlemeye sahip olan pencerelerle elde edilen doluluk boşluk oranı estetik bir görünüm oluşmasına sağlamıştır. Cephe pencereleri genellikle dikdörtgen formlu ve düz atkılıdır.

Bazı evlerin cepheleri saçaksız, bazılarında ise sadece dört bir yandan cepheleri yaklaşık dışarıya doğu 0.15 m. ile 0.40 m. saçaklıdır. Düz toprak dam üzerine yağan yağmur ve kar sularını tahliye etmek için saçak altında veya saçak hizasında ahşaptan yapılmış süslemeli çörtenler bulunur. Saçaklar da sade ahşap alınlıklarla çevrelenir.

Zemin kat pencerelerindeki demir parmaklıklar, giriş kapısı üstü ve üst kat pencerelerindeki parmaklıklarda oldukça sadedir. Erciş evlerinin görülen dibek taşı ön cephenin sağ veya solunda ya da arka bahçede bulunur. Dış cepheler çamur veya cass harcı ile sıvalı yapılmaktadır.

Erciş evlerinde cephe boyunca çevrelemiş olan ahşap hatıllar cepheye yatay askta farklı bir görünüm sağlamıştır. Erciş evlerinde önemli bir süsleme olmayıp cepheler sadedir.

5.6. Malzemeler

Erciş evlerinin ana malzemesi kerpiçtir. Yardımcı malzeme olarak kesme taş, moloz taş, kayrak sal taşı, kum taşı, traverten taşı, kalker taşı, ahşap, ve metal kullanılmıştır.

5.6.1. Taş

Erciş evlerinde kullanılan sal taşı (kayrak), kalker taşı, moloz taşı, kaba yonu taş ve kum taşı, Erciş'in 2 km, kuzeybatısındaki "Kızılkaya" ve yakın çevredeki taş kaynaklarında temin edilir. Ocaktan çıkarıldığı zaman yumuşak olan taş işlendikten sonradan doğanın etkisiyle sertleşip mukavemeti artmaktadır.

Beyaz ve koyu gri renkte olan kayrak sal taşları, evlerin zemin kat sofa, mutfak, kiler, ambar, hayat ve ahir kaplamasında kullanılmıştır. Kum taşı genellikle evlerin ön cephelerinin temelinden subasman seviyesine kadar düzgün kesme taş olarak kullanılır. Moloz ve kaba yonu taş, evlerin subasman seviyesine kadar kullanılıp, bağlayıcı harç olarak da, çamur kullanılmaktadır.

Erciş evlerinde kullanılan yöresel belli başlı taşları şöyle sıralanmak mümkündür.

Bunlar; 1- Kayrak Sal Taşı, 2- Kalker Taşı,3- Moloz Taşı ve 4- Kum Taşıdır

5.6.1.1. Kayrak sal taşı

Geleneksel Erciş mimarisinde sıkça kullanılan bir taş cinsidir. Genellikle sivil mimari yapılarda zemin kaplamasında ve beden duvarlarının yapımında kullanıldığı görülmektedir. Bölgedeki dağların eteklerinde doğal olarak toplanarak mimaride kullanıldığı gibi, özellikle Erciş'in kuzeybatı yer alan Kızıltaş mevkiinde toprak altından kazılarak çıkartılıp mimaride kullanılmaktadır.

Tarihte ve günümüzde birçok mimari yapıda kullanıldığı bilinmektedir. Çevre duvarı ve zemin kaplamasında kullanılan kayrak sal taşları genellikle 0.08-0.15 m. kalınlığındadır.

5.6.1.2. Kalker taşı

Erciş bölgesinde her tür mimaride kullanılan bir taştır. Bölgede kireç taşı olarak ta bilinen birçok yerde kolaylıkla temin edilir. Genellikle Erciş'in 2 km, kuzeybatısındaki "Kızılkaya" ve yakın çevredeki taş kaynaklarında temin edilir.

Kalker taşı, ocaktan ilk çıkartıldığında işleme özelliğinin olmasından kolaylıkla şekil verilen çoğunlukla yonu taşı olarak mimari yapıların duvarlarının, kubbe, tonoz, kemer, kapı pencere sövelerinde, mezar taşlarında, vb. mimari yapılarda kullanılmıştır.

5.6.1.3. Moloz taşı

Erciş bölgesinde her cins taştan ve farklı büyüklüklerde çok sayıdaki mimari yapılarda moloz taşın kullanıldığı görülmektedir. Dere yataklarından toplanan moloz taşlar, bölgede birçok alanda kullanılmaktadır. Mimari yapıların beden duvarlarında; sıralı, sırasız moloz şeklinde ya da dolgu malzemesi olarak kullanılmıştır.

5.6.1.4. Kum taşı

Van Gölü Havzası'nda daha çok Van ilindeki her tür mimari yapıda sıkça görülürken Erciş bölgesindeki yapılarda da kullanılmıştır. Kum taşı çoğunlukla açık yeşilimsi renktedir.

Kum taşı mimari yapıların dış beden duvarlarının pencere, kapı sövelerinde veya cephelerde kesme blok taş şeklinde kullanılmaktadır. Kullanıldığı bölgenin özelliğine göre sıcak ve soğuk ilişkisi durumunda taşın içeresindeki nemin kuruması ile birlikte taşın pullanarak dökülmesine mimari yapı olumsuz yönde etkilenmektedir.

Mimari eserlerin oluşumunda görev alan işçi, usta ve mimarların yanı sıra, kullanılan ana yapım malzemesi olan taş önemli yapım elemanıdır. Günümüzden 2500 yıl önce Urartular, 800 yıl önce Selçuklular döneminde inşa edilen kale surları, mezar şahide taşı ya da kümbetlerde bazalt ya da kalker taşın kullandığı ve hiçbir kimyasal, Günümüzde ocaklarından çıkartılan taşların yüksek devirli kesici elmas en az 1-2 cm. taşın cidar kalınlığı adeta yanarak doğal hava alan kılcal damarları toz ve su ile oluşan kir tabakası ile doldurularak atmosferle hava ilişkisi kesilmesi sağlanan malzeme yapılarda kullanılmaktadır.

5.6.2. Kerpiç

Tarih boyunca Van bölgesi ve çevresinde, burç ve sur gibi askeri mimari, kilise ve cami gibi dini mimaride ve sivil mimari olan yapılarda kerpiç ve bat malzemesi kullanılmıştır (Öztürk, 2018).

Geleneksel Erciş evlerinin subasman seviyesinin üzerindeki duvarlarının genellikle kerpiçtir. Kerpiçte kullanılan toprak, merkez mahallerde yapılan sivil mimari yapılar genelinde Erciş'in 3 km. doğusundaki Karataşlar mevkiinde yerinde temin edilirken, merkez dışındaki köylerde yapılan sivil mimari yapılar için köyde ve köye yakın bölgede kerpiç malzemeye en uygun toprak seçilerek kerpiç yapılırdı.

Genel olarak toprakla beraber saman, tuz ve su ilave edilerek hazırlanan çamur hamuru dinlenmeye bırakıldıktan sonra, özel olarak hazırlanan kalıplar içerisine dökülerek güneşte kurutulduktan sonra yapıda kullanılır.

Kerpicin dayanımının yüksek olması, firenin az olması ve çalışmanın mastarında düzenli olabilmesi için kerpiç yapımında kullanılan toprağın özenle seçilmesi kum ve kil oranının uygun değerde olması önemlidir. Kerpiç yapımında kullanılan toprağın en önemli özelliği çorak olması, geçirimsiz olması ve kum kil oranının ideal bulunmasıdır. (Öztürk, 2018).

Toprağın çıkarıldığı alana yakın veya araçlar içerisinde taşınarak çamur yapılacak alana getirilir. Toprak çamur olarak kullanılmadan önce 0.07-0.10 mm. çapındaki yuvarlak gözenekli elek yardımıyla elenir. Elekten geçirilen toprak, yaklaşık bir metre küpe 10 kg. iri kaya tuzu, 15 ile 20 kg. odun külü ve 20 ile 25 kg. saman karılarak hazırlanır. Belirlenen miktarlardaki toprak, odun külü ve saman, kuru olarak homojen bir şekilde karıldıktan sonra harmanlanan karışımın içerisine yeteri miktarda temiz su ilave edilerek en az bir gün kadar dinlendirilir. Suyu kendi içerisine çeken toprak karışımı daha sonra yalın ayakla birkaç kez çiğnenerek ezilir. Bu şekilde ezilen çamur kürek ile toplanarak yaklaşık iki gün toprak emin üzerinde bekletilir. Böylece karışım içerisindeki iri kaya tuzu, saman ve odun külünün homojen bir şekilde dağılması sağlanır. Bu beklemeye çamurun "mayalanması" adı verilir. Kerpiç yapımında kullanılan toprak, su ile ıslatılarak çamur haline geldikten sonra iki el arasına alınarak sürtülür ve yere doğru uzatılır. Uzayan çamur bölümü 0.05 m. önce kopuyorsa çok kumlu bir çamur olduğu, 0.05-0.10 m. arasında kopuyorsa ideal bir çamur olduğu,

0.10 m. daha uzun kopuyorsa çamurun kilinin fazla kumunun az olduğu ustalar arasında denendikten sonra kerpiç, sıva yapımında kullanılır (Öztürk, 2018).

Çamurdan hafif kırmızı renkli sıvı aktıktan sonra sıva veya kerpiç yapımında kullanmaya elverişli olduğu ve uygulamada rötrenin az olduğu anlamını taşır. Özenle hazırlanan çamur malzemesi, sıva olarak, düz toprak dam sıva yapımında veya özel ahşap kalıplar içerisine yerleştirilerek kerpiç haline getirilerek kullanılır. Kerpicin şekillenmesinde yer alan ahşap kalıpları 0.08x0.30x0.30 m. ve 0.08x0.15x0.30 m. ölçülerindedir. 0.08x 0.30x0.30 m. ölçülerindeki kerpice "Tam Kerpiç" ya da "Ana Kerpiç", 0.08x0.15x0.30 m. ölçülerindeki kerpice ise "Yarım Kerpiç" ya da "Kuzu Kerpiç", daha küçük kerpiç parçalarına ise yörede "Kret" adı verilir (Öztürk, 2018).

Kerpiç hazırlamada kurumanın tam olabilmesi için yağmursuz yaz aylarında tesviye edilmiş düzgün alan bir şekilde düzeltilir, kerpicin kuruduktan sonra rahat ve kırılmadan kalkması için zemin yüzeyine ince bir kum tabakasının serilmesi gerekir.

Kerpiç kurutma işleminden sonra düşey bir konumda zeminden kaldırılıp birkaç gün düşey vaziyette kurutulduktan sonra ana ve kuzu şeklinde istiflenerek kullanıma hazır bir duruma getirtilir. Eğer bir yıldan fazla daha sonra kullanılacak ise istiflenen kerpiçlerin üzeri bol saman katkılı çamur ile sıvanarak bekletilir.

Çamur yapımında iri kaya tuzunun; çamurun su geçirimliliğini engellemek ve özellikle bahar aylarında çamur içerisinde bulunan bitki tohumlarının yeşermesinin ve haşerenin yaşamasını engellemektir. Çamur yapımında odun külünün; malzemenin elastik özellikli, basınç ve eğilme mukavemetinin yüksekliği, su, rutubet itici ve önleyici özelliğini kazandırmaktadır. Çamur yapımında saman kullanılmasının nedeni; çamurun içerisinde aderans gücünün ve bağlayıcı gücünün yüksek olmasına sebep olur (Şekil 5.20) (Öztürk, 2018).

Çayırlık ve çimlik alanlarda sulak olması dolayısı ile sürekli kendini yenilemektedir. Her yıl bir tabaka doğal kerpiç tabakası kesilerek çeşitli yapılarda 'Doğal kerpiç' kullanılır.

Doğal kerpiç, iki farklı ölçüde kesilerek temin edilir. Tam doğal kerpiç ölçüleri yaklaşık 0.15x0.30x0.30 m. yarım ise yaklaşık 0.15x0.15x0.15 m. ölçülerindedir. Doğal kerpiç olarak yöre insanları tarafından tanımlanan bu yapı malzemesinin içerisinde doğal olarak yer alan çayır sık dokulu ve ıslak olması dolayısı ile parçalanma ve kullanımda fire oranı diğer malzemelere göre daha azdır. Doğal Kerpiç, kırsal kesimde

daha çok bağ, bahçe duvarlarında, ahır, tandır evi ve ev yapımında kullanılan bir malzemedir. Doğal kerpiç mimaride kullanılırken uygulanan teknik, tıpkı kerpiç duvar yapımındaki teknikler uygulanır.

Şekil 5.20. Emrah ve Selvi Kültür Evi kerpiç malzemenin iç duvarda kullanımı.

5.6.3. Ahşap

Geleneksel Erciş evlerinin kapı, pencere, dolap, tavan kaplaması, merdiven yapımında, taban ve tavan döşemelerinin yapımında, bölgede bulunan kavak ağacı imal edilmiştir. Ayrıca sandık, makat, sehpa, özel kapı yapımında ceviz ağacı ve söğüt ağacı, köşklerin alt kirişlerinde daha dayanıklı olan dağ kavağı (karaağaç) kullanılmıştır. Katlar arasında kullanılan ahşap kirişler 0.20-0.25 m. çapındadır. Kapı ve pencere altı, subasman ve kiriş altlarında çift taraflı 0.12 m. ile 0.15 m. kalınlığı arasında ahşap hatıllar kullanılmıştır (Şekil 5.21).

Şekil 5.21. Hüseyin Işık Evi'nin ahşap tavan malzemenin kullanımı.

5.6.4. Metal

Metal malzemesi yöredeki demir ustaları tarafından atölyelerde dövülüp işlenerek geleneksel sivil mimari yapıların pencere, kapı ve nadir olarak merdiven korkuluklarında kullanılmıştır.

Ayrıca, metal malzeme geleneksel Erciş evlerinin kapı ve pencere mekanizmalarında çeşitli formlarda kullanılmıştır.

5.7. Dış ve İç süslemeler

Geleneksel Erciş evlerinin iç ve dış yapı formları genellikle süsleme unsurundan uzak sade bir yapıda inşa edilmiştir.

Dış süsleme Erciş evlerinde giriş cephesinde metal, ahşap ve taş malzeme olarak göze çarpar. Giriş kapısı üzerinde, alt, üst cephe pencereleri ve köşk bölümünde yer alan pencere korkuluklarında metal süslemeler bulunur. Çift kanatlı giriş kapısı üzerinde yer alan dekoratif ahşap süslemeler, saçak ahşap alınlık süslemeleri, köşelerdeki ahşap oymalı süslemeleri bulunur.

Erciş evlerinde giriş cephesinin dışındaki diğer cepheler yalın bir durumda olup, oldukça sade görünümlüdür.

6. SONUÇ

Doğu Anadolu Bölgesi'nin en doğusunda bulunan Van ilinin kuzeydoğusu yer alan Erciş, konum olarak tarihi İpek Yolu kavşağında yer almaktadır. Muradiye istikametinde doğudan gelen kervanlar Erciş'in kuzeyinden Patnos üzeri Erzurum dan Batum ya da Trabzon'a gelerek gemiler ile Karadeniz'den İstanbul'a ulaşılır. Erciş güneyinde Van Gölü kıyısına paralel devam eden diğer kervan yönü ise Adilcevaz'dan Ahlat üzerinden Tatvan ve Bitlis'e ulaşılır. Erciş coğrafi ve stratejik durumundan dolayı, eski çağlardan günümüze kadar birçok uygarlığa misafirlik ettiği ve çok sayıda mimari eserlerinin yer aldığı Anadolu'nun eski kültürel ve turizm yerleşim merkezlerinden biridir.

Geleneksel Erciş sivil mimarisinde inşa edilen yapılar "Tek Katlı" ve "İki Katlı" ev plan tipi kullanılmıştır. Bu bağlamda inşa edilen sivil evler tek katlı olarak Van evlerindeki kullanışlarına benzer; "İki Yüzlü, İç Sofalı, İki Odalı" ve "İki Yüzlü, İç Sofalı, İkiden Fazla Odalı" plan tipindedir. İki katlı evler ise; "İki Yüzlü, İç Sofalı, İkiden Fazla Odalı, Köşksüz", "İki Yüzlü, İç Sofalı, İki Odalı, Köşksüz" , "İki Yüzlü, İç Sofalı, İki Odalı, Köşklü" ve "Farklı Mimari Özellikteki, İç Sofalı, İkiden Fazla Odalı, Köşksüz Plan Tipi" plan tiplerinden oluşmaktadır.

Erciş evlerinin zemin ve üst kat plan fonksiyonları aynı bölgede yer alan Van evlerine yakınken yine aynı bölgede yer alan Bitlis ve Erzurum ev plan tipleri ile kıyaslandığında, plan düzenlenmesi ve malzeme olarak farklılık göstermektedir. Erzurum evlerinde tandır evinin, eve bitişik ya da ayrı olarak inşa edilmesi geleneksel Erciş ve Van evleri ile benzer mimari özelliklerini oluşturmaktadır.

Erciş'te sivil mimarisinin oluşumunda; coğrafi koşullar, örf, adet, malzeme, sosyal hayat tarzı gibi yaşam koşulların temel etkileri vardır. Geleneksel Erciş sivil yapıları bu özellikleri ile komşu illerden Bitlis ve Erzurum evlerinden farklı olmakla birlikte, daha çok özellikle Van ve çevresinin mimari yapı ve teknik özelliklerini göstermektedir. Erciş evleri genellikle doğu-batı istikametli arazide yerleşmiş, bir yada iki katlı olarak kerpiçten inşa edilen evler, Erciş'te her ev bağımsız olarak ayrık nizamda inşa edilmiştir. Ev, tandır evi, ahır ve kiler genellikle bahçe içinde planlanmıştır. Anonim mimari tarzında yerel ustalar tarafından yapılan geleneksel Erciş sivil mimarisindeki Erciş evlerinin üst örtü sistemi düz toprak damdır.

Erciş evleri Van evlerinin daha basit hali olup, Anadolu'nun diğer şehirlerindeki evlerin cepheleri ile karşılaştırıldığında, farklı bir plan düzenlemeye sahip olduğu görülmektedir. Erciş evleri, cephe düzenlenmesi son derece yalın bir yapıya sahiptir.

Geleneksel Erciş sivil mimarisindeki Erciş evlerinin inşasında kullanılan yöresel ana malzeme olarak kerpiç, tamamlayıcı malzeme olarak da taş, ahşap ve metal kullanılmıştır. Kerpiç; duvar yapımında, ahşap malzeme; kapı pencere, köşk, dolap, tavan ve taban kaplamasında, taş malzeme; taban kaplaması, subasman ile temel yapımı, metal; pencere korkuluklarında, kullanılmıştır.

Geleneksel Erciş evlerinin genel plan organizasyonu, evleri kullanan ailelerin sosyal ve ekonomik durumlarına göre genel olarak, tek katlı ve iki katlı olarak kendi arasında iki grupta değerlendirmek mümkündür. Evi meydana getiren mekânlar sofa çevresinde düzenli olarak dizilerek evin planını oluşturur. Cumba bölümü (köşk), Sait Kaya Ağa Evi'nin ana giriş cephesinde yer alır. Geleneksel Erciş evlerinin ahır, evden ayrı bahçe içinde, tandır evleri ise bazen eve bitişik, bazen de ayrı olarak inşa edilmiştir. Evlerin iç kısmındaki bölümlerin oluşumu ve isimlendirilişi, aynı bölgede bulunan şehirlere göre evler ile farklılıklar göstermektedir.

Erciş evlerinde harem ve selamlık anlayışı bulunmamaktadır. Araştırmamız süresince evlerde gördüğümüz ve yöredeki yaşlı insanların anlattığına göre mekânsal olarak harem ve selamlık mekân anlayışının olmayışı, mahremiyet durumunun oluşmasına engel oluşturmamaktadır.

Günümüzde tamamen yok olmaya yüz tutmuş, kültür mirası olarak değerlendirilebilecek olan geleneksel Erciş sivil mimarisindeki Erciş evlerinin ile ilgili çalışmamız yaklaşık iki yıllık yoğun ve titiz bir araştırma sonucunda 12 eve ait bilgiler sağlanmıştır. Bu on iki sivil mimari örnekler geleneksel Erciş sivil mimarisi hakkında öncülük ettiği kabul edilerek Erciş sivil mimarisi hakkında bilgi verilmiştir.

Bu kapsamda arşivlerden elde edilen belge ve fotoğrafların yanı sıra farklı zamanlarda çekilmiş yaklaşık 1254 adet fotoğraf ve bilimsel teknik kurallara uygun olarak hazırlanan rölöve-detay çalışmaları ile tez çalışması desteklenmiştir. Erciş ve bölgede yapı işlerinde halk ve yöresel ustalar tarafından kullanılan teknik terimler tespit edilerek kayıt altına alınmıştır.

Geleneksel Erciş sivil mimarisi tez çalışması ile Erciş sivil mimarisinin geçmişi ve süreçleri hakkında detaylı bilgi verilmeye çalışılmıştır. Bu bilgi ve kaynakların

gelecek kuşaklara tanıtılmasında, mimarlık ve sanat tarihçilerinin bilimsel çalışmalarına önemli bir yardım sağlayacaktır. Emrah ve Selvi Kültür Evi diğer sivil mimari yapılardan fonksiyonel, malzeme ve yapım tekniği olarak farklı olduğu görülmüştür. Ayrıca Erciş Belediyesi tarafından onarımı gerçekleştirilecek tescilli olan Emrah ve Selvi Kültür Evi ve geleneksel zengin mimari özelliğini taşıyan evlerinin tescillenme kayıtları oluşturulup, bakım ve onarımı yapılarak, Erciş ilçesine ekonomik ve sosyal-kültürelbakımından önemli kazançlar sağlayacaktır.

EKLER

Yerel Teknik Terimler

Bat (Pi): Van sivil ve askeri mimarisinde özellikle bahçe duvarlarında, kale, sur duvarlarında ve burç yapımında özel olarak imal edilmiş geleneksel malzemeye "Bat" verilen isim. [1]

Cass: Kum taşı ile kireç taşının (Kalker Taşı) öğütülüp keçi kılı ve su ile birlikte elde edilen bağlayıcı sıva malzemesine verilen isim.

Çol (Çal): Anadolu evlerinde gusülhanelerin işlevini yapan, özellikle odaların köşelerinde ve tandır evinin uygun yerine yerleştirilen yekpare taştan imal edilmiş kare planlı zemine gömülü yıkanma birimlerine verilen isim.

Çelöv: Kırsal alanda yıkanma yerine verilen isim.

Gışır (Hışır): Taş duvar örülürken duvarın iç bölümünde dolgu malzemesi olarak kullanılan küçük taş parçalarına verilen isim.

Keran: Yapıların tavan döşemesinde kullanılan ve belli aralıklarla konulan yuvarlak kesitli kavak veya karaağacın kirişlerinden her biri verilen isim.

Kerpiç: Toprak, su, saman ve ek ilaveler ile karışımı olarak hazırlanıp, tahta kalıplara dökülerek güneşte kurutulan, duvar yapım malzemesine verilen isim.

Kuşkanat: Geleneksel Erciş evlerinin mazgal çift kanatlı ahşap pencerelerinin her birine kanata verilen isim.

Kret: Küçük kerpiç parçalarına verdikleri isim.

---

[1] Bu bilgiye Doç. Dr. Şahabettin Öztürk'ün *Geleneksel Van Evleri* kitabından faydalanılmıştır.

Kolon: Kırsal mahallerde sofaya verilen isim.

Köşk: Evlerde üst kattan ana suvarın dışına, dışarıya doğru çıkıntılı yapmış bölüme verilen isim.

Loğ: Düz toprak damlı evlerde toprağı sıkıştırmak amacıyla kullanılan silindir.

Makat: Portatif olarak ahşaptan imal edilmiş, zeminden 0.70 m. yükseklikte, 0.70 m. genişlikte üst kat bölümünde yer alan oturma sekilerine verilen isim.

Püşürük: Düz toprak damlı üst örtü sisteminde, kamış üzerine dökülen toprağa az su karıştırılarak elde edilen yaklaşık 0.20-0.25 m. kalınlığındaki malzemeye verilen isim.[1]

Şoratan: Düz toprak damın üzerindeki kar ve yağmur sularının dışarı akmasını sağlayan sert ahşaba verilen isim.

[1] Bu bilgiye Doç. Dr. Şahabettin Öztürk'ün *Geleneksel Van Evleri* kitabından faydalanılmıştır.

KAYNAKLAR

Akgün, T., 2013. ***Kırsal Mimari Mirasın Korunması Bağlamında Bayburt Kırsal Geleneksel Evi*** (yüksek lisans tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.

Aksoy, R., 2009. ***Güneydoğu Anadolu Bölgesi Diyarbakır, Mardin, Urfa, Batman Geleneksel Köy Evleri*** (yüksek lisans tezi, basılmamış). Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Altungök, A., 2007. ***IV. ve VIII. Yüzyıllar Arası Sasaniler Dönemi Türk-Fars İlişkileri*** (yüksek lisans tezi). Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elâzığ.

Alyol, B., 2021. ***Sözlü Görüşme***, Vanyolu Mahallesi, Erciş, Görüşme Tarihi: 03.08.2021.

Yakup, Ş., 2012. Anadolu'da Kırsal Mimarlık, ***Bursa Büyükşehir Belediyesi, Tarihi Kentler Birliği Ve Çekül Vakfı, Uluslararası Kırsal Yaşam, Kırsal Mimari Sempozyumu.*** Eylül 2012, Bursa.

Andreasyan, H., 1972. XIV. ve XV. Yüzyıl Türk Tarihine Ait Ufak Kronolojiler ve Kolofonlar, ***İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Enstitüsü Dergisi,*** **3**: 83-149.

Aslanapa, O., 1987. Doğu Anadolu'da Karakoyun Kümbetleri, ***Yıllık Araştırmalar Dergisi,*** **62** :3-8.

Bağdaş, F. 2021. ***Sözlü Görüşme***, Beyazıt Mahallesi, Erciş, Görüşme Tarihi: 04.08.2021.

Bakan M., 2019. ***Erciş İlçesi Kır Yerleşmelerinin Coğrafi Analizi,*** (yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Bahadır G., 2011. Farklı Medeniyetlerin ve Kültürlerin Bir Arada Yaşamasına Örnek Olarak Antakya. ***Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi***, **10**:397-422.

Batur, A., Öymen Gür, Ş., 2005. ***Doğu Karadeniz'de Kırsal Mimari***, Milli Reüserans T.A.Ş., İstanbul. 253.

Baykara İ., Dinçer B., Şahin S., 2018. Gürgürbaba Tepesi: Alt ve Orta Paleolitik Dönem Buluntu Yerleri, Erciş-Van, ***Anadolu Araştırma***, **21**:76-104.

Bektaş, C., 1996. ***Türk Evi***. Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

Bektaş, C., 2018. ***Türk Evi. Yapı Endüstri Merkezi Yayınları***, İstanbul.

Belli O., Konyar E., 2011. ***Doğu Anadolu Bölgesi'nde Erken Demir Çağı Kale ve Nekropolleri***. Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.

Bingöl, E., 2020. ***Erciş Karakoyunlu Dönemi Tarihi Ve Kültü*** (yüksek lisans tezi). Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ağrı.

Bülbül S., 1995. ***Van Gölü Havzası Türbe ve Kümbetlerinde Mimari Süsleme*** (yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.

Cuinet V., 1892***. La Turquie d'Asie***, Tome II, Paris.

Ceylan, S., Bulut, İ., 2017. Kırsal Konut Şekillenmesinde Etkili Olan Faktörler Açısından Misli Ovası Konutlarının İncelenmesi. ***Akdeniz Beşeri Bilimler Dergisi,*** **7**:79-96.

Çay, A., 2009. ***Tarih Türk Tarihi ve Kültürü Uygarlıklar***, Ankara.

Çiğdem, S., 2011. Roma-Parth İlişkilerinde Elegeia/Erzurum ve Çevresi, ***Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi,*** 11, 97-118.

Çilingiroğlu, A., 1994. ***Urartu Tarihi***, Ege Üniversitesi Yayınları, İzmir.

Çorapçıoğlu, K., Özaydın, G., Erden Erbey, D., Mamunlu, H., Öğdül, H., Üstndağ, K., Ünver, Ö., Kotas, P., Gürses, S., 2010. ***Yöresel Kırsal Mimari Kimlik.*** Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Teknik Araştırma Ve Uygulama Genel Müdürlüğü, Ankara. 181.

Delibaş, R., 2016. ***Kırsal Mimari Bağlamında Konya Halkapınar Evlerinin Mimarisi Üzerine Bir İnceleme*** (yüksek lisans tezi, basılmamış). Çukurova Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Adana.

Deniz, Ş, 2021. ***Sözlü Görüşme***, Tekler Mahallesi, Erciş, Görüşme Tarihi: 06.08.2021.

Durak, N.,2012. ***I. Uluslararası Ahlat-Avrasya Kültür ve Sanat Sempozyumu,*** Bitlis Eren Üniversitesi Yayınları. İstanbul. 242-251

Ekinci, M., 2002. ***Yavuz Sultan Selim Dönemi'nde Osmanlı-Safevî İlişkileri***, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara. 817-821.

Eldem, S., 1954. ***Türk Evi Plân Tipleri***. İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Yayınları, İstanbul, 24.

Eldem, S. 1995. ***Türk Evi Plan Tipleri***, İstanbul Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi Yayını, İstanbul.

Elmastaş, N., Polat, S. 2007. ***Van Gölü'nde Seviye Değişiklikleri ve Erciş Şehri.*** Öneri Yayını, İstanbul. 383-392.

Elmastaş, N., 2004. ***Hasanabdal Kaplıcası.*** Van. ***73-96***

Ergül, D., 2018. ***Kırsal Konutlar ve Eklentileri Üzerine Bir Araştırma: Tongurlar Köyü Örneği*** (yüksek lisans tezi, basılmamış). Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Erzen, A., 1992. ***Doğu Anadolu ve Urartula.***, Türk Tarih Kurum Basımevi, Ankara

Günay, R., 1998. ***Türk Ev Geleneği ve Safranbolu Evleri***, Yem Yayınları, İstanbul.

Geyikoğlu, H., 2008. Kara-Koyunlular'ın Van-Gölü Çevresindeki Faaliyetleri ve Günümüze Ulaşabilen Kültürel Mirasları, ***Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, 38***: 207-226

Işık, U., 2017. ***Muş Geleneksel Konut Mimarisinde Değişim*** (yüksek lisans tezi, basılmamış). YDÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, Lefkoşa.

Keskin, M. (Çev. M. Keskin), 1994. ***İbn-i Kesir; el-Bidaye ve'n-Nihaye.*** İstanbul.

Karaketir E. (2018). Persler Anadolu'da: Büyük Kyros'un Lydia Seferi ve Sonuçları, ***Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi,*** **1**: 1-27.

Karataş, A, 2021. ***Sözlü Görüşme***, Pınarlı Mahallesi, Erciş, Görüşme Tarihi: 05.08.2021.

Kaya, B. 2021. ***Sözlü Görüşme***, Tekevler Mahallesi, Erciş, Görüşme Tarihi: 01.08.2021.

Kılıç, O., 2001. ***Van Eyaleti'ne Bağlı Sancaklar ve İdarî Statüleri (1558-1740)***, Osmanlı Araştırmaları Yayınları, İstanbul. 187-210.

Kıranşan, Ç., 2013. General Korganoff'un Hatıralarına Göre Ahlat, Patnos, Erciş Üçgeninde Ermenilerin Yaptığı Katliamlar**, II. *Uluslararası Ahlat Avrasya Bilim, Kültür ve Sanat Sempozyumu,*** Bitlis Eren Üniversitesi Yayınları. İstanbul. 370-374.

Kodaman, B., 2012. Bolşevik İhtilali ve Türkiye, ***Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*** , Isparta. 65-68.

Konukçu, E., 1973. ***Kuşan ve Akhun Tarihi***. Atatürk Üniversitesi Yayınları. Ankara.

Koşar, S., 2008. ***Dünden Bugüne Erciş***. Erma Matbaacılık, Van.

Lynch, H., 1965. ***Ermenistan Gezileri ve Araştırmaları***. Khayat Kitap Yayıncılık A.Ş., Beyrut.

Mercan, S., 1994. İşgal ve Kurtuluş, ***Dünyada Van*** *Dergisi*, 34: 305- 324.

Özcan, H., 2010. Van ve Çevresindeki Hıristiyanlık Dönemi Yapıların Plan Açısından Değerlendirilmesi, ***Sanat Dergisi***, **6**: 43-54.

Öztürk, Ş., 1998. Mimari Açıdan Tarihi Van Evleri, ***Dünyada Van Dergisi***,***12:*** 24-28.

Öztürk, Ş. 2006. ***Van evlerinin plan oluşumu ve gelişimi, I. Van Gölü Havzası Sempozyumu***., İstanbul.

Öztürk, Ş., 2018. ***Erciş Aşık Emrah ve Selvi Kültür Evi Rölöve, Restitüsyon, Restorasyon ve Çevre Düzenleme Projesi Koruma Raporu***. Van.

Öztürk, Ş., 2018. ***Geleneksel Van Evleri***, Ormat Maatbacılık, Kayseri.

Payaslı Oğuz, G., Aksulu, B., 2016. Geleneksel Bitlis evleri: koruma sorunları ve öneriler***, Megaron Dergisi***, **11** : 63-77.

Rapoport, A., 2004. ***Kültür Mimarlık Tasarım***. Yapı Yayınları, İstanbul. 135.

Reazaei, İ., 2016. V.-VII. Yüzyıllarda Bizans-Sasani İlişkileri, ***İraniyat Dergisi,***1: 18-31

Sayan, Y., Öztürk, Ş., 2001***. Bitlis Evleri***,Türk Tarih Kurum Basımevi, Ankara

Servet, K., 2008. ***Elazığ Geleneksel Konut Kültürü*** (yüksek lisans tezi), Selçuk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Selvi, F., 2011. ***Karaman – Başyayla Konutlarının Mimari Özelliklerinin İncelenmesi*** (yüksek lisans tezi, basılmamış). Selçuk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Sevin, V., 1997. ***Van/Zernaki Tepe: On the Urartian Grid Plan Once Again.*** Anatolica 13: 173-180.

Sevin, V., 2003. ***Anadolu Uygarlıkları Arkeolojisi,*** Der Yayınları, İstanbul.

Sezgin, H., 2006. Yöresel Konut Mimarisi ve Türkiye'deki Örnekleri Hakkında, ***Tasarım Kuram Dergisi***, **3**, 1-20.

Kılıç, S., 2006. ***Van 2006 Kültür ve Turizm Envanteri I***. Van Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Ankara.

Sümer, F., 1992, ***Kara Koyunlular (Başlangıçtan Cihan-Şah'a Kadar)***, TTK Yayınları, Ankara.

Sümer, F., 1989. ***Akkoyunlular***, İslam Ansiklopedisi, Türk Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul. 270-274.

Sümerkan, M., 1990. ***Biçimler Etkenler Açısından Doğu Karadeniz Kırsal Kesiminde Geleneksek Evlerin Yapı Özellikleri*** (doktora tezi, basılmamış). Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Üniversitesi. Trabzon.

Şemseddin, S., 1889. ***Arciş.*** Kamusu-l Alam, İstanbul. 98.

Tuncel, M., 2011. ***"Göl Sularındaki Seviye Değişiklikleri Nedeniyle Erciş'in Yer Değiştirmesi***, (Ed. O. Belli), VI. ***Uluslararası Van Gölü Havzası Sempozyumu*** (ss. 11-14), İstanbul: Erciş Belediyesi Kültür Yayınları.

Tuncel, M., 2011. ***"Göl Sularındaki Seviye Değişiklikleri Nedeniyle Erciş'in Yer Değiştirmesi,*** (Ed. O. Belli), ***VI. Uluslararası Van Gölü Havzası Sempozyumu*** Erciş Belediyesi Kültür Yayınları, İstanbul. 374-375.

Turan, O., 1998. ***Doğu Anadolu Türk Devletleri Tarihi.*** Boğaziçi Yayınları, İstanbul.

Uluçam, A., 2000. ***Orta Çağ ve Sonrasında Van Gölü Çevresi Mimarlığı***. Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.

Uluçam, A., 2000a. ***Eski Erciş-Çelebibağı Mezarlığı ve Mezar Taşları.*** TTK Yayınları, Ankara.

Uluçam, A., 2000b. ***Ortaçağ ve Sonrasında Van Gölü Çevresi Mimarlığı.*** Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

Uluçam, A., (2000a). ***Eski Erciş-Çelebibağı Mezarlığı ve Mezar Taşları***, TTK Yayınları, Ankara.

Uyanık, M., 1968. ***Van-Hakkari Sınırında Tırşin Yaylasında Bulunan Kaya Resimler***i ***Hakkında.*** İstanbul. 93-103.

Yarıcı, Ü., 2005. ***Erciş Ovası'nın Erken ve Orta Demir Çağı İskân Dokusu*** (yüksek lisans tezi). Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.

Yarıcı Ü. 2009. ***Urartu Gözetleme Kale ve Kuleleri, (Ed. O. Belli), V. Uluslararası Van Gölü Havzası Sempozyumu*** ,Van Valiliği İl Kültür Turizm Müdürlüğü Yayınları, İstanbul. 67-80.

Yılmaz, C., 2016. ***Büyük İskender'in Hayatı ve Faaliyetleri*** (yayınlanmamış doktora tezi). Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.

Yıldız, M., 2002. ***Erciş'te Kentsel Fonksiyonlar ve Kentsel Arazi Kullanımı***, (yayınlanmamış doktora tezi). Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Yiğitpaşa, D., Can, S., 2012. Van Müzesi Buluntuları Işığında Van-Muş Bölgesi'nde Erken Tunç Çağı ve Karaz Kültürü, ***Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi,*****5:** 274-291.

Yılmaz, F., 2021. ***Sözlü Görüşme***, Tekevler Mahallesi, Erciş, Görüşme Tarihi: 02.08.2021.

Yılmaz, Ö., 2021. ***Sözlü Görüşme***, Tekevler Mahallesi, Erciş, Görüşme Tarihi: 02.08.2021.

ÖZ GEÇMİŞ

İlköğretimini Yünören Mahallesi İlköğretim Okulu'nda ve Ortaokulu Erciş Fevzi Çakmak Ortaokulu'nda okudu. Lise öğrenimini Van Mehmet Akif Ersoy Lisesi'nde tamamladı. 2016 yılında Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi'nin, Mimarlık Bölümü'nü bitirdi. 2018 yılında Erciş Belediyesi'ne mimar olarak işe başlamış, halen burada görevine devam etmektedir.

VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
LİSANSÜSTÜ TEZ ORİJİNALLİK RAPORU

Tarih: 20/04/2022

Tez Başlığı / Konusu: GELENEKSEL ERCİŞ SİVİL MİMARİSİ

Yukarıda başlığı/konusu belirlenen tez çalışmamın Kapak sayfası, Giriş, Ana bölümler ve Sonuç bölümlerinden oluşan toplam 193 sayfalık kısmına ilişkin, 20/04/2022 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtreleme uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % (yüzde 15) tir.

Uygulanan filtreler aşağıda verilmiştir:
- Materyal ve yöntem hariç,
- Kaynaklar hariç,
- Tezden çıkan yayınlar hariç,
- 7 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç (Limit inatch size to 7 words)

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Lisansüstü Tez Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılmasına İlişkin Yönergeyi inceledim ve bu yönergede belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini bilgilerinize arz ederim.

20/04/2022

Adı Soyadı: Ali Basri ÇAKIR

Öğrenci No: 18910001344

Anabilim Dalı: İnşaat Mühendisliği

Programı: Tezli Yüksek Lisans

Statüsü: **X** Yüksek Lisans □ Doktora

DANIŞMAN ONAYI
UYGUNDUR

ENSTİTÜ ONAY
UYGUNDUR

(Doç. Dr. Şahabettin ÖZTÜRK)